

ACTIVS SYNCERVS SANNAZ:

Æui ni faceret semper veneranda vetustas,
Jam modicus priscis vatibus eſset honos:
Namque est ingenio nobis Sanazarius acri,
Quod Maro, quodq; Vmber, quodq; Catullus e

JACOBI,
SIVE
ACTII SYNCERI
SANNAZARII
POEMATA

Ex antiquis Editionibus accuratissime descripta.

ACCESSIT EJUSDEM VITA,

JO. ANTONIO VULPIO AUCTORE;

ITEM

GABRIELIS ALTILII

ET

HONORATI FASCITELLI

Carmina quæ exstant, & alia, quæ sequens Vulpii Præfatio melius indicabit.

BASSANI, MDCCLXXXII.

SED PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

J. A. VULPII PRÆFATIO

LATINORUM CARMINUM JACOBI *SANNAZARII*

STUDIOSÆ JUVENTUTI.

MULTAS vobis utilitates rem poeticam afferre posse, ingenui adolescentes, optimorumque poetarum quum veterum tum recentiorum lectionem & imitationem, nemo sanus diffitebitur; nos autem edito hujus argumenti libello, ante aliquot annos copiose ostendimus ac luculente. Hoc tamen ita demum verum fuerit, si delectum adhibueritis, & quosdam quasi scopulos & Sirenas in legendo vitetis, ad quos innocentia morumque integritas naufragium facere consuevit. Nota est antiquorum in hoc genere licentia, quam si non excusatione, at saltem miseratione dignam efficit crassa illa superstitio, & absurdæ illæ de natura deorum opinio-

 nes,

nes, quæ olim vitiis hominum & cupiditatibus frena laxabant: neque ignota est novorum quorumdam perversitas, qui in tanta luce religionis, non satis elegantes se habitum iri putaverunt, nisi nequam etiam ac dissolutos se præbuissent, id scilicet ad absolutam veterum imitationem pertinere ipsis visum est. Quamobrem, ut apes in prato florum omnium varietate distincto, iis potissimum insident, & succum ex iis eliciunt, quos ad mellificia magis idoneos natura ipsa monstrante cognoverint; sic vos decet ex poetarum carminibus ea quæ profutura creditis, in usus vestros decerpere, noxia vero & venenis malis imbuta vel præterire, vel abjicere. SANNAZARIUS, quem jure ac merito diligitis & probatis, ingenii quidem magnitudine, judicii gravitate, bonarum artium apparatu, Latini sermonis elegantia & nitore, ceteris denique omnibus quæ in summo poeta requiruntur, adeo excellit, ut vix ullum ei conferendum, his postremis temporibus, Italia protulerit: nihilominus homo fuit, & humanis vitiis obnoxius. In libris de Partu Virginis & in Eclogis Piscatoriis Æneidem & Bucolica Virgilii non imitari solum, sed æmulari præterea voluit; quod illi ex sententia successit: ejusdem Elegiæ Tibullum ac Propertium exprimunt, Catullum Hendecasyllabi, Martialem (pace dixerim Andreæ Naugerii, quem Hispano poetæ tantopere infensum atque inimicum fuisse legimus) pleraque Epigrammata: quum tamen verum decus in virtute positum sit, nonnulla in ejus poematis identidem occurrunt, quæ laudare nullo modo possis;

. . . . . . *velut si*
Egregio inspersos reprendas corpore nævos.

Ac

Ac primum quidem SANNAZARIO diem dixerunt, nec ſine cauſſa, viri docti & pietate præſtantes, quod in poemate ſuo de Virginis Partu obſoletas veterum fabulas ſanctiſſimis Chriſtianæ religionis myſteriis admiſcere non dubitaverit; quum tamen JESU CHRISTO Servatori vel in primis propoſitum fuerit, ea quæ antiquam ſuperſtitionem redolerent, omnia in perpetuum evertere atque delere. Quid enim Protei vaticiniis, quid Nymphis, aliiſque dæmonibus, cum orbe terrarum & humano genere ab eorum ſervitute liberato? hoc certe illud eſt quod vulgo ajunt, *miſcere ſacra profanis*. Non defuerunt, ſcimus, æque docti, ſed fortaſſe non æque de rerum divinarum dignitate ſolliciti, qui amicitia & ſtudiorum ſimilitudine permoti, argumentis quibuſdam & coloribus veri ſpeciem præferentibus poetam defenderent: quorum opera factum eſt, ut controverſia illa ſub judice relinqueretur, neve auctor & poema de gloriæ poſſeſſione deturbarentur. Si quis tamen olim poeta exſiſteret, cujus ea eſſet in ſcribendo elegantia quam in SANNAZARIO admiramur, & qui ſimul de incorrupta religionis caſtitate majorem curam adhiberet, is tandem & officio ſuo, & proborum hominum deſiderio quam cumulatiſſime ſatisfaceret. Duo iſta conjungere voluit SCIPIO CAPICIUS, vir pius & primaria nobilitate, in libris de Vate Maximo, quos longo ſitu ſepultos Editio hæc noſtra in lucem revocat: vitium enim SANNAZARII homo acutus animadvertit, notavitque non obſcure initio libri II. ſed ſcilicet nervi animique hominem defecerunt, neque is uberem & beatam SYNCERI venam, exquiſitam numerum rationem, Virgiliani carminis majeſtatem, puriſſimum

Latinitatis nitorem ullo modo assequi potuit; incœptis enim gravibus & magna professis purpureum unum & alterum pannum adsuit, quod ait Horatius, infelix autem fuit operis summa, quia ponere totum nescivit. Hirta enim pleraque sunt in ejus versibus, non elaborata, minus emendata, aspera, incondita, hiulca, fluctuantia, sumta e Scholasticorum spinetis, prosæ orationi similiora quam carmini; ut recte de illo judicasse nobis videatur Lilius Gyraldus, quum dixit, eum in aliquo poetarum numero haberi posse. Quamobrem Capicium non ob perfectionem Christiani poematis, sed ob conatum tamen & adumbrationem laudari oportet. Ceterum Sannazario pietatem, ac divinarum rerum scientiam summi quidam viri tribuerunt: libenter fatemur, neque scriptori nobilissimo detractum aliquid volumus; institutus enim nobis sermo est non de hominis moribus, verum de carminis virtutibus & vitiis. Quod si nonnulli eruditorum poema illud pietatis nomine laudavere, id sæculi quo vixit consuetudini dandum est; tunc enim rem Christianam profano scribendi genere tractare nefas non habebatur. Nonne Jovianus Pontanus, poeta celeberrimus, eo ineptiarum progressus est, ut D. Martinum, præsulem illum Turonensem sanctissimum inter scyphos & epulas, tamquam Bacchum aliquem temulentiæ deum, ad potandum invitaret? Scriptis autem facta ipsa perbelle respondebant. Huic rei testimonium est Sannazarii sepulcrum, quod visitur in templo Deiparæ Virgini a poeta dicato in scopulis Mergillinæ: id nempe Satyrorum chorus exornat, Apollinis præterea & Minervæ marmorea simulacra; quæ postea piis quibusdam hominibus in Davidem ac Juditham,

ditham, detractis lyra & hasta, non satis feliciter vertere placuit. Qua scribendi & agendi ratione pluribus Judæorum regibus poetam nostrum quodammodo similem dixeris, qui quum rebus gestis egregiis de veri Dei cultu optime promeriti essent, in divinis litteris ita laudantur, ut *tamen* dicantur *excelsa non abstulisse*. Laus vero perfecta & absoluta Ezechiæ (1), ac Josiæ (2) demum tribuitur, qui quum ipsi sanctissimis essent moribus, nullum præterea in ditione sua vetustæ superstitionis vestigium diutius manere passi sunt, fanis deorum & lucis penitus eversis atque exstirpatis.

Alterum quod SANNAZARIO vitio versum est, fuerunt Epigrammata nonnulla sale nigro conspersa, quæ ipse inter amicos recitavit, vel etiam litteris mandavit, adversus quosdam Ecclesiæ ac Reipublicæ proceres: oculorum enim fastidio laborabat, ut probi solent, in hominum insolentium potentia, neque factorum aliquorum atrocitatem aut indignitatem æquo animo ferre poterat. Hujusmodi Epigrammata, summorum Pontificum decretis obtemperans, primus omnium sustulit e SANNAZARII carminibus Paullus Manutius; quem Patres Concilii Tridentini pluribus libris prælo excudendis, purgandis, & castigandis præfecerant: quod ipse diligenter præstitit Romæ, dum typographiam in Ædibus populi Romani institutam curaret. Nos vero a disertissimi viri Editione, ut par erat, ne transversum quidem unguem discessimus. Neque tamen existimamus, poetam illustrem, qua fuit moderatione ani-

(1) IV. Reg. 8.
(2) II. Paralip. 34. 33.

animi, ea carmina cognosci ab omnibus & legi voluisse: exstat enim adhuc ejus Epistola, in qua ipse aperte profitetur, se neminem unquam in vita contumelia lacessivisse, vel injuria affecisse: quanto itaque minus homines in rerum fastigio collocatos? neque enim scribendum est in eos qui proscribere possunt. Sapientes & considerati ab hujusmodi conviciis abstinent, neque Chami illius audaciam & impudentiam imitantur, qui parentem suum turpiter nudatum, ac temere in tentorio jacentem, sumto videlicet vino meraciore, cujus vim ignorabat, fratribus ostendit, ac deridendum proposuit. Satius enim esse putant, principes viros flagitiis & sceleribus coopertos, suis ipsorum moribus, & historiarum etiam monumentis puniendos relinquere. Fortasse autem quum SANNAZARIUS poemata illa minus caute familiaribus legisset, eorumque copiam petentibus fecisset, amici noluerunt ea semper apud se continere, & auctore inconsulto in apricum protulerunt. Hæc porro curiositas & præpostera sedulitas, qua nonnulli excitantur ad arcana quæque scripta, nimis libera, moribus noxia, plena periculi e scriniis promenda, & publica luce donanda, monere scriptores potest, ne quemquam figant maledictis, & id fore clam postea confidant: meminisse enim debent, quid acciderit Midæ regis tonsori. Hic videlicet quum inter tondendum, auriculas asini regem habere deprehendisset, faciliusque accensos ore carbones retinere, quam secretum illud celare posset, scrobem effodit, cui quod deprehenderat insusurravit, ac terra super ingesta discessit. Non ita multo post ex ea scrobe natæ sunt arundines, quæ dum vento agitarentur, ipso sibilo & sono commissum

tellurí

telluri arcanum omnibus eloquebantur. Amicorum vitia plerique ad virtutem detorquent: & quod insaniæ, vel saltem imprudentiæ tribuendum esset, fortitudinis, animique magnitudinis esse ajunt.

Præterea, nescio quo malo fato, bonis viris dolentibus & indignantibus, inter poemata SANNAZARII locum obtinuere non pauca lasciva, obscœna etiam ac dissoluta; quæ si oblivioni tradita, & penitus deleta fuissent, iccirco neque ullum optimæ litteræ detrimentum accepissent, & melius profecto existimationi SANNAZARII consultum foret. Ut nunc silentio prætereamus quæ in Angelum Politianum, doctissimum hominem, de studiis elegantioribus optime meritum, & ipso vitæ instituto sacris etiam addictum, scribere non dubitavit (1) poeta noster, adversariis fortasse illius, quibuscum amicitia junctus erat, nimium obsecutus. In hoc quoque SANNAZARII modestiam & judicium desideramus. Luserat illa, ut credibile est, juvenis nobilissimus in prima ætate, quæ libidinum & perturbationum imperio maxime subjecta est; aut in argumenti varietate ingenii vires experiebatur, aut denique antiquorum licentiam, haud minus quam elegantiam, exprimere studebat, ut ipsis quamsimillimus videretur. Sed tamen probabile non est, eo consilio eximium poetam, hunc ætati dedisse ludum, ut quæ adolescens privatim chartis illeverat vel mordacia, vel turpia, in manus olim

(1) De hac Sannazarii in Politianum dicacitate vide Casparis Sciopii censuram in Paradoxis pag. 34. & in Prolegomenis libelli cui titulus: *Le Stanze di M. Angelo Poliziano*, nunc a Comino nostro recusi.

& ora hominum pervenirent. Certissimum hujus rei testimonium est prima ejus versuum Editio Neapolitana, quos ipse Cassandræ Marchesiæ divulgandos permisit. Hæc Editio a muliere illa nobili procurata est anno 1526. Continet autem libros de Partu Virginis, Eclogas Piscatorias, Salices, & Lamentationem de Morte CHRISTI; neque aliud præterea quicquam. Ex illa facile colligi potest, virum judicio singulari, ea tantum poemata edere voluisse, quæ codex ille complectitur; reliqua vero, quamvis acri lima polita, & elegantiæ veterum proxima, Elegias puta (ex quibus tamen aliquas & pudicas, & graves, & heroicas esse non diffitemur) item libellos Epigrammatum, supprimere, ac domi continere, ne vel moribus aliorum, vel existimationi suæ, si divulgarentur, nocerent. Et sane in Epistola quadam queri videtur, quod ipsius injussu nonnulla ejus generis, ab amicis edita, circumferrentur: quamvis non defuerint qui putarent, de Arcadia sua Italico sermone scripta, quam ætate provectus minus probaret, SANNAZARIUM fuisse conquestum. Editionis illius, paucis notæ, a paucioribus visæ, nos exemplum feliciter adepti sumus, de quo pag. 193. nostræ, ac sequentibus, harum elegantiarum studiosos copiose ac diligenter docemus. Ab ejus porro vestigiis numquam aberravimus, & quæ in ea continentur, omnia cum fide repræsentavimus. Quum igitur poeta noster carmina quæ aut non scribenda, aut certe occultanda fuerant, cum amicis communicasset, neque scrinia sua & arculas a vetitis hujusmodi mercibus purgare curavisset, vel potius oblitus esset, vivunt ea hodie, ac porro vivent, non sine opinionis ac existimationis detrimento,

quam

quam sibi virtutibus & dignis homine Christiano moribus peperisset. In quo sane amicorum ejus nimium officiosa sedulitas, & prava quædam humanitas (1) (ut sacrorum librorum verbis utamur) culpa non caret, qui hanc nebulam tantæ luci offundere non dubitaverint. Id nimirum evenire solet noxia furtim scribentibus, quod ceteris omnibus qua spe celandi suadente mala facinora suscipiunt, Dei ultoris providentia fit, ut quæ aliquandiu latuerant, subito manifesta & in medio posita & aperta sint; quod improbis non semel minantur divina oracula (2). Dixerit hic aliquis fortasse: Cur hujusmodi poematum lectio auctoritate nutuque legum interdicta non fuit? cur notam censoriæ severitatis SANNAZARIUS effugit, quæ pluribus aliis paria peccantibus inusta est? Indignabantur scilicet excellentis poetæ amatores, & qui magnorum virorum nævis etiam & vitiis blandiri solent, aculeata illa Epigrammata & veneni plena ex ejus carminibus, Pontificum decreto, sublata esse: quid si voluptaria etiam, delicata, mollia, simili falce recidi jussissent Christianæ Reipublicæ Præsides? vix unus aut alter maximo poetæ manum admoveret; umbram enim SANNAZARII solam relictam dicerent, SANNAZARIUM ipsum evanuisse. Jam Editiones Manutiana priores, vel transalpinæ tantum, a perduellibus procuratæ, cupidissime conquirerentur. Satius propterea visum est ζιζάνια (3) tolerare, ne *triticum simul eradicaretur*. Ic-

 circo

(1) II. Machabæorum, cap. 6. v. 21. 22.
(2) II. Reg. 12. 12. Nahum 3. 4. 5. 6. Matth. 10.26.
(3) Matth. 13. v. 29.

circo neque Romani vetitorum librorum Indices, neque Hispani, severitate insignes, teneriora hujusmodi carmina poetæ nostri, stigmate ullo compunxerunt. Quid igitur est? nos quoque non omittenda censuimus, ne sapientissimis viris sapientiores haberi velle videremur. Ceterum, si auctorem ipsum, concilio beatorum, ut speramus, adscriptum, interrogare liceret, atque ex eo sciscitari, num divino poemati de Partu Virginis tot profanis & lascivis in eodem volumine conjungendis, decorum servetur, & rerum cælestium majestas nullo pacto lædatur; satis scimus, & cordati nobiscum omnes facile intelligunt, quid ille responsurus esset. Enim vero minus aliquanto deformitas appareret, si ordo & collocatio poematum inverteretur: oportebat enim juvenilia præcedere ac liberiora, carmen vero sublimis argumenti subsequi deinceps, ac postremum locum occupare: id enim significaret, mentem poetæ, vivendi termino appropinquante, a terrenis ad cælestia, ab humanis ad divina (quod antea contigerat Francisco Petrarchæ, & Christianum hominem decet) fuisse conversam: sic fieret illud Horatii:

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem.

Hæc autem omnia dicere voluimus, optimi adolescentes, non ut viri poeticis laudibus abundantis, quem & nos merito suspicimus, diligimus, admiramur, pretium apud vos & æstimationem ulla ex parte minueremus; sed ut consilium nostrum & institutum in hujusmodi edendis penitus perciperetis; atque ut illustri exemplo proposito, cognosceretis quid vobis

tan-

tandem ſentiendum & ſtatuendum ſit de minoribus quibuſdam poetis, in quos aptius iſta conveniunt: qui nimirum quum elegantia ſuperentur, vincunt obſcœnitate.

Veniet fortaſſe tempus quum aliquis pietate excitatus, & injuſtas hominum reprehenſiones nihil veritus, e SANNAZARII carminibus ea ſeligat, & ſola edere ſtatuat, quæ ſanctitatis & caſtitatis nomine ſe Catonibus ipſis probare poſſint. Hanc fortitudinem animi, hoc juvandæ reipublicæ ſtudium, hunc rumuſculorum contemtum, optimo iſti, quiſquis tandem futurus eſt, jam nunc adeo non invidemus, ut etiam gratulemur. Caveat ille tantummodo, ne in vitium incidat quo nonnulli pravorum poematum pravi correctores, aut corruptores potius, laborant. Idem enim præſtare conatus fuerat neſcio quis Romæ ann. 1590. ſed fruſtra; qui non Principis juſſu, verum privato ſtudio, & viribus omnino imparibus pleraque SANNAZARII, & ſelecta aliorum celebrium poetarum Italorum carmina edidit apud Jacobum Tornerium. Libellus eſt minima forma, nullius pretii, nam in eo diligentiam, æquitatem, candorem, acumen & intelligentiam deſideres. Diligentem ſe certe non præbuit qui ejuſmodi Editionem procuravit; ea enim fœdis & frequentibus operarum erroribus inquinata eſt: loci nonnulli moribus inutiles tolluntur, alii ſimillimi relinquuntur, exempli cauſſa primum Hendecaſyllabum in PULICIANUM expungitur; alterum exhibetur, cum lemmate: *De eodem*; in quem autem ſcriptum ſit, lectores ignorare neceſſe eſt: quod ineptum ſane ac ridiculum. Neque diligentiam æquitas vincit, quum plures joci liberales & innoxii duriore cenſura damnentur; non aliter ac ſi

quis

ma. Denique volumini coronidem imponit Ode quadringentorum verſuum pulcherrima & nobiliſſima BENEDICTI LAMPRIDII, Pindarico dicendi charactere compoſita, quo ille ceteris omnibus qui Thebanum poetam Latino carmine umquam ſecuti ſunt, palmam facile præripuit. Eam diu ineditam Ludovici Beccatelli Archiepiſcopi Raguſini bibliotheca ſervabat: quod autographum acceſſit ad librariam ſuppellectilem copioſiſſimam Patricii Veneti cujuſdam primarii: nos ejus deſcribendæ poteſtatem nacti, tam inſigni munere vos fraudare noluimus. Reliquum eſt, ut vos, lectiſſimi juvenes, quorum præcipue cauſſa laboravimus, induſtriam noſtram probetis: quod ſi aſſecuti fuerimus, vehementer gaudebimus. Valete, ac bene rem gerite.

D E-

DEDICATIO I. PATAVINÆ EDITIONIS.

Illustrissimis, atque Excellentissimis viris,

ALOYSIO PISANO,

Æquiti, ac Ædis D. Marci Procuratori,

JOANNI PASCHALICO,

MICHAELI MAUROCENO,

REI LITERARIÆ MODERATORIBUS

JOANNES ANTONIUS VULPIUS S. P. D.

SI quis est, *cui mirum forte videatur*, ACTII SYNCERI SANNAZARII, *elegantissimi hominis poemata*, *sublatis mea cura librariorum erroribus*, *in lucem rursus prodeuntia*, *a me* VOBIS *offerri*, VIRI AMPLISSIMI; *is profecto aut ea numquam legit*, *aut oscitanter minimeque intento animo legit. Quum enim*

nim poeta ille recti amantissimus, de immortali VENETORUM REPUBLICA *omnia egregia & praeclara sentiret, diligenter providit, ne sententia haec sua paucis tantummodo familiaribus nota esset, ac deinde oblivione deleretur. Splendidis itaque magnificisque carminibus, audiente atque invidente reliquo terrarum orbe, admirandae* URBIS VESTRAE *dignitatem*, VESTRORUM*que clarissimorum* CIVIUM *libertatem ornavit; quae carmina quanto in pretio habenda sint, & insigni liberalitatis exemplo* SENATUS *eo tempore declarare voluit, & ex ipsius poetae natura facile colligi potest: non enim is erat* SANNAZARIUS, *qui libenter assentaretur, sed potius, qui hominum vitia acerrime exagitaret, neque illos quidem intactos abire sineret, quibus opes & potentia, scelerum impunitatem quodammodo peperisse videbantur. Haec est demum vera laus, quae a magni & excelsi animi viro proficiscitur, neque spe, neque metu extorta: ad hanc improbis, & pusillis hominibus omnino aspirare non licet. Quapropter ad neminem alium, nisi ad* VOS *hujusmodi scripta deferenda erant*, VIRI AMPLISSIMI, *qui publico* VENETORUM PATRUM *decreto, gravissimae studiorum procurationi praefecti estis; disciplinas autem quae ab humanitate nomen habent, praecipuoque urbibus ornamento*

sunt,

ſunt, vel in primis diligitis, & coli gaudetis. Poetam *igitur* Vestrum *benigne atque hilare excipite, ejuſque carminibus legendis,* Majorum *gloriam agnoſcite, quæ tamquam hereditate ad* Vos *uſque pervenit: ſtat enim,* Dei Opt. Max. *beneficio,* Respublica Vestra, *ac tamdiu ſtabit, quamdiu genus ipſum hominum permanebit. Utinam vero aliquid non contemnendum ipſe ingenii mei viribus præſtare poſſem, nec ſemper ad meam erga* Vos *obſervantiam ſignificandam, alieno adminiculo indigerem: nemo profecto eſſet, qui Virtutes* Vestras *majore ſtudio atque alacritate celebraret. At quoniam eloquentia excellere perpaucorum eſt, neque id mihi natura conceſſit; hoc qualecumque munuſculum æqui bonique conſulite,* Viri Amplissimi, *meoſque conatus, quæſo, patrocinio ac benevolentia* Vestra *proſequimini. Valete.*

Patavii. Idibus Novembris cIↃ IↃccxvii.

ERU-

ERUDITO LECTORI

PRIMÆ PATAVINÆ EDITIONIS

S.

QUOD polliciti sumus anno superiore, nos videlicet daturos operam, ut cultissimi quique probatissimique Scriptores, qui sæculo post CHRISTUM ortum decimosexto Latinas literas a barbarie vindicavere, novo quasi lumine illustrati, in manus hominum pervenirent, id sedulo præstare pergimus, erudite Lector. Ecce tibi ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS, poeta merito suo ab omnibus fere celebratus, atque illis tantummodo ignotus, quibus vita elabitur dormitantibus, & quos nulla de rebus optimis cura umquam attingit. Ex hujus carminibus, antiquarum editionum ope, menda typographica passim sustulimus; quæ res ad institutum hoc nostrum potissimum spectat. Quidquid autem de clarissimo genere,

re, de fortuna, de studiis, de amicitiis, ceterisque casibus tanti viri, memoriæ proditum est, non mediocri labore ac diligentia ex variis libris collegimus, perpetuaque narratione contexuimus; est enim doctis hominibus jucunditati, quorum ingenium admirentur, eorum eventus moresque cognoscere. Gravissimos etiam laudatores excitavimus, qui SANNAZARIO singularis eruditionis doctrinæque testimonium tribuerent; ut scilicet auctoritatem, qua ipsi caremus, ex aliorum sententiis mutuaremur. Indicem quoque rerum memorabilium adjunximus, iis qui totum volumen perlegere noluerint, prope necessarium. Denique GABRIELIS ALTILII EPITHALAMIUM, exquisitæ venustatis poema, sed in quibusdam libris fœde corruptum, emendatius multo exhibemus; nonnulla item HONORATI FASCITELLI carmina, Catulli elegantiis affluentia, excudenda curavimus: quos poetas ACTIO SYNCERO adjicere, non abs re visum est; ambos enim regio Neapoli finitima protulit, ALTILIUS vero SANNAZARIO sodalitate etiam conjunctus fuit. Hæc volebamus ne ignorares, amice Lector. Vale, fruere, ac fave.

EDI-

EDITIONIS II. PATAVINÆ
LECTORIBUS.

JACOBI SANNAZARII, GABRIELIS ALTILII, & HONORATI FASCITELLI *poemata, quæ ante hosce XII. annos typis describi curavimus, cupide adeo elegantiores homines exceperunt, ut hodie apud bibliopolas vix aliquod eorum exemplar inveniatur. Ne igitur ea diutius desiderarentur, gratum facturi studiosis adolescentibus, huic novæ editioni manum libenter admovimus; quæ quum omnia priore editione comprehensa rursus exhibet, tum* ALTILII, & FASCITELLI *pluribus, iisque sane non contemnendis carminibus aucta est, vel ad hanc diem ineditis, vel e rarioribus libris depromptis: horum autem pleraque debemus Viro Celeberrimo humanissimoque,* A-

POSTO-

POSTOLO ZENO, CAROLI CÆSARIS *Poetæ atque Historiarum scriptori. Adjecta præterea sunt doctorum virorum aliquot de his poetis testimonia; quæ singula hoc signo † notata invenietis. Indicem etiam in* SANNAZARII *poemata non uno loco emendavimus, novaque cura perpolivimus. Porro multorum querelis commoti, quibus diphthongi solutæ molestiam afferebant, eas in unum contraximus, magisque usitatam orthographiæ rationem eo in genere secuti sumus. Quod vero ad nitorem typorum atque chartarum attinet, nihil est quod illum oratione commendemus; res enim lucet ipsa per se. Favete, ut soliti estis, candidi* Lectores, *&* *bene rem gerite.*

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Giuseppe Remondini* Stampator di *Venezia* di poter ristampare il Libro intitolato: *Jacobi sive Actii Sinceri Sannazarii &c. Poemata &c. Item Gabrielis Altilii & Honorati Fascitelli Carmina quae extant &c. ristampa*, osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 13. Luglio 1781.

(*Andrea Querini Rif.*
(
(*Girolamo Ascanio Giustinian Cav. Rif.*

Registrato in Libro a Carte 13.
al Num. 104.

Davidde Marchesini Segr.

J A-

JACOBI,

SIVE

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI, V. P.

(1) VITA,

A JOANNE ANTONIO VULPIO

CONSCRIPTA.

LÆUMELLINA Cisalpinæ Galliæ regio est, in Ducis Mediolanensis ditione. Ejus fines ab Oriente, Ticino flumine; a Meridie atque ab Occasu Solis, Pado & (2) Sessite; a Septemtrionibus, Novariensi agro terminantur. Ea quum pluribus castellis & vicis distincta est, tum pagum continet nobilissimum, fossis, aggeribus, portisque munitum, opibus vero frequentiaque incolarum cum paucis conferendum, ut omnino urbis instar

(1) Petrus Vlamingius Belga in Epistola ad Lectorem præfixa Editioni suæ poematum *Sannazarii* Amstelædamensi, anni 1728. ita de lucubratione hac nostra: *Vitam* Actii Synceri, *quam Jo. Ant. Vulpius ex Crispo, qui Italo sermone, ad Aldum Manutium, hanc telam erat exorsus, & aliis scriptoribus, accurate sane & non ineleganter congessit, hic lubenter admisi, quamquam ipse,* ante

esse videatur : SANCTUM NAZARIUM appellant. Nomen invenit (nisi conjectura fallor) e viro fortissimo, qui patre Africano natus, Neronis Cæsaris temporibus maximos cruciatus toleravit, seque acriter morti obtulit, ut pro CHRISTI doctrina, quæ tum primum proferebatur, contra veterem gentium superstitionem propugnaret. Hujus reliquiæ corporis quum diutius ignoratæ latuissent, Mediolani tandem a Divo Ambrosio, illius civitatis Antistite, repertæ sunt, statimque a populo summa religione coli cœptæ: qui cultus adhuc non in urbe solum, sed etiam in finitimis locis, festis institutis diebus, constantissime retinetur. In eo pago, stirpis antiquitate, divitiarum splendore, rerumque gestarum gloria ceteris longe præstitit SANNAZARIORUM familia; quæ ab ultimis Hispaniæ regionibus illuc profecta, eas copias paullatim eamque amplitudinem consecuta fuerat, ut immoderatæ Vicecomitum potentiæ sola obsistere posse videretur. Hoc genere procreatus NICOLAUS SANNAZARIUS, Carolum III. Dyrrhachinum, ex Andegavensibus principibus, qui anno post CHRISTUM ortum CIↃCCCLXXX. ab Urbano Pontifice evocatus, eo consilio in Italiam

ante sexdecim, & quod excurrit, annos, laborem illum mihi sumseram (quum Arcadiam Sannazarianam Belgice ligato & soluto sermone redderem, quæ brevi lucem adspiciet) præsertim quum ex iisdem fontibus hausiæ forent, & inter meam Vulpianamque de Sannazariana vita commentatiunculam nihil fere esset discriminis.

Idem Vlamingius eadem Epistola vocat priorem nostram *Sannazarii* editionem *nitidam*, & *perpulcram*: eoque nos honore dignatus est, ut testimonia omnia doctorum virorum de summo poeta a nobis olim collecta, in sua præclara editione iterum legi voluerit.

(2) *Sessite*). Ita Plinius appellare videtur l. 3 c. 16. flumen quod a recentioribus *Sesia*, vel *Sicida* vocari consuevit.

liam venerat, ut regno Neapolitano potiretur, tribunus militum secutus est; pulsisque demum hostibus, ob singularem virtutem, præclaraque in eo bello edita facinora, nonnulla in Lucanis castella a Rege victore beneficii loco accepit. JACOBUS vero NICOLAI F. Ladislao Caroli F., strenuo adolescenti, cui patris morte regnum obvenerat, tristissimo ac difficillimo ejus tempore, utilem adeo operam præbuit, eique ad fugandum Ludovicum Andegavensem ita præsto fuit, ut Petrinum, seu Montis Draconis Rupem, apud quam olim Sinuessa sita erat, bonam item Falerni agri partem, Massicos montes, oppidulumque ad Vulturni ostia, prope Linternum illud vetus, P. Cornelii Scipionis Africani secessu & sepultura nobilitatum, amicissimi Regis voluntate possidere cœperit, remque paternam æque, ac veterem avorum gloriam, mirum in modum amplificaverit. Sed, ut rerum quæ ex fortuna pendent, varia commutabilisque ratio solet esse, paucis post annis Ladislaus, vigenti admodum ætate, nullis relictis liberis, excessit e vita: quo defuncto, Joanna soror ejus, impotenti animo mulier, & cujus mores plurimum a fraternis abessent, regni administrationem suscepit. Hæc quum sentiret, se odiosam esse illis qui vivo fratre, honoribus & gratia in aula floruissent, eos insectari numquam destitit, donec dignitate omni per summam injuriam spoliatos, bonis avitis & patriis funditus everteret. JACOBUS igitur ex beato repente miser, tenuissimum patrimonium JACOBO NICOLAO filio reliquit, quo vix principis civis personam, amplissimæque familiæ nobilitatem tueri posset. Is tamen, casus adversos, ut poterat, sapienter modesteque ferens, uxorem duxit MASELLAM A SANCTO MANGO, civem Salernitanam, vetusto & nobili genere ortam, ex qua JACOBUM, cujus potissimum caussa hæc omnis mihi instituta narratio est, ac MARCUM ANTO-

NIUM liberos procreavit. Natus est JACOBUS hic noster Neapoli, anno à CHRISTI adventu CIↃCCCCLVIII. (1) festo die SANCTI NAZARII, v. Kal. Sextilis: quod ipse clarissimis carminum suorum monumentis non semel testatum esse voluit. Per id tempus Alfonsus Aragonius, Rex Neapolitanus, cognomento Victor, qui a Joanna Regina adoptatus fuerat, vir bellica laude maxime præstans, pacisque artibus ornatissimus, mortem obiturus, Ferdinando filio ex nobili concubina suscepto regnum tradidit. Tum & stellæ crinitæ, quas Græci cometas appellant, & prodigia multa in cælo visa; quæ tamquam futurarum signa calamitatum vulgi animos perterrebant. Bellorum deinde motus tota Ita-

---

(1) *Festo die Sancti Nazarii*). A quo Martyre generis ipse originem sese traxisse non obscure innuit *Sannazarius*, quando hæc canit in Ode de fonte Mergellines, quæ exstat Lib. Epig. 2.

Namque ab extremo properans Eoo,
Hac die primum mihi vagienti
Phœbus illuxit; pariterque dias
Hausimus auras.
Hac & insigni peragenda ritu
Sacra solennes veniunt ad aras,
Nazari, unde omnes tituli, meæque
Nomina gentis, *&c.*
Si mihi primos generis parentes,
Si mihi lucem pariter dedisti,
Huc age, & fontem tibi dedicatum
Sæpe revise.

& iterum, eodem Epigr. libro in Hymno ad D. Nazarium.

O mihi semper geniale cœli
Sidus, o famæ decus omne nostræ,
Auctor o idem mihi gentis, & spirabilis auræ,
Se tibi debet proavorum origo, &
Sanguinis si sunt decora ulla nostri:
Debet & præsens genus, & futurum,
Debet & hæc lux
Sacra, quæ magnum mihi prima Solem
Obtulit nascenti &c. -- --

Petrus Vlamingius.

Italiæ excitati sunt: quibus privatorum bona direpta, liberi homines in servitutem abducti, exercitus sæpe magni occidione occisi. Multa præterea oppida terræmotibus corruére, florentissimisque urbibus pestilentiæ vi solitudo & vastitas illata est. SANNAZARIUS igitur pessimis auspiciis vitam exorsus, quum per ætatem nondum ipse sibi prospicere posset, patrem amisit; matrique in tutelam traditus una cum fratre natu minore, fortunæ iniquitatem experiri cœpit. Mater ejus virilis animi femina, quum se in tantas rei familiaris angustias adductam videret, neque haberet, unde sibi suæque familiæ sumtus liberales suppeditarentur, maxime pro urbis Neapolis opulentia & dignitate, extrema filiorum pueritia in Picentinos concessit, Nuceriæque Paganorum domicilio collocato, ibi parce admodum continenterque vivebat. Eo in oppido JACOBUS, ut erat eximio ingenio, & ad colendam poesim aptissimo, librum illum suum vernaculo sermone fertur inchoasse, quem pastorum lusibus amoribusque refertur, ARCADIAM inscripsit. Antequam vero Neapoli excederet, Juniani Maji, celebris eo tempore ludimagistri, domum frequentaverat, a quo Latinis Græcisque literis diligenter imbutus est. Is porro quanto in honore semper fuerit apud gratum memoremque beneficii discipulum, SANNAZARII carmina passim declarat, in quibus Majus doctissimis hominibus annumeratur, & ob singularem prudentiam, rerumque usum, miris laudibus in cælum tollitur. Dolebat sane optimo præceptori summam vim ingenii, qualem scilicet in puero perspexerat, situ veluti quodam ac pædore obsolescere, neque in principum virorum conspectu, pulcherrimæque urbis luce positam esse; idcirco MASELLÆ (1) auctor fuit, ne tam

(1) *Auctor fuit, ne ..... pateretur*). Hæc loquendi

egregiæ indolis filium in abdito diutius manere pateretur: sed potius, copiolis omnibus quæ illi reliquæ essent, contractis, JACOBUM Neapoli ingenue liberaliterque educandum curaret. Brevi enim fore ajebat, ut sumtus in ea re facti, amplioribus longe commodis, quæ plerumque studiosorum adolescentium industriam consequi solent, abunde compensarentur. Paruit fideli consilio materfamilias, & primo quoque tempore cum liberis Neapolim venit. Florebat ea tempestate in celeberrima urbe Joannes Pontanus, vir disciplinis omnibus, & præcipue illis quibus juvenum animi ad humanitatem informantur, præter ceteros excultus atque expolitus. Ad hujus domum, tamquam ad certissimum Musarum & Sapientiæ templum, flos nobilitatis & juventutis Neapolitanæ undique confluebat: & cuicumque adolescenti bona de ingenio suo spes esset, is neminem alium, nisi Pontanum, studiorum suorum hortatorem quærebat. Quapropter non defuerunt, qui Pontani Academiam (sic enim ipse lectissimorum ingeniorum concilium illud cœtumque appellabat) equi Trojani simillimam fuisse dicerent; ex qua scilicet non quidem belli duces, urbiumque expugnatores, at egregii poetæ, summique oratores plurimi in apertum prodierint. Consuetudo autem erat, ut

---

di ratio minus Latina sit oportet, si Paullo Manutio auscultare velimus, qui Comment. in Epist. 1. lib. 1. M. Tullii Ciceronis, pag. 6. ita scriptum reliquit: *Addo illud* auctorem *dici*, *non qui hortatur ne quid fiat*, *sed qui hortatur ut fiat*. *Itaque* auctor, *&* dissuasor *Cicero opponit: cæteraque ejusdem*, *atque etiam aliorum exempla ad affirmationem semper*, *numquam ad negationem spectant*: Quæ tamen regula maxime luculento Bruti ad Ciceronem exemplo falsa esse deprehenditur, qui Epist. 15. lib. Epist. Ciceronis ad Brutum, hoc pacto scribit: *Nam illi* (Antistio) *ita sentienti de republica magnopere* Auctor *fui* NE *differret tempus petitionis suæ*. Ipseque M. Tullio Epist. 27. l. 11. ad Famil. Matius dicitur NON *suscipiendi belli civilis gravissimus* Auctor,

ut quicumque bonarum artium cupiditate inflammatus ad maximum virum se applicuisset, (1) novum sibi nomen imponeret, ex antiquitate depromtum: putabant etenim, ejusmodi nomina & plus dignitatis in se continere, & blandius quodammodo jucundiusque in aures influere posse. Quo tamen facto nonnulli censoriæ gravitatis homines vehementer offensi sunt; quibus nimirum Christiana lædi pietas, & majorum instituta convelli videbantur, si, nominibus quæ sanctissimorum virorum olim fuissent, penitus abjectis, in eorum locum alia supponerentur, quæ profanarum gentium memoriam renovarent. Sed pleræque res in hominum vita, quæ neque summam honestatem, neque rursus insignem turpitudinem adjunctam habent, perinde sunt ut accipiuntur; nec quidquam adhuc in eo genere vel a sapientissimis excogitari potuit ita elegans atque perfectum, ut nullos omnino reprehensores invenerit. Pontanus igitur, quo reliquos exemplo excitaret, Jovianus appellari voluit: SANNAZARIUM vero jam pridem in familiaritatem receptum, ACTIUM SYNCERUM ex eo nominavit, quod ille princeps ex Latinis bucolico poemate piscatores de amoribus suis in *acta* colloquentes induxisset, & quod sine fuco & fallaciis vitam ageret, nec aliud clausum in pecto-

---

(1) *Novum sibi nomen imponeret*). Etiam Ludovicum Ariostum hic mos nominis mutandi adversarium habuit in sexta Satyrarum ad Petrum Bembum:

Il nome che d'Apostolo ti denno,
O d'alcun minor Santo, i padri ....
. . . .
In Cosmico, in Pomponio vai mutando:
Altri Pietro in Pieria, altri Giovanni
In Jano, e in Jovian van racconciando:
Quasi ch' il nome il buon giudicio inganni:
E che quel meglio t'abbia a far poeta
Che non farà lo studio di molt' anni.

Petrus Vlamingius.

re, aliud in lingua promtum haberet; amaretque puram & simplicem dicendi formam, in qua scilicet ipsius ingenium & mores apertissime elucebant. Quæ vero argumenta impulerint Paullum Jovium, ut monumentis traderet literarum, a SANNAZARIO avitum gentilitiumque nomen repudiatum fuisse, equidem ignorare me fateor. Nam tametsi JACOBUS, ubi conventus amicorum iisdem studiis gaudentium, aut festiva aliqua scriptio hilaritatem & jocos postulare videbatur, illo altero nomine sæpius uteretur, non tamen ad eas ineptias umquam descendit, ut proprium clarissimæ familiæ vocabulum aspernaretur: immo vero, id sibi magno ornamento esse, & apud posteros fore existimans, optimis versibus commemorare ac celebrare non destitit. Quum igitur ad eximiam ingenii suavitatem eas artes adjunxisset adolescens quæ duros etiam & agrestes homines mollire ac mitigare consueverunt, incidit in amorem formosissimæ puellæ, nobili genere ortæ, quam (1) Carmosinam Bonifaciam appellabant. SANNAZARII autem, & (2) Bonifacii, quod ejusdem vicinitatis essent, in idem quoque concilium Portæ Novæ adscripti erant. Hujusmodi concilia Neapolitani *sedes* vocant: quum enim propter urbis magnitudinem cives nobiles domiciliis inter se distantes, vix unum in locum convenire possent, de republica consultaturi, urbs in quinque regiones distributa est, quarum singulis suam velut curiam esse

---

(1) *Carmosinam Bonifaciam*). Ipse vero *Sannazarius*, aliique ejus temporis poetæ *Harmosynem* vocant.

(2) *Bonifacii*). Memorabile, & rarum est quod scribit Ludovicus Dulcius in Epistola ad Joannem Bernardinum Bonifacium, qua ei mittit Ludovici Pascalis, Julii Camilli, Molsæ, & aliorum Illustrium poetarum Carmina typis excusa Venetiis apud Gabr. Jolitum 1551. in 8. *Quid doctissimo fratre tuo* Dragoneto *elegantius, cultius, aut expolitius antiquitas habuit? nonne illud* Sannazarii *obstupescentis dictum, Palmam sibi a* Dragoneto *ereptam videri? &c.*

esse voluerunt, in qua viri primarii proxima loca incolentes, sententiam dicerent, & suffragia ferrent. Ut autem omnis ejusmodi amor anxius & sollicitus est, variasque animis perturbationes afferre solet, SANNAZARIUS noctes atque dies miserrime afflictabatur; non enim illi puella mutuam voluntatem tribuebat, sive id pudicitiæ custodiendæ caussa faceret, sive quod ad formosam pertinere aibitraretur, amatorem sævitia excruciare. In tanta igitur acerbitate postremum illud adolescenti perfugium relinquebatur, plenis querelarum carminibus modo levitatem suam, modo puellæ crudelitatem, modo fortunæ vim atque imperium accusare; quod quidem egregie præstitit magno breviorum poematum numero, hac recentiori Italica lingua scriptorum, quæ maxime omnium Latino epigrammati respondere existimantur. Aliud etiam genus frequentavit, argutis concinnisque sententiis cum superiore fere conveniens, quod vero ad circuitum verborum, numerorum varietatem, figurarumque splendorem attinet longe copiosius. Hoc veteres Græci ᾠδὴν, Itali multis post sæculis *cantionem* dixere. Utroque genere SANNAZARIUS ita excelluit, ut scriptores fere omnes quicumque a Francisci Petrarchæ obitu usque ad sua tempora lyricam Italorum poesim excoluerant, de gloriæ possessione deturbaverit. Non minimum enim desciverant illa ætate ab elegantia scribendi, contemtisque antiquiorum exemplis, novam quamdam rationem excogitaverant demulcendi aures imperitorum, quæ, corruptis judiciis, longe lateque diffundebatur. Acute quidem rem inveniebant (id quod etiam barbari persæpe faciunt) sed inventam expolire nequaquam poterant, in quo vis omnis eloquentiæ sita est. Sententiæ plerumque improbabiles erant, contortæ, nimis exquisitæ, verba inculta, horrida, ex trivio arrepta; numeri laxi, fluctuantes, dissoluti; tota denique oratio neque nervis colligata, neque articulis di-

ſtincta, ut rudem inopemque conſilii ſcriptorem facile agnoſceres. Magna igitur SANNAZARIO laus debetur, quod & quanto in errore homines verſarentur, aut unus, aut certe cum paucis animadverterit, & ad veterem penituſque inſitam opinionem ex eorum animis evellendam ſummo conatu aggreſſus fuerit, quæ quidem res ipſi ex ſententia ſucceſſit: paullatim enim ſanum ac ſplendidum orationis genus non juventuti ſolum, ſed etiam iis qui turpiter aberraverant, vehementer probari cœpit: & quod a SYNCERO tamquam primis lineamentis inchoatum, adumbratumque fuerat, id poſtea Petrus Bembus incredibili ſtudio, labore, diligentiaque perfecit. Quum hæc SANNAZARIUS meditaretur, matre optima orbatus eſt; cujus immaturum interitum in ARCADICIS luſibus elegantiſſime deploravit. Ut autem puellæ propter quam curis vigiliiſque angebatur, ſi poſſet, memoriam omnem deponeret, in ultimam Galliam profectus eſt; quam regionem ARCADIÆ nomine ferunt ab eo involutam fuiſſe. Ibi quum aliquamdiu moratus eſſet, ſentiretque in dies ægritudinem augeri, neque amicæ, patriæque deſiderium ferre amplius poſſet (quæ amantium inconſtantia eſt) magnis itineribus Neapolim rediit. At huic gravi diuturnoque morbo triſtiorem medicinam fortuna oppoſuit; SANNAZARIO enim abſente, Carmoſina, nondum ætate provecta, de vita migraverat. Qui caſus quantum amatori luctum attulerit, ſatis indicant ECLOGÆ Italica, Latinaque lingua conſcriptæ, quibus Phyllidis mortem deflet; ſic enim ipſi amores ſuos obducere ac velare placuit. Quum itaque ejus ingenii fama, quæ per omnium fere civium aures pervaſerat, in domum Ferdinandi Regis perveniſſet, Federicus Regis filius natu minor, juvenis poetarum ſtudiis mirifice deditus, eum ad ſe cupide arceſſitum tectis ac ſedibus ſuis recepit, præcipuaque benevolentia proſecutus, in

intimis

intimis & familiariſſimis ſemper habuit. Præ ceteris autem poeſeos generibus, regium adoleſcentem ſpectacula illa capiebant quæ veteres mimos quodammodo ſalibus & jocis exprimerent: quapropter SANNAZARIUS, ut erat ingenio ad excogitandum promtiſſimo, novis lepidiſque fabulis fingendis docendiſque, ei quotidie gratior acceptiorque fiebat. Proavorum temporibus adhuc in manibus erat libellus quidam a SYNCERO exaratus, facetiarum ac feſtivitatis pleniſſimus, quem vulgus Neapolitanum (1), GLIOMERUM appellabat: in eo ſcilicet collecta erant rudia & obſoleta verba, argutæ item breveſque ſententiæ, quæ olim populari ſermone jactabantur: his auctor multa ridicula addiderat de ſuo, ut qui opus legiſſent, ab ingenioſo doctoque homine profectum, haud temere ſuſpicari poſſent. Iiſdem artibus & officiis paullatim effecit, ut ipſum Iſabella de Baltio, quæ cum Federico nupta erat, & Conſtantia ex Havalorum gente mulier ornatiſſima, bonarumque artium ſupra muliebrem imbecillitatem ſtudioſa, plurimum diligerent atque admirarentur. Hæc quum Federico, germano Iſabellæ fratri, in matrimonium data eſſet, quo die Pyrrhi Ducis Altamurani, ſoceri ſui, domum introivit, totum nuptiarum apparatum a SANNAZARIO optima ratione diſpoſitum deſcriptumque invenit. Ob eamdem ingenii præſtantiam, Ferdinando Regi, & Alfonſo Calabriæ Duci, ad quem regni hæreditas pertinebat, familiaris factus eſt. Hunc porro imperatoria laude florentem, bello Etruſco ſecutus, in ejus exercitu militavit. Comitem etiam illi ſe præbuit ad Hydruntum reci-

(1) *Gliomerum*) Latine *glomerum*. Hunc libellum extare manuſcriptum Neapoli vir Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus Juſtus Fontaninus literis ſuis amiciſſimis mihi ſignificavit. *Petrus Vlamingius*.

piendum, fugandosque Turcas, qui oppidum illud suis præsidiis occupaverant. Mox quum Ferdinandus pro Hercule Ferrariensi Duce, socer nimirum pro genero, contra Sixtum Pontificem, ejusque fœderator arma cœpisset, idem Alfonsus ad Nomenti, Tiburisque expugnationem SANNAZARIUM secum duxit; tametsi prope Lanuvium prœlio superatus, de gloria, quam maximis rebus gestis adeptus fuerat, nonnihil amisisse visus est. Si quid autem poetæ sub ipsis pellibus otii relinquebatur, id totum in scribendis epigrammatis consumebat; ex quibus unum præcipue celebratur, quo Ladislai, Regis fortissimi, & de SYNCERI majoribus optime meriti, facinora complexus est. Ita, quod mirabile omnino videri debet, bellicam laudem cum literarum studiis conjunxit; quum plerumque contingat, inscitia milites, ignavia literatos homines laborare. Consecuta sunt deinde ejusmodi tempora, quæ florentissimam Aragoniorum familiam in extremum discrimen sæpius adducerent, regnoque tandem spoliatam, exsiliis, continuisque regum funeribus penitus perderent atque delerent. Carolus enim Ludovici F. Galliæ Rex, acerrimo ingenio adolescens, & qui totius Italiæ dominatum appeteret, induxerat in animum, regnum Neapolitanum Ferdinando eripere, & ad id facinus maximas copias brevi tempore comparaverat. Sed tanta malorum mole impendente, Ferdinandus, exacta jam ætate, mortem obiit. Alfonsus vero, qui in patris locum successerat, quum potentissimi hostis adventum formidaret, neque in populi principumque civium auxilio spem ullam poneret, quibus nimirum propter crudelitatem invisum se esse intelligebat, pristinæ virtutis oblitus, ac fortunæ cuncta permittens, in Siciliam confugit, ibique haud multo post e vita excessit. Ferdinandus itaque ejus filius, cujus mores paternis moderatiores erant, regni administratione suscepta, quantum potuit,

Gallo-

Gallorum conatibus restitit; quibus quum par esse non potuisset, avitumque imperium amisisset, nequaquam tamen animo fractus, rei felicius gerendæ occasionem captabat. Accidit autem peropportune, ut Carolus in Galliam reverteretur; a cujus discessu strenuus adolescens incredibili virtute, celeritate, prudentia, hostes prœlio fudit, remque amissam recuperavit. Sed perturbatum regni statum componere molienti acerba mors intervenit. Ad Federicum igitur, ejus patruum, omnis potestas translata est. Existimabant homines, nec injuria, SANNAZARIUM, qui in Regis clientela semper fuisset, neque in tantis calamitatibus ad florentem hostium fortunam umquam ab eo descivisset, summum locum & dignitatis & gratiæ apud ipsum obtenturum: sed eventus omnium opinionem fefellit. Etenim Federicus Robertum quidem Bonifacium, Balthassarem Pappacodam, & Antonium Grisonem, viros nobilitate insignes, quibus familiariter utebatur, donis oppidorum ac vectigalium locupletavit, SANNAZARIO autem pensionem tantummodo largitus est, qua illi sexdecim millia HS. quotannis ex ærario solverentur; rus item suburbanum, in Pausilypi montis latere situm, cui Mergilline nomen est, ob amœnitatem magis, pulcherrimumque Tyrrheni maris prospectum, quam ob fructuum ubertatem, a superioribus regibus in pretio habitum. Ægre admodum tulit JACOBUS, officiorum suorum, diuturnique servitii tam exiguam sibi mercedem tributam, seque illis posthabitum quos ipse fide benevolentiaque adversus dominum (ut quidem arbitrabatur) aut superasset, aut certe adæquasset: nec sibi temperare potuit, quominus arguto epigrammate muneris tenuitatem Regi exprobraret, agricolam ab eo se factum non obscure conquestus. At postea loci deliciis captus, Mergellinem suam laudibus in cælum extulit, Regemque ipsum liberalitatis nomine celebravit.

Quio-

Otiosam tamen & quietam ætatem sine periculis & laboribus ei diutius agere non licuit: etenim quadriennio post Ludovicus, qui e Duce Aurelianensi Rex Galliæ in locum Caroli creatus fuerat, & Ferdinandus Hispaniæ Rex, Alexandro Pontifice Maximo suadente, contra Federicum conjurationem fecere, ut eum communibus copiis regno pellerent. Oppressus itaque hostium viribus Federicus, ac regni possessione spoliatus, in Galliam ad Ludovicum abire maluit, quam apud Ferdinandum exsulare: hunc enim, ob consanguinitatis jura nefarie violata, vehementer oderat. Eo casu præclarissimum fidei, constantiæque exemplum a SANNAZARIO proditum est. Nam quum pauci omnino Regem in exsilium secuti essent, & ex his quoque nonnulli, eo relicto, domum rediissent, ipse ab ejus latere numquam discessit, cumque eo tamdiu fuit, dum ille curis ac mœrore confectus, mortem oppeteret. Quodque incredibile multis videri possit, antequam iter ingrederetur, quum oppidula duo, & portorium, quod sexto ab urbe lapide collocatum incolæ Gaudellum appellabant, vendidisset, quadringenta viginti sestertia ex venditione collecta, libentissime Regi obtulit, vix exigua tantæ pecuniæ parte ad vitæ necessitates sibi reservata. Neque vero exstincti memoriam colere umquam destitit, sed & in ejus funere (1) ingentem lacrimarum vim profudit, & qui in eo perdendo operam suam omnem studiumque posuerant, in hostium numero habuit, apertissimoque odio semper prosecutus est. Verisimile autem videtur, Elegiam illam tertii libri, quam ipse tamquam ad Federicum missam in vulgus edidit, post Regis mortem conscriptam fuisse; in ea enim de ejus exsilio ac sepultura mentio fit: sed fortassis poeta ideo simulatione usus est, ut scilicet Cajetæ vaticinium majorem iis qui legissent,

(1) Vide Elegiam 2. l. 3. a v. 79.

ſent, admirationem moveret. Jam omnibus pietatis officiis diligentiſſime perſolutis, quum patriæ deſiderio teneretur, Neapolim rediit, anno poſt CHRISTUM ortum cIↄ Iↄv. Non eſt autem ſilentio prætereundum, vetuſtiſſimos codices, multiſque antea ſæculis inviſos, a SYNCERO e Gallia in Italiam fuiſſe allatos; particulam videlicet Ovidiani poematis de piſcibus, Gratii Faliſci, & Olympii Nemeſiani carmina de venatione, Rutilii Numatiani Itinerarium; necnon Valerii Martialis, Auſonii, & Solini ſcripta, iis quæ vulgo circumferri ſolerent, emendatiora. Neapoli porro (ut erat inſigni morum elegantia, quam ex principum virorum familiaritatibus hauſerat) Joannam Reginam præcipue coluit atque obſervavit. Quum autem regia in domo aſſidue verſaretur, Caſſandræ Marcheſiæ, ingenio ac forma præcellentis puellæ, e comitatu nobilium mulierum quæ circum Reginam erant, amore captus eſt. Hæc ſibi Joannæ voluntatem pudoris ac modeſtiæ ſignificatione præ ceteris conciliaverat. Non tamen, ut ſæpius fit, fœdis perturbationibus agitabatur SANNAZARIUS, ætatem illam jam prætergreſſus quæ maxime libidinum imperio ſubjecta eſt, at veterum Platonicorum more, occultam animi pulchritudinem ex corporis dignitate conjiciens, in ejus potiſſimum contemplatione mentis oculos defigebat. Igitur omni dictorum factorumque turpitudine procul amota, ea tantummodo puellæ præſtabat officia quæ virtuti nihil officere poſſe viderentur. Nec rivales moleſte tulit: quum enim Alfonſus Caſtriota, vir primaria nobilitate, eodem tempore Caſſandram amaret, & ut firmius puellæ animum ſibi adjungeret, pollicitus ei eſſet, ſe illam uxorem ducturum, ipſumque poſtea promiſſi pœnituiſſet; omnes nervos contendit SANNAZARIUS, ut LEO X. Pontifex Maximus matrimonium ratum haberet, neque Alfonſum juramento ſolveret; uſuſque in eo eſt auctoritate

Petri

Petri Bembi, qui tum Pontifici ab epistolis erat: sed quum ob nimiam adversariorum potentiam optata impetrare non potuisset, iniquiore in LEONEM animo postea fuit. Quemadmodum vero iis iratum se præbuit, quorum consilia & mores plurimum a suis distare cognovisset, ita multorum amicitiis floruit, qui eodem studio literarum veritatis, & constantiæ tenebantur. Caros ideo in primis habuit e Neapolitanis civibus, Franciscum Pudericum, acerrimo judicio virum, qui quamquam oculis captus, quid pulchrum, quid rectum esset in scriptis poetarum oratorumque, egregie dijudicare poterat: Lucium Crassum, antiquitatis studiosissimum: Petrum Compatrem, Hieronymum Carbonem, Thomam Fuscum, Rutilium Zenonem, Joannem Franciscum, & Marinum Caracciolos, Joannem Sangrium, Antonium Garlonium Allifarum Ducem, Trajanum Cabanilium Trojæ ac Montellæ Dominum, Chariteum, Andream Matthæum, & Belisarium Aquivivos, alterum Hadriæ, alterum Neritinorum Ducem; qui omnes elegantioribus Musis mirifice dediti erant: Petrum item Summontium, qui res Neapolitanorum literis mandavit, Alexandrum ab Alexandro, Jurisconsultum, hominem liberalibus doctrinis politissimum, Hieronymum Seripandum Cardinalem, Ferdinandum Havalum, Piscariæ Ducem, imperatoremque fortissimum; a quibus contra impense diligebatur, maximique fiebat. Summa etiam illi necessitudo fuit cum Joanne Pardo Hispano, Philosopho præstantissimo, & cum Antonio Galateo Appulo, qui medicinæ operam dabat. Coluit præterea omnibus officiis Joannem Pierium Valerianum Bellunensem, Julium Senensem, Michaelem, Marullum, Byzantinum, Bartholomæum Scalam Florentinum, Gabrielem Altilium in Lucania natum, Petrum Gravinam Siculum, Elysium Calentium Appulum, Ægidium Viterbiensem Cardinalem, Ludovicum denique Montaltum Syracusa-

racusanum, viros ingenii laude, vitæ innocentia, morumque suavitate spectatissimos. Ex Venetis, Petro Bembo, qui tum in literis regnabat, & Marco Antonio Michaelio, plurimum tribuit. Aldi quoque Manutii, hominis de politiori antiquitate præclare meriti, industriam atque eruditionem valde suspexit, cui & ARCADIAM suam tradidit, typis divulgandam. Dilexit & complures alios, quos singulos enumerare nimis longum, atque adeo injucundum foret. Quos autem semel in amicitiam recepisset, iis usque ad extremum spiritum inviolatam fidem servavit: neque umquam commisit, ut aut beneficiorum oblitus, aut in difficultatibus periculisque amicorum lentus ac negligens videri posset. Hanc sane fidelitatis constantiæque laudem, tamquam ipsius propriam & singularem, omnes, ne inimicis quidem exceptis, ACTIO SYNCERO tribui debere, una voce prædicabant. Erga Jovianum Pontanum, quo studiorum suorum impulsore in juventute usus erat, ita semper animatus fuit, ut erga semetipsum; & quamquam illum carminis dignitate, Latinique sermonis elegantia procul dubio superavisset, nihilominus, quoties occasio oblata esset, de illius ingenio, eruditione, sapientia, cum familiaribus honestissime loquebatur. Hujus etiam scripta e domesticæ bibliothecæ tenebris primus in lucem evocavit; adhibitis ad eam rem Francisco Ælio, Petroque Summontio, viris eruditissimis, multorum profecto dissimilis, qui postquam sine cortice natare didicerunt, ut in veteri proverbio est, ac nonnullam dicendi facultatem adepti sibi videntur, eos quorum opera profecerunt, non solum præ se contemnere, sed etiam vehementius insectari solent. Ea præterea SANNAZARII probitas fuit, ut quadam epistola ad M. Antonium Michaelium data, se pluribus quidem saluti fuisse, nemini vero umquam nocuisse, gloriari potuerit: quæ laus una ceteris omnibus merito anteponenda est. A litibus summopere abhorruit;

vide-

videbat enim, nihil magis animi tranquillitati, studiisque rectioribus adversari, quam strepitum fori, vulgariumque hominum concertationes. Justitia quantum ab ipso culta sit, non uno argumento cognosci potest. Quo primum tempore Gallica natio Neapolitanum regnum invaserat, nulla æqua judicia fiebant; qui provinciis præerant, maleficio & scelere pascebantur; nobilium bona publicabantur; cuncta denique ex victorum libidine, non ex legis ratione gerebantur. SANAZARIUS tanta rei atrocitate commotus, egit sedulo cum Petro de Roccaforti, cujus fidei negotia regni Galliæ commissa erant, ut ejus apud Regem auctoritate modus injuriis aliquando statueretur; ad quem etiam Elegiam misit, in qua scilicet Astræam cum ipso conquerentem inducit. Cæsarem Borgiam, Ducem Valentinum, Tyrannorum crudelissimum, quem præceps atque effrenata regnandi cupiditas ad pessima quæque suscipienda facinora quotidie impellebat, probrosis carminibus maledictisque vexavit; & de ejus tandem pernicie lætitiam apertissime tulit. Nebulones, parasitos, comessatores, & qui ad cædem faciendam pretio conducti latrocinia in urbibus exercent, ac noctu diuque cum telo ambulant, maxime oderat. Nec eorum mores probare poterat qui quamquam ingeniosi, doctrinaque exculti, reliquos tamen omnes infra se ducerent: quamobrem & Politiano infensior fuit, eumque binis epigrammatis laceravit, quod nimirum, vir alioqui doctissimus, se insolenter efferret, (ut SYNCERO quidem videbatur) & quemadmodum olim Quintus ille Palæmon, secum natas, secumque morituras literas arbitraretur: at diffiteri nolim, inimicitias quas cum Michaele Marullo, & Bartholomæo Scala, Marulli socero, Politianus gerebat, præcipuam SANNAZARIO odii caussam fuisse. Pietate ac religione in superos nemini concessit. Quum enim Ægidium Viterbiensem, Augustinianæ familiæ monachum, im-

improbos homines acerrima concione objurgantem audisset, ac nescio quo Virgilii versiculo, quo ille opportune ad faciendam fidem usus erat, mirabiliter se affici sensisset; gravem illum virum diligere, omnique officiorum genere prosequi coepit: ac deinde rerum divinarum amore inflammatus, egregium illud DE PARTU VIRGINIS poema inchoavit, quod omnium saeculorum posteritas admirabitur. Ne autem aliquid praetermitteret quod ad cultum sanctissimae DEI OPTIMI MAXIMI Genitricis pertineret, in scopulis Mergillinae templum aedificavit, ejus divini partus memoriae sacrum; cui templo monachorum Collegium adjunxit, qui se MARIÆ Servos appellant; iisque praedia reliquit, ex quibus octo millia H-S in singulos annos perciperent, ad festos dies anniversarios agendos, & ut Federici Regis, ACTII SYNCERI, ejusque parentum peccata, DEUM quotidie precando, expiarent. DIVO quoque NAZARIO sacellum exstruendum curavit. Prae ceteris vero caelestibus, Augustinum maximum illum Theologum, Gaudiosum, Jacobum Picenam, atque Antonium Lusitanum, cujus sepulcrum Patavii positum toto orbe terrarum celebratur, a SANNAZARIO in honore habitos fuisse, quum ex ipsius poematis apparet, tum ex aliorum testimoniis constat. Non tamen pietate impediebatur, quominus in studiis humanitatis ac literarum versaretur; sed amicis, qui ad eum ventitabant, semper novum aliquod epigramma, salis atque urbanitatis plenum, aut elegiam recitare solitus erat, quae nitore atque elegantia cum antiquorum scriptis certare posset. In hoc genere Propertium sibi ad imitandum proposuit, candidum sane poetam, Graecorumque ornamentis abundantem; cujus transmarinos lepores nativa quadam Tibulli, & Ovidii suavitate passim temperavit. Quum vero ad heroicum poema aggressus fuisset, nusquam a Virgilii magnitudine dejiciebat oculos, quem

adeo

adeo admirabatur, ut ejus natalem diem quotannis solenni convivio cum familiaribus celebraret: Numerorum scientiam, ei qui in scribendo carmine excellere velit, maxime necessariam, at multis antea sæculis ignoratam, unus perfecte calluit, ac reliquis exemplo monstravit, de qua ipsum disputantem, quamvis eo tempore admodum adolescentem, Pontanus inducit in eo dialogo cui ACTIO nomen est. Qua potissimum re, tanta SANNAZARIO deberi gloria mihi videtur, quantam consecutus est Bembus, quod homines ad M. Tullii scripta diligentius evolvenda primus extitaverit. In opus DE PARTU VIRGINIS perpoliendum infinitos pæne labores insumsit, illudque perpetuis annis viginti accuratissime castigavit; lucubrationum suarum tristis ac morosus omnino censor. Et quamquam subtili judicio præditus esset, quo & a pravis recta, & a mediocribus optima discernere posset, ipse tamen sibi diffisus, ad Franciscum Pudericum, doctissimum senem, assidue veniebat, cumque illo de versibus a se nuperrime factis communicabat. Quem ferunt auribus adeo fastidiosis fuisse, ut a SYNCERO decem interdum versus in eamdem sententiam recitarentur, antequam illi plane satisfieret. Ob hanc nimiam in scribendo diligentiam, statarium poetam nonnulli SANNAZARIUM nominavere, qui videlicet manum de tabula tollere nesciret. Neque ulli, dum vixit, iratior fuit, quam cuidam qui scripta ejus nondum satis emendata furtim abstulerat, eaque Venetiis edere constituerat. Quum autem LEO X. Pontif. Maxim. de tam præclaro poemate audisset (erat enim res in omnium sermone) incredibilem animo voluptatem cepit, non solum quod literatorum hominum conatibus favere solitus erat, sed etiam quod e re Christiana fore existimabat, si pia hujusmodi atque elegantia scripta impiorum quorumdam scriptis opponerentur, qui religionem a majoribus traditam, eo potissimum

rum tempore labefactare, ac funditus delere cupiebant. Itaque ad SYNCERUM literas dedit, admodum honorifice scriptas, quibus ei singularem in DEUM pietatem, vimque ingenii admirabilem gratularetur, eumque ad perfectum jam opus quamprimum edendum hortaretur. Verum, offensione exorta quam supra commemoravimus, SANNAZARIUS poema apud se continuit, dum LEO e vita migraret: quo mortuo, opus tandem typis descriptum, ab Antonio Seripando CLEMENTI VII. ex eadem Mediceorum familia Pontifici, auctoris nomine oblatum est. Pergratum ac perjucundum sibi munus fuisse, & se tam egregii scriptoris de facie cognoscendi cupidissimum esse, CLEMENS humanissimis verbis Seripando significavit; eique, ut justas debitasque SANNAZARIO gratias ageret, imperavit. Quod etiam ipse per literas præstitit, quibus immortali beneficio se affectum ab illo confessus est, cui pariter æqualiterque respondere, tametsi in amplissimo statu collocatus, nulla umquam ratione posset. Ne autem iis dignitatibus SANNAZARIUS ornaretur, quas fortasse pro meritorum suorum magnitudine speraverat, Columnensium bella, quibus Pontifex distinebatur, & ejusdem in præmiis tribuendis lentitudo quædam, in caussa fuere. Ceterum in ECLOGIS quoque PISCATORIIS ACTII judicium cognitum est. Testatur enim Julius Scaliger, unam ex iis, quæ nimirum secundo loco posita est, apud se exstitisse, in qua multa legerentur quæ postea scriptor diligentissimus immutaverit. Decem ab eo hujusmodi poemata scripta fuerant, si Paullo Manutio fides habenda est: sed quum ex ulteriore Gallia in patriam longo intervallo reversus esset, quinque tantum in scriniis invenit; reliquis aut furto surreptis: aut negligentia suorum amissis. ARCADIAM suam, opus juvenili quodam fervore effusum, ætate provectus minus probavit, eamque multorum efferri laudibus,

bus, indigne tulit. Tametsi autem poetarum sui temporis princeps a doctis omnibus haberetur, neque ipse in eo genere mediocritati ullum esse locum existimaret; quos tamen scribendi carminis gloria olim insignes futuros conjecisset, eos magnopere coluit; in quibus Joannem Cottam, cujus etiam mortem epigrammate deflevit. De ceteris ejus moribus hæc feruntur. Magno atque erecto animo fuit, & qui pusillos quosdam obtrectatores, tamquam e superiore loco, despiceret. Quapropter Lucium Joannem Scopam, ludimagistrum, qui plurima antiquorum scripta numquam in vulgus edita in bibliotheca sua servari falso gloriabatur, ineptum sane hominem, atque in ipsum ridicule insultantem, adeo contemsit, ut indignum omnino esse duceret cum quo decertaret; ejusque audaciæ jacula levi, ut ita dicam, lateris flexu semper declinavit. Hanc animi magnitudinem nonnulli pejorem in partem interpretabantur: superbum enim & contumacem esse ajebant. Nec minore constantia, Consalvi Cordubensis, qui Magnus Dux a rerum gestarum amplitudine appellabatur, amicitiam repudiavit. Ab hoc enim, quod Ferdinandum, Federici Regis filium, ex arce Tarentina extractum, contra datam fidem, in Hispaniam ire coegisset, ubi postea miser consenuit, alienum animum habebat. Qui nihilominus gloriæ cupiditate adductus, quum omnia frustra expertus esset, ut egregium poetam sibi conciliaret, id tandem consilii cepit, ut ad visendum Puteolanum agrum, veterum ædificiorum ruderibus, ac subterraneis ignibus admirandum, eum sibi potissimum ducem itineris deposceret. SANNAZARIUS itaque tanta fortissimi viri comitate victus, ejus voluntati morem gessit. Quum itaque Consalvus iter ingressus, de recentibus Hispanorum victoriis magnifica oratione locutus fuisset, jamque ad speluncam, in ipso Pausilypo monte excavatam, qua Puteolos itur, appropinquas-

quassent, Tempus est, inquit poeta, ut postquam res Hispaniæ satis a nobis verbis ornatæ sunt, de rebus gestis ac virtute Italorum pauca dicamus. Atque ibi de infinito prope servorum numero quem Romani olim ad eam specum effodiendam adhibuissent, narrare cœpit, multa de veteri historia depromens; eoque tandem, sermonis cursu, devenit, ut diceret, Hispaniam, quæ olim Italorum imperio paruisset, longinqua conversione temporum, victoribus suis jugum imposuisse. Hujusmodi narrationibus delinitus Consalvus, ab eo die SANNAZARIUM majore in pretio habuit, ejusque amicitiam studiosissime coluit. Incredibile est, quantum immortali VENETORUM REIPUBLICÆ SYNCERUS faverit. Hanc scilicet tamquam unicum antiquæ libertatis exemplum, venerabatur; multaque de ejus magnificentia & splendore honorate & graviter prædicabat. Eum contra VENETI, quasi unum ex suis civibus, diligebant; quumque ille argutum Hexasticum scripsisset, quo illorum Urbem Romæ anteferendam esse affirmaverat, tria millia H-S pro singulis versibus Poetæ persolvi jusserunt. Ejus quoque effigies apud ipsos in veteri curia conspiciebatur, a Titiano depicta, prope reliquas summorum virorum; quæ omnes coorto incendio, miserabiliter absumtæ sunt. Quum ille in rerum omnium abundantia viveret, neque ei deesset, unde largiorem sumtum facere posset, habitus est ad rem attentior, quam satis esset: duo enim tantummodo mancipia domi alebat, quorum alteri honestiora officia, alteri culinæ curam commiserat. Quum autem Comes Sanseverinus, qui tum loco Regis Neapolim obtinebat, ut nimiam poetæ parsimoniam perstringeret, mirari se dixisset, quomodo ille cibum capere posset quem servus adeo fœdus parasset, hujusmodi a SANNAZARIO responsum tulit: duo in illo mancipio præ ceteris munda esse, mentem nimirum, ac manus. Fallitur

litur Joannes Baptista Crispus, Callipolitanus, a quo SANNAZARII res gestæ accurate quidem, sed omnino impolite, monumentis literarum traditæ sunt, quum scribit, famulum illum cubicularium, Hiempsalem, coquum vero Sannazarium, herili nomine, vocatum fuisse: res enim contra se habet; siquidem Alexander ab Alexandro in libris Genialium Dierum, narrat, servum illum ex Æthiopia, qui Sannazarius appellaretur, scitissimum adolescentem, & ob morum elegantiam libertate donatum, liberalibusque disciplinis a domino eruditum, Propertii elegias suavissima voce ad tibiam cantare potuisse; quæ omnia quantum a coqui moribus distent, facile, quivis perspicere potest. Jocis ac facetiis mirum in modum delectabatur, quæ rerum graviorum tristitiam ac severitatem mitigarent. Nos ejus aliquot festiva & acuta dicta commemorabimus. Quum aliquando in conventu medicorum, eo præsente, quæsitum esset, quid præcipue oculorum sensum acuere posset, aliudque ab aliis magis idoneum judicaretur, ipse *invidiam* aptissimum collyrium esse dixit, nonnullosque Ovidii versus protulit, quorum hujusmodi sententia est: alienam segetem semper videri fertiliorem, ac vicinorum gregibus ubera esse majora. Nullum inveniri morbum ajebat, quo plures homines perirent, quam febri tabifica, igniculo spei excitata. Eos qui ob generis claritatem magnos sibi spiritus sumerent, histrionibus comparabat regali trabea indutis. Librum quemdam Poggii Florentini, scriptoris alioqui non contemnendi, Judæi domum appellabat, quod alienis pignoribus refertus esset. Interrogatus a quoddam, cur tam raro nobilium cœtibus interesset qui de republica consultabant, ideo, respondit, quod suffragia numerari, non appendi solerent. Dicebat præterea, cogitationes & consilia magnarum rerum quæ difficillime effici possent; eorum militum esse simillima qui missionem accepissent: iis enim sæpenumero, quamvis

usui

usui esse desierint, stipendium tamen ex ærario numeratur. Antiquis familiæ insignibus, quæ discoloribus ludi latrunculorum tessellis continebantur (1), proprium signum addiderat, urnam videlicet, in quam candidos nigrosque scrupos veteres immittebant, ad felices infelicesque dies notandos. Ex hac SANNAZARIUS magnum nigrorum lapillorum numerum, uno tantum candido immisso, pellucere voluerat, hoc urnæ inscripto versiculo:

ÆQUABIT. NIGRAS. UNA. SED. ALBA. NOTAS

quumque a Bembo admoneretur, antiquorum urnam haudquaquam pellucidam, sed fictilem fuisse, lepide respondit: suam e crassiori vitro constare. Statura fuit procera, & ad dignitatem apposita, membris solidioribus, facie subtristi quæ studiosum hominem indicaret. Valetudine autem usus est minus prospera, perpetuoque stomachi languore laboravit. Ex nimiis etiam angoribus, assiduaque meditatione, canitiem præmaturam contraxit. Paullo post direptam Romam a Borbonii militibus, Neapolim atrox pestilentia invaserat; qua ferocius in dies grassante, SANNAZARIUS, exacta fere ætate, ad vicum illum confugit qui olim ad radices Vesuvii situs erat, antequam subitis ignium cinerisque eruptionibus penitus obrueretur. Eo jampridem secesserat Cassandra Marchesia, atque ibi cælibem vitam agebat. Hujus domum, quamvis a suis ædibus mille passus distantem, poeta quotidie,

(1) *Proprium signum addiderat*). Ut quidem Paullus Jovius memoriæ prodidit. Legendus tamen dialogus Scipionis Ammirati Italice scriptus, cui *Rota*, sive *delle Imprese*, nomen est; ubi scriptor elegans narrat, signum illud, eumque versiculum a *Sannazario* non suimet gratia excogitatum, sed ut Marchioni Vici morem gereret, qui postea conqueri solitus erat, id sibi per injuriam eripi a Jovio quod ab amici liberalitate olim accepisset.

tidie, mulierem salutatum, veniebat; ut tantam amoris in sene constantiam omnes vehementer admirarentur. Haud multo interjecto tempore, quum Franciscus Galliæ Rex cum Carolo Cæsare de Neapolitano regno dimicaret, SANNAZARIUS tristem omnino nuntium accepit: jussu nimirum Philiberti Aurantii, Cæsariani exercitus Ducis, villam suam Mergillinæ, cæsa prius Gallorum cohorte, quæ illic ad excubandum consederat, a militibus fuisse dirutam, ne rursus ab hostibus occuparetur. Ea res acerbissimum poetæ dolorem inussit, maxime quod monachos de quibus antea diximus, honesto illo domicilio excipere cogitaverat. Scribit Jovius, ob hujusmodi factum, ACTIUM SYNCERUM tanta in Philibertum iracundia exarsisse, ut quum tandem eum in pugna occisum audisset, ipse graviter ægrotans, mortique jam proximus, libenter se de vita migrare testatus fuerit, postquam barbarus ille Imperator violatis Musis, quibus villa sacra erat, interitu suo pœnas dedisset. Mortuus est SANNAZARIUS Neapoli, omnibus quæ ad religionem pertinerent, rite sancteque persolutis, anno ab humano genere servato cIↃIↃxxx. annum agens lxxii., in domo Cassandræ, si fides Rainerio Gualando, viro nobili, habenda est, qui se morientis lectulo adstitisse, ejusque cadaver in avitam Sannazariorum domum transferendum curasse, affirmare solitus erat. Non enim audiendus Trajanus Boccalinus, qui poetam, ex animi acerbitate morbo contracto, in summa rerum omnium inopia, Romæ obiisse, scriptum reliquit. Antequam vero ad sepulturam efferretur, quidam poetarum, doctorumque hominum studiosissimus, formam capitis ejus effingi mandavit, quæ ipsius monumento marmoreo, opera Joannis Angeli Florentini, excellentissimi artificis, affabre sculpto, demum imposita est. Eidem tumulo Petrus Bembus hujusmodi carmen inscripsit:

DA.

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERVS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO

In bibliotheca quoque Hieronymi Seripandi, Cardinalis, a quo maxime colebatur, vera SANNAZARII effigies, in tabula picta, olim exstabat. Sepultus est in templo quod ipse Beatissimæ Virgini, DEI Genitrici, vivens dicaverat; unus procurante Cassandra. Nullos omnino reliquit liberos. Unicum vero filium quo se orbatum in epigrammatis (1) queri videtur, ex qua muliere susceperit, incertum est; quum ceteroqui uxorem ab eo numquam esse ductam, satis constet. Gens etiam Sannazariorum, quæ Neapoli floruit, mortua nepte Marci Antonii, fratris ACTII SYNCERI, quam Camillus Mormilius, Patricius Neapolitanus, in matrimonio habuerat, tota deleta est. Ita mortalium res omnes definitis temporibus conclusæ circumscriptæque sunt, quibus & incipiant, & sensim augeantur, & demum intereant: ea tantum quæ virtute atque ingenio paratur gloria, numquam senescit, unoque orbis terrarum excidio videtur posse aboleri. Maximo in pretio habita sunt ad hanc usque diem SANNAZARII scripta, non a vulgo solum; cujus judicium leve, fallax, varium, instabile; sed etiam a doctissimis viris, & ab iis qui alienam industriam parce admodum laudare solent, ne suæ quodammodo detrahere videantur. In primis vero ECLOGÆ PISCATORIÆ omnium admirationem promeritæ sunt. Elegantia certe poematum SANNAZARII plerosque a scribendo Latino carmine deterruit;

 Bem-

---

(1) *Queri videtur*). Epigr. 43. l. 2. quod incipit: *Cur heu Lætitiam falso dixere parentes*, *&c.* id tamen carmen alieno luctui leniendo fortasse scripserit, qui mos poetarum est.

Bembusque ipse, quamquam id optime facere potuisset, libris ejus perlectis, ad Etruscam poesim colendam totum se contulit. Quicumque postea heroicum poema attingere voluerunt (si Fracastorium, & Vidam excipias, homines doctrina atque ingenio singulari) longe infra SYNCERUM substitere. Ægre ferebat Seripandus, Cardinalis, opus DE PARTU VIRGINIS tanta cura elaboratum, non a pueris in scholis edisci, quum Æneidi Virgilianæ, orationis majestate prope par esset, argumenti autem dignitate etiam antecelleret. Non me fugit, Desiderium Erasmum Roterodamum, cui subinvisa erat Italorum gloria, nodum in scirpo quæsivisse, ac SANNAZARIUM reprehendisse, quod rem sacram fabulis antiquorum inculcandis commaculaverit; sed quum Franciscus Floridus Sabinus in libris Succisivarum Lectionum pro egregio poeta caussam dixerit, qui amborum argumenta perpendent, utri potius assentiendum sit, ii facile dijudicabunt.

(*) FRANCISCUS ÆLIUS MARCHESIUS

(qui Sannazarii temporibus vixit, Librumque de Neapolitanis Familiis scripsit)

DE GENTE SANNAZARIANA,

ET

ACTIO SYNCERO.

SANNAZARIOS genere nobilissimos, nemo Italicarum rerum mediocriter gnarus est qui nesciat. ACTIUS SYNCERUS noster, ut scis, homo & summæ modestiæ, & sinceritatis, Caroli III. literas mihi ostendit, quibus Nicolaum & Benedictum Sannazarios ad ejus stipendia invitat. Erat eo tempore Carolus ab Urbano VI. Pontifice ad regnum capessendum *hortatus*, & fratres Sannazarii Papiá oriundi a Vicecomitibus Dominis, quorum ditionis erant, merebant stipendia; ceterum viri generosi Regis magnanimi precibus tergiversari non potuerunt. Itaque anno salutis 1381. in Caroli III. castra venerunt, alter cum equitum turmis quatuor, alter cum duabus. Rex non tam numero, quam qualitate militum ac præfectorum lætus, illos stipendiis satis liberalibus amplissimisque promissis prosecutus est. Victo demum Othone Brunsvichio, captoque cum Joanna regina universo regno Neapolitano, Sannazariis fratribus Montis Dragonis Rocham, ac feuda quamplurima in Seussano ac Sidicino agro, item Serram ac Sanctum Laurentium, Felictum, & Castrum Novum ob virtutes dono dedit, eosque carissimos habuit. Mortuo deinde Carolo III. eandem Ladislao ejus

 filio.

(*) Ex Scipionis Mazellæ regni Neapolitani descriptione sumsit Petrus Vlamingius.

filio fidem præstitere; & si Rex ille diutius vixisset, magna in Jacobum, Nicolai filium, beneficia collaturus videbatur. Successit Ladislao Joanna Secunda, quæ primum amoribus Pandolphelli Alopæ, mox Serianni Caraccioli addicta, & quasi mente capta, omnes a Carolo patre & Ladislao fratre erectos prosternere studuit; ita ut Aurilios, Sannazarios, Moriminos, viros bellicosos, & Sfortiæ amicos, quia Serianni magnitudinem ferre non poterant, ipsos Serianno exautorandos persequendosque tradiderit, qui (ut erat prudentia & in tractandis rebus solertia singulari) variis de causis modo hos, modo illos, intra quinquennium bonis, auctoritate, & dignitatibus spoliavit; nactusque occasionem suspicionis, quia Jacobus Sannazarius Annichino Morimino rebus novis studenti, opem & consilium præstitisse dicebatur, reum a fisci patrono ad caussam dicendam citari procuravit. Jacobus magis cedere tempori, quam se inimici tradere potestati decrevit; sperabat enim reginam, tot probris coopertam, diutius non regnaturam. Verum opinio eum fefellit; mortua enim Joanna, ejus bona ad Sanseverinos proceres, & ad Joannem Antonium Marsanum Suessæ Ducem, viros potentissimos translata, ab iis avelli amplius non potuere. Superfuit a Jacobo Nicolaus filius, SYNCERI nostri pater, qui cum bonis quæ Burgensatica Neapoli & proximis in locis recuperaverat, ducta uxore honesto loco nata, se & M. Antonium, & SYNCERUM filios aluit, qui hodie inter aulicos Federici Regis ea gratia pollet, ut nulli dubium sit eum inter magnates relatum iri a Rege benevolentissimo, nisi fortuna, parum officiosis ac magnis viris amica, aut illi vitam, aut Regi potestatem benefaciendi abstulerit.

SE-

SELECTA DOCTORUM VIRORUM

DE ACTIO SYNCERO

SANNAZARIO,

EJUSQUE SCRIPTIS TESTIMONIA

† Aldus Manutius Romanus Jacobo SANNAZARIO Patritio Neapolitano & Equiti Clarissimo S. P. D.

Legitur hæc Epistola pag. 140. II. Voluminis *Delle Navigazioni, e Viaggi raccolti, e illustrati da Giovambattista Ramusio in Venezia pei Giunti*. 1559. in folio.

GEORGIUS Interianus Genuensis, homo frugi, venit jam annum Venetias; quo cum primum adplicuit, etsi me de facie non cognosceret, nec ulla inter nos familiaritas intercederet, me tamen officiose adiit, tum quia ipse benignus est, & sane quam humanus, tum etiam quia Daniel Clarius Parmensis, vir utraque lingua doctus, & qui in urbe Rhacusa publice summa cum laude profitetur bonas literas, ei, ut me suo nomine salutaret, injunxerat, mihique statim sic factus est familiaris, ac si vixisset mecum. Est enim homo (ut nosti) facetus, ac integer vitæ, & doctorum hominum studiosissimus. Tum visus est mihi Homeri Ulysses alter, nam & ipse *μάλα πολλὰ πλάγχθη*.

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Non miror igitur si & tu plurimum eo homine delectaris; & Pontanus, vir doctissimus, ac ætate nostra Vergilius alter; & Politianus olim multi homo studii, ac summo ingenio, qui etiam in Miscellaneis suis de eo ipso Georgio meminit, delectatus est. Is vulgari lingua libellum de eorum Sarmatarum vita & moribus composuit qui a Strabone, & Plinio, & Stephano *Zygi* appellantur, qui ultra Tanaim fluvium, & Mæotim paludem habitant, Orientem versus; eumque ad me misit imprimendum hac lege ut ubicumque opus esset, emendarem. Sed ego immutavi tantum quod in orthographia peccare videbatur: cetera, ut major fides historiæ haberetur, dimisi, ut ipse composuit. Ipsum autem libellum, (1) quoniam gratissimum tibi fore existimamus tum ipsa historia, tum summo ipsius Georgii in te amore, ad te mittimus. Simul ut hac ad te Epistola peterem, ut quæ & (2) Latina, & vulgari lingua docte, & eleganter composuisti, ad me perquam diligenter castigata dares, ut excusa typis nostris edantur in manus studiosorem quam emendatissima, & digna SANNAZARIO. Nam quæ impressa habentur, valde sunt depravata ab impressoribus. Vale, vir doctissime, suavissimeque, & me fac diligas; quemadmodum facere te accepi a Marco Musuro Cretensi, juvene & Latine, & Græce oppido quam erudito, atque utriusque nostrum amantissimo. Venetiis xx. Octobris MDII.

Paul-

(1) Tam exiguus est hic libellus ut folium illius caracteris quem typographi *Silvium* vocant, non impleat.

(2) Ex hac Aldi Epistola manifestum est, conqueri SANNAZARIUM in quadam sua Italica Epistola non solum de Arcadia, sed & de suis Latinis Carminibus parum emendate Venetiis in publicum emissis.

Paulli Manutii Præfatio ad Antonium Carlonem Allifarum Principem in SANNAZARII *Poemata. Præfationum XXIII.* 1535.

Ut est præclarum, ornatissime Princeps, in arte poetica excellere; sic ea cognoscere quibus ad illam laudem perveniatur, maximum quiddam, ac difficillimum est: fallitur enim, si quis absoluti poetæ partes in eo positas arbitratur, ut, cum metiendi carminis rationem optime perceperit, cum elegantissimarum vocum supellectilem quasi quamdam sibi compararit, addo etiam, cum materiem animo comprehensam ordine quodam atque artificio distinxerit, hisce rebus tanquam egregie munitus ad scribendum se conferat. Graviora sunt quæ requiruntur, & ex abditis plurimarum artium, ac doctrinarum fontibus haurienda. Nam cum ejus consilium, qui hoc in genere elaborat, vel in primis id spectare debeat, ut voluptati versuum utilitate sententiarum admiscenda, nihilo minus lectorem moneat, quam oblectet; monita vero illa plerumque necessaria sint, ut in vitiis summam turpitudinem inesse, in virtutibus summam gloriam ostendatur: quo modo hoc sine philosophiæ cognitione prudenter ac perite poterit efficere? Jam, si res exigat, ut aut de cæli stellarumque ratione, aut de regionum terrestrium ac maritimarum situ dicendum sit: certe hos locos non potuerit, nisi qui astrologiam, & geographiam attigerit, commode tractare. Itaque, si quis hujus facultatis studium eo complexus animo est, ut aliquando quæ literis mandare studuerit, ea se speret, veluti pictorem egregium, omnibus artis coloribus illustraturum: is omnium fere disciplinarum scientia quæ ad bene beateque vivendum pertinent, ne prorsus ignoret, necesse est. Quod si ad assequendum poetæ nomen ubertatem illam ingenii a natura datam satis esse

putat; atque hac una instructus facile audet, canoros illos quidem, rerum tamen inanes versus vel domi pangere, vel in triviis ad populi aures effundere: statim ab intelligentibus explodetur, neque solum imprudens, aut parum verecundus, sed etiam plane stultus, ac temerarius habebitur. Quo minus est mirandum si ut hac arte præstarent, quam paucissimis contigit; cum in omni præterea liberalium doctrinarum genere plurimi semper floruerint. Sed egregiorum poetarum multo etiam majorem hac nostra tempestate, quam priscis temporibus, penuriam esse constat: sive quod sæculi felicitas illa fuit; sive, quod equidem magis existimo, quia non iisdem quibus olim præmiis ad virtutem nunc homines excitantur. Eorum autem quos in hoc genere præstantes cognovimus, sine controversia primum locum obtinuit vir eximius, & omni laude cumulatus JACOBUS SANNAZARIUS: cujus ingenii monumenta non vetustas, non oblivio delebit ulla: ut ex tot regum triumphis, haud paullo clarior quam ex unius hominis doctrina, atque ingenio, Parthenope sit futura. Hoc autem, Princeps egregie, tui muneris fere totum est: qui cum ad summam generis nobilitatem etiam optimarum disciplinarum scientiam adjunxeris, tamen hæc per se, nisi accederet studium de posteris bene merendi, quasi minima judicans, quæcumque a doctis viris mandata literis, digna quæ inter manus versentur, existimas, in apertum ut referantur, maximopere contendis. Quo nomine ipsi profecto SANNAZARII manes tibi non vulgares gratias habent, cum eos libros quos ille moriens tuæ fidei commendarat, pervulgandos diligentissime curas. Qui vero ingenuarum artium studiis dediti sunt, ii se tibi tantum debere profitentur, quantum persolvi nullo modo possit: itaque a me, qui eodem in ære sum, petere videntur, universorum caussam ut suscipiam, tibique propter hoc officium, quid omnes de te &

sen-

ſentiant, & loquantur, aliqua ratione ſignificem. Ego, licet ipſa te recte factorum conſcientia contentum eſſe, nihil præterea requirere, exploratum habeam; tamen ut eorum honeſtiſſimo deſiderio ne deſim, do me libenter in eam partem in quam etiam mea ſponte propendebam; & ad oſtendendum non eorum modo animum, ſed etiam obſervantiam & pietatem in te meam, hæc ipſa SANNAZARII Poemata quæ noſtris typis edenda curaſti, nomini tuo dicata ad te mitto. Leges hic omnia quæcumque ab eo Latine ſcripta nunc exſtant: primum autem erit divinum illud quod ipſe de Partu Virginis inſcripſit, opuſculum; deinde CHRISTI Lamentatio: mox Eclogæ quinque; quas tamen decem ſcripſerat; ſed e Gallia reverſus has tantum quas emiſimus, & fragmentum illud quod poſt Salices collocavimus, invenit, reliquis aut furto ſurreptis, aut per incuriam ſuorum, quibus eas diſcedens crediderat, amiſſis. Sequuntur Elegiarum libri tres, Epigrammatum totidem: quæ omnia tuo inſcripta nomini apparebunt; ut ejus benevolentiæ quam SANNAZARIO & vivo & mortuo præſtitiſti, hunc ſaltem fructum percipias. Venetiis M. D. XXXV.

Incertus Auctor Epiſtolæ ad Lectorem Collectionis Carminum SANNAZARII, *& aliorum Aldinæ anni* 1533.

JACOBI SANNAZARII doctrinam, eximiaſque ejus virtutes & feci ſemper plurimi, & quæcumque ab illius proficiſcerentur ingenio, digna judicavi, quæ cum ab omnibus aſſidue legerentur, tum perpetuo non mediocri cum auctoris laude viverent. Sed, ut dicam quod ſentio, videtur mihi vir egregius, & in omni poeticæ facultatis laude eminentiſſimus, in hoc ipſo de Partu Virginis opuſculo, non ſolum voluiſſe cum antiquitate ipſa contendere, verum et-

iam se ipsum quodammodo superare. Itaque nos ut tanti viri manibus dignas, ut ita dicam, inferias, dignumque tantis illius meritis honorem exhiberemus, &, quantum fieri posset, per nos vita etiam functus luce ista frueretur: denuo divinum illud opus, quantum licuit, accurate recognitum excudimus: denuoque illud, lector humanissime, sub tuo nomine apparere curavimus.

(1) *Gabriel Altilius, Episcopus Policastrensis, ac Ill. Principis Campani ab Epistolis, Chariteo amico charissimo S. D.*

NEgisti, ut ego arbitror, (2) Βρομωστιόνθων κακογογίον: en, dum lacessere non desi-

(1) Petrus Vlamingius in notis ad SANNAZARII Eleg. XI. lib. I. edit. suæ pag. 594. hanc Gabrielis Altilii Epistolam, paucissimis notam, & oblivione omnino sepultam, his verbis affert: *Quum ex editione Sannazariana quæ Venet. Apud Bern. Stephonium an.* 1531. *in* 24. *prodiit, & quæ casu mihi periit, Gabrielis Altilii Epistolam nactus sim, quæ de hac ipsa Elegia, ad Chariteum scripta fuit, pergratum fore lectori arbitror, si integra hic legatur.*

Idem Vlamingius pag. 626. hoc de Gabriele Altilio testimonium adducit, ex Alexandro ab Alexandro Dier. Gen. cap. I. lib. V. *Ad Gabrielem Altilium, virum modestissimum, doctissimumque, cum quo mihi a prima adolescentia familiaritas fuit: quod istum ad Pontificatum evectus fuerat, nos & aliquot bonarum artium studiosi juvenes, summo loco nati, Neapoli congratulatum veneramus; ad quem ut venimus, excepti ab eo comiter & benigne fuimus. Quumque complexi hominem in primis ædibus, post mutuam salutationem, lætis precationibus ei gratularemur, eumque honorem sibi a diis fortunari, & quod nobis diu in optatis fuerat, id nunc magnæ voluptati esse, ac bene locatum in homine morum honestate, & omni doctrina conspicuo; sperareque illud sibi, & urbi nostræ ornamento cessurum profiteremur, &c.*

(2) Ita leguntur hæc in veteri libro, corrupta scilicet, ac sine notis accentuum. Videtur porro scribendum κακολογίαι pro κακογογίον, i. e. *maledicta*: vox autem illa Βρομωστιονθων, originem forte duxerit, ἀπὸ τῦ βρομεῖν, quod *strepere*, vel ἀπὸ τῦ βρομιάζεσθαι, quod *bacchari* significat: ut Altilius indicare velit *strepentium*, seu potius *bacchantium Maledicta*.

desinunt, concitarunt lenitatem illam SYNCERI nostri, mansuetissimumque animum, scilicet malefacta ut noscerent sua. Et sane quis non Lampos istos Ismenios, ac novos Lucilios abominetur, oderit, stomachetur? qui, tamquam Appuli aranei e cavis venenatos porrigunt aculeos, summissisque barbatulis quibusdam, ipsi quidem latent, atque dissimulant, & tamen ita dissimulant, ut noscitari cupiant; laudemque ex tam petulanti, & inepto maledicendi genere improbius aucupentur ac mendicent. Sed sic est, mi Charitee,

Naturam expellas furca, tamen usque recurrit.

pessima ingenia sese undequaque suo indicio, quasi mures, ut ille dixit, produnt. Sed captent quam possunt laudem, modo ne ullam capiant; ac potius ridiculi sint. Atqui dixeris, Tantumne Academiæ nostræ vacat, ut de his sermo sit? &, ut olim Plato ad Dionysium, an non satis erat, suo ipsos veneno confici, & alienis bonis invidentes intabescere Timones istos? Recte id quidem; sed nosti vulgi mores; sæpe taciturnitatem in conscientiam vertunt. Nunc ad ACTIUM redeo, mitto ad te, quam tantopere efflagites, quæ ille in hos Cyclopas (sic enim illos appellat) ridens nuper responderit; carmen mehercule exactum, simplex, candidum, quodque non minus priscam illam venustatem elegantiamque, quam optimos & integerrimos auctoris mores, nitidissimamque animi sinceritatem præ se ferat. Dii boni, quam recte philosophorum facile princeps Aristoteles! qui sordidos poetas ab ingenuis hoc differre putat; quod illi maledicant semper, hi vero & deorum & heroum laudes canant: atque, ut haud ACTIUM nostrum inter posteriores ponas, vide obsecro, dum contumelias retorquet, quam verecunde agit! jam erubescere ipsum carmen dixeris, & invito domino

pare-

parere: at quum laudat, quam plenus, quam lætus, quam teres, atque, ut Horatii verbis utar, rotundus! nam, per deos, quid similius, quid accommodatius dici potuit, quam illud de Corvino nostro, dum novellæ arboris surgenti ramulo comparat? quid quum livori insultat? nonne & illum deprimit, & a sua ipse modestia non discedit? siquidem non hausisse, sed novisse tantum se Castalias undas affirmat: at vero quum perorare vult, quam novæ, quam lenes, & jucundæ acclamationes, quam etiam appositæ & opportunæ! modo deos patrios appellando, modo Parthenopen suam contaminari querendo; quæ si apte, & suo tempore fiant, scis quantum lucis orationi, & in primis carmini afferre soleant: postremo quum se apud Musas expurgat, veniamque ut dent, si quid offenderit, petit, quis adversariorum improbitatem, impudentiamque non explodat? quis vero ingenuitatem, verecundiamque non amet, & summis in cælum laudibus ferat? Sed quid ego hæc? tu melius ista deprehendes; nihil non absolutum, & quod non ex omnibus suis partibus constet, invenies; nisi unum illud fortasse non probabis, in quo illum facile, & jure coargui patiar; tantum enim Altilio tribuit, quantum sibi ille nec agnoscit, nec postulat: de his hactenus. Tu interim lyram intende, ut quum plusculum otii fuerit, te canente illa audiamus; nam si accentus tuus accesserit, ne Musis quidem ipsis (pace quidem illarum dixerim) invidebimus. Venissem ad te: sed scis in Appuliam cum Principe meo festinanti mihi quam ista, (ut ita dicam) tumultuaria expeditio gravis sit, togato præsertim, & prima tirocinii rudimenta capessenti. Vale, & me clarissimorum collegarum tuorum cœtui commenda: vale iterum, ac tertio: Neapoli: pridie Idus Quintilis.

(1) *Joan-*

(1) *Joannes Jovianus Pontanus in Ægidio, pag.* 165.

PONTANUS, PETRUS SUMMONTIUS.

PON. Lætatur in cælo, ut arbitror, nunc Altilius, exsultatque inter beatissimos spiritus, quum intelligit in hoc consessu & pie cum CHRISTO agi, & suis piissimis monitis obtemperantes nos esse. Unum credo illi dolet, si dolere eum fas est dicere, quod in tanto conventu, ACTII locus sit vacuus, voluntarium ob exsilium dum Federicum Regem Neapolim relinquentem, proficiscentemque ad Ludovicum in Galliam, accepta ab illo fide, benevolentiæ tantum gratia sequitur, ac gratitudinis. Sed Altilius consolatione nulla quidem indiget cum diis agens. Quod vero ad nos ipsos attinet, hominis maxime ingeniosi, & docti quis nostrum non angatur absentia? Verum Musis ipsum comitantibus, & illi nihil prorsus timendum est, & nobis ipsis desiderio absentis ejus temperandum, in re præsertim voluntaria, & homine generoso digna. Tu quid ad hæc, Petre Summonti? PET. Me vero sollicitat ejus imbecillitas, quum sæpicule quidem laboret de stomacho. Sed ipsa forte peregrinatio, cælique varietas, ac terrarum, robur illi adjunget; quod fore quidem non despero. Quod vero ad animum ejus ac consilium spectare potest, vehementer me hortantur versiculi ejus quos discedens ipse in puppi constitutus quasi Ne-

---

(1) Idem Joannes Jovianus Pontanus tom. I. suorum operum SANNAZARIO inscribit librum de Liberalitate: tomo autem 3. librum 2. de Rebus Cælestibus: præterea tomo II. pag. 104. dialogo cuidam nomen impofuit ACTIUS: Loquitur etiam SANNAZARIUS sub SYNCERI nomine in Pontani Ecloga cui titulus *Mæon*. Denique Pontanus misit ad SANNAZARIUM Hendecasyllabum XI. lib. I. & Eclogam V. quam *Corylen* appellavit.

Nereidibus audientibus, ac locorum Nymphis decantavit; quorum ipsorum recitationem non temere recreamentum arbitrer quasi quoddam quæstionum haud multo ante explicatarum, nec parvum quoque momentum allaturam absentiæ ejus desiderio moderando. Sunt autem versiculi hujusmodi:

Parthenope mihi culta vale, blandissima Siren,
(lege reliquos in calce carminum SANNAZARII, *pag.* 173.

Hos ille abiens, confirmato admodum animo, vultuque quam maxime hilari pronuntiabat: quem nos ut amicum, ut Regem sequentem suum & bonis prosequamur ominibus, & deos illi propitiabiles bene precemur. Ceterum ut a quo tua, Joviane, cœpit, ad eumdem quoque Altilium mea convertatur oratio, nonne existimas cum bonis illum Geniis, qui pie percolenterque morientibus adesse solent, astitisse morienti nuper Elisio? &c.

Alexander ab Alexandro Genialium Dierum Lib. II. Cap. I.

Locus ex Propertio, ab ACTIO SYNCERO Neapolitano in convivio familiari commode emendatus.

SATURNALIBUS quum ego & familiares mei complusculi, sub idem tempus Neapoli conveniremus: quumque a forensibus negotiis feriarum causa aliquando quies foret: ad ACTIUM SYNCERUM, virum ingenii cultu & facundia singulari, cum quo mihi pervetus consuetudo fuit a puero, nonnumquam ventitabamus; cum eoque vel honestis deambulatiunculis, vel sermonibus lepidissimis, id quod erat temporis, ad multam sæpe diem conferebamus, quotidianoque ejus congressu & assiduo comitatu perfruebamur. Accipiebatque nos homo ille suavitate insigni, plerum-

rumque novo Epigrammate, aut Elegia, versibus mundis & graphice factis, multo cum nitore & cultu: nonnumquam festivissimis epulis & lætiore convictu, cœnaque non vulgari nec protrita, sed aut veteris cucurbitæ ferculo cum lactucæ thyrso minutim cæso, & acino uvæ passæ insperso: aut olentibus pomis, anni frigore servatis, & fico sicca Sinuessana cum rosaceo ex Petrino suo, quæ ipse appellabat *Petrinia*. Velut fuit illa die, quum mihi & plerisque doctis viris cœna exhibita, Sannazario ex Æthiopia bonæ frugis liberto, scitissimo adolescenti, quem libertate & gentili cognomento donaverat, liberalibusque disciplinis instruxerat, ita ut cuivis ingenuo non impar videretur, demandavit ut Propertii Elegias a se pluribus in locis castigatas, summissim leniterque cantaret. Quod quum ille cupide faceret, versusque ad tibiam modulis dulcissimis, scita & canora voce canere inceptaret: nosque & proferentis verba, & concentum, numerosque admodum suaves summa cum voluptate captaremus: & jam millibus modulatis versibus, ventum esset ubi Cynthiam Bajis demorantem, diu abfuisse conqueritur, his verbis:

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Bajis,
Qua jacet Herculeis semita litoribus:
Et modo Thesproti mirantem subdita regno
Proxima Misenis æquora nobilibus?

ACTIUS carminibus pausam fieri jussit, & ad me conversus: Quid tu, inquit, qui orbis situm tam diu legendo perscrutaris, Misenum aut Bajas cum Thesproti regno commune habere vidisti? Numquid in memoriam venit, Thesprotium agrum in Epiro juxta Chaones & Acarnanes, aut (sicut Herodotus ait) Ambraciis & Leucadiis proximum longe a Cumano abesse? Quid enim isto in loco hic poeta senserit, qui regno Thesproti æquora Miseno proxima subdita esse dixit, quum

quum tanto maris terrarumque recessu discreta sint, non equidem intelligo. Neque enim Thesprotios in Cumanum venisse, aut in Italiam colonias deduxisse, vel armis novas sedes conquisisse, umquam, quod meminerim, legi: nisi tu forte, qui meliore memoria es, aliter sensis. Quumque me id arbitrari respondissem, quod plerique studiosi sensere, ut poeta loci confinio, & quasi commercio ductus, quum ex Chalcide & Euboea profecti, multum in ora maris possent, lateque fines propagassent, illosque Cumanum tenuisse, & illuc colonias deduxisse, auctores tradant: siquidem Hypocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidensis, multo emenso mari, huc colonias deduxere, moniti oraculo, quippe quum nullam coloniam sine consilio deorum Græci transmitterent: vel, ut multi ferunt, duce Parthenope Eumeli filia, quæ solum Neapolitanum delegit, columbæ augurium sequuta; in cujus rei monumentum, Apollini statuam Neapolitani erexere, columba humero insidente, quam ipsa inspicere & adorare videbatur: Thesprotiumque agrum ab Euboea haud multum distare certum sit, quasi ad hoc alludens Poeta, subdita regno Thesproti æquora Miseno proxima affirmarit: scilicet quia ex Chalcide Thesprotis proxima & Cumæis profecti, agrum Miseno finitimum, hoc est ipsas Cumas tenuerunt, propterea ea loca subdita videri: solereque non ignobiles poetas loca & recessus circumscribere, illaque non exposite & aperte, sed quasi per tegmenta & figuras obliquis orationibus denotare: idque sensisse doctos viros, itaque versus interpretatos fuisse dixi. Numquam, inquit ACTIUS, quod ego scio, tam hispida & agresti aure Propertius fuit, ut quum Chalcidem aut Cumæos dicere contenderet, Thesprotium agrum quasi finitimum illorum loco nuncuparit, quum præsertim nulla societas aut communio cum Thesprotiis agro Cumano fuerit: constetque, si omnes sinus, promontoria, litora, insulas, &

urbes

urbes maritimas, ac maria vasta, & terræ infusa ex omni antiquitate percensere velis, Thesprotios magno litorum flexu & multiplici sinu, longe a Chalcide Eubœæ & Cumæis abesse; nec ita finitimos, ut forsan arbitraris. Neque ego hujus poetæ præstantis ingenii vim, hos nitidissimos & mundissimos versus optime editos, tam abstruso & recondito significatu verborum conculcasse putarim. Etenim si Chalcidenses & Eretrienses ex Eubœa, classe huc advectos Cumas condidisse, & pulcherrimam Campaniæ oram, ac loca Miseno proxima tenuisse fama fert, sicut Japygiam, Phaliscos, Nolam, & Abellam tenuere, cur loca Miseno finitima potius Thesprotiis quam Chalcidensibus, quam Eretriensibus subdita dixerit, equidem ignoro: quum & hi veri incolæ sint, & longe aptius convenientiusque fuit, istos, quam illos, cum quibus nullum erat commercium, nominasse. Verum, inquit ACTIUS, si versus istos bene pensitare, & verba ac sensus aure attenta rimari volumus, non *Thesproti*, ut communis error habet, sed *Prochytæ* a poeta scriptum fuisse facile contenderim. Idque ita esse, in quodvis pignus vocarim, non aliter scriptum carmen ab eo editumve fuisse. Sed hic error ita aliquibus insedit penitus, ut divelli haud facile queat. Quod tamen ita esse, inclinat animus probabili argumento. Quum Prochytam & Pithecusas a continente æstu marino evulsas, quandoque circumfluum mare insulas fecisse, liquido constet, sicut Capreas, Leucosiam, Sirenes, & Oenotrias: seu, quod multi tradunt, Inarimen montem fuisse, qui motu terræ disclusus a continente, Prochytam fecit insulam, angusto freto interfluente, quæ Græcis ab effusione dicta est: ipsamque & Pithecusas disclusas montis partes, proximas Cumanorum finibus tamquam moles objectas ante agrum Cumanum & Misenum exsistere, antiqua monumenta annalium prodidere: quod & nunc videre licet. Subdita ergo Prochytæ regno

Mi-

Miseni proxima æquora poetam dixisse crediderim, quum ipsa litora facili trajectu apta & cohærentia sint, quippe quum ante ipsam parvo freto distincta jaceant, propterea subdita videri potius, quam Thesprotios, cum quibus nullum commercium fuit, extimos & remotissimos intellexisse. Insulas quoque regna nuncupari, Virgilii testimonio probatum est VII. Æneidos, dum inquit: *Fertur Teleboum Capreas dum regna teneret.* Hujusque erroris illud quoque specimen est, quod alio in loco communi opinione, pudendo errore receptum erat, navitam hunc poetam fuisse: quod quidem ita fuit in confesso, ut in ejus vitæ commentariis plerique id pro certo posteris tradere non dubitarint, ut altero versiculo constare videbatur: *Et quamvis navita dives eram*, quo imperitius dici profecto nihil potuit, quum neque hoc usquam gentium tradatur, ut elegantissimus poeta & honestissimus, vitæ genus poetarum studiis piaculare & portentosum, nautæ munus concupiverit. Et portenti ac prodigii simile est, hæc commenta in tanti ingenii viro opinari. Sed quod a vero minime abest, mendum etiam in hoc versiculo facile, inquit, ostendimus: siquidem ubi legebatur perperam: *Quamvis navita dives eram: non ita dives eram*, dicendum fuit. Hujus quoque rei haud improbabile documentum videri, quod Jovianus Pontanus vir multæ eruditionis, antiquissimo firmabat testimonio, Propertii Elegias patrum nostrorum ætate, & se adolescentulo primum in lucem prodiisse, quum antea inscitia temporum incompertæ forent & incognitæ: opusque obliteratum & longissimo ævo absumtum, corrosis & labentibus literis in cella vinaria sub doliis inventum apparuisse, & quum libelli vetustate, verbis & nominibus absumptis longo situ & senio, quod in diuturna obscuritate latuerant, veram lectionem assequi nequirent, effectum ut mendosi inde codices prodirent: paullatimque discuti errores, & cor-

corrigi cœpti sunt: nec tamen effici quisse, ut posteris omnino integri inoffensique darentur. Ad hunc modum ACTIUS SYNCERUS noster, scite admodum apud compluſculos qui aderamus, sermocinabatur: itaque mendaces libellos deprehendebat, erroresque dijudicabat, ac perpenso judicio vitia rimabatur.

Joannis Pierii Valeriani Epistola, ad Clarissimum ACTIUM SYNCERUM *in Hieroglyphicorum Librum XX.*

TIBI vero, SYNCERE ACTI cariſſime, *Phœnicem*, & *Pelecanum*, quique in ipsam historiæ seriem quibusdam veluti laqueis detenti se se invicem implicuerunt, sociatique in hunc locum aptiſſime convenerunt, *Noctuam*, *Cornicem*, & *Passerem*, dedicare consilium fuit. Ac *Phœnicem* quidem ea de caussa, quod veluti ille admirabili quadam insignis pulchritudine, visu rariſſimus, post longiſſima temporis intervalla conſpicitur: ita Latinæ linguæ nitor, & eloquentiæ cultus, ornatusque per tria ferme *Phœnicis* sæcula desiderati, ætate demum nostra, beneficio, opera, & labore plurimum tuo suscitati, spectandos se se theatris jam omnibus exhibuere. *Pelecanum*, ob eam, qua præcipue commendaris, in amicos omnes charitatem atque beneficentiam, ut nemo unus hodie magis amico amicus, quam SYNCERUS ACTIUS esse prædicetur. *Noctuam*, quæ tuarum indicium sit lucubrationum, quas Minerva haudquaquam invita, elegantiſſimas elaborasti. *Cornicem*, ob diuturnitatem, quæ scriptis debetur tuis, non modo uno plus sæculo, sed perpetuo summa omnium commendatione victuris. *Passerem*, ob orationis tuæ veneres, cupidinesque, qua nihil suavius, neque jucundius excogitari potest. Sed enim quæ multa atque præclara de ingenii tui sublimitate dici possent, ea consulto prætereo, quia tu longe

ge major es quam mea te capere possit commendatio: quis enim Soli lumen afferre, nisi fatuus quispiam, aggrediatur? Igitur quum tuo ipse sis splendore clarus, principatum hinc in literaturæ candore tuum, suo se præsidio tuentem missum faciemus, quodque nostrum est institutum, ad animalium quæ interpretanda suscepimus, significationes convertemur, quæ quidem quales & cujusmodi sint quamvis tu eas tum ex Græcis Latinisque scriptoribus non ignoras, tum ex admirabili illa venerabilis antiquitatis tabula ænea, quam simul apud Bembum inspeximus, potes edoceri, quæ omnem Ægyptiorum historiam antiquiorem, argento atque auro delineatam ostentat; quid tamen & nos super his compererimus, ex ipso *Phœnice* indicare incipiemus:

Ex Hieronymi Carbonis Elegia a Petro Vlamingio allata in suis ad SANNAZARIUM *notis pag.* 599.

Me rapis interdum recinens, SYNCERE, sub umbra,
Mystica virginei sacra puerperii;
Et pecus, & silvas, piscosi & numina ponti,
Et quæ litoribus fert Sinuessa suis.

Petri Bembi Epistola ad JACOBUM SYNCERUM SANNAZARIUM, *quæ exstat Lib. IV. Epistolarum Familiar.*

ET te amabam antea plurimum: nam sæpe in tua scripta incidi quum vernacula, tum Latina; quibus in omnibus felicitatem illam ingenii tui ad poetices facultatem sum vehementer admiratus: & nunc quidem Ægidius monachus Viterbiensis, & Antonius Agnellus effecerunt, ut nihil me uno sit in te amando, observando, colendo plane ardentius. Ex ipsorum enim oratione cognovi, præter ea quæ dixi, utriusque lin-

linguæ studia literarum, delatumque jam pridem in illis tibi a Musis atque ab Apolline principatum; quam sis etiam in ipso usu vitæ, quum humanitate, & suavitate, tum hercle omni virtutum genere, atque illa in primis vel probitate, vel morum animique, si Latine satis possum dicere, sinceritate, quæ quidem virtus tibi etiam agnomen dedit, politissimus. Itaque hæc ad te volui scribere primum, ut tibi notum facerem hunc ipsum animi mei sensum in te, ac voluntatem; jaceremque, tamquam fundamenta benevolentiæ, futuræque nostræ necessitudini, quasi quoddam vinculum adhiberem, amorem summum erga te meum. In quo quidem pergratum mihi erit, si me sic amandum susceperis, ut utare; sic fueris usus, ut plane tuo. Deinde ut scires, me videndi tui desiderio magnopere teneri: nam fruendi quidem non audeo dicere: qui neque salutari te permiseris, quum nuper e Gallia rediens, ut audio, de itinere Venetias ivisses. Quod si tua culpa effectum est, ut, quum fieri utriusque commodo potuerit, ut te viderem, me tamen latueris; dabo ipse operam, ut id aliquando fiat, etiam si non poterit sine magno incommodo meo. Interea tamen, etiam atque etiam a te peto, ut quoniam hoc tempore in secessu isto Neapolitano tuo, puto te otio mirifice abundare; mittas aliquid ad nos de tuarum Musarum penu, quo minus a nobis moleste videndi tui desiderium perferatur. Quod ut libentius facias, hoc te genere officii etiam provocabo. Asulanos enim meos habebis cum his literis: qui quidem quamquam libri, amicorum meorum assiduis postulationibus, ac prope etiam impulsu, exire jam in vulgus, atque haberi cœperint; ad te tamen veniunt non minus, ut eos emendes, si qua tibi non probabuntur, quam si, quod mallem, placuerint, ut probes. Vale.

Idibus Aprilis. M. D. V. Venetiis.

Des.

Des. Erasmus Roterodamus Dialogo qui inscribitur Ciceronianus.

No. Pontano successit ACTIUS SYNCERUS, qui Partum Virginis Matris mire felici carmine descripsit, cui supra modum applausum est a Romano theatro, BU. Testantur hoc abunde LEONIS, & CLEMENTIS Brevia (sic enim hodie vocant) tum Ægidii Cardinalis addita præfatio, ne cæteros commemorem: nec sine caussa tantopere placuit. Mihi certe magna cum animi voluptate perlectum est opus utrumque. Nam & Eclogas scripsit Piscatorias. Quis autem talem indolem in juvene patricio non exosculetur? Hoc nomine præferendus est Pontano, quod rem sacram tractare non piguit, quod nec dormitanter eam, nec inamœne tractavit. Sed meo quidem suffragio plus laudis erat laturus, si materiam sacram tractasset aliquanto sacratius.

L. Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poetis suorum temporum.

A Pontano nonnulli profluxere, tum in poetica, tum in arte dicendi celebres. Unde & Pontani Academia nunc vulgo, ut Trojanus equus, dicitur; in qua nunc senescit, ni potius floret, ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS, cujus ingenii exquisita quædam monumenta legi, & in primis Piscatorias Eclogas, nonnullasque Elegias, & Epigrammata; in quibus quædam sunt omni laude digna: alia præterea ejus, præter vernacula non vidi, & quosdam Virginei Partus, ut ipse appellat, heroicos: in quibus, ut sic dicam, *statarius* poeta videri potest. Non enim verborum volubilitate fertur, sed limatius quoddam scribendi genus consectatur, & lima in dies atterit, ut de illo non ineleganter dictum illud Apellis de Protogene Pontanus usurpare solitus esset: *Eum manum*

manum de tabula tollere nescire. Præter diligentiam, curamque ACTII, acerrimum quoque ejus judicium, & numerorum scientiam in poetica facultate cognoscimus; quare ejus reliqua, quæ condidit, summopere desideramus, quæ longius ille jam ætate provectus supprimit. Quare non satis mirari possum, virum quemdam alioqui eruditum desiderare in Pontano, & , si diis placet in SANNAZARIO ..... elocutionem, hoc est barbaram. Sed hic cum sua censura qua homines Italos perstringit, non diutius permanebit.

Idem in Epistola in qua agitur de incommodis quæ in direptione Urbana passus est; ad Antonium Thebaldeum.

Et SYNCERUS abest, cecinit qui primus in *acta*
Non prius auditum carmen, quo gurgite ab alto
Prosiluit Triton simul, & chorus Amphitrites;
Exin Virgineos afflatus numine Partus
Concinuit graviore tuba (mirabile dictu!)
Hac cælum mulcetque, & tristia tartara terret.
Fortunate senex, vivens cape laudis honores,
Invida quos poterit non umquam abolere vetustas.

Paullus Jovius in Elogiis Virorum literis illustrium.

JACOBUS SANNAZARIUS equestris ordinis poeta, Neapoli natus atque educatus, quum præclarum fecundi atque felicis ingenii specimen daret, repudiato avito gentilitioque nomine, ACTIUS SYNCERUS appellari voluit, adhortante Pontano, qui Joviani cognomen, amicorum imitatione desumserat. Sed origo vetustæ stirpis e Sancto Nazario, Laumellini agri oppido, inter Padum & Ticinum non ignobili, unde majores advenerant, non obscure petebatur. Floruit amicitia Federici regis, senescente Pontani gratia: qui Aragonum nomen vehementer offende-

rat, quum veluti personæ oblitus, victorem Carolum invidiosa vel intempestiva oratione publice laudasset. Permansit in ea belli procella in officio ACTIUS, redeuntique Ferdinando juniori armatus inter fideles cives operam præstitit: unde ei conspicuus in aula gratiæ locus. Sed infestius demum urgente fortuna, quum Federicus regno pelleretur, constanti studio atque integra fide eum exsulem in ulteriorem Galliam secutus est: qua gratissimi animi testificatione singularem laudem promeruisse, vel ejus inimici judicabant. Scripsit, tamquam ambidexter, Etrusca simul atque Latina carmina, pari lepore saleque, arridentibus utrimque Musis, quum multo felle odii subamarus præpilata jacula jambis intorqueret: aut amorum suorum dulcedine resolutus tenerrime lasciviret. Gravi autem & sacro poemate De Partu Virginis, viginti annorum lima perpolito summum decus frustra exspectasse videri potuit: quum illæ quæ juveni exciderant Piscatoriæ Eclogæ, publico exceptæ plausus reliquorum operum famam oppresserint: ita ut eam publici tamquam iniqui judicii querelam aperto cum pudore, nec tamen sine tacita voluptate devoraret. Vixit annos septuaginta duos, peramœno, virentique semper ingenio, accuratoque & plane juvenili cultu inter amatorias oblectationes; numquam non festivus & hilaris. Ex dolore autem indignantis animi supremum concepit morbum, quod Philibertus Aurantius dux Cæsaris Mergillinæ villæ suæ delicias, temere excisa turre deformasset: ea ad Pausilypi radices conspicitur. Sed Aurantio demum acie interfecto, quum hora fatalis adveniret, audito ejus interitu se se in cubitu erigens: Excedam, inquit, e vita hoc meo non inani voto lætus, postquam barbarus Musarum hostis, ultore Marte, immanis injuriæ pœnas persolvit. Sepultus est juxta villam Mergillinam in templo Deiparæ Virgini ab se dedicato. Marmoreo autem tumulo Bembus hoc carmen inscripsit:

DA.

DA. SACRO CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERUS. MVSA. PROXIMUS. VT. TVMVLO

Romulus Amasæus de Latinæ Linguæ usu retinendo Schola II. pag. 139.

Quod si poetarum, in hoc quasi Latini nominis censu habenda ratio est: quis in ACTII SANNAZARII hominis prudentissimi ac doctissimi elegantissimis versibus (nihil nunc de carminis dignitate, ac gravitate, nihil de rerum dispensatione, nihil de numero, & compositione, nihil de ornamentis loquor) sed quis in ejus versibus verbum unum, aut sententiam unam offendat, quæ non e medio Latinitatis fonte hausta videatur?

Jovita Rapicius Libro V. de Numero Oratorio.

At enim, dicat aliquis, desuetudinem ipsam hujus rhythmi, & diuturnam apud multos rei hujus ignorantiam, desperationem afferre posse. At mehercule Pontani Urania, & Horti Hesperidum: Fracastorii Syphilis, & SYNCERI de Virginis Partu libri; & pauca Andreæ Naugerii, pauca item Cottæ poemata facile declarant, non esse desperandum, quin intermissa, & diu desueta, in consuetudinem revocari aliquando possint: quum enim poematum recte scribendorum ratio diu latuisset; & malos versificatores Latini plurimos poetam nullum haberent, hi quasi de cælo demissi sunt, qui desitæ, & prope obsoletæ artis observatione, pertinaci bonorum imitandorum studio, multaque, & jugi exercitatione tantum profecerunt, ut cum antiquis poetis conferri jure possint: itaque horum poemata, ut primum perspecta sunt, quasi quædam Phidiæ signa, statim ab omnibus ita sunt probata, ut artem poeticam, quam prius quasi sopitam, ac jam prope exstinctam lugebamus, eam nunc tanto-

rum, & tam excellentium virorum ingenio, & arte suscitatam gaudeamus, &c.

† *Idem Oratione de praestantia earum artium quae ad recte loquendi, subtiliter disputandi, & bene dicendi rationem pertinent. pag.* 11.

Ne aut Jovianum Pontanum, aut JACOBUM SYNCERUM omittam, quorum alter Meteora, Uranien, & Hesperidum Hortos, alter PARTUM VIRGINIS tanto ingenio, & artificio cecinit, ut antiquorum gloriam facile aequarint.

Bernardinus Parthenius de Poetica Imitatione lib. II. inducens Tryphonem Cabriellium cum Manutio loquentem, judiciumque de poetis ferentem.

Sed unde initium duci vis? A SANNAZARIO, inquit Manutius. De quo quid, obsecro, sentis? Equidem, inquit, mirificum semper hunc existimavi, sive gravitatem, sive verborum sonum, aut eorum delectum spectarem. Magnificentiam vero, spiritusque sublimitatem numquam satis ab ullo ingenio extolli posse putavi. Numquam praeterea in ejus scripta incidebam, quin Virgilii ipsius imaginem viderer intueri. Tunc mecum ipse cogitabam, si idem argumentum sibi poeta summus proposuisset, neque magnificentius, neque splendidius tractaturum fuisse. Dispositione autem illa, ac decoro, sententiarumque dignitate, tum numero nihil fingi, aut excogitari absolutius posse statuebam. De quo adjungere & illud liceat, inter illum, ac veteres poetas nihil, quum a saeculo, atque aetate discesserimus, interesse. Elaborati ac perpoliti versus, praecipueque limati. Quamobrem Pontanus, ex cujus Academia una cum tot excellentissimis ingeniis fluxit, de eo idem dicere solitus erat, quod de Protogene Apelles: nempe, quod numquam manum de tabula tolleret, quum nimiam illius artifi-

tificis diligentiam accusaret. Magno fuit judicio, scientiaque numerorum ita excelluit, ut exactam eorum legem solus tenere videretur, *& paucis interjectis*. Major in hoc vis, (*sc. in Pontano*) in ingenium tamen suum indulgentior quam SANNAZARIUS. Is enim parcior, restrictiorque est, sicut elaboratior. Alterum vivo fonti persimilem dicas, qui ex naturali vena prosiliens, ita se profundit, ut sæpe extra ripas superbus ac spumans difluat atque exundet. Alterum illi, qui a beatissima itidem emanans vena, arteque expolitus, moderatius se ipsum temperans ac cohibens, inter flores, ac viridissimos herbarum vestitus suavi, ac leni cum murmure, riparum suarum finibus contentus, perlabitur. Hic quidem continens, ille profusus: hic verecundus, ille pene luxuriat; ut uter esse eorum malim, divinare vix sciam.

Idem in Oratione pro Lingua Latina.

Sed circumstant poetarum nobilissimi coetus, quorum in tanto numero ne totum diem illis recensendis conteramus, in mentem veniat saltem JACOBUS SANNAZARIUS, quem divinitus in divinis versatum, nemo non intelligit antiquitatem vario scribendi genere provocasse.

Q. Marius Corradus Uritanus Epistola ad Fulvium Constantium, quæ exstat pag. 525. Librorum de Lingua Latina ejusdem Corradi.

Paullo superiore ætate duo fuerunt lumina hujus urbis, (*Neapolis*) Latinique sermonis, & eloquentiæ, ACTIUS SYNCERUS, & Jovianus Pontanus. Quid hos fuisse putas quum viverent, in tanto hominum, & civium reliquorum splendore, nobilitate, potentia? Crede mihi, a bonis paucisque hominibus aliquo numero habiti, a cæteris, vel

non cogniti erant omnino, vel fortasse etiam ridebantur. Nunc vero duos tantum hæc urbs videtur illa ætate cives habuisse, quos infinita etiam posteritas hominum, externarum quoque gentium sit admiratura. Ubi sunt enim qui tum principes civitatis putabantur? Ubi reges etiam illi, quorum fama, amplitudo, & gloria duobus privatis hominibus par esse non potuit?

Julius Cæsar Scaliger Poetices Lib. VI. qui & Hypercriticus, SANNAZARII *scripta perpendens*.

Reliqui duo sunt, ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS, & Hieronymus Fracastorius. Quorum uterque, quum præter illa quatuor a nobis toties decantata (*nervum scilicet*, *numeros*, *candorem*, *venustatem*) etiam castigatissima fluat vena, atque moderatissima, non potest committi, quin aut alter, aut ambo, pari, æqualique gloria nomen suum tueantur. De SYNCERO igitur prius.

Qua tempestate melioris vitæ officia Bononiæ auspicatus sum, habui studiorum socium Pacium Aquilium civem Romanum, qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis. E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim quum venisset, decedens inde, secum attulit Eclogam SANNAZARII, cui titulus est, *Lycon*, ac præter eam ex *Christeide* (sic enim appellabat) aliquot carmina sane quam luculenta. Quorum mihi nunc quum in mentem venit, non possum non didicisse ex judicio tanti viri, qui opus divinum illud suum mutato consilio postea non *Christeidem*, sed *de Partu Virginis*, inscriptum maluit. Quare vero prioris inscriptionis titulum repudiarit, cognoscere satis in promtu est. Etenim vitam actaque CHRISTI quum in eo neutiquam narret, sed natalia tantum canat, simplicissime profecto Latinis verbis expressit operam suam. Insuave fuisset, *Parthenotocia*, & *Theotocia* .... *post multa:* Ecloga vero *Galatea* longe optima est. Eam ante

etiam,

etiam, quam ederetur, manu nostra descriptam habuimus. Non igitur operam perdidi. Quod enim nunc legitur v. 5. *Æquora collustrant flammis*, ita scriptum fuit: *Æquora rimantur flammis*; ut intelligas magni viri judicium: Item v. 33. —— *plures Nesis mihi servat echinos*: legebatur —— *totidem virides mihi Nesis echinos Servat adhuc*. Quæ sequebantur, in memoria non habeo. Restant vestigia tamen judicii castigati, quum redegit ad pauciora &c.

Il Cardinal Seripando in una sua Lettera scritta a Scipione Ammirato inserita tra le Lettere memorabili impresse dal Manuzio lib. 4. a c. 99.

Io mi sono doluto, e dorrò sempre, che avendo voi un poema tale, quale è il Parto della Vergine del vostro SINCERO, ove niente manca, che possa desiderarsi da un artificiosissimo poeta, ove non v'è cosa, che possa contaminare i buoni, e civili costumi, ove solo tra i poeti si trova la verità della religione, ove il verso ha tutti quei numeri che hanno avuto i più perfetti poeti antichi, da lui prima avvertiti, e poi dal Pontano ancor vostro scritti, ove le fizioni sono dolcissime, ove finalmente è tutto il vostro Dedalione (1) cioè l'uffizio del vero poeta, mi sono doluto, e dorrò sempre, che si legga da' maestri della gioventù, e che si veda nelle mani de' vostri giovani altro poeta.

Sixtus Senensis Bibliotheca Sancta lib. IV.

JACOBUS SANNAZARIUS, patricius Neapolitanus, qui & ACTIUS SYNCERUS Parthe-

(1) Questo è un Dialogo dell'Ammirato trattante del Poeta.

thenopæus, vir ad illustrandam sacrosanctam Christianorum poesim feliciſſimo ſidere natus, ſcripſit in ſecundum Lucæ capitulum De Partu Virginis libros heroicis carminibus, ita Virgilianum candorem, ſublimitatemque præferentibus, ut Virgilium ipſum te legere, audireque exiſtimes. Operis initium eſt: *Virginei partus, magnoque æquæva parenti*. Claruit anno Domini 1530.

Antonius Poſſevinus Mantuanus Societatis Jeſu Bibliothecæ ſelectæ Tom. 2. lib. XVII. qui eſt de Poeſi, & Pictura, Editionis Venetæ pag. 509.

A SANNAZARIO quidem pauciſſimis demptis (quæ voces illas ethnicorum poetarum ſapiunt) divinum habemus poema, ut merito Beliſarius Aquaviva Neritinorum Dux eidem ſcribens dixerit; *cum orationis ſplendore contendere brevitatem: cum rotunditate ornatum: cum fluxu carminum pulchritudinem: atque ita demum omnia numeris, & ſententiarum gravitate commendata videri, ut ad cujuſvis ſcriptoris antiquiſſimi, candidiſſimique laudem accedant*.

Robertus Cardinalis Bellarminus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis ad annum 1500.

JACOBUS SANNAZARIUS eodem tempore ſcripſit egregium carmen de Partu Virginis.

Franciſcus Schottus, Andreæ viri doctiſſimi frater, Itinerarii Italiæ lib. III.

Nec procul inde a Pauſilypo ACTII SYNCERI SANNAZARII poetæ, Virgilii æmuli, domus viſitur, quem ex teſtamento in cœnobium vertit, templumque B. Virgini dicatum. Eſt ibi marmoreum ſepulchrum, affabre ſculptum. Hinc Orpheus ſeu Apollo, illinc Sibylla ſive Muſa e marmore

more candenti: cum hoc Petri Bembi Cardinalis Epigrammate:

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERUS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO
VIXIT. ANNIS. LXXII. OBIIT. ANNO. CIↃ. IↃ. XXX.

† *Cælestinus Guicciardinus Monachus Cælestinus in Mercurio Campano. 12. Neapoli 1667. pag. 176. & seqq.*

Templum hinc est adeundum quod ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS Parturienti Virgini adhuc vivens sacravit; celeberrimo illo de PARTU VIRGINIS poemate, absoluto. Propriæ SANNAZARII hæ fuerunt ædes, quas raro amoris, & fidei exemplo, ut erga se munificentissimum Fridericum Aragoneum a Regni possessione dejectum, & in Galliis exsulantem prosequeretur, ultro reliquit. Quam animi constantiam in Pontano desiderarunt nonnulli; cum, posthabitis beneficiis a Ferdinando, & Alphonso Aragoneis in se, hominem alioquin exterum, collatis, pro rostris adventantem Carolum Francorum Regem laudavit, & nutantem Aragoneorum fortunam, ea qua valebat dicendi arte depressit: adeo plerisque hominum, fortunam magis, quam personam sequi libet.

In medio apsidi, elaboratissimum ex Pario marmore assurgit ejusdem SANNAZARII sepulchrum. Nil eo nitidius, nil operosius. Virtuti SANNAZARII permissum ut Christiano in templo dimidiata ejus, ad vivum effigies, ac lauro redimita, sepulchri in apice collocetur; & ludentes Satyri Christiani vatis ad tumbam choreas ducant. Petrus quoque Card. Bembus Venetus, ob laudatas a vivente SANNAZARIO Venetias, grates eidem mortuo, tali ad sepulchri basim apposito disticho rependere visus est:

Da sacro cineri flores: hic ille Maroni
Syncerus, Musa proximus, ut tumulo.

Binæ hinc inde assidentes adstant marmoreæ, Minervæ, & Apollinis statuæ; quas, ne omni ex parte ethnicismum Christiani vatis redoleret sepulchrum, perfractis Apollini lyra, ac Minervæ hasta, Cœnobitæ, qui obtinent locum, nullo negotio in Davidem, ac Judith transmutavere. Etiam nunc ossa, & cranium SANNAZARII contrectantur: adeo ut accedentes ad tumulum, veluti pro tanti vatis coronide, citra mendacium hoc quoque proferre valeant, SANNAZARIUM videlicet legisse, adiisse, suspexisse, & contrectasse. E templo denique egredientes, illius in area subsistamus parumper, Plagæ Neapolitanæ prospectum, & e regione fumantem Vesevum, & veluti in compedes adstrictum æquor, contemplaturi. Hoc sane in loco, velit nolit, Musarum sedem agnoscet viator. Hic namque perflant suaviter venti, leni murmure decurrunt rivi, nescit insanire Neptunus, virore respersa perpetuo renidet tellus, & solum ipsum, qua pampinis, qua nemorea fronde contectum, Phœbæos radios dedignatur admittere. Hic denique, fabulosis ablegatis Sirenibus, assiduo adventantium cantu, ac sonitu oblectantur cives, detinentur advenæ, invitantur longinqui. Quæ omnia, ut quiescenti SANNAZARIO bene cedant, mea musa sic precatur.

AD SEPULCHRUM SANNAZARII.

ACTIUS hoc recubat nitido sub marmore vates,
Cui radians Phœbus laurea serta dedit.
Hic vernet tellus; flores tu funde, viator,
Vatemque irroret docta Camœna suum.
Huc rivi, huc fontes, tenui properate susurro,
Ut Vati obveniant somnia grata meo.

Æquo-

Æquora, bacchantes ultro compescite fluctus,
Ut litus dulci murmure plaudat Io.
Æolus obscurum ventos impingat in antrum,
Ne sacros cineres dissipet aura furens.
Sique, Veseve, tuis gaudes splendescere flammis,
Sis vati æternum lampas honora meo.

Ludovicus de la Cerda Soc. Jesu in VII. Æneidos.

(SANNAZARIUS) poetica laude floruit præ mortalibus sui ævi. Sed quid sui ævi? Quid si Neapoli majorem gloriam attulit SANNAZARIUS, quam Statius Papinius? Non erit iniquus censor qui hoc censeat.

Boissardus in Iconibus.

(SANNAZARIUS) Neapoli natus, patre equestris Ordinis viro, claro inter suos & luculentarum facultatum. Hic ACTIUS prius vocabatur JACOBUS SANNAZARIUS, quod nomen gentilitium mutavit jam adultior. Is propter doctrinam, facundiam insignem, morumque facilitatem (*) Ferrando Aragonum regi factus est amicus, & inter cariores aulicos, & familiares receptus, cujus amicitiam singulari fide, & constantia coluit quamdiu vixit. Expulsum enim Neapoli regem in Galliam usque exsulem secutus est: unde reversus ab eo multis honoribus & beneficiis affectus est. At inter aulica munia, seriasque occupationes non desiit bonas sequi Musas, & doctissimis lucubrationibus augere, & promovere rempublicam literariam: potissimum illo insigni poemate de Partu Virginis: in quo de perfectione poeseos videtur cum antiquis decertare. Composuit & Lamentationem de Morte CHRISTI, & Eclogas aliquot, & Epigrammatum perfectissimorum librum.

d 6 *Olaus*

(*) *Federico Aragonio, regi Neapolitano*, dicere debuit.

Olaus Borrichius de Poetis p. 105.

ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS Neapolitanus initio sæculi XVI. clarus, poesim Latinam ad illud fastigium evexit splendore ingenii, imitatione optimi cujusque veterum, apta fictionum poeticarum inventione, & acumine, ut paucis admodum ex eo tempore altius eniti concessum sit. Clauditur tumulo ad Pausilypum, vicinus cineri Virgiliano, ut qui arte pares, & studiis, etiam monumentis conjungantur. Docet vel Epos illud illustre quod de Partu Virginis libris tribus complexus est, nihil fere illius versibus inveniri castigatius --- ad summam digna omnia SANNAZARII quæ poeseos candidatis attente legantur; ita ubique in quocumque argumento regnat: cultæ ejus Eclogæ, faciles & numerosi Elegi, arguta Epigrammata & libera.

Gerardus Joannes Vossius de Poetis Latinis Capite VII. pag. 257. Editionis novissimæ.

Nec multo post Pontani obitum grande merito nomen fuit ACTII SYNCERI SANNAZARII.

Inprimis vero id sibi peperit libris tribus de Partu Virginis: ob quos luculentum LEONIS X. elogium meruit anno cIↃ IↃ XXI. iterumque a CLEMENTE VII. an. cIↃ IↃ XXVI. quo ipso & Romæ in lucem prodiere cum Lamentatione de Morte CHRISTI, & Piscatoriis Eclogis.

Uti vero a Petrarca initium est poeseos renascentis; ita temporibus SANNAZARII eadem jam videtur pervenisse ad vigorem. Illum consecuti præstantium poetarum alii: & quidem nonnulli pares, aliqui suppares.

Uti Hieronymus Vida, Balthasar Castilionæus, & alii multi, qui avorum, patrum, ac nostra fuerint, vel sint ætate &c.

Idem

Idem Instit. Poeticar. Lib. III. cap. VIII.

Quod de nautis, & piscatoribus, minus possumus dicere. ACTIUS tamen SANNAZARIUS, hos etiam inducens Eclogis suis, satis feliciter id tractat argumentum.

Scaligerana Prima pag. 131.

SANNAZARIUS tersus poeta, & optimæ inventionis, lectione dignissimus.

Janus Broukhusius in Epistola ad Lectorem præmissa editioni Poematum SANNAZARII Amstelædamensi apud Henricum Wetstenium anno 1689. *ab eo adornatæ.*

Quæ (*Jo. Joviani Pontani Academia*) si nihil habuisset aliud unde commendaretur, (habuit autem ingenia ejus ætatis longe nobilissima) æterno beneficio omnem devinxit posteritatem, quod ex ea nobis prodierit dulcissima illa, atque orbi erudito decantatissima JACOBI SANNAZARII Musa. Cujus viri limatissimis carminibus nihil post seculum Augustæum emendatius prodiisse si quis dixerit, næ ille profecto haud iniquo judicarit Apolline. Neque vero opus est ad ejus rei veritatem evincendam literatorum virorum conquisitis testimoniis, cum tam crebræ, ac toties innovatæ laudatissimi libri editiones, id quod bonæ merces solent, nusquam indiguerint ulla hedera.

Idem in calce notarum ad Elegiam IX. Libri I. Elegiar. SANNAZARII, *pag.* 113. *editionis Vlamingii.*

Atque hæc quidem habui quæ notarem ad nobilissimam Elegiam; nec tamen omittenda est insignis illa SYNCERI in Pontani scripta pietas, quæ post illius obitum sopita atque neglecta e tenebris primus in lucem, tum Francisci Ælii consilio, tum opera Petri Summontii usus,

revo-

revocavit; magno ſane theſauro rem literariam auxit SYNCERUS, cui & hoc quoque nomine æternum debebunt Muſæ Romanæ, quod princeps e bibliotaphiorum pulvere in hominum eruditorum manus protraxerit Ovidii fragmentum de piſcibus, Gratii Cynegetica, itemque Aurelii Nemeſiani, & Rutilii Numatiani Itinerarium; ne quid dicam de emendatioribus, quam fuerant antea, Martialis, Auſonii, & Solini codicibus. Dignus eſt & ipſe, cujus rationem habeat grata poſteritas, quemque poſt Auguſtæi ſæculi ingenia tamquam ducem ac normam ſibi proponant genuino ac generoſæ poeſios ſtudioſi. Vis firmem hoc judicium meum? audi virum undequaque eruditiſſimum, Ludovicum de la Cerda, cujus hæc ſunt ad Virgilii l. 7. v. 734. *Inde quoque arrepta occaſio celebrandi hujus fluminis* (de Sebetho loquitur) *SYNCERO SANNAZARIO, utpote Neapolitano, qui vir poetica laude floruit præ mortalibus ſui ævi. Sed quid ſui ævi? Quid ſi Neapoli majorem gloriam SANNAZARIUS attulit, quam Statius Papinius? non erit iniquus cenſor, qui hoc cenſeat*. Vid. eumdem Cerdam ibid. T. 1. p. 530. (*).

Gio-

(*) *Item a Jano Broukhuſio in Tibulli Eleg. I. Lib. I. vocatur* SANNAZARIUS eximius ille etiam inter primos. *Idem ib. in Eleg. II.* & quem ante omnes nominaſſe oportuit. *Ib. in Eleg. XI.* Prætulerim ergo tantæ ambitioni (*ſcilicet verboſæ cuidam deſcriptioni Auctoris Herculis Furentis*) binos JACOBI SANNAZARII verſiculos ex Epigr. III. Lib. I.

Poſt obitum non ulla mihi carchesia ponet
Æacus; infernis non viret uva jugis.

Ib. in Eleg. I. Lib. II. Clariſſimus & vir & poeta: *in Eleg. II. Lib. III.* Par antiquis poeta. *Idem in Propertii Eleg. XI. Lib. I.* Vir ſæculorum omnium memoria digniſſimus. *Ib. in Eleg. XVIII.* Diſſertiſſimus. *Ib. in Eleg. XX. Lib. II.* Liquidiſſimus ille Muſarum cycnus, ſolo tempore veteribus minor. *Ibid. in Eleg. XXII.* Venuſtiſſimus. *Ibid. in Eleg. V. Lib. III.* iſtis (*ſc. Tibullo, & Ovidio*) adjice duos non tam vetuſtate, quam clariſſima poeticæ facundiæ gloria cenſendos, SYNCERUM SANNAZARIUM, ac noſtratem Secundum.

Giovan-Mario de' Crescimbeni, Custode d'Arcadia, nel Lib. VII. *della Part.* II. *del Vol.* II. *de' sui Commentarj intorno all' Istoria della Volgar Poesia, a carte 393.*

Tra gl' infiniti scrittori che celebrano l' opere del SANNAZARO, ci piace qui riferirne uno, che molto aggiustatamente dà giudicio sì delle Latine, come delle Volgari; ed è egli il P. Alberto le Roy Agostiniano, il quale ne' Commentarj a Pietro Scolirio (1) scrive così: *Splendidissimum juxta pedem Pausilypi exstat ædificium, seu villa ACTII SYNCERI SANNAZARII, quam Mergillinam vocant, ubi ille cum amicis doctis versari, & rusticari quandoque solebat. Scripsit Etrusca, & Latina carmina, pari lepore utrobique, & sale, sacro poemate De Partu Virginis, & Piscatoriis Eclogis apud posteros immortalis. Virum natalium, animique nobilitate illustrem commendat Paullus Jovius, apud quem exstat epitaphium, quod marmoreo tumulo inscripsit Bembus; &c.*

Petrus Vlamingius Belga in Dedicatione SANNAZARII Poematum editionis a se adornatæ. Amstelædami. 1728.

Qui enim ACTII SYNCERI divinam illam carminis majestatem, numeros rotundos, veneres non adscititias, Linguæ Latinæ purissimum nitorem, Propertianam illam felicem, & minime servilem imitationem, suo merito æstimare queat? &c.

Idem in Epistola ad Lectorem.

Nam ACTIUM SYNCERUM, ab ineunte ætate, imo pene puer, unice semper sum admiratus, maturiore hac mea veneror, suspicio, & colo; quis enim poetica laude ex iis qui a profligata barbarie Musarum sacris sese dedidere, maximum illum vatem superavit? *Post non multa.*

Te-

(1) Serm. famil. Lib. 3. pag. 37.

Testimonia quæ Broukhusius & Vulpius collegerant, addidi. Si omnia quæ ipse selegi, & alibi congesta inveni, hic adhibere voluissem, in immensam molem volumen exscrevisset; omnes enim qui umquam hæc divini vatis monumenta oculis usurparunt eruditi, summa cum laude SANNAZARIANI nominis meminerunt; unum tantum mihi liceat adscribere, quod suo loco neglectum est, Petri nempe Lotichii secundi, Germanorum poetarum principis, quod exstat Elegiarum Lib. I. Eleg. X. ad Christophorum Herdesianum v. 57.

Ventum erat ad campum, redit hostis, & ecce cohortis
 Ductor anhelanti nos petit acer equo.
Stamus, & Aoniæ cultores dicimus artis,
 Immunes belli nos habuisse manus.
Nomen ad Aonidum, Juvenes, confidite, dixit,
 Nos etiam mites erudiere deæ.
Quod si forte procul vestras pervenit ad aures
 SYNCERUS priscis ACTIUS ortus avis:
ACTIUS Hesperiis fama bene notus in oris,
 Pinguia Sebethi qua rigat arva liquor;
Illi ego me veteri consanguinitate propinquum
 Glorior, & vates, vatis amicus, amo.
Impia nec prædæ me traxit in arma cupido:
 Cum populis terras visere cura fuit.
Sic ait, & nobis, ubi Cæsar agebat, in urbem
 Exhibuit tutas ipse cohorsque vias.

Imo, ne quis credat, ipsi viventi hos ingenuæ laudis fructus, æstimationem, & tanti nominis reverentiam defuisse, sufficiat, quod (*) Balthasar, Comes Castilioneus, magnum illud Italiæ lumen, literarum monumentis de eo testatum voluit; versus nempe aliquos recitatos, SANNAZARIO, sed falso adscriptos, & ab omnibus summo cum applausu, & admiratione exceptos, statim, ubi rescitum fuit, alterius poetæ fœtum esse, minus quam mediocres, ut certe erant, visos fuisse.

D I.

(*) Nel Cortegiano lib. 2.

DILECTO FILIO

ACTIO SYNCERO

SANNAZARIO

LEO PAPA X.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Quum forte de claris ingeniis ætatis nostræ apud nos verba fierent, affuere qui quum te, tum opus tuum de Partu Virginis divinis prope laudibus cum admiratione attollerent, atque prædicarent. Quæ res exspectata quidem diu nobis (nihil enim non excultum, non elaboratum, non singulari tuo ingenio dignum proficisci a te posse arbitramur) verum eo nunc carior & jucundior visa est, tum quod quæ futura exspectabamus, accepimus jam facta esse, & quæ superent omnem exspectationem, tum quod etsi nullo non tempore fuissent acceptissima, hac præcipue tempestate erunt longe gratiora: qua ut quidam, quo doctiores videantur, Ecclesiam stilo iniquo petunt, qui exactissima eruditione commendent, non desiderentur. Dici non potest, quum hæc audiremus, quantum voluptatis acceperimus, & quum ipsi legemus, accepturi simus: quod persuasi simus, divina factum providentia, ut divina sponsa tot impiis oppugnatoribus, laceratoribusque lacessita, talem, tantumque nacta sit propugnatorem; & quum illi impia facundia abusi frangant in rem sacram genuinum, tu unus opus edideris quo rem sacram omnibus (ut dici solet) nervis attollendam, excolendamque procuraveris, sancto consilio, eventu feliciore; quum dictitent qui legere, si rem quæramus, nihil nisi CHRISTUM atque ejus sponsam

ſam ſonare: ſi pietatem, undique religionis enitere ſtudium: ſi judicium, nihil ungue ſignandum relinquere: ſi figuras artiſque conatus, veterum vatum nulli cedere, multos anteire. Gratulamur itaque tibi, quod tantum unus præſtes, quantum antea nemo: Eccleſiæ, quod quum vexetur lancineturque ab aliis, a te uno in cælum efferatur: noſtro ſæculo, quod fiet tui carminis luce celeberrimum: nobis denique ipſis, quibus imminente hinc Goliade armato, hinc Saule a furiis agitato, affuerit pius David illum funda a temeritate, hunc lyra a furore compeſcens. Hortamur itaque te, jam opus edas, ut qui dolent, quum illa legunt quæ adverſus pietatem venena ficti Chriſtiani evomuere, ad tua conferant ſeſe, quæ veluti præſens antidotum ſint oppoſituri. Tu ita tibi perſuadeas volumus, nos te & tua omnia perinde ac noſtra complexuros eſſe, nec nos, nec hanc Sanctam Sedem umquam tui vel affectus vel operæ immemores futuros. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die VI. Auguſti. M. D. XXI. Pontificatus noſtri anno nono.

BEMBUS.

Per Favonium de mandato.

DILECTO FILIO
ACTIO SYNCERO
SANNAZARIO
CLEMENS PAPA VII.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Accepimus librum gratissimo munere, quem tu ad nos de Dei, & DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI rebus scriptum misisti, cujus argumentum praeclarum, atque nobile quum in te parem ostendat animi pietatem, atque ingenii gloriam, sitque in eo nomen quoque nostrum ad memoriam eorum qui lecturi sunt, qui quidem innumerabiles futuri sunt in longa posteritate, immortalitati quasi commendatum, muneris tui magnitudinem hoc magis sentimus, quod quomodo parem referamus gratiam, habere nos non arbitramur. Si enim immortalitas optata, & grata est omnibus, qui praesertim animo vegetiore atque erectiore sunt, permagnae sunt illius partes nobis a te tributae. Quamquam enim ea est appetenda maxime, illique elaborandum praecipue, quae post discessum ex hac vita, in illa altera vita felici & sempiterna nos cum DEO ipso collocat, tamen ne haec quidem non libenter adsciscenda, quae producit ad posteros nostri nominis perpetuitatem: pro qua, qui illam caelestem & divinam immortalitatem non plane cognoverunt, maximis saepe tamen contentionibus, & acerbissimis discriminibus vitam, & caput suum objecere: quod profecto non fecissent, nisi a natura ipsa admoniti, summum quoddam bonum exsistere conjectati fuissent, cujus in imagine & simulacro tam multas partes experirentur esse & delectationis, & gloriae. Est enim profecto haec famae & laudis ad commemorationem hominum cele-

celebritas, imago illius veræ immortalitatis quæ eximio dono Omnipotentis DEI, uni Christiano generi, per DOMINUM NOSTRUM JESUM CHRISTUM proposita est, ad quam potissimum aspirare debemus, hanc vero ita caram, jucundamque ducere, si proborum & prudentium testimonio nobis deferatur, quod quidem in te nobis egregie contigit. Non enim ingenio solum tuo honorati, illustratique sumus, sed (quod nobis etiam gratius est) judicio comprobati; & si enim ingenii gloria concedis nemini, vel omnibus potius præstas qui in hoc scribendi genere cum laude versati sunt, tamen quum ipso scriptionis argumento ostendas, qua sis pietate, sapientia, religione præditus, jucundius etiam accepimus testimonium optimi, & religiosissimi viri, quam studium doctissimi. Quapropter macte virtute tu quidem; id enim es consecutus, quo nullum majus homini bonum in hac vita exsistere posse videatur: maximorum enim donorum quibus te affecerat DEUS, gratia illi (quoad mortali homini licuit) relata, illud jam summum, & incomparabile veræ immortalitatis donum es promeritus, cui deinde jam gratia nulla esse par potest; qui talentum acceptum multiplicatis mercedibus, eidem domino reddidisti a quo acceperas. Ex quo quum fructum quoque non mediocrem tui libri dicatione, ad nominis nostri laudem, ac memoriam redundare volueris, tantam tibi habemus gratiam, quantam capere grati, & memoris Pontificis tanto devincta officio mens potest, sicut & re ipsa tibi ostendere parati sumus, & ut experiare etiam adhortamur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die V. Augusti M. D. XXVI. Pontificatus nostri anno tertio.

JAC. SADOLETUS.

ÆGI-

ÆGIDIUS

TIT. S. MATTHÆI

S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS

ACTIO SYNCERO

SANNAZARIO S.

DIVINUM De Partu Virginis poema mihi tuo nomine redditum quum legissem, velut adtonitus ac lucis impatiens, statim ad te nescio quid, sed quale ab iis qui lolio (ut ajunt) victitant, proficisci potest. Neque enim de eo posse arbitror quemquam judicare, præter eum qui ad eruditionem tuam proxime accedat, quique (quod fieri vix posset) tui sit quam maxime similis. Verum quum absurda quædam & ἄμυστα scripserim, meæ tamen literæ (quæ tua est humanitas) undique expetitæ, lectæ, exscriptæ istic a plerisque omnibus sunt. Quumque (ut audiebam) earum literarum exemplum in tuorum fere omnium civium manibus esset, ecce a te mihi literæ redduntur: demissa cælo ancilia mihi visa sunt; nullum enim ornandi mei locum prætermittis. Nam dum mea probas, Neapoli cum admiratione legor, & item Romæ: dum rescribis, quo munere beasti me, SYNCERE, diis hominibusque invidentibus! Sed ut ad poema redeam, divina quidem illa omnia, verum hactenus ita omni ornatu caruerunt, ut humanis inferiora: nunc a te ita omnium Musarum muneribus exculta, ut divinis (si dicere fas sit) vel potiora esse videantur. Nam quum a præscripta linea digrederis, velut liberum dicendi genus nactus, ita ingenii vires explicas, ut antiquorum nemini sit tibi concedendum:

rur-

rursus quum ea narras unde ne transversum quidem unguem, quod ajunt, quæque majores nostri divinarum rerum scriptores Latinis literis ornari haud posse arbitrabantur, ita oratione illustras, ut omnium argumenta, quum Græcorum tum Latinorum poetarum, longo post se intervallo relinquant. Quid enim, immortalis DEUS, (ut ordiar ab initio) invocatione elegantius? quid conceptu altius? quid cælo, terra, inferis rei novitate obstupescentibus mirabilius? quid læto Simeone jucundius? quid infantum internecione sævius? quid DEO moriente horribilius? quid ab Orco redeunte gratius? quid spolia referente beatius? quid agente in cælum triumphum te canente felicius? Adde alterius libri Musas certatim divina carmina modulantes, adde pictum orbem, adde specum. De partu vero quid ipse loquar? quum ea de re deinceps vel tacendum, vel tuis dumtaxat verbis loquendum sit. Prætereo qua oratione heros ille tuus e somno excitus, divinaque adflatus aura DEUM natum adoret. Nec referam e tertio illustrata puerperia, non divorum cantus, non carmina, non pastorum vaticinia, non felicis fluvii oracula, non urnam, non columbæ alas argenteas, non denique Protei vatis miracula recensebo:

—— —— —— Non si mihi ferrea centum
Ora sonent, totidemque ærato e gutture linguæ,
Carminis ACTIACI *laudes percurrere possem.*

Verum quum tu solum pietate, non humanarum laudum cupiditate accensus, tantum studii, laboris, diligentiæ ad scribendum contuleris, ea tibi summa laus censeatur quæ uno omnium ore prædicabitur, tantum esse laudum tuarum cumulum, ut ne ipsi quidem eloquentiæ, qua mirabiliter excellis, locus ad te laudandum relinquatur. Nam de laboris præmio, ad nos, id est mortales, nihil adtinet cogitare. Quid enim tibi tri-

tribuere homines possent, & si omnia simul congesserint, quo tuum meritum expleretur? DEUS ille DEUS, cujus numine adflatus, tam doctum, tam sanctum, tam pium carmen cecinisti, te digno munere remunerabitur. Non quidem Elysiorum aut piorum campis, insulisve fortunatorum, quas Lino, Orpheo, Musæo, cæterisque deorum filiis sedes antiquitas falso statuit, sed cælo, digna quidem tantarum vigiliarum mercede. Reliquum est, ut tibi gratias agam, quod *Augustini* personam inserueris, quæ reliquis tam apte, tantaque harmonia cohæret, quanta philosophi ajunt in cælo sidera. Proinde recte ad te pertinet. (*) Homericum illud:

——— Οἱ δ' ὄλβιος ὅντινα Μοῦσαι
φιλεῦνται· γλυκερή οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδή.

(*) *Homericum illud*] μνημονικὸν ἁμάρτημα: quum Hesiodeum dicere debuerit: hæc enim leguntur in Hesiodi Theogonia v. 96. quæ ita Latine vertas licet: *Ille vero beatus, quemcumque Musæ amant: suavis ei ab ore fluit vox*. Male autem pro φιλεῦνται, Ægidius φίλωνται.

PETRUS GRAVINA.

NON sine providentia deligunt sibi immortales quandoque ex mortalibus nonnullos, quorum opera, ad venerandam divinam dignitatem, decentius utantur: hinc nostra Christiana veritas, tot sanctorum virorum, sanctarumque virginum testimonia, ac ministeria in sui gloriam agnoscit; an fortuito igitur evenisse existimabimus, ut temporibus nostris, nascentis divini cælestisque operis De Partu Virginis imprimendi, ac promulgandi curam VIRGO ipsa DEIPARA, quasi ex destinatu, primariæ feminæ Cassandræ Marchesiæ, nobilitate, facundia, pudicitia insigni demandaverit? qua quidem alumna tantum sibi placet docta Neapolis, ut cum Gratiis Gratiam, cum Musis Musam esse affirmet. Hac itaque veluti quadam honestissima obstetrice curante, divinus hic novi carminis partus veterem nostram salutem, ac lucem, tanquam renascentem nobis exspectantibus repræsentavit.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
VIRI PATRICII
DE
PARTU VIRGINIS
LIBRI TRES.

CLEMENTI VII.

PONTIFICI MAXIMO

ACTIUS SYNCERUS.

Magne parens, custosque hominum, cui jus datur uni
Claudere cælestes, & reserare fores:

Occurrent si qua in nostris male firma libellis,
Deleat errores æqua litura meos.

Imperiis, venerande, tuis submittimus illos:
Nam sine te recta non licet ire via.

Ipse manu, sacrisque potens Podalyrius herbis
Ulcera Pæonia nostra levabis ope.

Quippe mihi toto nullus te præter in orbe
Triste salutifera leniet arte malum.

Rarus honos, summo se præside posse tueri:
Rarior, a summo præside posse legi.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
DE
PARTU VIRGINIS
LIBER PRIMUS.

VIRGINEI Partus, magnoque æquæva parenti
Progenies, superas cæli quæ missa per auras
Antiquam generis labem mortalibus ægris
Abluit, obstructique viam patefecit olympi,
Sit mihi, Cælicolæ, primus labor: hoc mihi primum 5
Surgat opus: vos auditas ab origine caussas,
Et tanti seriem, si fas, evolvite facti.
Nec minus, o Musæ, vatum decus, hic ego vestros
Optarim fontes, vestras nemora ardua rupes:
Quandoquidem genus e cælo deducitis; & vos 10
Virginitas, sanctæque juvat reverentia famæ.
Vos igitur, seu cura poli, seu Virginis hujus
Tangit honos, monstrate viam, qua nubila vincam:
Et mecum immensi portas recludite cæli.
Magna quidem, magna, Aonides, sed debita posco, 15
Nec vobis ignota: etenim potuistis & antrum
Aspicere, & choreas: nec vos orientia cælo
Signa, nec Eoos Reges latuisse putandum est.

Tuque adeo, ſpes fida hominum, ſpes fida Deorum,
Alma Parens, quam mille acies, quæque ætheris alti 20
Militia eſt, totidem currus, tot ſigna, tubæque,
Tot litui comitantur, ovantique agmina gyro
Adglomerant: niveis tibi ſi ſolennia templis
Serta damus: ſi manſuras tibi ponimus aras
Exciſo in ſcopulo, fluctus unde aurea canos 25
Deſpiciens, celſo ſe culmine Mergilline
Adtollit, nautiſque procul venientibus offert:
Si laudes de more tuas, ſi ſacra, diemque,
Ac cœtus late inſignes, rituſque dicamus,
Annua felicis colimus dum gaudia partus: 30
Tu vatem ignarumque viæ, inſuetumque labori,
Diva, mone, & pavidis jam læta adlabere cœptis.
Viderat ætherea ſuperum Regnator ab arce,
Undique collectas vectari in Tartara prædas:
Tiſiphonemque imo conantem cuncta profundo 35
Vertere, & immanes ſtimulantem ad dira ſorores:
Nec jam homini prodeſſe, alto quod ſemina cælo
Duceret, aut varios animum excoluiſſet ad uſus:
Tantum letiferæ poterant contagia culpæ!
Tum pectus Pater æterno ſucconſus amore, 40
Sic ſecum: Ecquis erit finis? tantiſne parentum
Priſca luent pœnis ſeri commiſſa nepotes?
Ut quos victuros ſemper, ſuperiſque crearam
Pene pares, triſti patiar ſuccumbere leto,
Informeſque domos, obſcuraque regna ſubire? 45
Non ita: ſed divum potius revocentur ad oras,
Ut decet, & manuum poſcunt opera alta mearum:
Deſertoſque foros, vacuique ſedilia cæli
Actutum complere parent: legio unde, nefandis
Acta odiis, trepidas ruit exturbata per auras. 50
Quumque caput fuerit, tantorumque una malorum
Femina principium, lacrimaſque, & funera terris
Intulerit: nunc auxilium ferat ipſa, modumque,
Qua licet, afflictis imponat femina rebus.
Hæc ait: & celerem ſtellata in veſte miniſtrum, 55
Qui caſtæ divina ferat mandata puellæ,

Adlo-

Adloquitur, facie insignem, & fulgentibus alis.
Te, quem certa vocant magnarum exordia rerum,
Fide vigil, pars militiæ fortissima nostræ,
Te decet ire, novumque in sæcula jungere fœdus; 60
Nunc animum huc adverte: atque hæc sub pectore serva.
Est urbes Phœnicum inter, lateque fluentem
Jordanem, regio nostri sat cognita sacris,
Judæam appellant, armisque, & lege potentem.
Hic claris exorta atavis, vatumque ducumque 65
Antiquum genus, & dignis licet aucta hymenæis,
Pectoris inlæsum Virgo mihi casta pudorem
Servat adhuc, nullos non servatura per annos:
(Mirus amor!) seniumque sui venerata mariti
Exiguis degit thalamis, & paupere tecto, 70
Digna polo regnare, altoque effulgere divum
Concilio, & nostros æternum habitare penates.
Hanc mihi virginibus jampridem ex omnibus unam
Delegi, prudensque animo interiore locavi:
Ut foret, intacta sanctum quæ numen in alvo 75
Conciperet, ferretque pios sine semine partus.
Ergo age, nubivagos molire per aera gressus:
Deveniensque locum, castas hæc jussus ad aures
Effare: & pulchris cunctantem hortatibus imple:
Quandoquidem genus e Stygiis mortale tenebris 80
Eripere est animus, sævosque arcere labores.
Dixerat. Ille altum Zephyris per inane vocatis
Carpit iter, scindit nebulas, atque aera tranat
Ima petens, pronusque leves vix commovet alas.
Qualis, ubi ex alto notis Mæandria ripis 85
Prospexit vada, seu placidi stagna ampla Caystri,
Præcipitem se se candenti corpore cycnus
Mittit agens, jamque implumis, segnisque videtur
Ipse sibi, donec tandem potiatur amatis
Victor aquis: sic ille auras, nubesque secabat. 90
Ast ubi palmiferæ tractu stetit altus Idumes,
Reginam haud humiles volventem pectore curas
Aspicit: atque illi veteres de more Sibyllæ
In manibus: tum siqua ævo referanda nepotum

Fatidici casto cecinerunt pectore vates. 95
Ipsam autem securam animi lætamque videres
Auctorem sperare suum: namque adfore tempus,
Quo Sacer æthereis delapsus Spiritus astris
Incorrupta piæ compleret viscera Matris,
Audierat. Proh quanta alti reverentia cæli 100
Virgineo in vultu est! oculos dejecta modestos
Suspirat: matremque Dei venientis adorat:
Felicemque illam, humana nec lege creatam
Sæpe vocat: nec dum ipsa suos jam sentit honores:
Quum subito ex alto juvenis demissus olympo, 105
Purpureos retegit vultus: numenque professus
Incessuque habituque, ingentes explicat alas:
Ac tectis late insuetum diffundit odorem.
Mox prior hæc: Oculis salve lux debita nostris,
Jampridem notum cælo jubar, optima Virgo: 110
Cui se se tot dona, tot explicuere merenti
Divitiæ superum: quidquid rectique, probique
Æterna de mente fluit: purissima quidquid
Ad terras summo veniens Sapientia cælo
Fert secum, & plenis exundans Gratia rivis. 115
Te Genitor stabili firmam sibi lege sacravit,
Perpetuos Genitor cursus qui dirigit astris:
Mansuramque tuo fixit sub pectore sedem.
Idcirco cœtus inter veneranda pudicos
Una es, quam latis cæli in regionibus olim 120
Tot divum celebrent voces: proh gaudia terris
Quanta dabis! quantis hominum subcurrere votis
Incipies! Stupuit confestim exterrita Virgo:
Demisitque oculos: totosque expalluit artus.
Non secus, ac conchis si quando intenta legendis 125
Seu Mycone parva, scopulis seu forte Seriphi
Nuda pedem virgo, læta nova gloria matris,
Veliferam advertit vicina ad litora puppim
Adventare, timet: nec jam subducere vestem
Audet, nec tuto ad socias se reddere cursu: 130
Sed trepidans silet, obtutuque immobilis hæret.
Illa Arabum merces, & fortunata Canopi

Dona

Dona ferens, nullis bellum mortalibus infert:
Sed pelago innocuis circum nitet armamentis.
Tum rutilus cæli alipotens, cui lactea fandi 135
Copia, divinique fluunt e pectore rores
Ambrosiæ, quibus ille acres mulcere procellas
Possit, & iratos pelago depellere ventos:
Exue, Dia, metus animo: paritura verendum
Cælitibus Numen, speratаque gaudia terris, 140
Æternamque datura venis per secula pacem.
Hæc ego siderea missus tibi nuncius arce,
Sublimis celeres vexit quem penna per auras,
Vaticinor, non insidias, non nectere fraudes
Edoctus: longe a nostris fraus exsulat oris. 145
Quippe tui magnum magna incrementa per orbem
Ipsa olim partus, Virgo, sobolisque beatæ
Adspicies; vincet proavos: proavitaque longo
Extendet jura imperio: populisque vocatis
Ad solium, late ingentes moderabitur urbes: 150
Nec sceptri jam finis erit, nec terminus ævi.
Quin justis paullatim animis pulcherrima surget
Relligio: non monstra piis, sed numina, templis
Placabunt castæ diris sine cædibus aræ.
Dixerat. Illa animum sedato pectore firmans, 155
Substitit, & placido breviter sic ore locuta est;
Conceptusne mihi tandem, partusque futuros,
Sancte, refers? mene attactus perferre viriles
Posse putas? cui vel nitenti matris ab alvo
Protinus inconcussum, & ineluctabile votum 160
Virginitas fuit una: nec est, cur solvere amatæ
Jura pudicitiæ cupiam, aut hæc fœdera rumpam.
Immo istas (quod tu minime jam rere) per aures,
Excipit interpres, fœcundam Spiritus alvum
Influet, implebitque potenti viscera partu, 165
Flammifero veniens cælo, atque micantibus astris.
At tu virgineum mirata tumescere ventrem,
Hærebis pavitans: demum formidine pulsa
Gaudia servati capies inopina pudoris.
Neve hæc vana putes, dictis aut territa nostris 170

Indubites: feræ dudum concessa senectæ
Dona oculos pone ante tuos: nam sanguine avito
Juncta tibi mulier (sterilis licet illa, gravique
Pressa ævo) haudquaquam speratum hoc tempore pignus
Fert utero, & felix sexto sub mense laborat. 175
Usque adeo magno nil non superabile cælo est.
His dictis, Regina oculos ad sidera tollens,
Cælestumque domos superas, atque aurea tecta,
Adnuit, & tales emisit pectore voces:
Jam jam vince, fides; vince, obsequiosa voluntas: 180
En adsum: accipio venerans tua jussa, tuumque
Dulce sacrum, Pater omnipotens: nec fallere vestrum est,
Cælicolæ; nosco crines, nosco ora, manusque,
Verbaque, & aligerum cæli haud variantis alumnum.
Tantum effata, repente nova micuisse penates 185
Luce videt: nitor ecce domum complerat: ibi illa,
Ardentum haud patiens radiorum, ignisque corusci,
Extimuit magis. At venter (mirabile dictu!
Non ignota cano) sine vi, sine labe pudoris,
Arcano intumuit verbo. Vigor actus ab alto 190
Irradians, Vigor omnipotens, Vigor omnia complens
Descendit, Deus ille, Deus: totosque per artus
Dat se se, miscetque utero; quo tacta repente
Viscera contremuere: silet Natura, pavetque
Adtonitæ similis: confusaque turbine rerum 195
Insolito, occultas conatur quærere caussas.
Sed longe vires alias, majoraque sentit
Numina; succutitur tellus: lævumque sereno
Intonuit cælo, rerum cui summa potestas,
Adventum Nati Genitor testatus: ut omnes 200
Audirent late populi, quos maximus ambit
Oceanus, Tethysque, & raucisona Amphitrite.
Hos inter medios cæli, terræque fragores
Æquatis properans volucer pulcherrimus alis,
(Omnia dum trepidant) discesserat, altaque nabat 205
Per loca: quum Virgo celsis in nubibus illum
Alternantem humeros videt, atque immensa secantem
Ventorum spatia, & jam versicolore per auras

Ful-

Fulgentem pluma, ac cæli convexa petentem.
Quem dudum tali adſpectans ſermone ſecuta eſt: 210
Magne ales, celſi decus ætheris, invia rerum
Qui penetras, longeque & nubila linquis, & Euros
Antevolans, læto ſeu te felicia tractu
Sidera, quæque ſuos volvuntur ſigna per orbes
Exſpectant redeuntem: alti ſeu certa repoſcit 215
Cryſtalli domus, & vitrei plaga lucida regni:
Seu propiora vocant ſupremo tecta tonanti,
Qua patet in ſummum regio flammantis olympi,
Teque amor, & liquidis flagrans alit ignibus aura:
I precor, i noſtrum teſtis defende pudorem. 220
Nec plura his. Tum vero aciem deflectit, & omnes,
Haud mora, ſollicito percurrit lumine montes.
Agnatamque animo, conceptaque pignora verſat,
Multa putans; ſerumque uteri miratur honorem.
Interea manes deſcendit fama ſub imos, 225
Pallenteſque domos veris rumoribus implet:
Optatum adventare diem, quo triſtia linquant
Tartara, & evictis fugiant Acheronta tenebris,
Immanemque ululatum, & non lætabile murmur
Tergemini canis: adverſo qui carceris antro 230
Excubat inſomnis ſemper, rictuque trifauci
Horrendum, ſtimulante fame, ſub nocte profunda
Perſonat, & morſu venientes adpetit umbras.
Tum vero Heroes lætati, animæque piorum
Ad cælum erectas cœperunt tendere palmas. 235
Atque hic inſignis funda, citharaque decorus,
Inſignis ſceptro ſenior, per opaca locorum
Dum graditur, nectitque ſacros diademate crines:
Dum legit effœtos Lethæo in gramine flores,
Qua tacitæ labuntur aquæ; mutæque volucres 240
Ducunt per ſteriles æterna ſilentia ramos:
Adtonita ſubitos concepit mente furores,
Divinamque animam: & conſueto numine plenus,
Intorquens oculos, venientia fata recenſet.
Naſcere, magne Puer: noſtros quem ſolvere nexus, 245
Et tantos Genitor voluit perferre labores.

Magne Puer, cui se hæc tandem spolianda reservant
Regna, tot heu miseris hominum ditata ruinis:
Nascere; venturum si te mortalibus olim
Pectore veridico promisimus: igneus ut nos 250
Viribus adflatos cælestibus ardor agebat
Insinuans: si sacra peregimus, & tua late
Jussa per immensum fama vulgavimus orbem.
En ridet Pax alma tibi: simul ecce potentes
Impulsi cælo, divisque auctoribus acti, 255
Orbe alio properant Reges. Salvete, beati
Æthiopes, hominum sanctum genus, astra secuti:
Scilicet huc vestris adfertis munera regnis.
Accipe dona, Puer: tuque, o sanctissima Mater,
Sume animos: jam te populique, ducesque frequentant 260
Litore ab extremo, & odoriferis Nabathæis.
Ille autem aurata fulgens in veste sacerdos
Jam canus, jam maturo venerabilis ævo,
Quid sibi vult? sacras Puerum qui sistit ad aras,
Sic venerans, lætoque inspectans æthera vultu? 265
Seque dehinc facili clausurum lumina fato,
Exclamat: quod speratum per sæcula munus,
Promissamque diu pacem, certamque salutem
Terrarum, exorta liceat sibi luce tueri
Optanti, seniumque ideo, Parcasque trahenti. 270
Sed quid ego heu dira conspersos cæde penates
Infantum, & subito currentes sanguine rivos
Adspicio? tristisque meas vagitus ad aures
Fertur? Io scelus est, partus jugulare recentes.
Crudelis, quid agis? nihil hi meruere: neque illum 275
Quem petis, insano dabitur tibi perdere ferro.
Nunc nunc, o matres, scelerata abscedite terra,
Dum licet, inque sinu pueros abscondite vestros:
Nam ferus hostis adest; propera jam, regia virgo,
Inque Parætonias transfer tua pignora terras: 280
Admonet hoc magnum Genitor qui temperat orbem:
Tuta domus, tutique illic tibi, Dia, recessus.
Verum, ubi bis senas hiemes, bis senaque Nati
Solstitia, & tantos superaveris anxia casus:

Ingen-

Ingentes imo duces de pectore questus, 285
Aureaque adsiduis pulsabis sidera votis.
Nam Puerum, quamvis per compita sæpe vocatum,
Sæpe expectatum consuetæ ad gaudia mensæ,
Perquires nequicquam amens: nec cara petentem
Oscula, nec sera redeuntem nocte videbis. 290
Tresque illum totos mœrenti pectore soles,
Et totidem trepidas somni sine munere noctes
Omnia lustrantes, questu omnia confundentes
Flebitis indigno perculsi corda dolore
Tuque, senexque tuus: quarto sed Lucifer ortu 295
(Purpureos tremulo quum tollet ab æquore vultus,)
Inventum dabit, & quærentibus offeret ultro.

O quas tunc lacrimas, o quæ tunc oscula, Mater,
Quos dabis amplexus, misto inter gaudia fletu!
Quum Natum ante aras Patris, & delubra sedentem, 300
Mulcentemque senes dictis, animosque trahentem
Adspicies gavisa, ipso admirante senatu
Primitias Pueri ingentes, nec inane sagacis
Pectoris indicium, naturque ad grandia mentis.
Tu vero quid in arma ruis, scelerata juventus? 305
Quid galeas, ensesque virum, & fulgentia cerno
Agmina? scutatasque procul sub nocte cohortes
Obscura, & crebris radiantes ignibus hastas?
Totne unum telis petitur caput? heu furor, heu mens
Cæca hominum, semperque odiis adcincta nefandis! 310
Jamque oleas, montemque sacrum circumque supraque
Cinxere, & longa lucum obsedere corona.
Quo feror? ecce trahunt manibus post terga revinctis
Insontem: modo quem latas mira illa per urbes
Edentem, Patrisque palam præcepta docentem 315
Adtoniti stupuere, illum regemque Deumque,
Humanæque ducem vitæ, fontemque salutis
Haud veriti populo circum plaudente fateri.
Heu facinus! mortemne etiam, & crudele minantur
Supplicium? sævos stringunt in vulnera fasces, 320
Horrentesque parant paliuro intexere dumos,
Tormenti genus: & capiti premere inde coronam

Vulnificam: viden', alternos ut arundinis ictus
Incutiunt? geminantque truci convicia lingua?
Parte alia ingentes video de stirpibus imis 325
Everti palmas, altas ad sidera palmas,
Infelix opus: unde hominum lux illa, decorque
Pendeat: ah trepidis dirum, & miserabile terris!
Quum Patri æthereo moriens liventia pandet
Brachia, turpatosque atra de morte capillos, 330
Oraque, demissosque oculos, frontemque cruore
Jam madidam, & lato patefactum pectus hiatu.
At Mater, non jam mater, sed flentis, & orbæ
Infelix simulacrum, ægra, ac sine viribus umbra,
Ante crucem demissa genas, effusa capillum, 335
Stat lacrimans, tristique irrorat pectora fletu.
Ac si jam comperta mihi licet ore profari
Omnia; defessi spectans morientia Nati
Lumina, crudeles terras, crudelia dicit
Sidera; crudelem se se (quod talia cernat 340
Vulnera) sæpe vocat: tum luctisono ululatu
Cuncta replens, singultanti sic incipit ore:
Incipit, & duro figit simul oscula ligno
Exclamans: Quis me miseram, quis culmine tanto
Dejectam, subitis involvit, Nate, procellis? 345
Nate, Patris vires, sanguis meus; unde repente
Hæc fera tempestas? quis te mihi fluctus ademit?
Quæ manus indignos fœdavit sanguine vultus?
Cui tantum in superos licuit? bella impia cælo
Quis parat? hunc ego te post tot male tuta labores, 350
Postque tot infelix elapsæ incommoda vitæ
Adspicio? tune illa tuæ lux unica Matris?
Tune animæ pax, & requies, spesque ultima nostræ
Sic raperis? sic me solam, exanimemque relinquis?
O dolor! exstincto jam te pro fratre sorores, 355
Pro natis toties exoravere parentes:
Ast ego pro Nato; pro te dominoque Deoque
Quem misera exorem? quo tristia pectora vertam?
Cui querar? o tandem, diræ, me perdite, dextræ?
Me potius (si qua est pietas) immanibus armis 360

Obrui-

Obruite: in me omnes effundite pectoris iras:
Vel tu (si tanti est hominum genus) eripe Matrem,
Quæ rogat, & Stygias tecum duc, Nate, sub umbras.
Ipsa ego te per dura locorum, inamœnaque vivis
Regna sequar: liceat rumpentem cernere portas 365
Æratas: liceat pulchro sudore madentem
Eversorem Erebi materna abstergere dextra.
Hos illa, & plures fundet de pectore questus.
Quod scelus Eois ut primum cernet ab undis
Sol, indignantes retro convertere currus 370
Optabit: frustraque suis luctatus habenis,
Quod poterit tandem, auratos ferrugine crines
Inficiet, mœstamque diu sine lumine frontem
Ostendet terris: ut qui jam ploret ademtum
Auctorem, Regemque suum: quin ipsa nigranti 375
Fratris ab ore timens, & tanto concita casu
Cynthia, cæruleo vultus obnubet amictu,
Avertetque oculos, lacrimasque effundet inanes.
At contra horrisono tellus concussa tremore,
Cum gemitu fremet, & ruptis excita sepulcris 380
Emittet simulacra. Quid, o, quid abire paratis,
Illustres animæ? non omnibus hæc data rerum
Conditio: paucis remeare ad lumina vitæ
Concessum, sed tempus erit, quum Martia rauco
Mugitu cælum quatiet tuba: quumque repente 385
Corpora per terras omnes late omnia surgent.
Nunc autem sat Tartarei si claustra tyranni
Effringat Rex ille: & caligantia pandat
Atria: diffugiant immisso lumine diræ
Eumenidum facies jactis in terga colubris. 390
Quas atro vix in limo Phlegethontis adustum
Accipiat nemus, & fumanti condat in ulva.
Tum variæ pestes, & monstra horrentia Ditis
Ima petant: trepident Briareïa turba, Cerastæ,
Semiferumque genus Centauri, & Gorgones atræ, 395
Scyllæque, Sphingesque, ardentisque ora Chimæræ,
Atque Hydræ, atque Canes, & terribiles Harpyiæ.
Ipse catenato fessus per Tartara collo

Duce-

Ducetur Pluton: tristi quem murmure circum
Inferni fractis mærebunt cornibus amnes. 400
At nos virginea præcincti tempora lauru,
Signa per extentos cæli victricia campos
Tollemus, lætoque ducem clamore sequemur.
Victor io, bellator io, tu regna profunda,
Tu manes, Erebumque, potestatesque coerces 405
Aerias, letumque tuo sub numine torques.
Ille alto temone sedens, levibusque quadrigis
Lora dabit, volucresque reget placido ore jugales,
Non jam cornipedum ductos de semine equorum,
Nec qui consuetas carpant præsepibus herbas. 410
Primus enim valido subnixus eburnea collo
Fert juga formosi pecoris custodia Taurus:
Stellatus minio Taurus: cui cornua fronti
Aurea, & auratis horrent palearia setis:
Perque pedes bifidæ radiant nova sidera gemmæ. 415
Torva Bovis facies; sed qua non altera cælo
Dignior, imbriferum quæ cornibus inchoet annum,
Nec quæ tam claris mugitibus astra lacessat.
Et juxta nemorum terror, rexque ipse ferarum
Magnanimus nitet ore Leo: quem fusa per armos 420
Convestit juba: pectoribus generosa superbit
Majestas: non jam ut cædes, aut prælia sævus
Adpetat (innocuis armantur dentibus ora:
Grataque tranquillo ridet clementia vultu)
Sed cælo ut spatietur, & alta ad sidera tendat. 425
Hos post insequitur pulchros pennata per artus
Alituum Regina: sacræ cui vertice plumæ
Adsurgunt: flavoque caput diademate fulget.
Ipsa ingens alis, ingentis fulminis instar
Supra hominum tecta, ac montes, supraque volucres 430
Fertur: & obstantes cursu petit obvia nubes.
Ultimus humana sociat cervice laborem
Alatus tergo Juvenis: cui lutea lævo
Ex humero chlamys Eois inspersa lapillis
Pendet: eam variant centum longo ordine reges, 435
Antiquum genus, & Solymæ primordia gentis,

Ostro

Oſtro intertexti: veros cognoſcere vultus
Eſt illic: veros montes, & flumina credas:
Et vera extremō Babylon nitet aurea limbo.
Tali ſidereas curru ſubvectus in auras 440
Indutos referens ſpoliis pallentibus axes,
Perveniet: recto qua panditur orbita tractu
Lactea, & ad ſedes ducit candentis olympi.
Illic auratæ muros mirabimur urbis,
Auratasque domos, & gemmea tecta, viasque 445
Stelliferas, vitreoſque altis cum montibus amnes.
Atque ibi, ſeu magni celſum penetrale tonantis,
Sive alios habitare lares, ac tecta minorum
Cælicolûm dabitur, ſtellas numerare licebit:
Surgentemque diem pariter, pariterque cadentem 450
Sub pedibus ſpectare, & longos ducere ſoles:
Longaque venturis protendere nomina ſæclis.
Hæc ubi dicta: Patres plauſu excepere frequentes
Fatidicum vatem; ſublatumque aggere ripæ
Adtollunt humeris, lætumque per avia ducunt. 455
Intremuere Erebi ſedes, obſcuraque Ditis
Limina: ſuſpirans imo de corde Megæra
Dat gemitum, & torvas ſpectat ſine mente ſorores.
Tum caudam exululans ſub ventre recondidit atram
Cerberus, & ſontes latratu terruit umbras: 460
Commotiſque niger Cocytus inhorruit antris:
Et vaga Siſyphiis hæſerunt ſaxa lacertis.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
DE
PARTU VIRGINIS
LIBER SECUNDUS.

REGINA ut subitos imo sub pectore motus
Sensit, & adflatu divini Numinis aucta est:
Haud mora, digressu volucris suspensa ministri,
Exsurgit; montesque procul contendit in altos
Festinans; ea cura animo vel prima recursat: 5
Matronam defessam ævo, cui nulla fuissent
Dona uteri (mirum dictu!) jam segnibus annis
Fœcundam, sextique gravem sub pondere mensis
Protinus adfari, vocemque audire loquentis,
Et spectare oculis sterili data pignora matri. 10
Ergo adcincta viæ, nullos studiosa paratus
Induitur, nullo disponit pectora cultu:
Tantum albo crines injectu vestis inumbrans,
Qualis stella nitet, tardam quæ circuit Arcton
Hiberna sub nocte: aut matutina resurgens 15
Aurora: aut ubi jam Oceano Sol aureus exit.
Quaque pedes movet, hac casiam terra alma ministrat,
Pubentesque rosas, nec jam mæstos hyacinthos,
Narcissumque, crocumque, & quidquid purpureum ver
Spirat hians, quidquid florum per gramina passim 20
Subgerit, immiscens varios natura colores.
Parte alia celeres sistunt vaga flumina cursus:
Exsultant vallesque cavæ, collesque supini:
Et circumstantes submittunt culmina pinus:

Cre-

Crebraque palmiferis erumpunt germina silvis. 25
Omnia lætantur: cessant Eurique, Notique;
Cessat atrox Boreas: tantum per florea rura
Regna tenent Zephyri, cælumque tepentibus auris
Mulcent, quaque datur, gradientem voce salutant.
Ut ventum ad sedes, vultu longæva verendo 30
Obcurrit conjux justi senis: atque repente
Plena Deo, subitoque uteri concussa tumultu,
Excipit amplexu venientem, ac talibus infit:
O decus, o laudis, mulier, dux prævia nostræ,
Cælitibus sola humanum quæ digna reperta es 35
Conciliare genus, cœtusque adtollere ad astra
Femineos: gremium cujus divinus obumbrat
Palmes, inexhaustis terras qui compleat uvis:
Quis me, quis tanto superûm dignatur honore?
Tune procul visura humiles, Regina, penates 40
Venisti? tune illa mei pulcherrima Regis
Mater ades? viden', ut nostra puer excitus alvo,
(Quum mihi vix primas vocis sonus ambiat aures,)
Jam salit, & Dominum, (ceu præcursurus,) adorat?
Felix, Virgo, animi, felix, cui tanta mereri 45
Credulitas dedit una: in te nam plena videbis
Omnia quæ magni verax tibi dixit olympi
Aliger, arcano delapsus ab æthere cursu.
Illa sub hæc: Miranda alti quis facta tonantis,
O mater, meritas cælo quæ tollere laudes 50
Vox queat? exsultant dulci mea pectora motu
Auctori tantorum operum: qui me ima tenentem,
Indignamque humilemque suis respexit ab astris.
Munere quo gentes felix ecce una per omnes
Jam dicar: nec vana fides: ingentia quando 55
Ipse mihi ingenti cumulavit munera dextra
Omnipotens, sanctumque ejus per sæcula nomen,
Et quæ per magnas clementia didita terras
Exundat; qua passim omnes sua jussa verentes
Usque fovens, nullo neglectos deserit ævo. 60
Tum fortem exsertans humerum, dextramque coruscam,
Insanos longe fastus, mentesque superbas

Dispulit, afflixitque super: solioque potentes
Deturbans dedit in præceps, & ad ima repressit:
Extollensque humiles, aliena in sede locavit: 65
Pauperiemque, famemque fugans, implevit egenos
Divitiis, vacuos contra, nudosque reliquit,
Qui nullas opibus metas posuere parandis.
Postremo Sobolem (neque enim dare majus habebat)
Æternam Genitor Sobolem, sæclisque priorem 70
Omnibus, æqualemque sibi, de sanguine fidi
Suscepit pueri (tantis quod honoribus unum
Deerat adhuc) non ille animi, morumque suorum
Oblitus: quippe id meditans promiserat olim
Sacrificis proavorum atavis, stirpique nepotum. 75

Hæc Virgo: At senior, nullus cui vocis adempta
Usus erat, supplex nunc gressum observat euntis,
Virgineosque pedes, tactæque dat oscula terræ;
Nunc lætus tollit duplices ad sidera palmas:
Quoque potest, solo testatur gaudia nutu: 80
Ostenditque manu vatum tot scripta priorum:
Quæ quis agente Deo, quondam, dum vita manebat,
Edidit, & populis liquit celebranda futuris.
Scilicet effusum tacitis de nubibus imbrem
Lanigerum in tergus: germenque e stirpe vetustæ 85
Arboris exsurgens: incombustumque sonoro
Igne rubum: & priscis stellam de patribus ortam.
Quæ dum cuncta gravi venturi haud inscia visu
Percurrit relegens: alto cum corde volutat
Conceptus Virgo insolitos, & ab æthere lapsam 90
Progeniem, pluviæ in morem, quæ vellere molli
Excepta, haud ullos sonitus, nec murmura reddit.
Seque rubum, virgamque, alto se denique missam
Sidus grande mari prorsum agnoscitque, videtque.
Non tamen ausa loqui, tanto aut se ducere dignam 95
Munere: sed tacito affectu tibi, maxime divum,
Grates, Rector, agit, mentemque ad sidera tollit.

Et jam Luna cavum ter luce repleverat orbem,
Ter solitas de more intrarat cæca latebras:
Quum Virgo in patriam reditum parat, omnia quando 100

Certa

Certa videt. Subeunt dilectæ grata parentis
Adloquia: adsuetæque piis sermonibus ædes:
Quæque salutantis voces ac verba ministri
Audiit, & primos excepit cella volatus:
Cella choris superûm lustrata, & cognita cælo. 105
Ergo iter inceptum caris digressa propinquis
Adcelerat: relegitque viam per nota locorum.
Nec mora, nec requies usquam: nec lumina flectit,
Cælicolûm quamvis sacro circumdata cœtu,
Donec ad optatum pervenit sedula limen. 110
Atque ibi, dum consueta suo cum pectore versat
Gaudia, paullatim maturi tempora ventris
Adventare videt: scires jam Numen in illa
Grande tegi: nullos adeo sentire dolores
Dat superûm Genitor, nullaque ex parte gravari. 115
  Interea terra parta jam pace, marique
Augustus pater æratis bella impia portis
Clauserat, & validis arctarat vincta catenis:
Dumque suas regnator opes, viresque potentis
Imperii, exhaustasque armis civilibus urbes 120
Nosse cupit; magnum censeri jusserat orbem,
Describi populos late, numerumque referri
Cunctorum ad se se capitum, quæ maxima tellus
Sustinet, & rapido complectitur æquore Nereus.
Ergo omnes lex una movet: sua nomina mittunt, 125
Qui montes, Aurora, tuos, regna illa feracis
Armeniæ, qui convalles, atque alta Niphatæ
Saxa tenent, longe pictis gens nota pharetris,
Gens fines lustrare suos non segnis, & arcu,
Qua vagus Euphrates, qua devius exit Araxes 130
Felices tractus, & late munere divûm
Concessos defendere agros bene olentis amomi.
Censetur Tauri passim, censetur Amani
Incola: prædatorque Cilix: & Isaurica quisquis
Rura domat: quicumque tuas, Pamphylia, silvas: 135
Quique Lycaoniam, felicis jugera: quique
Flaventem curvis Lyciam perrumpit aratris.
Jam clari bello Leleges, populique propinqui

Jussa

Juſſa obeunt: gens quæque ſuo dat nomina ritu.
Qui Ceramon, bimaremque Gnidon; quique alta tuentur 140
Mœnia, diſpoſitis ubi circumſepta columnis
Tollit ſe nivei moles operoſa ſepulcri,
Barbara quam rapto poſuit regina marito.
Et quos Mæandri toties ludente recurſu
Unda rigat, rigat ipſe ſuo mox amne Cayſter, 145
Herboſo niveos dum margine paſcit olores.
Quoſque metalliferis veniens Pactolus ab antris
Circuit: & rutila non parcior Hermus arena.
Myſorum manus omnis: Apollineæque Celænæ:
Idaque, Rhœtææque arces, celebrataque Muſis 150
Pergama, Sigæumque jugum, Priameïa quondam
Regna armis, ducibuſque, ducum nunc nota ſepulcris.
Quæ nauta, anguſtum dum præterit Helleſpontum,
Oſtendens ſociis: Hoc, inquit, litore flentes
Nereïdes ſteterant, paſſis quum mœſta capillis 155
Ipſa ſuum de more Thetis clamaret Achillem.
His & Bithynæ claſſes, & Pontica late
Accedit regio; paret ſcopuloſa Carambis:
Parendi ſtudio fervet ſimul alta Sinope:
Fervet Halys: quique immenſis procul amnibus auctus 160
Cappadocum medios populos diſcriminat Iris:
Thermodonque: Halybeſque: adtritaque ſaxa Prometheo.
Præterea qua ſe Thracum Mavortia tellus
Pandit, & algentem Rhodope procurrit in Hæmum:
Qua Macedûm per ſaxa ruit torrentibus undis 165
Axius, umbroſæque tegunt Haliacmona ripæ:
Quaque jacet diris omen Pharſalia bellis,
Et bis Romana ferales clade Philippi,
Conveniunt populi certatim, & juſſa faceſſunt.
Vos etiam veſtros his adjunxiſtis alumnos, 170
Vicinæ paſſim vacuis jam mœnibus urbes,
Antiquæ Grajorum urbes, gens optima morum
Formatrix, clara ingeniis, & fortibus auſis:
Seu quæ litoreos tractus, monteſque tenetis:
Seu quæ per medias diſperſæ exſurgitis undas. 175
Tum latus Epiri, qua formidabile nautis

Adtol-

Adtollunt ſummo caput Acroceraunia cælo.
Urget opus: jamque Alcinoi dat regia cenſum:
Illyricæque manus; impacatique Liburni:
Litoraque Ionio paſſim pulſata profundo. 180
Nec tu, cui late imperium terræque, mariſque
Bellatrix peperit virtus, & Martius ardor,
Non populos, non ipſa tuas, terra inclyta, gentes
Deſcribis, terra una armis, & fœta triumphis,
Una viris longe pollens, atque æmula cælo: 185
Nubiferæ quam præruptis anfractibus Alpes
Præcingunt, mediamque pater ſecat Apenninus,
Et geminum rapido fluctu circumtonat æquor.
Deſcripſere ſuos, quamvis non axe ſub uno,
Hinc Rhenus pater indigenas, hinc latior undis 190
Danubius: qui ſilvarum per vaſta volutus,
Paſcere non populos, non lambere deſinit urbes,
Donec ad optatam rapido venit agmine Peucen.
Quin & proceras ſcrutatur Gallia ſilvas,
Gallia Cæſareis Latio dignata triumphis: 195
Quam Rhodanus, quam findit Arar, quam permeat ingens
Sequana, piſcoſoque interfluit amne Garumna.
Tum quas piniferis gentes prærupta Pyrene
Rupibus, Herculeas proſpectat ad uſque columnas,
Cogit Anas, cogit ripa formoſus utraque 200
Duria, & albenti Bætis præcinctus oliva,
Auratamque Tagus volvens ſub gurgite arenam,
Quique ſuo terras inſignit nomine Iberus.
Parte alia vaſtas circumvocat Africa vires:
Getuli, Maurique duces rimantur opaci 205
Atlantis nemora, & diſperſa mapalia ſilvis.
Scribitur & vacuis ut quiſque inventus arenis
Seu paſtor, ſeu ſubcinctis venator in armis
Obſervans ſævos latebroſa ad teſqua leones.
Maſſylûm quicumque domos, quicumque repoſtos 210
Heſperidum lucos, munitaque montibus arva
Incolit, & ramis nativum decutit aurum:
Et qui vertentes immania ſaxa juvencos
Flectit arans; qua devictæ Carthaginis arces

Proce-

Procubuere, jacentque infausto in litore turres 215
Eversæ. Quantum illa metus, quantum illa laborum
Urbs dedit insultans Latio, & Laurentibus arvis!
Nunc passim vix relliquias, vix nomina servans,
Obruitur propriis non agnoscenda ruinis.
Et querimur genus infelix humana labare 220
Membra ævo: quum regna palam moriantur, & urbes.
Jamque Macas idem ardor habet: venere volentes
Barcæi: venere suis Nasamones ab arvis:
Navifragas qui per Syrtes, infidaque circum
Litora, mœrentum spoliis onerantur, & altos 225
Insiliunt nudi cumulos exstantis arenæ,
Inque suas vertunt aliena pericula prædas.
Postremo Psylli, Garammanticaque arva tenentes:
Quique Cyrenæas suspendunt vomere glebas,
Laudatasque legunt succis præstantibus herbas. 230
Quique Jovis palmeta, Asbytarumque recessus:
Marmaricas qui late oras: qui pascua servant
Ægypti, Meroesque, sacer quos Nilus inundat,
Nilus ab æthereo ducens cunabula cælo.
Nec minus & casta senior cum Virgine custos 235
Ibat, ut in patria nomen de more, genusque
Ederet, & jussum non segnis penderet aurum.
Ille domum antiquam, & regnata parentibus arva
Invisens, secum proavos ex ordine reges,
Claraque facta ducum, pulchramque ab origine gentem 240
Mente recensebat tacita: numerumque suorum,
Quamvis tunc pauper, quamvis incognitus ipsis
Adgnatis, longe adveniens explere parabat.
Jam fines, Galilæa, tuos emensus, & imas
Carmeli valles, quæque altus vertice opacat 245
Rura Thabor, sparsamque jugis Samaritida terram
Palmiferis; Solymas a læva liquerat arces:
Quum simul e tumulo muros, ac tecta domorum
Prospexit, patriæque agnovit mœnia terræ.
Continuo lacrimis urbem veneratur obortis: 250
Intenditque manus, & ab imo pectore fatur:
Bethlemiæ turres, & non obscura meorum

Regna patrum, magnique olim, salvete, penates:
Tuque o terra parens regum, visuraque Regem,
Cui Sol, & gemini famulantur cardinis axes, 255
Salve iterum: te vana Jovis cunabula Crete
Horrescet, ponetque suos temeraria fastus:
Mœnia te Dircæa trement: ipsamque pudebit
Ortygiam geminos Latonæ extollere partus.
Parva loquor: prono veniet diademate supplex 260
Illa potens rerum, terrarumque inclyta Roma:
Et septemgeminos submittet ad oscula montes.
Dixit, & extrema movit vestigia voce:
Maturatque viam senior: tardumque fatigat
Vectorem: & visas gressum molitur ad oras. 265
Et jam prona dies fluctus urgebat Iberos,
Purpureas pelago nubes, aurumque relinquens.
Ecce autem magnis plenam conventibus urbem
Protinus, ut venere, extremo e limine portæ
Adspiciunt: mistum confluxerat undique vulgus, 270
Turba ingens: credas longinquo ex æquore vectas
Ad merces properasse: aut devastantibus arva
Hostibus, in tutum trepidos fugisse colonos.
Cernere erat perque anfractus, perque arcta viarum
Cuncta replesse viros, confusoque ordine matres: 275
Permistos pecori agricolas, hos jungere plaustra:
Hos intendere vela: alios discumbere apertis
Porticibus: resono compleri cuncta tumultu:
Accensos variis lucere in partibus ignes.
Quæ pater admirans, tacito dum singula visu 280
Percurrit, circumque domos, & limina lustrat,
Nec superesse locum tecto videt: Ibimus, inquit,
Quo Deus, & quo sancta vocant oracula patrum.
Est specus haud ingens parvæ sub mœnibus urbis,
Incertum, manibusne hominum, genione potentis 285
Naturæ formatus, ut hæc spectacula terris
Præberet, tantosque diu servatus in usus,
Hospitio cælum acciperet; cui plurima dorso
Incumbit rupes pendentibus undique saxis
Aspera: & excisæ cingunt latera ardua cautes: 290

Defun-

Defunctis operum domus haud ingrata colonis.
Huc heros tandem superata ambage viarum
Sic monitus, ducente Deo, cum Conjuge sancta
Devenit, multaque senex se nocte recepit.
Ac primum siccis ramalibus excitat ignem: 295
Stramineoque toro comitem locat: ægra cubantis
Membra super vestem involvens; mox adligat ipsos
Permulcens, jam non duros, jam sponte sequentes
Quadrupedes: ut forte aderat fœnile saligna
Subfultum crate, & palmarum vimine textum. 300
Nunc age, Castaliis quæ nunquam audita sub antris,
Musarumve choris celebrata, aut cognita Phœbo,
Expediam: vos secretos per devia calles,
Cælicolæ, vos, si merui, monstrate recessus
Intactos: ventum ad cunas, & gaudia cæli, 305
Mirandosque ortus, & tecta sonantia sacro
Vagitu: stat ferre pedem, qua nulla priorum
Obvia sint oculis vatum vestigia nostris.
Tempus erat, quo nox tardis invecta quadrigis
Nondum stelliferi mediam pervenit olympi 310
Ad metam, & tacito scintillant sidera motu:
Quum silvæque, urbesque silent: quum fessa labore
Accipiunt placidos mortalia pectora somnos:
Non fera, non volucris, non picto corpore serpens
Dat sonitum: jamque in cineres consederat ignis 315
Ultimus: & sera perfusus membra quiete
Scruposo senior caput adclinaverat antro.
Ecce autem nitor ex alto novus emicat, omnemque
Exsuperat veniens atræ caliginis umbram:
Auditique chori superûm, & cælestia curvas 320
Agmina pulsantum citharas, ac voce canentum.
Agnovit sonitum, partusque instare propinquos
Haud dubiis Virgo sensit lætissima signis.
Protinus erigitur stratis, cæloque nitentes
Adtollit venerans oculos, ac talia fatur: 325
Omnipotens Genitor, magno qui sidera nutu,
Aeriosque regis tractus, terrasque, fretumque,
Ecquid adest tempus, quo se sine labe serenam

Esse-

Efferat in lucem Soboles tua? quo mihi tellus
Rideat, & teneris depingat floribus arva? 330
En tibi maturos fructus, en reddimus ingens
Depositum: tu ne qua pio jactura pudori
Obrepat, summo defende, & consule cælo.
Ergo ego te gremio reptantem, & nota petentem
Ubera, care Puer, molli studiosa fovebo 335
Amplexu: tu blanda tuæ dabis oscula matri
Adridens: colloque manum, & puerilia nectes
Brachia: & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fruiturque Deo: comitumque micanti
Agmine, divinisque animum concentibus explet. 340
Atque olli interea revoluto sidere felix
Hora propinquabat. Quis me rapit? accipe vatem,
Diva, tuum: rege, Diva, tuum: feror arduus altas
In nubes: video totum descendere cælum
Spectandi excitum studio. Da pandere factum 345
Mirum, indictum, insuetum, ingens: absistite curæ
Degeneres, dum sacra cano. Jam læta laborum,
Jam non tacta metu, sæcli Regina futuri
Stabat adhuc, nihil ipsa suo cum corde caducum,
Nil mortale putans: illam Natusque, Paterque, 350
Quique prius quam Sol cælo, quam Luna niteret,
Spiritus obscuras ibat super igneus undas,
Stant circum, & magnis permulcent pectora curis.
Præterea redeunt animo quæcumque verendus
Dixerat interpres: acti sine pondere menses, 355
Servatusque pudor: clausa quum protinus alvo
(O noctem superis lætam, & mortalibus ægris!)
Sicut erat foliis, stipulaque innixa regenti,
Divinum spectante polo, spectantibus astris,
Edit onus. Qualis rorem quum vere tepenti 360
Per tacitum matutinus desudat Eous:
Et passim teretes lucent per gramina guttæ:
Terra madet: madet adspersa sub veste viator
Horridus, & pluviæ vim non sensisse cadentis
Admirans, gelidas udo pede proterit herbas. 365
Mira fides! Puer æthereas jam lucis in auras

Prodierat: fœnoque latus male fultus agresti,
Impulerat primis resonum vagitibus antrum.
Alma Parens nullos intra præcordia motus,
Aut incursantes devexi ponderis ictus 370
Senserat: hærebant immotis viscera claustris.
Haud aliter, quam quum purum specularia Solem
Admittunt: lux ipsa quidem pertransit, & omnes
Irrumpens laxat tenebras, & discutit umbras:
Illa manent illæsa, haud ulli pervia vento, 375
Non hiemi, radiis sed tantum obnoxia Phœbi.
Tunc Puerum tepido Genitrix involvit amictu,
Exceptumque sinu, blandeque ad pectora pressum
Detulit in præsepe: hic illum mitia anhelo
Ore fovent jumenta. O rerum occulta potestas! 380
Protinus agnoscens Dominum procumbit humi bos
Cernuus: & mora nulla, simul procumbit asellus
Submittens caput, & trepidanti poplite adorat.
Fortunati ambo! non vos aut fabula Cretæ
Polluet, antiqui referens mendacia furti, 385
Sidoniam mare per medium vexisse puellam:
Aut sua dum madidus celebrat portenta Cithæron,
Infames inter thyasos, vinosaque sacra
Arguet obsequio senis insudasse profani.
Solis quippe Deum vobis, & pignora cæli 390
Nosse datum, solis cunabula tanta tueri.
Ergo dum refugo stabit circumdata fluctu
Terra parens; dum præcipiti vertigine cælum
Volvetur; Romana pius dum templa sacerdos
Rite colet; vestri semper referentur honores: 395
Semper vestra fides nostris celebrabitur aris.
Quis tibi tunc animus, quæ sancto in corde voluptas,
O Genitrix, quum muta tuis famulantia cunis,
Ac circum de more sacros referentia ritus
Adspiceres domino genua inclinare potenti, 400
Et sua commotum trahere ad spectacula cælum?
Magne Pater, quæ tanta rudes prudentia sensus
Leniit? informi tantos quis pectore motus
Excivit calor, & pecudum in præcordia venit?

Ut

Ut quem non reges, non accepere tot urbes, 405
Non populi, quibus una aras, & sacra tueri
Cura fuit; jam bos torpens, jam segnis asellus
Auctorem late, possessoremque salutent?
 Vocibus interea sensim puerilibus heros
Excitus, somnum expulerat, noctemque fugarat 410
Ex oculis: jamque Infantem videt, & videt ipsam
Majorem adspectu, majori & lumine Matrem
Fulgentem, nec quoquam oculos, aut ora moventem,
Sublimemque solo, superûm cingente caterva
Aligera. Qualis, nostrum quum tendit in orbem, 415
Purpureis rutilat pennis nitidissima Phœnix:
Quam varie circum volucres comitantur euntem.
Illa volans, Solem nativo provocat auro
Fulva caput, caudam & roseis interlita punctis
Cæruleam: stupet ipsa cohors: plausuque sonoro 420
Per sudum strepit innumeris exercitus alis.
Miratur lucem insolitam, miratur ovantes
Cælicolûm cantus senior; tum victus, & amens,
Adtonitusque animi, tantisque ardoribus impar
Corruit, & geminas vultum demisit in ulnas: 425
Adfususque diu telluri, immobilis hæsit.
Hic illum superi juxta videre jacentem,
Vidit Dia Parens: nec longum passa seniles
Obduci tenebris oculos: dat surgere, & ægrum
Sustentare genu, tremulisque insistere plantis, 430
Divinosque pati vultus, superique nitorem
Ignis, & æthereas vibrantia lumina flammas.
Ille ubi paullatim vires, animumque resumsit;
Nodoso incumbens baculo, modulantia primum
Agmina, Reginamque deûm de more salutat. 435
Mox ipsum adcedens præsepe ulvaque palustri
Impositum spectans Dominum terræque marisque,
(O timor, o mentis pietas!) puerilia membra
Non ausus tractare manu, cunctatur: ibi auram,
Insperatam auram divino efflantis ab ore 440
Ore trahens, subito correptus numinis haustu,
Adflatusque Deo, sic tandem voce quieta

Incipit, & lacrimis oculos ſubfundit obortis:
Sancte Puer, non te Phariis operoſa columnis
Atria, non variata Phrygum velamina textu 445
Excepere (jaces nullo ſpectabilis auro)
Anguſtum ſed vix ſtabulum, male commoda ſedes,
Et fragiles calami, lectæque paludibus herbæ
Fortuitum dant ecce torum: laqueata tyrannos
Tecta, & regifico capiant aulæa paratu. 450
Te pater æterno ſuperûm ditavit honore
Illuſtrans; tibi ſiderei domus aurea cæli
Plaudit, inexſtinctoſque parat Natura triumphos.
Et tamen hanc ſedem Reges, hæc undique magni
Antra petent populi: longe quos cærula Calpe 455
Litore ab occiduo, nigriſque impellet ab Indis
Sol oriens: quos & Boreas, & fervidus Auſter
Diverſo inter ſe certantes cardine mittent.
Tu paſtor, tu diſperſas revocare per agros
Miſſus oves late, pectuſque obferre periclis. 460
Prodigus ah nimium vitæ, per tela, per hoſtes
Obſcurum nemus irrumpens, rabida ora luporum
Compeſces, ſaturumque gregem ſub tecta reduces.
O mihi certa fides ſuperûm, decus addite terris,
Nate Deo, Deus ipſe, æterno e lumine lumen: 465
Te te ego, te circum Genitrix, lætique miniſtri
Concinimus, primique tuos celebramus honores,
Longaque perpetuis indicimus orgia faſtis.

ACTII

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
DE
PARTU VIRGINIS
LIBER TERTIUS.

AURATUM interea culmen bipatentis olympi
Conscendit Genitor, rerum inviolata potestas,
Læta fovens tacito sub pectore: mox jubet omnes
Ad se se acciri superos: quique atria longe
Observant, quique arcanis penetralibus adstant: 5
Præterea quas Eoos Aurora per ortus,
Et quos occiduæ propior videt Hesperus oræ.
Namque ferunt olim leges quum conderet æquas
Rex superûm, & valido mundum suspenderet axe,
Diversas statuisse domos, diversaque divis 10
Hospitia, & dignos meritis tribuisse penates
Ordine cuique suos. Illi data tecta frequentant:
Armaque, & æratis adfigunt nomina valvis.
Haud mora fit: celerant jussi: volat æthere toto
Cælicolûm glomerata manus: pars igne corusco 15
Tota rubens, pars stelliferis innexa coronis.
Ipse sedens, humeris chlamydem fulgentibus aptat
Ingentem, & cælum pariter, terrasque tegentem.
Quam quondam, (ut perhibent,) vigilans noctesque, diesque
Ipsa suo nevit rerum Natura Tonanti. 20
Adjecitque sacræ decus admirabile telæ,
Per medium, perque extremas subtegminis oras
Immortale aurum intexens, grandesque smaragdos.

Illic nam varia mundum diſtinxerat arte
Gnara operum mater, certiſque elementa figuris, 25
Et rerum ſpecies, animaſque, & quidquid ab alta
Fundit mente Pater. Generis primordia noſtri,
Cernere erat limum informem; jam præpete penna
Deferri volucres liquidum per inane videres;
Jam ſilvis errare feras, pontumque natari 30
Piſcibus, & vero credas ſpumeſcere fluctu.
Hic poſtquam aligeros gemmata ſedilia cœtus
Accepere; Pater ſolio ſic infit ab alto:
Ætherei proceres (neque enim ignoratis & auſus
Infandos, dirumque acies ſuper aſtra frementes) 35
Si mecum juvat antiquos ab origine motus
Inſpicere, & veterum pariter meminiſſe laborum:
Quandoquidem hæc vobis peperit victoria laudem;
Huc animos, huc pacatas advertite mentes.
Vos, quum omne arderet cælum ſervilibus armis, 40
Arctoumque furor pertenderet impius axem
Scandere, & in gelidos regnum transferre Triones;
Fida manus mecum manſiſtis: & ultima tandem
Experti, cælo victricia ſigna tuliſtis:
Æternumque alta fixiſtis in arce trophæum. 45
Quos ego pro meritis inſigni munere palmæ
Donavi: regnique in partem, operumque recepi:
Præcipuoſque habui, lectoſque ad juſſa miniſtros:
Uſque adeo fixa antiqui ſtat gratia facti.
Nec minus & noſtras audiſtis ſæpe querelas: 50
Vidiſtiſque graves flammati pectoris æſtus:
Tunc quum prima novas egit dementia gentes
Arboris auricomæ cæleſtia carpere poma:
Poma gravi ſeros guſtu læſura nepotes.
Munere quin superûm indignas ſpoliaſtis, & umbra 55
Sacrorum late nemorum: aſſiduoque labore
Multaſtis miſeras, vitæ & brevioribus annis.
Quid repetam veteri ſumtas de crimine pœnas?
Exſiliumque informe Erebi, tenebraſque repoſtas?
Quæ tacito mecum ſpectaſtis lumine: & iidem 60
Terrarum ſortem mæſti indoluiſtis acerbam.

Aut

Aut etiam ut noſtri longo poſt tempore tandem
Pectoris indomitas clementia vicerit iras?
Viſque arcana leves ſenſim demiſſa per auras
Fœcundam intactæ complerit Virginis alvum? 65
An temere hoc, nullaque actum ratione putatis?
Quippe ita manſuras decuit me ponere leges;
Quo terræque, poluſque, homines, divique viciſſim
Fœderibus ſtarent certis, & pignore tanto
Servarent memorem cognatæ ſtirpis amorem. 70
Quare agite, & jam nunc humana capeſſite fata;
Ac primum duris parvi ſub cautibus antri
Gramineos luſtrate toros: luſtrate beatam
Pauperibus ſedem calamis; cunctique recentes
Submiſſi cunas adcedite, dum pia Mater 75
Complexu in molli Natum fovet, ubera pernox
Indulgens teneris Pueri rorantia labris:
Nec procul in ſtipula demiſſo pectore mutum
Procumbit pecus; & Domini veſtigia lambens
Pervigilat, longos fundit dum tibia cantus 80
Hic fauſtos ortus Pueri, noctemque verendam
Diſcurſu per inane levi, paſſimque canoris
Laudibus excipite, & plauſu celebrate faventes
Omnia felicem ventura in ſæcula pacem,
Certatimque renaſcentis cunabula mundi, 85
Victum anguem, victumque anguis furiale venenum,
Sic placitum, ſic averſos conjungere terris
Cælicolas: ſic ferre homines ad ſidera certum eſt.
Hæc ubi dicta; novum ſuperis inſpirat amorem;
Quo ſubito veteres deponant pectoris iras: 90
Obliti ſcelerum; Patriſque exempla ſecuti,
Terrarum flagrent ſtudio, & mortalia curent.
Nec mora; Lætitiam choreis tum forte vacantem
Advocat; hæc magni motuſque, animoſque tonantis
Temperat, & vultum diſcuſſa nube ſerenat. 95
Lætitiam, quæ cælicolûm per limina ſemper
Diſcurſat, raroque imas petit hoſpita terras:
Curarumque expers, lacrimaſque exoſa virago,
Exſultat, totoque abigit ſuſpiria cælo.

Ut ftetit ante Patrem, terrafque adcedere juffa eft, 100
Mobilibus pictas humeris adcommodat alas:
Lenimenque viæ comites vocat. Ilicet adfunt
Jucundæ vifu facies Cantufque, Chorique,
Gaudiaque, Plaufufque, & honeftis ignibus ardens
Rectus amor, quem nuda Fides, Spefque infcia luctus 105
Vadentem, mira unanimes pietate forores
Obfervant: fequitur mox inculpata Voluptas;
Gratiaque, & niveam fuadens Concordia pacem.
Quumque propinquaffet portæ quæ maxima cælo
Dicitur, æternumque micat radiata corufcis 110
Aftrorum fignis: quando mortalibus ægris
Dant nimbos aliæ, & damnant caligine terras:
Subcinctæ occurrunt Horæ properantibus alis:
Infomnes Horæ: namque his fulgentia divûm
Limina, & ingentis cuftodia credita cæli. 115
Protinus æratos impulfo cardine poftes
Cum fonitu, magnoque polos quaffante fragore
Præpandunt obnixæ humeris: volat illa per auras
Obfcura fub nocte nitens: gratantur eunti
Sidera: jam feftas meditatur Luna choreas. 120
Exfultant Hyades: gaudet mutata Bootes
Plauftra auro, totofque auro fulgere juvencos.
Tunc primum vifa eft, miferi poft fata parentis,
Rififfe Erigone, & longum pofuiffe dolorem:
Armatoque enfis fubducitur Orioni. 125

Ut vero umbrofis pofuit veftigia filvis;
Culmina confcendit paftorum; atque omnia late
Perluftrans tacitis oculis loca, concutit alas
Adplaudens: pictofque finus fub nocte corufcans,
Subrifit lætum, puraque in luce refulfit. 130
Primi illam fenfere canes: fenfere jacentes
Hœdorum paffim per dura cubilia matres:
Balatuque ovium valles fonuere propinquæ,
Saxaque, & adtoniti caput erexere magiftri.
Tunc ait: O parvi vigiles gregis, o bona pubes 135
Silvarum, fuperis gratum genus, ite, beati
Paftores, ite antra novis intendite fertis:

Re-

Reginam ad cunas, positumque in stramine Regem
(Certa fides) alti jam jam moderator olympi
Cernere dat: properate: novique tepentia lactis 140
Munera, cumque suo date condita subere mella:
Insuetum & silvis stipula deducite carmen.
Nec plura effata, in nubes taciturna recessit:
Et penitus nigra noctis se condidit umbra.
Olli inter se se vario sermone volutant; 145
Quid superûm mandata velint, quas quaerere cunas,
Quos jubeant reges, quae cingere frondibus antra.
Continuo variis innectunt tempora ramis:
Nectitur & lentiscus, opacaeque arbutus umbrae,
Rosque maris, buxusque, & densa comas terebinthus; 150
Cunctaque frondenti redimitur turba corona.
Mox silvam exquirunt omnem: saltusque repostos
Flammiferis lustrant taedis: ardere putares
Arva procul, totumque incendi lumine montem.
Tandem inter dumos fessi, sub rupe cavatâ 155
Speluncam adspiciunt: vocemque rudentis aselli
Auribus accepere: vident ipsumque, bovemque,
Longaevumque senem, stantemque ad lumina Matrem
Insomnem, & pressis refoventem pignus in ulnis.
Ergo insperatae gavisi munere sortis, 160
Ocyus ingentem procero stipite laurum,
Avulsamque solo palmam ab radicibus imis
Adtollunt humeris: perque intervalla canentes
Cum plausu, choreisque, & multisono modulatu
Vestibuli ante aditum statuunt: omnemque coronant 165
Fronde locum; grandes oleas, cedrosque comantes
Adfigunt: longisque advelant limina sertis:
Et late Idaliam spargunt cum baccare myrtum.
Quos bonus ex antro dictis adgressus amicis
Compellat senior: placidaque haec voce profatur: 170
Dicite, pastores (neque enim sine numine, credo,
Tam certum tenuistis iter) cui tanta paratis
Munera? cui virides ramis frondentibus umbras
Texitis? anne aliquis superûm Patre missus ab alto
Has docuit sedes, locaque haec adcedere jussit? 175

Sic memorans, se se lætum venientibus obfert.
Illi autem: Nova per tenebras, nova lucis imago,
O genitor, media visa est modo lumina silva
Spargere, & in nostras diffundere gaudia mentes:
Sive Deus cælo veniens, seu forte Deorum 180
Nuncius, in dubio est: nôs vultum, habitumque loquentis
Vidimus: & motas per noctem audivimus alas.
Sic fati, jungunt dextras: mox ordine longo
Antrum introgressi, calathis silvestria plenis
Dona ferunt; Matrem & læto simul ore salutant. 185
Tum Puero adstantes Lycidas, & maximus Ægon,
Ægon, Getulis centum cui pascua campis,
Centeni per rura greges Massyla vagantur:
Ipse caput late, qua Bagrada, qua vagus errat
Triton, Cinyphiæ qua devolvuntur arenæ, 190
Ingens agricolis, ingens pastoribus Ægon.
At Lycidas vix urbe sua, vix colle propinquo
Cognitus, æquoreas carmen deflexit ad undas:
Et tamen hi non voce pares, non viribus æquis,
Inter adorantum choreas, plaususque deorum 195
Rustica septena modulantur carmina canna:
Hoc erat, alme Puer, patriis quod noster in antris
Tityrus adtritæ sprevit rude carmen avenæ,
Et cecinit dignas Romano consule silvas:
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas: 200
Magna per exactos renovantur sæcula cursus.
Scilicet hæc Virgo est, hæc sunt Saturnia regna:
Hæc nova progenies cælo descendit ab alto,
Progenies, per quam toto gens aurea mundo
Surget, & in mediis palmes florebit aristis. 205
Qua duce, siqua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras:
Et vetitum magni pandetur limen olympi:
Occidet & serpens, miseros quæ prima parentes
Elusit, portentificis imbuta venenis. 210
Tunc deûm vitam accipies? divisque videbis
Permistos heroas, & ipse videberis illis?
Pacatumque reges patriis virtutibus orbem?

Adſpice felici diffuſum lumine cælum,
Campoſque, fluvioſque, ipſaſque in montibus herbas, 215
Adſpice, venturo lætentur ut omnia ſæclo.
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera: nec magnos metuent armenta leones;
Agnaque per gladios ibit ſecura nocentes:
Biſque ſuperfuſos ſervabit tincta rubores. 220
Interea tibi, parve Puer, munuſcula prima
Contingent, hederæque, intermiſtique corymbi,
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella:
Mella dabunt quercus: omnis feret omnia tellus. 225
At poſtquam firmata virum te fecerit ætas,
Et tua jam totum noteſcent facta per orbem:
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella;
Atque ingens Stygias ibis prædator ad undas. 230
Incipe, parve puer, riſu cognoſcere Matrem,
Cara Dei Soboles, magnum cæli incrementum.
Talia dum referunt paſtores: avia longe
Reſponſant nemora: & voces ad ſidera jactant
Intonſi montes: ipſæ per confraga rupes, 235
Ipſa ſonant arbuſta: Deus, Deus ille, Menalca.
Hic ſubito magnum viſi per inane volatus
Cæleſtum, curſuſque alacres, alacreſque recurſus:
Auditæque procul voces, ſonituſque rotarum.
Scilicet innocuis per ſudum exercitus armis 240
Ibat ovans: diviſæ acies, terna agmina ternis
Inſtructa ordinibus belli ſimulacra ciebant.
Ter clypeis jam cedentes invadere nubes
Adſpiceres: vacuas ter mittere tela per auras:
Ter clamare ducem: mox diſſita cogere ſigna: 245
Atque unam lætæ faciem præferre phalangis;
Ruſus & aetios percurrere milite campos:
Semotoſque alios conſtanti incedere paſſu
Nubila per, lataſque vias: & jungere nexu
Brachia, perpetuis quatientes motibus alas, 250
Geſtanteſque manu noſtræ argumenta ſalutis,

Spinasque, clavosque, horrenti & vimine fasces,
Hæsuramque hastam lateri, medicataque felle
Pocula, sublimemque crucem, immanemque columnam.
Ibant, & dulci mulcebant æthera cantu. 255
Innumeras alii laudes, & magna Parentis
Facta canunt: Ut prima novi fundaverit orbis
Mœnia, telluremque vagis discluserit undis:
Ut passim varios cælo suspenderit ignes,
Lunamque, stellasque: ut magni lumina Solis, 260
Jam late extremo tenebris Oriente fugatis,
Protulerit. Tu belligeras, metuende, cohortes
Dejicis, exturbasque polo: tu fulmine quassas
Cum duce signa suo, nigroque involvis Averno,
Cocytumque jubes, tristesque habitare lacunas. 265
Te gemini cecinere axes, te maxima tellus:
Victorem cecinit vastis cum fluctibus æquor.
Nec te hominum fraudes, non avertere nefanda
Crimina; sed læto spectas mortalia vultu:
Dignatasque tuo solaris numine terras. 270
Salve, magne opifex cæli, Rex maxime divûm,
Terrarumque, hominumque salus: quem sidera, quem Sol,
Quem metuunt reges tenebrarum, & Tartarus ingens:
Cui late humanum servit genus: omnia solus
Qui regis: omnia amas pariter: tibi nomina mille, 275
Mille potestatum, regnorum insignia mille.
Salve, auctor: salve, immensi dominator olympi:
Et nobis felix, terrisque labantibus adsis.
Ingeminant plausum nubes: lateque per auras
Discursat vox: & cæli convexa resultant. 280

Herboso tum forte toro, undisonisque sub antris
Venturas tacito volvebat pectore sortes
Cæruleus rex, humentum generator aquarum
Jordanes; quem juxta hilari famulantia vultu,
Agmina densentur natæ, pulcherrima Glauce, 285
Dotoque, Protoque, Galenaque, Lamprothoeque
Nudæ humeros, nudis discincta veste papillis:
Callirhoe, Byroque, Pherusaque, Dinameneque,

Asphal-

Aſphaltiſque adſueta leves fluitare per undas:
Ipſaque odoratis perfuſa liquoribus Anthis: 290
Anthis, qua non ulla novos miſcere colores
Doctior, aut pictis caput exornare coronis.
Mox Hyale, atque Thoe, & vultu nitidiſſima Crene,
Gongiſteque, Rhoeque, & candida Limnoria,
Et Dryope, & virides Botane reſoluta capillos. 295
Ore omnes formoſæ, albis in veſtibus omnes,
Omnes puniceis evinctæ crura cothurnis.
Ipſe antro medius, pronaque adclivis in urna
Fundit aquas: nitet urna novis variata figuris
Cryſtallo ex alba, & puro perlucida vitro, 300
Egregium decus, & ſuperûm mirabile donum.
Umbroſis hic ſilva comis, denſiſque virebat
Arboribus: cervi paſſim, capreæque fugaces
Æſtivum viridi captabant frigus in umbra.
In medio, auratis effulgens fluctibus amnis 305
Errabat campo, & curſu læta arva ſecabat.
Hic juvenis fulvis velatus corpora ſetis
Stans celſo in ſcopulo, Regem, Dominumque deorum
Vorticibus rapidis, medioque in fonte lavabat.
At viridi in ripa lecti de more miniſtri 310
Subcincti exſpectant; pronique in flumina palmis
Protendunt niveas cæleſtia lintea veſtes.
Ipſe Pater cælo late manifeſta ſereno
Signa dabat, Natoque levem per inane Columbam
Inſignem radiis mittebat, & igne coruſco. 315
Adtonitæ circum venerantur numina Nymphæ:
Et fluvius refugas ad fontem convocat undas.
Talia cælata genitor dum ſpectat in urna
Fatorum ignarus, oculoſque ad ſingula volvit
Admirans: videt inſolitos erumpere fontes: 320
Ingentemque undare domum: cavaque antra repleri
Fluctibus, atque novum latices ſumpſiſſe ſaporem.
Dumque hæret, pavitatque ſimul, dum ſublevat undis
Muſcoſum caput, & taurino cornua vultu:
Adſpicit inſuetas late floreſcere ripas, 325
Claraque per denſas diſcurrere lumina ſilvas

Pa-

Pastorum ludo: & lætos ad sidera cantus,
Divinasque audit voces, & numina passim
Advenisse Deum testantia, protinus ambas
Ad cælum palmas hilaris cum voce tetendit: 330
O maris, o terræ, divûmque, hominumque repertor,
Quis tua vel magno decreta incognita cælo
Detulit huc audax, mediisque abscondit in undis?
Ipse mihi hæc quondam (memini) dum talia mecum
Sæpe agitat, repetitque volens, narrare solebat 335
Cæruleus Proteus: mendax si cætera Proteus,
Non tamen hoc vanas effudit carmine voces:
Adveniet tibi Jordanes, properantibus annis,
Adveniet, mihi crede, inquit: (certissima cælum
Signa dedit: nec me delusum oracula fallunt) 340
Qui te olim Nili supra septemplicis ortus,
Supra Indum, & Gangen, fontemque binominis Istri
Adtollet fama: qui te Tyberique, Padoque
Præferet, atque tuos astris æquabit honores.
Cujus in adventu tristes discedere morbi 345
Corporibus passim incipient: jam victa repente
Cessabit, turpes squamas maculasque remittet
Dira lues: lacerosque elephas effusus in artus,
Ulcera sanguineo sistet manantia tabo.
Quin & letales (dictu mirabile!) febres 350
Diffugient jussæ, possessaque membra relinquent:
Cedet & infestæ violentior ira Dianæ:
Ira nocens, quæ fulminea velut icta ruina,
Corpora cum gemitu ad terram prosternit, & igni
Interdum, nunc perdere aqua (miserabile visu) 355
Festinat. Stygio nimirum armata veneno
Exsuperat vis, & spumas agit ore tumentes.
Nec jam ultra longo vires minuente veterno,
Tabificus per operta impune vagabitur hydrops
Exitio obrepens miserorum: atque omnia late 360
Viscera per varios perdet tumefacta dolores.
Non alias vinctæ tam crebra silentia linguæ
Abrumpent: noctem aut toties, tenebrasque priores
Excutient oculi, qui numquam sidera, numquam
Ar-

Ardentem magni viderunt lampada Solis. 365
Multa quidem majora fide, ſed vera, ſed ipſos
Quæ teneant ſpectantum oculos, poſſum ore referre:
Sed propero: ventura tamen mirabitur ætas.
Cernere erit, claudos paſſim genua ægra trahentes
Firmato ſubitos extendere poplite greſſus. 370
Tum nervis labefacta, diuque trementia membra
(Quis credat, niſi certa meus mihi cantet Apollo?)
Reſtringi, & validas cum robore ſumere vires.
Atque alius rapto juſſus conſurgere lecto,
Haud mora, proſiliet: paſſuque in templa citato 375
Contendens, onus ipſe humeris portabit: ibi ingens
Clamor, & innumeræ circum donaria voces
Spectantis populi, & rerum novitate paventis.
Parte alia exſtinctam penitus, ſenſuque carentem
Ad ſua jam cernes revocari munera dextram. 380
Nec minus & tacta compeſci veſte cruorem
Femineum: exſangueſque artus, pallentiaque ora
Ilicet obſtructis calefacta rubeſcere venis.
Ipſas quin etiam Furias ſub Tartara pelli,
Immanes Erebi Furias: tum feſſa levari 385
Pectora, vexatoſque malis cruciatibus artus:
Hinc vacuas late impleri ſtridoribus auras
Dirarum fruſtra clamantum, ac ſæva trementum
Verbera, perque cavas conantum evadere nubes.
Jam deploratis vitam poſt funera reddi 390
Corporibus video: jam mœſtam incedere pompam:
Feralemque anteire tubam: mox gaudia matrum
Inſperata, patrumque hilares verſo ordine fletus,
Et circumfuſam populis lætantibus urbem.
Huic tu nutantes quoties adſurgere montes, 395
Et (mirum!) inſuetas curvare cacumina ſilvas
Adſpicies; quoties humenti in gramine ripæ
Aut ſolantem æſtus, aut lenes pectore ſomnos
Carpentem, tenui adſueſces mulcere ſuſurro!
Macte tuis merito ripis, macte omnibus undis. 400
Ad te depoſito properabunt numina faſtu:
Nudabuntque ſacros artus, & carmina dicent

Ad numerum: quum tu felix jam flumine sancto
Auctorem rerum, divûmque, hominumque Parentem
(Tantus honos, laus tanta tuo, rex maxime, fonti) 405
Exutum veste accipies: atque hospite tanto
Adtonitus, trepidas hortabere voce Napæas:
Ite citæ, date tura pias adolenda per aras,
Cæruleæ comites: viridique sedilia musco
Instruite: & vitreis suspendite serta columnis. 410
Purpureas miscete rosas: miscete hyacinthos,
Liliaque, & pulchro Regem conspergite nimbo.
Tunc nomen late clarum Jordanis ad auras
Adtollent montes: Jordanen maxima circum
Æquora, Jordanen silvæque, amnesque sonabunt. 415
Illa autem humanis quamvis latura ruinis
Auxilium, finemque dies, gratissima quamvis
Urbibus adveniat, totumque optanda per orbem:
Fluminibus tamen, & nostris felicior undis
(Si qua fides, si qua est veri prudentia Proteo) 420
Ostendet roseos stellis ridentibus ortus.
Quandoquidem non divitias, non quæret honores
Ille Patris decus, ac virtus: mortalia postquam
Membra sibi, & fragiles jam sponte induxerit artus.
Non sceptrum invadet Cypri: non Caspia regna 425
Diripiet: non exuviis Babylona superbam
Eruet: aut alto scandet Capitolia curru,
Militibus circum, & læto comitante senatu.
Sed maris undisoni tractus, & litora longe
Curva secans, media socios sibi quæret in acta: 430
Dispersosque mari nautas, nudosque colonos
Undarum, sinuosa fretis jactare parantes
Retia, vexatas aut jam reparare sagenas
Sollicitos, Patris ad solium, ac sua tecta vocabit.
Atque ollis jus omne, potestatemque medendi 435
Adjiciet: pellent morbos, dentesque retundent
Vipereos: Orcique acies, ac monstra fugabunt.
Quin & custodes foribus radiantis olympi
Præficiet: servare aditus, & claustra jubebit
Aurea; queis non ulla queat vis sæva nocere 440

En-

Eumenidum, durique umbrarum obſiſtere poſtes.
Tum ſedes paſſim emeritis duodena per aſtra
Inſtituet: diſtincta ſuos de more ſequetur
Turba duces: illi leges & ſancta vocatis
Jura dabunt, plauſu ſociorum, atque agmine læti. 445
Felices, qui jam cymba, remiſque relictis,
Alta ſerenati conſcendent culmina cæli.
Præterea (ſi certa fides, nec vana futuri
Gaudia) cognatas etiam ſpectabimus undas
Lenæos verti in latices; ea prima deûm Rex 450
Arcana, hos primos per ſigna oſtendet honores
Accepti late imperii. Mirabitur auctus
Lympha ſuos, juſſa inſuetum ſpumare capaces
Per pateras, largeque novum diffundere nectar,
Et menſas hilarare, & felices hymenæos. 455
Nec ſemel ille altum remis evectus in æquor,
Quum jam fruſtrato ſocios rediiſſe labore
Accipiet, præda ingenti ditabit, & udos
Squamigerum ſtrata cumulos exponet in alga.
Iratos etiam fluctus, tumidaſque procellas, 460
Miſcenteſque imo turbatam gurgite arenam,
Jamque ſuperjecto merſuras æquore puppim,
Imperio premet increpitans: cadet arduus undæ
Impetus: atque audiſſe minantis juſſa putares
Euroſque, Zephyroſque, & ovantes turbine Coros. 465
Quid loquar, ut gemino numeroſas piſce catervas,
Munere & exiguo Cereris, miſerabile vulgus
Matres, atque viros pariter per gramina paſcet:
Ut jam bis ſenis redeant fragmenta caniſtris?
Aut intempeſta gradiens ut nocte per altum 470
Libera ſubſtrato ponet veſtigia ponto:
Vixque undas ſicco tanget pede? ſcilicet olli
Adnabunt blandæ Nereïdes: humida paſſim
Sternent ſe freta: tum fundo Neptunus ab imo
Excitus, agnoſcet Dominum: poſitoque tridente 475
Cum Phorco, Glaucoque, & ſemifero comitatu
Proſiliet, trepiduſque ſacris dabit oſcula plantis.
Sed quid ego exili vectus ſuper alta phaſelo

Cur-

Cuncta ſequor memorans? non ſi Parnaſſia Muſæ
Antra mihi, ſacroſque aditus, atque aurea pandant 480
Limina, ſufficiam: non ſi mihi ferrea centum
Ora ſonent, centumque ærato e gutture linguæ
Vocibus exſpument agitantem pectora Phœbum;
Laudatos valeam venturi Principis actus
Enumerare, novoque amplecti ſingula cantu. 485

Hæc ſenior quondam felici pectore Proteus
Vaticinans (ut forte meo diverterat antro)
Præmonuit: nunc eventus ſtat ſigna futuri
Exſpectare. Nitor roſeo ſed fulſit ab ortu
Clarior: & radiis dux prævia matutinis 490
Oceani procul extremo ſe litore tollit
Exoriens Aurora: ſinuſque induta rubentes,
Ante diem citat auricomos ad frena jugales.
Et jam conſuetis tempus me currere ripis
Undantem, magnoſque lacus, & prata ſecantem 495
Vorticibus: viden', ut noſtros agit impetus amnes?
Jordanenque vocat tumidarum murmur aquarum?

Sic fatus, confeſtim humeris circumdat amictus
Inſolitos: quos pulchræ udis nevere ſub antris
Naïades, molli ducentes ſtamina muſco; 500
Sidonioque rudes ſaturantes murice telas,
Aurea conſperſo variarunt ſidera limbo;
Atque ita ſe tandem currenti reddidit alveo
Spumeus, & motas adſpergine miſcuit undas.

Hactenus, o ſuperi, partus tentaſſe verendos 505
Sit ſatis; optatam poſcit me dulcis ad umbram
Pauſilypus, poſcunt Neptunia litora, & udi
Tritones, Nereuſque ſenex, Panopeque, Ephyreque,
Et Melite, quæque in primis mihi grata miniſtrat
Ocia, Muſarumque cavas per ſaxa latebras, 510
Mergillina: novos fundunt ubi citria flores,
Citria Medorum ſacros referentia lucos;
Et mihi non ſolita nectit de fronde coronam.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
DE MORTE
CHRISTI DOMINI
AD MORTALES LAMENTATIO.

SI quando magnum mirati ſurgere Solem
Oceano, & toto flammas diffundere cælo:
Certatimque ſuo terras ambire meatu
Noctivagam Phœben præcinctam cornibus aureis:
Æternoſque aſtrorum ignes, cæliqne micantes 5
Scintillare oculos, aliquem dare jura putaſtis,
Atque polo regnare hominum, rerumque Parentem,
Cui mare, cui tellus, cui pareat arduus æther,
Cuncta ſupercilio qui temperet: hunc ſimul ægri
Mortales (ſi veſtra dolor præcordia tangit) 10
Adſpicite immiti trajectum pectora ferro,
Pectora, fœdataſque manus, perfuſaque tabo
Ora, cruentatumque caput, crineſque revulſos:
Adſpicite, & plenos lacrimarum fundite rivos.
Heu ſcelus, heu crudele nefas! jacet altus olympi 15
Rector: & amiſſo torpent elementa magiſtro.
Quin etiam vacuum adſueto ſine pondere cælum
Nutat, & ipſa ſuum quærunt ſolia aurea Regem.
Quem diverſa procul ſævo cum crimine tellus
Ignotum populis caput, & miſerabile corpus 20
Suſtinet, exſangueſque ſinu complectitur artus,
Et tremefacta, graves teſtatur murmure queſtus.
Teſtatur ſol ipſe ſuum ſub nube dolorem.

Jam

Jam latitans, atraque notans ferrugine frontem.
Tu quoque deformeſque genas, pallentiaque ora 25
Contegis, inferiaſque tuo das, Luna, Tonanti,
Auratum flavo tondens de vertice crinem,
Et lacrimas uda fundens in nocte tepentes.
Nec minus abruptis fama eſt exiſſe ſepulcris,
Perque vias erraſſe novis ſimulacra figuris: 30
Excitaſque umbras, medias ululaſſe per urbes
Sub noctem, & notos queſtu impleviſſe penates.
Quid? non & pelagi rabies adtollere fluctus
Immanes viſa eſt? monteſque evolvere aquarum,
Dejectura urbes, terraſque hauſtura profundo? 35
Quum ſimul & caput undiſonis emerſus ab antris
Cæruleus Triton rauco ſuper æquora cornu
Conſtreperet, nautaſque horrenda voce moneret,
Naturæ cecidiſſe Patrem, Regemque, Deumque.
Hæne manus vaſti junxerunt fœdera mundi? 40
Harum opus eſt, quodcumque jacet, quodcumque movetur?
Quidquid ubique parens rerum Natura gubernat,
Frugiferens tellus, fœtumque animantibus æquor,
Vitaliſque aer, atque ignibus æthra coruſcis?
Et nunc (proh facinus, quantum potuere nocentum 45
Flagitia!) immiſſis dant pervia vulnera clavis.
Liventeſque atro fœdant ſquallore lacertos.
Heu caput indignum ſpinis, venerandaque cælo,
Et toties clara ſtellarum implexa corona
Cæſaries: heu pectus hians: convulſaque dira 50
Barba manu: tunſique artus: & frigida membra.
Voſne, pedes, cælum premere, & vaga ſidera ſueti,
Fulgenteſque domos ſuperûm, ſublimia tecta,
Tam ſævæ immanes perpeſſi cuſpidis ictus,
Et terram, & duras ſparſiſtis ſanguine cautes? 55
Nec trepidat mens cæca hominum? quæ tanta tenaci
Durities in corde riget? num nigra videtis
Tartara, tot claris hominum viduata trophæis
Deſertaſque in nocte domos, & triſtia regna?
Feliceſque animas lætum Pæana canentes 60
Pone ſequi Regem, & cælo inſediſſe ſereno?

Quid

Quid si non tantos subiisset sponte labores,
Humanamque sua pensasset morte salutem
Ille sator rerum, & summi mens certa Parentis,
Qui nutu ingentes mundi moderatur habenas? 65
Ut tandem intactos picea Phlegethontis ab unda
Post obitum æternæ donaret munere lucis,
In partemque suorum operum, regnique vocaret:
Tantus amor generis servandi, & gloria nostri.
Quare agite, ex animis, mortales, pellite vestris, 70
Siquid adhuc manet antiqua de sorde relictum:
Mendacesque deos, & detestanda priorum
Sacra profanatis tandem detrudite ab aris.
Imbuat effuso terram nec sanguine taurus:
Nec miser ille suæ divulsus ab ubere matris 75
Ignotos agnus balet super hostia cultros.
Vivat ovis: vivat quidquid sub Sole creatum est.
Mentem, animumque Deo, non tura, aut exta parate.
Has illi pecudum fibras, hæc reddite dona.
Cernitis, ut pronum flectat caput? ut pia pandat 80
Brachia? & ingratas vocet ad sua vulnera gentes?
Oblitasque viæ moneat meminisse relictæ,
Scilicet amplexus non rejecturus amicos?
At vos obtusas ignari avertitis aures,
Infelix genus, & sævæ ludibria mortis: 85
Nec, quanta a tergo jam instent tormenta, videtis:
Tempus erit, quum vestra illum commissa notantem,
Multantemque reos, altaque in nube sedentem
Adspicietis: & horrentes tremor opprimet artus.
Nec jam ferre oculos flammarum ardore coruscos, 90
Aut timidos acie vultus contendere contra
Audebit quisquam sibi conscius. Ibit in ignes
Turba nocens: sontesque exsolvet corpore pœnas:
Pallentesque æternum amnes, vastasque lacunas
Cocyti colet: & Furias horrescet hiantes: 95
Atque animum monitis non intendisse pigebit.
Tunc vos exactæ capient mala tædia vitæ
Expertes cæli, atque auræ sub nocte profunda:
Inque caput trifidos nequidquam optabitis ignes:

Et frustra erectas tolletis ad æthera palmas. 100
Quos superûm cœtus, & fortunata piorum
Agmina vix lacrimis poterunt spectare retentis,
Invidiæ stimulis, Dirisque ultricibus actos.
Ergo vitales, miseri, dum carpitis auras,
Dum compos mens ipsa sui est, dum certa facultas, 105
Dum ratio, tempusque sinunt: simul ite frequentes:
Ite pii, veniam factis exposcite vestris:
Ite, animos purgate: Orcique inhibete rapinas:
Et tandem patrio mentem convertite cælo.
Sic Rex ille hominum vacui spoliator Averni, 110
Oblitus scelerum, cognatæ stirpis amore,
Promissique memor, mentes intrabit amicas;
Vestraque posthabitis recolet præcordia templis.
Postque tot exhaustos vitæque, obitusque labores,
Illo quo pluvias, quo pellit nubila, vultu 115
Ablutos labe excipiet, lætusque reponet
Sidereos inter proceres, sanctumque senatum,
Sub pedibusque dabit stellantia cernere claustra.

ACTII

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

ECLOGÆ, ELEGIÆ,

ET

EPIGRAMMATA.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
PISCATORIA.
ECLOGA PRIMA,
PHYLLIS.

LYCIDAS, MYCON.

Lyc. MIRABAR, vicina, Mycon, per litora nuper
Dum vagor, exſpectoque leves ad pabula thynnos,
Quid tantum inſuetus ſtreperet mihi corvus, & udæ
Per ſcopulos paſſim fulicæ, perque antra repoſtæ
Triſtia flebilibus complerent ſaxa querelis: 5
Quum jam nec curvus reſiliret ab æquore delphin,
Nec ſolitos de more choros induceret undis.
Ecce dies aderat, caram qua Phyllida terræ
Condidimus, tumuloque pias deflevimus umbras
Ah miſeri: & poſthac nec triſtes linquimus auras: 10
Nec dubitat ſævus ſolatia ferre Pylemon.
Myc. Scilicet id fuerat, tota quod nocte vaganti
Huc illuc, dum Pauſilypi latus omne pererro,
Piſcoſamque lego celeri Neſida phaſelo:
Neſcio quid queruli gemerent lacrimabile mergi. 15
Phyllis ad inferias, Phyllis, (ſi credimus,) illos

Ad gemitum, o Lycida, tumulique ad sacra vocabat.
Lyc. Eheu, care Mycon, qualis spectacula pompæ,
(Nunc recolo) quas ipse manus, quæve ora notavi
His oculis! his, inquam, oculis quæ funera vidi 20
Infelix! nec me tandem dolor improbus egit
In scopulos, in saxa, rogove absumsit eodem
Ignea vis, vel saltem aliquis deus æquore mersit.
Myc. O Lycida, Lycida; nonne hoc felicius illi
Evenisse putas, quam si fumosa Lycotæ 25
Antra, vel hirsuti tegetem subiisset Amyntæ?
Et nunc heu viles hamo sibi quæreret escas:
Aut tenui laceras sarciret vimine nassas.
Sed tu, siquid habes veteres quod lugeat ignes,
Quod manes, cineresque diu testetur amatos; 30
Incipe: quandoquidem molles tibi litus arenas
Sternit: & insani posuerunt murmura fluctus.
Lyc. Immo hæc, quæ cineri nuper properata parabam
Carmina, ab extremo quum jam cava litora portu
Prospicerem, & nivei venerarer saxa sepulcri; 35
Incipiam: tu coniferas ad busta cupressus
Sparge manu: & viridi tumulum superintege myrto.
Myc. En tibi cærulei muscum æquoris, en tibi conchas
Purpureas, nec non toto quæsita profundo,
Et vix ex imis evulsa coralia saxis 40
Adferimus: tu solennes nunc incipe cantus:
Incipe, dum ad Solem Bajanus retia Milcon
Explicat, & madidos componit in orbe rudentes.
Lyc. Quos mihi nunc, divæ, scopulos, quæ panditis antra,
Nereïdes? quas tu secreti litoris herbas, 45
Glauce pater, quæ monstriferis mihi gramina succis,
Ostendes nunc, Glauce? quibus tellure relicta,
Ah miser, & liquidi factus novus incola ponti,
Te sequar in medios mutato corpore fluctus,
Et feriam bifida spumantia marmora cauda. 50
Nam quid ego heu solis vitam sine Phyllide terris
Exoptem miser? aut quidnam rapta mihi luce
Dulce putem? quidve h'c sperem? quid jam morer ultra
Infelix? an ut hac vili projectus in alga,

Aren-

Arentes tantum frutices, desertaque cernam 55
Litora, & ingrato jactem mea verba sepulcro?
Scilicet hos thalamos, hos felices hymenæos
Concelebrem? sic speratæ mihi gaudia tædæ
Dat Venus? ambiguos sic dat Lucina timores?
Quis mihi, quis te te rapuit, dulcissima Phylli? 60
Phylli, meæ quondam requies, spesque unica vitæ,
Nunc dolor, æternusque imo sub pectore luctus.
Non licuit tecum optatos conjungere somnos,
Dulcia nec primæ decerpere dona juventæ,
Aut simul extremos vitam producere in annos. 65
Nunc te (quis credat?) lapis hic habet: & mihi nusquam es,
Nusquam terrarum, Phyllis: sed fabula, & umbræ
Frustrantur miseras per dira insomnia noctes.
Me miserum: qua te tandem regione requiram?
Quave sequar? per te quondam mihi terra placebat, 70
Et populi, lætæque suis cum mœnibus urbes:
Nunc juvat immensi fines lustrare profundi,
Perque procellosas errare licentius undas
Tritonum immistum turbis, scopulosaque cete
Inter, & informes horrenti corpore phocas, 75
Quo numquam terras videam. Jam jam illa tot annis
Culta mihi tellus, populique, urbesque, valete:
Litora cara, valete: vale simul, optima Phylli.
Nos tibi, nos liquidis septem pro fluctibus aras
Ponemus: septemque tibi de more quotannis 80
Monstra maris magni vitulos mactabimus hirtos:
Et tibi septenis pendebunt ostrea sertis,
Ostrea muricibus variata, albisque lapillis.
Hic tibi Nisæe, & flavos resoluta capillos
Cymodoce, mitisque pia cum matre Palæmon, 85
Et Panope, & Siculi custos Galatea profundi
Solennes nectent choreas, & carmina dicent:
Quæ Proteus quondam divino pectore vates
Edocuit, magni quum funera fleret Achillis:
Et Thetidis luctus consolaretur amaros. 90
At tu, sive altum felix colis æthera, seu jam
Elysios inter manes, cœtusque verendos

Lethæos sequeris per stagna liquentia pisces;
Seu legis æternos formoso pollice flores,
Narcissumque, crocumque, & vivaces amaranthos; 95
Et violis teneras misces pallentibus algas,
Adspice nos, mitisque veni: tu numen aquarum
Semper eris, semper lætum piscantibus omen.
Ut Nymphis, Nereoque, ut flavicomæ Amphitrite,
Sic tibi victrices fundent libamina cymbæ. 100
Interea tumulo supremum hoc accipe carmen,
Carmen, quod, tenui dum nectit arundine linum,
Piscator legat: & scopulo suspiret ab alto:
IN. GREMIO. PHYLLIS. RECUBAT. SIRENIS. AMATAE.
CONSVRGIS. GEMINO. FELIX. SEBETHE. SEPVLCRO. 105

Myc. Dulce sonant, Lycida, tua carmina: nec mihi malim
Halcyonum lamenta, aut udo in gramine ripæ
Propter aquam dulces cycnorum audire querelas.
Sed tu: sic faciles, vicina Megaria, semper
Sufficiat conchas: sic proxima Mergilline 110
Ostrea, saxosæque ferat tibi rupis echinos:
Quandoquidem nox obscuras jam distulit umbras,
Necdum permensus cælum Sol: incipe rursus,
Atque itera mihi carmen: habent iterata leporem.

Lyc. Ne miserum ne coge, Mycon: sat lumina, sat jam 115
Exhaustæ maduere genæ: dolor (adspice) siccas
Obduxit fauces: quatit & singultibus imum
Pectus: anhelantemque animam vox ægra relinquit.
Et tamen hæc alias tibi nos, & plura canemus,
Fortasse & meliora, aderit si Musa canenti. 120
Quin & veliferis olim hæc spectanda carinis,
Seu Prochytæ, seu Miseni sub rupe patenti
Inscribam: grandesque notas ferrugine ducam:
Præteriens quas nauta mari percurrat ab alto:
Et dicat: Lycidas, Lycidas hæc carmina fecit. 125
Sed quoniam socii passim per litus ovantes
Exspectant, poscuntque tuas ad retia vires;
Eja age jam surgamus: ego hæc ad busta sedebo,
Tu socios invise: escas nam quærere tempus:
Et tibi nunc vacuæ fluitant sine pondere nassæ. 130

ECLO-

ECLOGA SECUNDA.

GALATEA.

FORTE Lycon vacuo fessus consederat antro
Piscator, qua se scopuli de vertice, lato
Ostentat pelago pulcherrima Mergilline.
Dumque alii notosque sinus, piscosaque circum
Æquora collustrant flammis, aut linea longe 5
Retia, captivosque trahunt ad litora pisces:
Ipse per obscuram meditatur carmina noctem.
Immitis Galatea: nihil te munera tandem,
Nil nostræ movere preces? verba irrita ventis
Fudimus: & vanas scopulis impegimus undas. 10
Adspice, cuncta silent, orcas & maxima cete
Somnus habet, tacitæ recubant per litora phocæ:
Non Zephyri strepit aura: sopor suus humida mulcet
Æquora: sopito connivent sidera cælo.
Solus ego (hei misero) dum tristi pectore questus: 15
Nocte itero, somnum tota de mente fugavi,
Nec tamen ulla meæ tangit te cura salutis.
At non Praxinoe me quondam, non Polybotæ
Filia despexit, non divitis uxor Amyntæ,
Quamvis culta sinu, quamvis foret alba papillis. 20
Quin etiam Ænaria, si quidquam credis, ab alta
Sæpe vocor: solet ipsa meas laudare Camœnas
In primis formosa Hyale: cui sanguis Iberis
Clarus avis: cui tot terræ, tot litora parent:
Quæque vel in mediis Neptunum torreat undis. 25
Sed mihi quid prosunt hæc omnia, si tibi tantum
(Quis credat, Galatea?) tibi si denique tantum
Displiceo? si tu nostram, crudelis, avenam
Sola fugis? sola & nostros contemnis amores?
Ostrea Miseni pendentibus eruta saxis 30
Mille tibi misi: totidem sub gurgite vasto
Pausilypus, totidem vitreis Euplœa sub undis
Servat adhuc: plures Nesis mihi servat echinos,

Quos nec vere novo foliis lentiscus amaris
Inficit, aut vacuæ tenuant dispendia Lunæ. 35
Præterea mihi sub pelago manus apta legendis
Muricibus: didici Tyrios cognoscere succos,
Quoque modo plena durent conchylia testa.
Quid refugis? tingenda tibi jam lana paratur,
Qua niteas, superesque alias, Galatea, puellas; 40
Lana maris spumis quæ mollior: hanc mihi pastor
Ipse olim, dedit hanc pastor Melisæus, ab alta
Quum me forte senex audisset rupe canentem:
Et dixit: Puer, ista tuæ sint præmia Musæ,
Quandoquidem nostra cecinisti primus in acta. 45
Ex illo in calathis servavi, ut mittere possem.
Sed tu, (ne qua mihi superet spes, ne qua futuri
Conditio Galatea,) manum mihi dura negasti.
Hoc est, hoc, miserum quod perdidit: ite, Camœnæ,
Ite procul: sprevit nostras Galatea querelas. 50
Scilicet, exiguæ videor quod navita cymbæ,
Quodque leves hamos, nodosaque retia tracto,
Despicis: an patrio non hoc quoque litore Glaucus
Fecerat? æquoreæ Glaucus scrutator arenæ,
Et nunc ille quidem tumidarum numen aquarum. 55
Sed nec, quæ nimium vel me sic falsa fatigat,
Fabula te moveat Lydæ: licet illa puellis
Jactet, nescio quas mihi se misisse corollas;
Non me Lyda tamen, non impulit, æquora testor,
Nereïdasque omnes: si fallo, naufragus illas 60
Experiar, falsosque bibam sub gurgite fluctus.
Heu quid agam? externas trans pontum quærere terras
Jam pridem est animus: quo numquam navita, numquam
Piscator veniat: fors illic nostra licebit
Fata queri: Boreæ extremo damnata sub axe 65
Stagna petam, & rigidis numquam non cana pruinis?
An Libyæ rapidas, Austrique tepentis arenas,
Et videam nigros populos, Solemque propinquum?
Quid loquor infelix? an non per saxa, per ignes,
Quo me cumque pedes ducent, mens ægra sequetur? 70
Vitantur venti: pluviæ vitantur, & æstus:

Non

Non vitatur amor: mecum tumuletur oportet.
Jam ſaxo me me ex illo demittere in undas
Præcipitem jubet ipſe furor. Vos o mihi, Nymphæ,
Vos, maris undiſoni Nymphæ, præſtate cadenti 75
Non duros obitus, ſævaſque extinguere flammas.
Scilicet hæc olim, veniens ſeu litore curvo
Cajetæ, ſeu Cumarum navalibus altis,
Dum loca tranſibit, raucus de puppe magiſter
Hortatus ſocios, Dextrum deflectite, dicet, 80
In latus, o ſocii: dextras deflectite in undas:
Vitemus ſcopulos infames morte Lyconis.
Talia nequidquam ſurdas jactabat ad auras
Infelix piſcator, & irrita vota fovebat:
Quum tandem extremo veniens effulſit ab ortu 85
Lucifer, & roſeo perfudit lumine pontum.

ECLOGA TERTIA.

MOPSUS.

CELADON, MOPSUS, CHROMIS, IOLAS.

Cel. Dic mihi (nam Baulis, verum ſi retulit Ægon,
Bis ſenos vos, Mopſe, dies tenuere procellæ)
Quid tu, quid Chromis interea, quid veſter Iolas,
Dum Notus inſultat pelago, dum murmurat unda,
Ecquid deſertis vacui luſiſtis in antris? 5
Mop. Quid noſtræ facerent ingrata per otia Muſæ,
O Celadon? neque tum conchas impune licebat
Per ſcopulos, non octipedes tentare paguros.
Jam fragilem in ſicco munibant ſaxa phaſelum;
Raraque per longos pendebant retia remos. 10
Ante pedes ciſtæque leves, hamique jacebant;
Et calami, naſſæque, & viminei labyrinthi.
Tum Chromis Inarimen ſpectans, His, inquit, ab oris

(Ah dirum exſilium) noſtræ ſolvere carinæ:
Quum regem poſt bella ſuum comitata juventus 15
Ignotis pelagi vitam committeret undis.
Quæ tamen, ut fama eſt, Ligurum per ſaxa, per altas
Stechadas emicuit: Rhodanique invecta per amnem
(Nam, bene ſi memini, Rhodanum referebat Amilcon)
Oceani madidas vidit refluentis arenas, 20
Et quæ cæruleos procul adſpicit ora Britannos;
Qui, (niſi vana ferunt,) quoties maris unda reſedit,
Indigenæ captant nudos per litora piſces.
Ne, Chromi, ne luctus renova, reſpondit Iolas:
Sat tuus hæc nobis Lucrini nuper ad undam, 25
Narravit Lycabas: Solem ſe ſcilicet illic
Trans fluctus, trans & nubes vidiſſe cadentem
Haud aliter, quam ſi noſtris e montibus illum
Cajetæ adſpiceret longe poſt litora ferri,
Et ſtrepitum ſenſiſſe ruentis ab æthere currus. 30
Præterea mores populorum, urbeſque, locoſque
Expoſuit, quernaſque domos, & lignea tecta.
Addidit & varias, (heu barbara nomina,) gentes:
Bellovacos, Morinoſque: &, quos quis dicere poſſit?
Tarbellos: latis errare & flumina campis: 35
Neſcio quem Ligerim tectis ſe innaſſe carinis.
Sed mea nunc aliæ poſcunt ſibi pectora curæ.
Tu modo, ſi quid habes (& te quoque Chloridis ardor
Excruciat) ſcopulo hoc mecum meditare viciſſim.
Audiet, & gracilem percurret Mopſus avenam. 40
Sic illi: aſt ego nil contra, ſed quæ mihi collo
Garrula pendebat, manibus tunc ſumta cicuta eſt.
Scilicet alternos conabar arundine verſus
Excipere: alternis nam dicere uterque parabat.
Nec mora, jam Chromis hos, hos & referebat Iolas. 45
Chr. Nereïdes, pelagi ſacrum genus, aut mihi veſtris
Munera ferte vadis, duram queis Chlorida placem:
Aut, ſi muneribus flecti nequit, æquore toto
Quærite, quæ noſtrum ſanet medicina furorem.
Iol. Sirenes, mea cura, audite hæc ultima vota. 50
Aut revocet jam Niſa ſuum, nec ſpernat Iolam,

Aut

Aut videat morientem: hæc ſaxa impulſa marinis
Fluctibus, hæc miſero vilis dabit alga ſepulcrum.
Chr. Qualis tranquillo quæ labitur æquore cymba,
Quum Zephyris ſummæ criſpantur leniter undæ, 55
Tuta volat, luditque hilaris per tranſtra juventus;
Talis vita mihi, mea dum me Chloris amabat.
Jol. Adſpicis, iratæ feriant ut ſaxa procellæ?
Ut validis imæ Coris turbentur arenæ.
Jam ſcopulis furit unda, tremit jam terra tumultu. 60
Fallor, an hæc ipſa eſt Niſæ indignantis imago?
Chr. O Proteu, paſtor liquidi maris, o pater, o rex;
(Quandoquidem inſanos odiſtis numina faſtus)
Quære Pithecuſas tu, cui licet: atque ſuperbæ
Dic Hyale, falſum te paſcere monſtra per æquor. 65
Jol. Ille habet, ille meos ſcopulus mihi ſervat amores,
Qui propior terræ eſt: illum pete, Glauce, natatu.
Neve manus duri contemnat Niſa mariti,
Dic te ſquamigeras, traxiſſe ad litora prædas.
Chr. Eſt Veneri Cypros gratiſſima, Creta Tonanti, 70
Junonique Samos, Vulcano maxima Lemnos:
Ænariæ portus Hyale dum pulchra tenebit,
Nec Samos Ænariam vincet, nec maxima Lemnos.
Jol. Gradivus Rhodopen, & Mercurius Cyllenen,
Ortygiam Phœbe, Tritonia jactat Hymetton: 75
Niſa colit Prochyten: Prochytes ſi commoda norint,
Ortygiam Phœbe, Tritonia linquet Hymetton.
Chr. Hic ſpecus, hic rupes, texendiſque optima naſſis
Vimina ſunt, junci, denſæque per avia myrtus:
Si mihi nunc Pholoe, vel tantum Chloris adeſſet, 80
Quam bene pugnaces poſſem contemnere ventos!
Jol. Nulla mihi ſine te rident loca, diſplicet æquor,
Sordet terra, leves odi cum retibus hamos.
At ſi aderis tu, Niſa, placebunt omnia: lætus
Tunc ego vel Libycis degam piſcator arenis. 85
Chr. Dat rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora pagros,
Herculeæ mullum rupes, ſynodontas Amalphis:
Parthenope teneris ſcatet ambitioſa puellis:
Quis mihi nunc alias ſcrutari ſuadeat algas?

Jol. In fluviis mugil versatur, sargus in herbis, 90
Polypus in scopulis, mediis melanurus in undis:
Ante tuas, mea Nisa, fores ego semper oberro:
Quæ mihi det tales jucundior insula portus?
Mop. Hactenus, o Celadon, resonis sub rupibus illos
Inter se vario memini contendere cantu, 95
Horrida ventosi ridentes murmura ponti.
Qui tamen & laudes, & munera digna tulere
Carminibus, sed quæ nequeat contemnere Triton:
Hic, quam Circejo nudus sub gurgite cepi,
Nativis concham maculis, & murice pictam: 100
Ille recurvato nodosa coralia trunco.

FERDINANDO FEDERICI

REGIS F. ARAGONIO, CALABRIÆ DUCI

ECLOGA QUARTA.

PROTEUS.

NUnc primum notas velis majoribus undas
Currimus, o Nymphæ Craterides: ordine quando
Suadet amor, caræ primos Telluris honores
Dicere: cæruleæ magni Crateris alumnæ.
Telluris primos caræ dicamus honores, 5
Dum radiis fervens medium Sol excoquit æquor.
Tu vero, patriæ Juvenis decus, edite cælo,
Spes generis tanti: seu te nimbosa Pyrene
Pro dulci Latio, pro nostris detinet arvis:
Seu vagus objecto munimine claudit Iberus: 10
Rumpe moras, nec te latis Hispania regnis
Adliciat, stirpisve tuæ primordia, & ille
Gentis honos: licet effuso Tagus impleat auro,
Et Pater Oceanus spumanti perluat unda.

Nam

Nam mihi, nam tempus veniet, quum reddita sceptra 15
Parthenopes, fractosque tua sub cuspide reges
Ipse canam; nunc litoream ne despice Musam;
Quam tibi post silvas, post horrida lustra Lycæi,
(Siquid id est) salsas deduxi primus ad undas,
Ausus inexperta tentare pericula cymba. 20
Quæ vada non norunt, quis nescit Protea portus?
Illum olim veteris pascentem ad saxa Minervæ,
Mulcentemque suas divino carmine phocas,
E puppi sensere Melanthius, & Phrasidamus,
Ut forte a Capreis obscura nocte redibant: 25
Sensere & vario delphinas ludere cursu,
Tritonumque choris longe freta pulsa sonare.
Ipse autem haudquaquam mortali digna referri
Verba sono vacuas lætus cantabat ad auras:
Terrigena ut quondam matris de ventre Tiphæus 30
Exsiliens, infanda deos ad bella vocasset:
Ut fratrum primus, Furiis, & hiantibus hydris
Instructus, densas ductaverit ipse catervas:
Ut nisu ingenti partes de monte revulsas
Ænariam, Prochytenque altis immiserit astris; 35
Ac totum subito cælum tremefecerit ictu:
Tum pater haud segni molitus fulmina dextra
Immanes acies dejecerit, atque trophæum
Jusserit ardentes testari sulfure Bajas,
Quod gens victa illis lavisset vulnera lymphis. 40
Hinc magni Alcidæ tauros, stratumque profundum
Aggeribus memorat, ductamque per oppida pompam.
His veteres addit Cumas, loca cognita Phœbo;
Vatis & horrendæ lucos, Triviæque recessus,
Cimmeriûmque domos, & opaca in vallibus antra. 45
Te quoque formosæ captum Nesidos amore,
Pausilype, irato compellat ab æquore questu.
Ah miser, ah male caute, tuæ quid fata puellæ
Adceleras? cupit in medios evadere fluctus
Infelix: cupit insuetum finire dolorem. 50
At tibi nec cura est, quod eam Neptunia monstra
Circumstent, mare nec rapido quod sorbeat æstu.

Ah miser, ah male caute, ultra quid brachia tendis?
Siste gradum: riget illa jugis adsueta nivosis
Venatrix: quam mille feræ timuere sequentem 55
Per saltus: vos hanc, Panope, vos, candida Drymo,
Cymothoeque, Rhoeque, Pherusaque, Dinameneque,
Accipite, & vestris sociam lustrate choreis.
Tum canit antiquas sedes, opulentaque regna
uricomæ Sirenis, & altum in monte sepulcrum, 60
Sacraque, Calcidicosque deos, magnisque per æquor
Auspiciis vectas hæc ipsa ad litora classes.
Tum liquidos fontes subter cava mœnia ducit,
Adtollitque arces, & culmina montibus æquat
Tectorum: vastas protendit in æquora moles, 65
Euplæamque procul trepidis dat cernere nautis,
Atque Pharon: jungit scopulos, præruptaque saxa
Teleboûm, Sarnique amnes, & pinguia culta:
Tum canit, ut Corydona sacro Melisæus in antro
Viderit, & calamos labris admoverit audax, 70
Formosum quibus ille olim cantarat Alexin,
Dixerat & Musam Damonis, & Alphesibœi.
Queis fretus, dictante dea, tot sidera nobis
Prodiderit, tantas cæli patefecerit oras.
Quid referam aut Stabias, aut quæ tenuisse canoris 75
Virginibus fama est abeuntes saxa carinas?
Aut ut terrifici sonitus, ignemque Vesevi,
Et desolatas passim defleverit urbes?
Postremo reges, regumque ex ordine pugnas
Enumerat: bellique artes, & præmia narrat. 80
Addit tristia fata: & te, quem luget ademtum
Italia infelix (sive id gravis ira deorum,
Seu sors dura tulit) trans altas evehit Alpes,
Mox agit Oceani prope litora: denique sistit
Spumantem ad Ligerim, parvaque includit in urna. 85
Heu sortem miserandam, heu pectora cæca futuri.
Hæccine te fessum tellus extrema manebat
Hospitiis, post tot terræque marisque labores?
Pone tamen gemitus: nec te monumenta parentum,
Aut moveant sperata tuis tibi funera regnis: 90

Grata

Grata quies patriæ: ſed & omnis terra ſepulcrum.
Hæc ille, & quæ vis audita prioribus annis
Heroum longæva queat meminiſſe vetuſtas,
Commemorat: ſocio reſpondent æquora plauſu:
Luna ſuam donec paullatim fundere lucem 95
Cœpit, & ad vitreas redierunt numina ſedes.

CASSANDRÆ MARCHESIÆ,

MULIERI PRÆSTANTISSIMÆ

ECLOGA QUINTA.

HERPYLIS PHARMACEUTRIA.

DORYLAS, THELGON.

SED jam vulgatos & nos referamus amores:
Quos pariter grata ſcopuli pendentis in umbra
Hinc Dorylas, hinc Theleboi maris adcola Thelgon
Certantes docuere: quibus cava litora, & ipſe
Æquoreus Platamon, ſacrumque Serapidis antrum 5
Cum fonte, & Nymphis adſultavere marinis.
Tu mihi; ſeu doctas percurris Palladis artes,
Mæoniæque aurum, & ſubtegmina vincis Arachnes;
Seu Dryadum choreis, cœtuque immiſta Dianæ
Haud minor incedis; pictaque adcincta pharetra 10
Venatu Prochyten, maternaque regna fatigas;
Sive Dicarchæis qua molibus adſilit æquor,
Ludentes ſpectas Nereïdas: en age noſtros,
(Siquis honos pelagi) Caſſandra, en adſpice luſus.
Non ingrata cano, penituſque injuſſa: neque umquam 15
Arguerint ventura meis te ſæcula chartis
Præteritam; faveat modo non invitus Apollo.
Et quæ me facili vexere per æquora remo
Pierides: queis longa dies, & nomina curæ.

Inter-

Interea Dorylan juvet hic audire canentem. 20
Dor. Sebethi ad liquidas descenderat Herpylis undas,
Herpylis Euboïdum non ultima: quam pater Alcon
Erudiit, Musis & Phœbo cognitus Alcon.
Venerat & socii partem subitura laboris
Unanimis soror, & calathum de more ferebat. 25
Ipsa comas effusa, pedemque exuta sinistrum
Cum philtris longum submurmurat: atque ita fatur:
Pone aram, & vivos hauri de flumine rores,
Canaque vicino decerpe absinthia campo.
Illum illum magicis conabor adurere sacris, 30
Qui miseram tota spoliatam mente reliquit.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Rhombus ad Æmonias revocetur aheneus artes;
Sistere qui pluvias, qui pellere nubila cælo,
Qui potis est trepidos undis abducere pisces. 35
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Alga tibi hæc primum tumidi purgamina ponti
Spargitur, & rapidis absumitur arida flammis:
Sic mihi sic, Mæon, uraris ad usque medullas.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum. 40
Ter muscum, Clearista, ter hunc sine forcipe cancrum
Ure simul. Cumque his, dic, viscera Mæonis uro.
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Spongia nunc lacrimis perfunditur: heus bona magno
Spongia nata mari, lacrimas bibe sedula nostras. 45
Utque rapis sitiens illas, sic Mæonis omnem
Mæonis ingrati rapias de pectore sensum.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Ut pumex pinguescit, ut æquoris unda quiescit,
Quæ ventis agitata huc illuc concita fertur. 50
Sed quid ego heu tristi pectus concussa dolore
Imprecer, & vanis jactem convicia ventis?
Mæon tot mihi damna, ego Mæoni verba rependam?
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Huc huc, qui rigida meditaris vulnera cauda, 55
Sæve trigon, & tu, proprium cui sistere naves
Veliferas, echeneïs, adeste: & Mæonis acres

Tu

Tu retinere pedes, tu figere corda labora.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Tunde jecur, spumamque simul torpedinis atræ. 60
Hæc ego cras illi letalia pocula mittam:
Ebibat, & subito pallentes torpeat artus.
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Sinde manu leporem: leporis penetrabile virus.
Nascitur Eois hic fluctibus: adtulit Ægle, 65
Docta Ægle, jussitque inimicum tangere limen.
Curre age, tange simul, simul obline: cras mihi pœnas
Perfidus ille dabit: gemet ipso in limine Mæon.
Sistite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Contere & Halcyonis nidum, mihi: pellere ventos 70
Dicitur, & sævas pelagi mulcere procellas.
Forsitan hic nostros sedabit pectoris æstus.
Sistite præcipitem, jam sistite, licia, rhombum.
Hactenus ille: quid huic subjunxerit ordine Thelgon,
Accipe: non omnes unus dolor angit amantes. 75
Thel. Rupe sub hac mecum sedit Galatea: videbam
Et Capreas, & quæ Sirenum nomina servant
Rura procul: veteres alia de parte ruinas
Herculis, ambusta signabat ab arce Vesevus.
Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus. 80
Ipse meas, Triton, Nereo deferre querelas,
Ipse potes curva resonans super æquora concha
Et scopulis narrare, & fluctivagis balænis.
Exsere cæruleos, Triton pater, exsere vultus.
Hic primos mihi congressus dedit illa roganti: 85
Hic niveam formosa manum porrexit, & (eheu
Quid recolo?) tacitos in me defixit ocellos.
Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Huc ades, o mea cura: quid o quid lenta moraris?
Ipse ego te propter socios, cymbamque reliqui. 90
Exsere cæruleos, Triton pater, exsere vultus.
Hic tibi consuetas formosior explicat umbras
Populus: amplector sæpe hanc, atque oscula figo
Corticibus: sæpe ipsa pedum vestigia quæro:
Et siquid manibus tetigisti, floribus orno. 95

Exse-

Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Quem mihi nunc præfers? si te juga frondea, si te
Arbuta, pascentesque juvant per rura capellæ:
Nos quoque non graciles nunc primum jungere avenas
Discimus: incisas implent mea carmina fagos: 100
Et mea Mænaliis pendet jam fistula silvis.
Exsere cæruleos, Triton pater, exsere vultus.
Sin magis adrident hæc litora, sin magis alti
Divitiæ pelagi; sparsos quis cogere pisces
Doctior, aut rigidum dextra jactare tridentem? 105
Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Non ego delphinis, te judice, non ego thynnis
Æquore vel medio dubitem certare natando.
Quid tibi me jactem? cui vix numerare vel hamos
Nunc vacat, aut restes, onerataque retia plumbo, 110
Et Sinuessano textas de vimine nassas.
Exsere cæruleos, Triton pater, exsere vultus.
Me Ligurum duræ rupes, me Gallica norunt
Litora: piscantem pariter me Varus, & ingens
Sensit Arar, sensere maris fera monstra Britanni. 115
Obrue cæruleos, Triton, sub gurgite vultus.
Et post hæc heu, dura, fugis: non te mihi tellus
Extera, non venti rapuere, sed accipe munus,
Accipe: non ultra tecum, Galatea, sedentem
Adspicies. I, læta novas meditare choreas. 120
Obrue cæruleos, Triton pater, obrue vultus.

TRA-

TRAJANO CABANILIO, TROJÆ, AC MONTELLÆ DOMINO,

SALICES.

Si vacat, & blandos etiam num ventilat ignes
Quæ dea cærulea vehitur super æquora concha,
Turrigeramque Paphon, ditemque Amathunta tuetur:
Accipe flumineas properatum carmen ad undas,
O mihi non dubia Cabanili cognite fama, 5
Sed longe varios rerum spectate per usus.
Nam tibi me doctæ sic devinxere sorores,
Sic mea felici permulcent pectora cura:
Ut vix ulla queam melioris tempora vitæ
Te sine, vix placidos per noctem ducere somnos. 10
En agedum, Trajane, tuis hæc prævia jussis
Tractanti, jam jamque animo majora paranti
Da veniam, & tenues ne dedignare Camœnas.
Forte inter virides, si vera est fama, genistas,
Capripedes Satyri, passimque agrestia Panes 15
Numina cum Faunis, & montivagis Silvanis,
Exercet dum Sol raucas per rura cicadas,
Vitabant æstus, qua pinguia culta vadosus
Irrigat, & placido cursu petit æquora Sarnus.
Grata quies nemorum manantibus undique rivis, 20
Et Zephyris densas inter crepitantibus alnos.
Dumque leves aptant calamos, dum sibila pressis
Explorant digitis, tenuique foramina cera
Obducunt, vario modulantes carmina cantu:
Auricomæ viridi speculantur ab ilice Nymphæ 25
Dulcia clarisonis solventes ora cachinnis:
Sed prope ferre pedem metuunt; nam sæpe labores
Audierant, Peneï, tuos, & qualibus olim
Infelix eheu virgo Nonacria fatis,

Infe-

Infelix virgo (quid enim non illa moveret?) 30
Pana metu fugiens e vertice Cylleneo,
Pana deum Arcadiæ, quamvis pulcherrima, quamvis
Dianæ sacros inter lectissima cœtus,
Nodosa tenerum mutarit arundine pectus.
Quas simul ac nemorum petulans, effrænaque pubes 35
Semiferi videre per herbida prata vagantes;
Occultamque imis flammam traxere medullis:
Sic timidas blandis hortantur vocibus ultro:
 Huc huc, o teneræ, placidissima turba, puellæ:
Quid procul adstatis? potius succedite ripæ, 40
Et viridi in prato molles de more choreas
Ducite: quandoquidem calamos inflamus inertes:
Et frustra ad surdas jactamus carmina silvas.
Illæ nil contra: celeri sed nuda parabant
Crura fugæ, tutosque agitabant mente receptus, 45
Si qua forte viam per saxa irrumpere, & altis
Evasisse jugis, deus, aut sua fata dedissent.
Tum juvenes, procul o, clamant, procul iste, puellæ,
Sit timor: ignavas animo depellite curas:
Nullæ hic insidiæ, nullæ per aperta latebræ: 50
Cuncta patent: nullas abscondunt hæc loca fraudes.
Nos quoque non Lernæ monstris, non igne Chimæræ,
Scyllæisve lupis geniti, aut latrante Charybdi,
Qui vestra immani laceremus viscera morsu:
Sed divûm genus, & qui semper rupibus altis 55
Vobiscum crebris venatibus insultemus.
His dictis permulsi animi, securaque tristem
Corda metum ejiciunt: gressuque per uda citato
Prata, deis tandem cupidis, ripæque propinquant.
Tum manibus simul implicitis per gramina festas 60
Exercent choreas: aliosque, aliosque reflexus
Inter se lætæ repetunt: nunc corpora librant
In saltus: nunc molle latus, nunc candida jactant
Brachia: & alterna quatiunt vestigia planta.
Hic Satyri, quamquam voces audire canentum 65
Crudeles, quamquam niveas spectare papillas
Exsultant, oculisque bibunt sitientibus ignem:

Tanta

Tanta tamen sævi gliscit vis effera morbi
Pectoribus, præcepsque amor, & malesana libido;
Ut calamis sensim ejectis, ruptoque repente 70
Fœdere, surgentes ab humo, vento ocyus omnes
Exsiliant: spretàque deûm pietate, fideque,
Ah pavidas Nymphas, subitoque horrore rigentes
Invadant avidi, sævorum more luporum,
Qui lætas mediis proturbant lusibus agnas, 75
Oblitasque sui passim rapiuntque, trahuntque,
Dum viridi in campo cursant, aut valle sub alta,
Et custos ignarus abest, & amica canum vis.
Sic illi: at miseræ discisso pectore Nymphæ
Frondiferam mœstis silvam clamoribus implent: 80
Atque huc, atque illuc fugiunt: non saxa, neque altis
Tuta putant loca senta rubis: hinc ardua montis
Prærupti juga, diffusos hinc stagna per agros
Adtonitæ circumspiciunt: via nulla salutis:
Et jam spes prærepta fugæ: tum denique ad undas 85
Consistunt trepidæ, flavosque a vertice crines
Cum lacrimis, gemituque, & flebilibus lamentis
Abscindunt, Sarnumque vocant, liquidasque sorores:
Dumque vocant, fundo properat chorus omnis ab imo
Naïadum: properat vitreæ rex cærulus undæ 90
Sarnus; inexhaustumque vadis ciet agmen aquarum
Rauca sonans. Sed quid Sarnusve, aut illa natantum
Agmina Naïadum possint, ubi ferrea contra
Stant fata, & duro leges adamante rigescunt?
Ergo defectæ cura, auxilioque deorum, 95
Ac cælum pariter Nymphæ, lucemque perosæ,
Unum illud, rebus tandem quod restat in arctis,
Finem optant: jamque in fluvium se mergere adortæ,
Membra reclinabant, & aquas prono ore petebant:
Quum subito obriguere pedes, lateque per imos 100
Exspatiata ungues radix, fugientia tardat,
Adfigitque solo vestigia: tum vagus ipsis
Spiritus emoritur venis: indignaque pallor
Occupat ora: tegit trepidantia pectora cortex.
Nec mora: pro digitis ramos exire videres, 105

Aura-

Auratasque comas glauca canescere fronde:
Et jam vitalis nusquam calor: ipsaque cedunt
Viscera paullatim venienti frigida ligno.
Sed quamvis totos duratæ corporis artus,
Caudicibusque latus, virgultisque undique septæ, 110
Ac penitus Salices; sensus tamen unicus illis,
Silvicolas vitare deos; & margine ripæ
Hærentes, medio procumbere fluminis alveo.



FRAGMENTUM

EJUSDEM AUCTORIS.

Optatos jam, Euplæa, mihi circumspice portus,
Quo liceat trepidas piscanti includere prædas,
Et Zephyris relevare graves spirantibus æstus;
Si qua movet cupidam velocis gratia cymbæ.
Tuque ades, o nostri merces non parva laboris, 5
Quem Phœbus mihi, quem doctæ, mea turba, puellæ
Conciliant; dumque ipse ratem de litore pello,
Da vela insinuans, pelagoque excurre patenti,
Pars animæ, Puderice, meæ; te nam sua Nereus
Per vada, te medio Doris vocat æmula fluctu, 10
Dum late horrisonum campus strepit omnis aquarum.
Lucrinæ ad Veneris templum convenerat omnis
Ænariæ, Prochytæque manus: Zephyræus opaca
Scilicet Ænaria, Prochyta venit Eutychus alta,
Insignes ambo calamis, & versibus ambo, 15
Aptus uterque fretis, piscatibus aptus uterque;
Ille hamos versare, hic retia solvere in æquor.
Tum prior hæc Zephyræus: Adeste o litore ab omni,
Piscatorum artes; liquidas exquirite sedes;
Vertite Tritonum latebras; penetrate recessus 20
Nereïdum: numquam nostros sedabitis ignes:
Numquam me Pholoe, numquam me Chloris amabit.
Ede tuos mecum tandem, cava buccina, cantus.
Testis Cymothoe, testis mihi candida Clotho,
Optàvi quotius mediis in fluctibus ægram 25
Projicere hanc animam; quoties ego gurgite in alto
Occurri monstris immanibus, horridà cete
Ut saltem miseros lacerarent dentibus artus.
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus.
Omnia tentavi, terras, mare, nubila, cælum, 30
Ventorumque domos, & tempora quattuor anni:
Omnia sed nocuere simul; vos ite, puellæ,

Ite, deæ pelagi, furiis arceſſite noſtris
Nunc alios ſuccos, aliaſque Melampodis herbas.
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus. 35
Non magicos verſus, ignotaque nomina rerum,
Diſſimileſque deos, Erebumque, Chaoſque refugi.
Ipſos quin etiam filo convolvere rhombos
Edidici, parteſque meas de litore echinos,
De ſcopulis muſcum, de fluctibus hauſimus undam. 40
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus.

ACTII

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
ELEGIARUM
LIBER PRIMUS.
ELEGIA PRIMA,
AD LUCIUM CRASSUM.

Te fœcunda tenent ſaxoſi rura Petrini,
  Rura olim proavis facta ſuperba meis.
Et Sinueſſanas ſpectas, mea gaudia, Nymphas,
  Quique novo ſemper ſulfure fumat ager.
Et modo miraris veteres in litore portus; 5
  Nunc Liris gelida qua fluit amnis aqua.
Cunctaque felici figis veſtigia cura,
  Obſervas Latiæ dum monumenta viæ.
At mihi paganæ dictant ſilveſtria Muſæ
  Carmina, quæ tenui gutture cantat Amor. 10
Fidaque ſecretis reſpondet ſilva querelis:
  Et percuſſa meis vocibus antra ſonant.
Nec tantum populos, nec tantum horreſcimus urbes,
  Quantum non juſtæ ſævitiam dominæ.
Hoc vitæ genus, hoc ſtudium mihi fata miniſtrant: 15
  Hinc opto cineres nomen habere meos.

Me

Me probet umbrosis pastorum turba sub antris,
  Dum rogat agrestem lacte tepente Palem.
Me rudis indocta moduletur arundine Thyrsis;
  Et tam constanti laudet amasse fide. 20
Inde super tumulumque meum, manesque sepultos
  Tityrus ex hedera serta virente ferat.
Hic mihi saltabit Corydon, & pulcher Alexis:
  Damoetas flores sparget utraque manu:
Fluminibusque sacris umbras inducet Iolas, 25
  Dum coget saturas Alphesiboeus oves.
Non mihi Mæoniden, Luci, non cura Maronem
  Vincere: si fiam notus amore, sat est.
Quid feret Æacides nobis, quid cautus Ulysses?
  Quid pius Æneas, Ascaniusve puer? 30
Ista canant alii, quorum stipata triumphis
  Musa vagum e tumulis nomen in astra ferat.
At mihi te te avidis liceat vincire lacertis;
  Osculaque optata sumere longa mora.
Et liceat posita mirari membra lucerna; 35
  Noctis & insolitas nectere blanditias;
Atque manus, atque ora tuis componere in ulnis;
  Teque meo lassam sæpe fovere sinu.
Sed quid ego, hei misero, ventosus inania fingo
  Somnia; quæ forsan non feret ulla dies? 40
Felix, qui potuit duram exorare puellam;
  Et capere optati gaudia conjugii.
Ille dies noctesque suos decantat amores;
  Et recolit Veneris dulcia furta suæ.
Ille etiam liquido perfusus odore capillos, 45
  Exercet tenerum nocte juvante latus:
Inque sinu dominæ primos reminiscitur ignes,
  Quos leviter pennis aureus afflat Amor.
Nec cupit, Æthiopum quæ canent vellera silvis;
  Nec, quæ Sidonio lana cruore rubet. 50
Solus habet, fuscis quidquid portatur ab Indis:
  Solus habet ripas, aurifer Herme, tuas;
Et quascumque metit segetes fragrantibus arvis
  Medus, & assiduo Sole perustus Arabs.

Non

Non auro, aut gemmis miseri torquemur amantes: 55
Qui dominam poterit flectere, dives erit.
Dives ero ante alios, si te, mea vita, volentem
Sustineam ignota pauper, & exsul humo.
Nam quid rubra juvant fulgentibus æquora conchis?
Aut quæ multa niger rura Sabæus arat? 60
Quidve torus prodest pluma spectandus, & ostro;
Si non est gremio cara puella meo?
Si trahere infelix inter suspiria noctem
Cogor; & æternos esse, negare, deos?
Num me neglectis devovit saga sepulcris? 65
Num rumpunt somnos carmen, & herba meos?
Carmen inaccessa traducit ab ilice glandes:
Carmen nocturnæ supprimit ora canis.
Carmen & informi pallentem sanguine Solem
Inficit & Lunæ sistit euntis equos. 70
Quid queror infelix? utinam mihi sola nocerent
Carmina; nec nostro pectore inesset Amor.
Ille vel Ææ superat cantamina Circes:
Ille vel Hæmoniis nata venena jugis.
Parce, puer: non vana queror: tu vulnere nostro 75
Crescis; & exsultas, sæve, cruore meo.
Quod si te nostræ ceperunt tædia vitæ:
Ne cesset, quæso, funeris atra dies.

ELEGIA SECUNDA,

AD JOANNEM PARDUM HISPANUM.

PARDE, decus patriæ, spes maxima, Parde, tuorum,
Atque idem Hispani gloria rara soli:
Quem juvat immensi caussas exquirere mundi,
Primaque constanti corpora juncta fide:
An magnum æterno volvatur numine cælum: 5
An propria hoc ingens mole laboret opus:

Cur falsi fluctus: cur ignibus æstuet Ætna:
  Cur vomat epotas vasta Charybdis aquas:
Unde nitor stellis: cur nox majorve, minorve:
  Cur non ipsa suo lumine Luna micet. 10
Felix, cæleestes cui fas nunc scandere sedes:
  In queis post obitum fata manere sinant.
At nos per silvas, & sordida rura, capellas
  Versamus: quando Phyllis amare jubet.
Et teneris nostros ulmis incidimus ignes; 15
  Quos legat errantum cœtus Hamadryadum.
Et nunc capreolos, & nunc venamur onagros:
  Interdum sævas fallimus arte feras.
Sæpe juvat pictas visco captare volucres:
  Nec Satyris ipso cedimus aucupio. 20
Quod mihi si liceat tenui revocare cicuta
  Trinacrii niveas Upilionis oves:
Rura colam semper: populi valeatis, & urbes:
  Rura dabunt oculis grata theatra meis.
Illic gramineas, pastorum bella, palæstras 25
  Adspiciam, & celeri præmia parta pede.
Nec me pœniteat sudibus certare colurnis;
  Aut armare cavis pectora corticibus.
Pugnabunt tauri, pugnabunt cornibus hirci:
  Victores molli cespite serta ferent. 30
Plenaque pellitus lustrabit ovilia pastor:
  Ponet & agricolis rustica liba deis.
Stabunt capripedes abiegno robore Fauni:
  Stabit & indocta falce dolata Pales.
Quorum solennes ictus cadet agnus ad aras; 35
  Ictus, ut innumeras expiet agnus oves.
Tum milium, & niveo statuet fumantia lacte
  Pocula; votivas concipietque preces:
Et ter transiliet flammantes potus aristas,
  Ter quoque non tardo rustica turba pede. 40
Dii facite, inter oves, interque armenta canendo
  Deficiam; & silvis me premat atra dies:
Ut me non docta deploret pastor avena:
  Utque sub umbrosa contumuler platano:

Ossa-

Offaque pafcentes venerentur noftra capellæ : 45
Nec procul a tumulo candida balet ovis.
Exfultent alii Panchæo munere manes;
Et quærant Pariis marmora cæfa jugis.
Mi fat erit, veteres recolat fi Phyllis amores;
Conferat & vernas ante fepulcra rofas. 50

ELEGIA TERTIA,

AD AMICAM.

NUlla meos poterit mulier prævertere fenfus;
Ipfa licet cælum linquat, & aftra Venus.
Tu puero teneris ignis mihi primus ab annis:
Ultima tu tremulo flamma futura feni.
Jam fanxere femel nos inter fœdera divi, 5
Fœdera ad extremos non folüenda rogos:
Ut, fi noftra tuo fupereffet funere vita;
(Dii tamen in ventos omen abire finant)
Ipfe ego compofito venerarer operta fepulcro
Offa, ferens mœfta tura, merumque manu. 10
Umbrarumque facer cuftos, tumulique facerdos
Concinerem querula triftia verba lyra.
Nec me complexa quifquam divelleret urna;
Quin cineri moriens ofcula fumma darem.
At fi, quod potius cupio, tibi fata dediffent, 15
Lumina formofa condere noftra manu:
Tunc, mihi quum caros vultus fpectare liceret;
Atque anima tecum jam fugiente loqui:
Ipfa meos tumulo manens laniata vocares;
Inque tuo legeres offa minuta finu: 20
Flebilis & longos fcindens ad bufta capillos,
Clamares nomen jam moritura meum.
Tum cineri, & mutæ perfolvens jufta favillæ,
Mifta dares futilis lilia cana rofis.
Illic mœfta dies, illic confumere noctes 25

Optares; nec te vinceret alter amor:
Sed memor usque viri, canis veneranda capillis,
Adferres tremula munera cara manu.
O mihi, dum tales tumulo reddantur honores,
Tam lentam Lachesis scindat avara colum. 30
Non, ut nostra novos Arabum bibat urna liquores;
Ustus & Assyrio spiret odore cinis:
Aut ut clara mei notescat fama sepulcri;
Altaque marmoreus sidera tangat apex:
Sed magis ut liceat longas audire querelas; 35
Et gerere e lacrimis serta rigata tuis.
Tunc ego Lethææ spatiatus in aggere ripæ;
Qua nitet obtuso lumine falsa dies;
Quaque levis casiæ nemus, ambrosiæque virentis,
Et fortunatos abluit unda greges; 40
Dulcia præteritæ repetens insomnia vitæ,
Ostendam Elysiis tot mea dona choris.
Felicesque animas inter felicior ipse
Excipiam plausus lata per arva novos.
Atque aliquis comitum, lætusque, hilarisque recentes 45
Sparget humi flores, & mihi serta feret.
Nec contentus eo, fidos extollet amores;
Narrabitque aliis de pietate tua.
Sed quoniam teneræ vernant nunc læta juventæ
Tempora; & amplexus jungere fata sinunt: 50
Dulcia lascivo jungamus gaudia lecto:
Jam properat mortis panda senecta comes.
Jam properant rugæque graves, & serior ætas:
Nec dabitur molli ludere posse toro.
Interea cupidis nectamus colla lacertis: 55
Ultima jam solvet, quum volet, hora duos.
Dii facite, hæc longos maneat spes certa per annos.
Candidus & pennis omina firmet Amor.

ELE-

ELEGIA QUARTA,

AD LUCINAM,

PARTURIENTE

CORNELIA PICCOLOMINEA

ANTONII GARLONII

ALLIFARUM DOMINI CONJUGE.

AFFER opem teneræ tandem, Lucina, puellæ:
  Auxilio, digna est, quam tueare tuo.
Te vocat; & madidis folam fufpirat ocellis;
  Et rofeo tacitas fundit ab ore preces.
Illa quidem infueto languet male firma dolore, 5
  Vixque poteft longæ tot mala ferre moræ.
At tu, diva, veni, tecumque unguenta repoftæ
  Pyxidis, & fi qua eft, quæ juvet, herba, feras.
Sic flentis miferos juvenis compefcere queftus,
  Sic una poteris forte levare duos. 10
Lucis adeft dea magna: metum jam comprime, Garlon:
  Non fruftra eft lacrimis illa vocata tuis.
Da coftum, myrrhamque focis, quæque orbe remoto
  Cinnama per rubras navita vectat aquas.
Ipfe deam venerare, facras projectus ad aras; 15
  Et Genio annofum fæpe refunde merum.
Sed trepidi ceffere metus, ceffere querelæ;
  Jam parit adventu tacta puella deæ.
Jam puerum eft enixa: vides, ut lumine matrem
  Exprimat? en, tenero quantus in ore decor! 20
Salve, parve puer, cui jam felicia rident
  Sæcula; cui pharetram fponte remittit Amor.
Nam five auratis humeros armare fagittis,
  Seu juvet accenfas follicitare faces;
Seu potius jactare leves pueriliter alas, 25
  Et dare neglectas poft tua terga comas:

Quis te non Paphiis nutritum vallibus, aut quis
  Idaliæ puerum non putet esse deæ?
Vive, precor, blandumque oculis ridere parenti
  Assuesce; & dulces disce movere jocos. 30

ELEGIA QUINTA,

AD JULIUM SENENSEM,

EXSULEM.

QUum mihi languentes dolor oppugnaret ocellos;
  Cogerer & tristi solvere verba sono;
Ingratos inter gemitus, mœstasque querelas
  Allata est manibus litera missa tuis.
Inspexi, agnovique tuas, mea numina, Musas, 5
  Pieriosque haustus, Castaliumque decus.
Poscis, ut iratum placent mea carmina Phœbum;
  Et flectant duras ad tua vota deas.
Non hoc ingenium, non hæc facundia nostra est;
  I, precor, atque alio flumine pelle sitim. 10
Ille mihi faciles jampridem denegat aures;
  Et vetat argutæ tangere fila lyræ.
Nec mihi jam solito latices de fonte ministrat,
  Nec docet optatos Calliopea choros.
Quid petis exstinctam dilapso a torre favillam? 15
  Quid miser a nostro vulnere quæris opem?
Jam tibi felici decurrunt carmina vena;
  Et rapit ad patrium te tua Musa decus.
Ipsa mihi visa est, te lamentante, Thalia
  Ingemere, & tristi Delius ore queri: 20
Qualis Strymonias olim quum fleret ad undas
  Orpheus indignis vocibus Eurydicen;
Qui cantu Ismarii gelidis in rupibus Hæmi
  Adtonuit quercus, adtonuitque feras:
Saxaque Bistoniis deduxit montibus; & te 25
  Currentem adstrictis, Hebre, repressit aquis.

Scilli-

Scilicet egregios ſemper Fortuna poetas
  Tanget, & ancipiti deprimet uſque rota?
Neve ſit extremos tantum ſubmotus ad axes
  Ille, Tomitana qui jacet exſul humo; 30
Te quoque nunc rigidi premit inclementia fati;
  Longius & patria cogit abeſſe domo.
Sed niſi per magnos quæratur fama labores;
  Omnis in ardentes eſt abitura rogos.
Sic pius Æneas, ſic ſtirps Laertis Ulyſſes 35
  Majus poſt cineres emeruere decus.
Sic quoque ſublatis Tirynthius undique monſtris
  Viſit ab Œtæa regna paterna pyra.
Et te, crede mihi, tot ſæva incommoda paſſum,
  Virtus ſublimi ducet in aſtra via. 40

ELEGIA SEXTA.

IN FUNERE SARRI BRANCATII

LUCRETIA UXOR.

Ergo importunæ ruperunt ſtamina Parcæ,
  Stamina lanifica tam bene ducta colo?
Ergo ego, quæ fueram tali modo nupta marito,
  Frigida nunc triſti conqueror in thalamo?
Quique his dignus erat vitam exhalaſſe labellis, 5
  Occidit externis advena litoribus?
Felices nimium, fortunatæque ſorores,
  Quæ datis æternis tura Sabæa focis.
O utinam numquam amplexus, numquam oſcula noſſem:
  Eſſem pars veſtri nempe ego parva chori. 10
Care vir, audaci nimium confiſe juventæ,
  Et nimium lacrimis umbra gemenda meis:
Quis te tam denſos immittere corpus in hoſtes
  Juſſit? an ad pugnam non ſatis unus erat?
Me miſeram, non ulla tuæ te cura puellæ, 15
  Non ſubiit mœſtæ certa ruina domus.

20

25

30

ELEGIA SEPTIMA.

... JACOBUM PICENUM.

5

10

Magnum

Magnum opus! ut prima ſurgentis origine mundi, 15
Omnia ſint ſenis edita luciferis:
Utque Pater ſancta demum ceſſare quiete
Perfecto artifices juſſerit orbe manus.
His addis cultuſque pios, rituſque verendos,
Cunctaque legifero tradita ſacra duci: 20
Quæque ſuis caſtæ ſæclis cecinere Sibyllæ:
Quæque ſacer vatum ſpiritus ore refert:
Sidereos partus, demiſſaque pignora cælo,
Atque inopes cunas, ſtramineumque torum:
Speratumque diu terris, cæloque probatum 25
Verum hominem, verum mente, animoque Deum.
Hinc & ſupplicium infandum, atque obprobria mortis,
Claraque de Stygia ducta trophæa domo:
Denique, ut ad Patrem, populo ſpectante ſuorum,
Ceſſerit; igniferis præſideatque locis: 30
Quantaque nos maneant promiſſæ gaudia vitæ:
Quantaque venturæ gloria lucis erit.
Miremur, tibi ſi placidi penetrale tonantis,
Et patet immenſi regia clara poli,
Quum tantum his ſuperas meritis ſit ſcandere in arces, 35
Qua plaga ſecurum lactea monſtrat iter?
Scilicet inde datur terras ſpectare jacentes,
Et circumfuſi brachia curva maris;
Solis & ardentes radios, Lunæque recurſus:
Qualiter & pacta ſtent elementa fide: 40
Nec minus æternis niteant ut ſidera flammis:
Et peragant varias noxque, dieſque vices.
Felix, qui noſtras potuiſti linquere curas;
Et procul humanas deſpicere illecebras.
Felices, qui te colles videre loquentem; 45
Quæque tibi gratos præbuit herba toros:
Quæque arbor, rupeſve ſacra te fovit in umbra:
Et quæ nunc manes continet urna tuos.
Nam licet incultis fuerit tibi vita ſub antris;
Nunc pedibus data ſunt aſtra terenda tuis. 50
Attamen o dic, ſancte pater, dic, addite cælo
Gloria, dic, patriæ fama, decuſque tuæ:

Ecquid te folitis mulcet sapientia chartis,
  Mollis ubi Elysium concitat aura nemus?
An juvat aurata meditantem carmina canna, 55
  Nectere purpurea tempora cana rosa?
An mage virgineis sedet invigilare choreis;
  Quum deceat cælo, quidquid in orbe libet?
An potius toto superûm spectante senatu,
  Diluis æthereo crimina nostra foro? 60
Denique quidquid agis, nitidi novus incola cæli,
  Pectoribus nostris non leve numen eris.

ELEGIA OCTAVA,

AD PETRUM DE ROCCAFORTI,

MAXIMUM REGIS GALLIARUM CANCELLARIUM.

QUOD pectus tibi forte, quod ardua pectoris arx est;
  Quod forti dignum pectore nomen habes:
Quod leges sua jura tenent te vindice; quodque
  Omnia virtuti pervia facta tuæ:
Autumni sedem, chelasque Astræa reliqui; 5
  Advenique tuos, noster alumne, lares.
In cunis ego te, si nescis, sedula fovi.
  Reptasti gremio sarcina grata meo.
Ipsa tuos finxi mores, animumque, manusque:
  Ingeniumque sagax, judiciumque dedi. 10
Hinc nostri cultusque frequens, optandaque rerum
  Cognitio, hinc fidei nomina tanta tuæ.
Ad te igitur duplices subnixo poplite palmas
  Insuetis tendo sollicitata malis:
Ne patiare, meas Latio languescere vires. 15
  Pendet ab auxilio spes mea tota tuo.
Deprimor audaces inter derisa ministros:
  Nec fas ingenuum tollere ad astra caput.
Quodque diu partum est virtute, & fortibus armis
  Imperium, fœdæ servit avaritiæ. 20

Nec

Nec mirum, vestro tantum quum distet ab orbe,
  Terraque censura sit procul illa tua.
Quis credat? tectis cives pelluntur avitis;
  Adrogat injustas dum sibi fiscus opes;
Fiscus opes miserorum: hoc est, heu, parcere victis? 25
  Hoc est Ausonio reddere jura solo?
Cogitur infelix alienas ire per oras
  Nobilitas, patriis exspoliata bonis:
Culpaturque fides domino servata priori,
  Et maris, & terræ non labefacta minis. 30
Scilicet est crimen duram contemnere mortem;
  Scilicet est reges crimen amare suos.
O bene fortunæ memores, quicumque superbas
  Gentibus a victis abstinuere manus.
Nam quamvis sævos illectet præda tyrannos: 35
  Magnanimos reges gloria sola juvat.
Delentur nullos hominum benefacta per annos;
  Quaque licet faciunt nos ratione deos.
At si quis feræ spernit præconia famæ,
  Quercubus alpinis adnumerare potes. 40
Ergo tu, regem cui fas lenire potentem,
  Da desideriis vela secunda meis.
Effice, Justitiæ soliti reddantur honores;
  Dignus es, altricem qui tueare tuam.
Sed soror ut nostros æquet Clementia fasces; 45
  Qua sine, dura nimis, difficilisque vocer.
O decus, o lapsi spes costantissima sæcli;
  O vir fortuna fortior ipse tua.
Sic tibi contingat Solyma de gente triumphum,
  Captaque per nostros signa videre duces. 50
Sic Rhodanum Nilo spectes dare jura subacto;
  Perque Araris ripas plurima laurus eat.
Hoc ego te, mecum hoc Phœbus, doctæque sorores,
  Hoc pietas, hoc jus, nobilitasque rogant.

ELEGIA NONA,

DE STUDIIS SUIS, ET LIBRIS JOVIANI PONTANI.

Qui primus patrios potuit liquisse penates,
Et maris, & longæ tædia ferre viæ;
Quem non mœsta domus, quem non revocare parentes,
Non potuit fusis blanda puella comis:
Impius, & scopulis, & duro robore natus, 5
Atque inter tigres editus ille fuit.
Non mihi circumstat solidum præcordia ferrum:
Nec riget in nostro pectore dura silex:
Ut possim dulcesque lares, limenque puellæ
Linquere; & ignoto quærere in orbe domum. 10
Sed Phœbi sacros cogor lustrare recessus,
Vocalemque undam, Thespiadumque choros:
Ut fugiam nigras supremo in funere flammas;
Et volitem populi docta per ora mei:
Meque inter claros adtollat fama poetas; 15
Nec rapiat nomen nigra favilla meum:
Et nostro celebrata superbiat umbra sepulcro;
Spernat & e Pariis marmora cæsa jugis:
Non tamen ut magni tumulum tentare Maronis
Audeat; aut tantum speret habere decus. 20
Sed quis tam niveis vellat mea colla lacertis?
Quis vetet optato membra fovere sinu?
An tanti fuerit sacro Parnassus hiatu,
Perque suas passim templa habitata deas:
Ut tibi sit nitidos lacrimis corrumpere ocellos, 25
Discessumque fleas, cara puella, meum?
Ah pereat, quicumque leves sectatur honores;
Et sequitur famæ nomina vana suæ.
Tecum ego nocturnis dubitem cessare choreis?
Tecum ego conspersa gaudia inire rosa? 30
Deductumque levi crinem perfundere amomo?
Et noctem insolitis ducere blanditiis?

Scili-

Scilicet & Turcas Pontanus in æquora classes,
Alfonsi & fortes ducat in arma manus.
Qui nunc nascentis canit incunabula mundi, 35
Aureaque ætherea sidera fixa domo:
Utque imbres, lapidesque pluant, ut nubibus ignes
Exsiliant; salsas ut mare volvat aquas:
Hesperidumque hortos, excussaque poma draconi,
Rusticaque ad primos munera missa toros; 40
Delicias, Lepidina, tuas, resonansque vicissim
Pastorum argutis carmen arundinibus:
Qualiter & fulvis radiet Sertorius armis;
Et Pompejanus prælia tentet eques:
Audeat arguto neu quis contendere versu, 45
Ille vel æterno digna Marone sonat.
Te pater irriguis audit Sebethus in antris,
Jurgia ad ingratas dum jacis ipse fores.
Inde vocas sacrum festas Hymenæon ad aras,
Optati referens fœdera conjugii: 50
Utque tuis primum surgens complexibus uxor,
Visa sit erepta virginitate queri.
Felix, qui fidos expertus conjugis ignes,
Vidisti sobolis pignora certa tuæ:
Næniolasque rudes cecinisti, & blanda parentis 55
Oscula, & ad cunas murmura nata suas.
Felix, excultum torsit quæ Fannia vatem;
Quæque illi regnum Cinnama subripuit,
Quamvis dissidii leges patiantur amaras,
Spectabunt cineres nomen habere suos. 60
Eridani post hæc sed te quis credat ad amnem
Populea canas fronde ligasse comas?
Et Stellam cecinisse, atque impendisse querelas;
Spectandos quum jam vix daret illa pedes:
Bajanosque sinus, myrtetaque cognita Nymphis, 65
Clausaque sulfureis antra recurva jugis:
Tum superûm laudem, mutisque incisa sepulcris
Nomina, collapsos & reparare rogos:
Denique Pindaricosque modos, resonantia plectra,
Et Methymnææ fila novasse lyræ: 70

Quum

Quum tamen interea motus, atque agmina regum,
  Bellaque Campanæ difcutis hiftoriæ.
Quin & jucundo diftringis fæcula morfu,
  Dum vafer in Stygio difputat amne Charon,
Varronifque tui; Nigidîque exempla fecutus, 75
  Grammaticæ haud fpretas incipis ire vias.
Carminis hinc numeros noftris depromis ab aufis,
  Dignatus pueri verba referre fenex.
Quid loquar, ut facros Mariani exhauriat amnes
  Ægidius, verum dum canit ore Deum? 80
Aut apta ingratos taxet fub imagine mores
  Qui fuper infufas fpernit Afellus aquas?
Te juvenefque, fenefque colunt præcepta ferentem,
  Parthenope fpreto quæ Cicerone legit:
Ex adytis quidquid divûm fapientia pandit; 85
  Et, Stagira, tui dogmata firma fenis:
Quid deceat fortemque virum; quæ principis artes;
  Largificas præftet quæ dare dona manus:
Parendi leges quæ fint, legefque loquendi:
  Edat ut argutos lingua diferta fales: 90
Quid fortuna homini, quid det prudentia: quantum
  Immanes animos incitus ardor agat:
Magnanimique viri quæ fint ad fingula partes,
  Sive colat pacem, feu fera bella gerat.
Nec fugis aftrorum cauffas aperire latentes, 95
  Et Ptolomææi fata repofta poli.
Salve, fancte fenex, vatum quem rite parentem
  Præfecit terris Delius Aufoniis.
Non te Lethææ carpent oblivia ripæ;
  Nec totum in cineres vertet avara dies. 100
Nec tibi plebejo ponetur in aggere buftum.
  Niliacas dabitur vincere Pyramidas.
Quid tibi victrices exfpectas, Umbria, palmas?
  Mœnibus has patriæ rettulit ille meæ,
Ille fuis longum ftudiis, & laude fruatur: 105
  Me juvet in dominæ confenuiffe finu.

ELEGIA DECIMA, AD JOANNEM SANGRIUM, *PATRICIUM NEAPOLITANUM,* DE SUO IMMATURO OBITU.

SI me sævus Amor patriis pateretur in oris
  Vivere, vel saltem matre vidente mori;
Ut, quæ vix uno nunc sunt ingesta libello,
  Essent illa suis continuata locis:
Forsitan immites potuissem temnere Parcas, 5
  Ductaque de pulla tristia pensa colo:
Nec me plebejo ferret Libitina sepulcro;
  Aut raperet nomen nigra favilla meum;
Nunc cogor dulcesque lacus, & amœna vireta,
  Pieridumque sacros destituisse choros: 10
Nec pote, quæ primis effudit Musa sub annis,
  Emendaturo subdere judicio.
Sic heu, sic teneræ sulcis resecantur aristæ:
  Implumes nido sic rapiuntur aves.
Proh superi, tenues ibit Syncerus in auras? 15
  Nec poterit nigri vincere fata rogi?
At tu, quandoquidem Nemesis jubet, optime Sangri;
  Nec fas est homini vincere posse deam.
Accipe concussæ tabulas, atque arma carinæ:
  Naufragiique mei collige relliquias: 20
Errantesque cie quocumque in litore manes;
  Taliaque in tumulo carmina cæde meo:
ACTIUS. HIC. IACEO. SPES. MECUM. EXTINCTA. QUIESCIT
  SOLUS. DE. NOSTRO. FUNERE. RESTAT. AMOR.

ELE-

ELEGIA UNDECIMA,

IN MALEDICOS DETRACTORES.

QUid ruis in facros, temeraria turba, poetas?
  Sævaque mordaci prælia dente moves?
Define facrilega convicia fundere lingua;
  Define; pro populo ftat Deus ipfe fuo.
Quis novus in furias armat dolor? ite, profani, 5
  Ite, nec immeritas confcelerate Deas.
An monet hoc Stygiis immerfus Scuccha lacunis;
  Dum flens Eumenidum verbera torta timet?
Illum olim tinctæ juverunt felle fagittæ:
  Nunc miferum facti pœnitet ufque fui. 10
Parcite tam cari manes violare parentis,
  Per ftupra, & talos, per cyathofque rogo.
Ars fua quemque juvet: non vos Helicona fubire,
  Non fas virginei polluere amnis aquam.
Scilicet hanc fumto Joviani Mufa cothurno 15
  Hauriat; & magno digna Marone fonet.
Cui comes intactæ luftrans facraria filvæ
  Altilius, docto pectore carmen hiet.
Nec minus & Mufæ repetens monimenta jocofæ
  Compater, argutos ingerat ore fales. 20
Elyfiufque hedera comtus florente capillos,
  Rara, fed Aonis concinat apta choris,
Extendatque armis titulos Aquivivus avitos;
  Et doceat noftras cernere caftra Deas.
Ipfe fuæ referat Cabanilius ardua Trojæ 25
  Mœnia, & antiquos, Appula regna, lares.
Quique velut tenera furgit novus arbore ramus
  Corvinus, quavis aure probanda canat.
Et qui Pieriis refonat non ultimus antris
  Albinus, referat principis acta fui. 30
Tu quoque, quid ceffas doctis deflere querelis
  Excidium patriæ, culte Marulle, tuæ?

Quique

Quique tot egregias animas, tot clara virorum
Ingenia enixu format, alitque suo;
Nectat honorata Majus sua dicta corona; 35
Tamque pias ferulas regia sceptra vocet.
Quin & rite suos Genio Chariteus honores
Præbeat, & festas concinat ante dapes,
Ælius at blandæ fretus dulcedine linguæ,
Facunda totos conterat arte dies: 40
Nec te jam pudeat venturo ostendere sæclo
Eloquii vires, Scala diserte, tui.
Certent Socraticis Zenonis scripta libellis;
Cujus apis vernos intulit ore favos.
At tu Castaliis non inficiande choreis, 45
Castalidos, Carbo, nunc cane regna tuæ.
Te quoque, quem gemina mulcet sapientia lingua,
Parde, juvet studiis invigilare tuis.
Atque alii, quorum doctas it fama per aures,
Extremo properent vincere fata die. 50
Nos quoque, si magnus non aversatur Apollo;
Cantemus Nymphas, capripedesque Deos.
Nam bene Thespiacas, livor licet audiat, undas
Novimus; & dextro pressimus antra pede.
At vos incautis sociis aconita parate; 55
Et furtis miseras exstimulate domos:
Oedipodisque modo, thalamos fœdate paternos;
Si modo dat certum vulgus habere patrem:
Nocturnisque dolis agitate, & cædibus urbem;
Perque fora infestam reddite, perque vias. 60
Hæc studia, has artes primis didicistis ab annis,
Non Aganippeæ tangere fila lyræ:
Nam neque Calliope vobis, nec dexter Apollo
Permessi sanctos exhibuere lacus:
Dira sed Alecto gemina comitata sorore 65
Pocula cœnoso de Phlegethonte tulit.
Nimirum hinc nigro mores, & carmina tabo
Pallent; & fœdo livor in ore sedet.
Fallor, an hos nobis misit gravis Ætna Cyclopas:
Mitis & hanc sentis tu quoque, terra, luem? 70
Heu,

Heu, mea Parthenope, quæ te contagia lædunt?
  Talia tu numquam gignere monſtra ſoles.
Dii patrii, quorum monitis huc advena claſſis
  Appulit, Euboïcas conſtituitque domos:
Litoribus talem noſtris avertite peſtem; 75
  Mœnia felici ſi poſuiſtis ave.
Voſque, umbræ inſontes, quas jam letale venenum
  Ante diem Stygias ire coegit aquas;
Ultrices huc ferte faces; fumoque ſequaci
  Auctores veſtræ ſollicitate necis. 80
Et vos, o vatum certiſſima numina, Muſæ,
  Numina carminibus non violanda meis,
Parcite, ſi veſtras nunc primum læſimus aures;
  Juſta laceſſita ſumſimus arma manu.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
ELEGIARUM
LIBER SECUNDUS.
ELEGIA PRIMA,
AD ALFONSUM, FERDINANDI
FIL. ARAGONIUM SICILIÆ REGEM.

ALFONSE, invicto laus accessure parenti,
  Hesperios inter non leve nomen avos;
Quid me laudatos Parnassi mittis ad amnes?
  Obruitur largo flumine nostra sitis.
Gloria Virgilii est, currus, atque arma referre: 5
  Nasonis medio fata in amore mori.
Battiaden docti sectatur Musa Properti:
  Flaccus Pindaricos dividit aure modos.
Passeris exsequias fracto canit ore Catullus.
  Tu Nemesim laudas, culte Tibulle, tuam. 10
Omnia non uno desudant esseda campo:
  Noster in exiguo tramite currit equus.
Si me Castalia docuisset Phoebus in umbra;
  Oraque Gorgonea nostra rigasset aqua;
Meque vel Æschyleo donasset Musa cothurno; 15
  Et foret in nostro grandior ore sonus:
Non ego Phasiacæ canerem certamina pubis,
  Æquora non prima sollicitata rate.
Non conjuratos subvertere Pergama reges,
  Non Trojæ profugos post duo lustra deos; 20

Theba-

Thebanasve acies, fratrumque immitia bella,
Sævaque discordi funera rapta pyra:
Teque, tuosque meo celebrarem carmine: nec me
Pignore tam grato dulce gravaret onus.
Nam canerem, victosque duces, Hispanaque regna, 25
Horridaque a proavis bella peracta tuis;
Demissumque genus antiqua ab origine regum;
Quantaque magnanimi gesta feruntur avi,
Dum Libyæ tractus, veteres Carthaginis arces,
Lotophagûm dites & populatur agros; 30
Reginæ accitu mox Itala regna secutus,
Chalcidicasque arces, Parthenopenque subit.
Sed quoniam instabiles animos muliebria versant
Pectora; suspectos deserit ille lares;
Ac patriæ petit arva suæ, nec longa moratus 35
Ultores rursum ducit in arma deos;
Obsessamque intrat Nymphis comitantibus urbem,
Qua per operta vagus labitur antra liquor.
Aurea quin illo dicunt sub rege fuisse
Sæcula: felices, qui meruere frui! 40
Quid patris invictas acies, quid concita dicam
Classica per campos, Daunia terra, tuos:
Disjectosque duces, populataque castra, neque ullis
Clara magis regum prælia temporibus?
O mihi supremos si Parca indulserit annos; 45
Quanta canam! quantus vox mea plausus erit!
Tunc ego Mæonios ausim perrumpere fontes,
Sævaque terribili bella tonare tuba.
Utque alios sileam; tua fortia facta referrem;
Proveherentque animos tot monumenta meos: 50
Ut puer extremas regni percurreris oras,
Lustratis referens præmia litoribus:
Et male pacatos sedaveris ante tumultus,
Quam patriis hostes finibus expuleris.
Primus honos, forti defensos milite Locros 55
Servasse, & muros, urbs Melibœa, tuos.
Nec non Marte pari summas Caulonis in arces
Venisse, inque suo templa sacrata jugo;

Templa

Templa Deæ, vastis late quæ præsidet undis,
Una Jovis conjux fida, fororque Jovis. 60
Testis Chratis erit, testes Sybaritides undæ,
Oraque quæ fluctus prospicit Ionios.
Adde, quod Etruscos oppleveris agmine campos;
Et tibi captivis fluxerit Arnus aquis:
Totque pharetratas, Turcarum corpora, turmas 65
Ausoniis dederis manibus inferias.
Gratia Diis Italis: prærupta Ceraunia, & arces
Buthroti, nostras pertimuere minas:
Captivumque ducem, fractosque adspeximus arcus,
Detulit huc domita quos tua classis aqua. 70
Hinc Ligurum furias, compressaque jurgia ferro;
Gallicaque in partes oppida versa duas.
Ipse ego quæ vidi, referam: scit Tascula tellus,
Quæque cadit summo lympha Aniena jugo.
Nam duce te, Latios ferro dum subruis agros, 75
Tempora militiæ prima fuere meæ.
Bis Nomentanas, bis magni Tiburis arces
Vidimus ad nostros projicere arma pedes:
Quum jam sit media trepidatum pene Subura;
Et Capitolino vota parata Jovi. 80
Nec semel, ut fatear, Collinæ ad limina portæ
Fregimus, armatos reppulimusque duces.
Parce tamen, veneranda parens, si justa secutus
Signa sub Alfonso: rex erat ille meus:
Lanuvium infelix, fatis contraria nostris 85
Terra; potes certas tu variasse vices.
Nam quod ad hostiles flexit Victoria partes;
Fortunæ magis hoc, quam fuit artis opus.
Ille sed Eridani ripas non fractus in altas
Contendens, caræ regna sororis adit: 90
Metatusque locum castris, Insubria passim
Fudit, & Euganeis agmina missa jugis.
Dicite Io, populi: turmas spectastis ovantes;
Et per victrices foedera juncta manus.
Ipse quoque haud sileat quos cedere Farfarus hostes 95
Risit, & exutum vertere terga ducem.

Heus

Heus ubi nunc, Roberte, tuæ vocesque, minæque,
Campani peteres quum tibi jura soli?
Jam nostros reges, jam sternere cuncta parabas:
Nunc fugâ degenères arguit ecce metus. 100
Hortarisque tuos dimittere signa maniplos,
Heu pudor! & longæ præmia militiæ.
Hos tamen ille pius, quamvis diversa secutos,
Alfonsus miti fovit, & auxit ope.
Macte animo custos hominum, macte optime regum, 105
Ausoniæ tu Sol, tu pater unus ades.
Quid memorem pacisque artes, bellique labores,
Perpetuumque animi tempus in omne decus?
Sed me formosæ deterrent jussa puellæ,
Ne possim tantis invigilare choris: 110
Et vetat asper Amor dulces contemnere curas:
Cogit & inviso subdere colla jugo.
Nec prosunt lacrimæ, nec verba precantia mortem:
Ille suas in me concutit usque faces.
Quare si nostri veniet tibi nuntia leti 115
Fama; triumphales jam prope siste rotas:
Atque hæc ad cineres moerens effare sepultos:
Sævitia dominæ rapte poeta, jaces.

ELEGIA SECUNDA,
IN FESTO DIE
DIVI NAZARII MARTYRIS,
QUI POETÆ NATALIS EST.

Ecce mihi totum lux exspectata per annum
Jam redit; Aoniæ, ferta novate, Deæ.
Hæc me vitales genitum produxit in auras;
Jussit & erectum tollere ad astra caput.
Nunc mihi purpureis aram cumulate hyacinthis: 5
Cingite & intexta limina nostra rosa.
Sic etenim coluisse decet Geniumque, Laresque:
Ferte coronato tura, merumque foco.

Tuque

Tuque, apio innexos dudum acceptura poetas,
Spendida, solennes instrue, mensa, dapes. 10
Hic mihi puniceo Pontani Musa cothurno
Incipiet posito carmen hiare mero:
Naturæque vias, tenerique exordia mundi
Proferet; & certa cuncta obitura die.
Crassus at æterno frondis redimitus honore, 15
Solvat Pieriis ora rigata modis:
Et mihi Linternumque vetus, placidumque Petrinum,
Ostendatque atavi regna opulenta mei:
Regna male ad seros heu perventura nepotes;
Dum versat varias Sors inimica vices. 20
Altiliusque novos superis laturus honores,
Pindarica feriat carmina docta lyra.
Sfortiadum mox dicat, Aragoniosque hymenæos:
Jure quibus cantus æquet, Homere, tuos.
Nec gemat exsilium Spartani Musa Marulli, 25
Ventura ad nostras ingeniosa dapes:
Verba sed antiqui reddat, numerosque Lucreti;
Dum magnis divos laudibus accumulat.
Adde tuos, Puderice, sales; adde inclita patris
Eloquia; adde animo tot bona parta tuo. 30
Jamque Panhormitæ lusus, & scripta recense,
Et Jovianææ tempora amicitiæ.
Hos inter meritis rediens Aquivivus ab armis,
Prodat honoratæ præmia militiæ:
Atque chori princeps docti argumenta Plutarchi, 35
Cumque suis referat dogmata principiis,
Ipse autem haud dubitet Cabanilius acta referre
Vel sua, vel magno juncta parentis avo.
Nec Phœbo minus ipse suo, quam Marte probatus,
Phocaïco pexas tingat in amne comas. 40
Tu quoque, quem juvenem veneror, dulcissime Garlon,
Incipe jam docta plectra movere manu:
Allifasque tuas mihi concine, dum vaga Lunam
Sidera per tacitum nocte sequuntur iter.
Talibus auspiciis geniales ducere cœnas, 45
Thespiadumque modis concelebrare juvat.

ELEGIA TERTIA,

CALENDIS JANUARIIS,

AD FUSCUM.

EXORITUR lux alma; caput Sol detegit aureum;
  Qui toties nostros exhilaravit avos.
Exoritur: redit ecce anni melioris origo.
  Quisquis ades, sancta concipe voce preces.
Cingantur de more sacris fastigia templis, 5
  Quæ vaga Sebethi Naïs ab amne legit.
Ipse sui Janus præpandat limina templi:
  Cui geminum liquido stillet odore caput.
Illius & castas fument pia tura per aras:
  Atque focos supra stet, videatque suos: 10
Nuntiet & tibi, Fusce, novos virtutis honores:
  Jam reor hæc animum vota fovere tuum.
Nec magis optaris, quas Lydius amnis arenas,
  Quas volvit flavi lympha superba Tagi.
Nec magis uberibus quidquid sibi colligit arvis 15
  Medus, & assiduo Sole perustus Arabs.
Justa precor: Latiis utinam discedat ab oris
  Hostis, & indecori victus oberret equo.
Victus Hydruntinas cogatur linquere terras;
  Et plangat nostram sanguinolentus humum. 20
Hæc veniet lux, Fusce, tuis lætissima votis;
  Quum Pax optatas ducet in urbe moras.

ELE-

ELEGIA QUARTA,

IN MORUM CANDIDAM.

Nunc, Erato, virides capiti subnecte corymbos;
Profer & auratæ fila canora lyræ.
Arboris umbriferæ casus referamus acerbos.
Non erat hæc nostro fabula nota solo.
Audiat, & molli cantantes protegat umbra 5
Ipsa, * * * * *
Olim Bajanis fuerat pulcherrima silvis
Naïas, errantes figere docta feras.
Quam liquidus clausis Lucrinus sæpe sub antris
Optavit lateri jungere posse suo. 10
Nec semel illius pharetram laudavit, & arcum
Pastorum incultis fistula carminibus.
Testes Cumææ, testes Linternides undæ,
Sanctaque Gauranæ numina Hamadryades.
Illam Sylvanos, Panasque odisse bicornes, 15
Et quoscumque colit silva, nemusque Deos.
Sed quid fata parant? solitis Morinna redibat
Montibus: hoc illi nomen, & omen erat:
Quum subita cælum texit caligine nimbus;
Et multa canam grandine fecit humum. 20
Illa hiemem fugiens, diversa per arva cucurrit,
Tecta caput sertis, grandine tecta caput.
Vallis erat prope sulfureos male pervia montes,
Candida quam Grajo nomine signat humus.
Hanc super excisis pendebat cautibus antrum, 25
Agricolûm hirsutis nota domus gregibus.
Pugnantes huc forte coegerat impiger hircos
Semideusque caper, semicaperque Deus.
Quem procul ut vidit Nymphe, sic pectore toto
Insequitur; tales & jacit ore sonos: 30
Quo properas, ah dura, measque ingrata querelas
Despicis? aspectus ne fuge, Nympha, meos.

Mecum capreolos, mecum venabere damas.
  Parebit jussis hoc pecus omne tuis.
Nil est, quod fugias: mihi, crede, recentia semper 35
  Pocula de niveo fagina lacte madent.
Semper picta rosis, semper contexta ligustris
  De nostro poteris munera ferre sinu.
Dixit: at illa volans celeres prævertitur auras,
  Imbre nihil motos impediente gradus. 40
Jamque petens tristesque lacus, sterilemque paludem,
  Consitaque arbustis non minus arva novis,
Adspicit excelsi longe sub faucibus antri
  Obscurum cæco pulvere noctis iter.
Huc, tamquam in latebras, se conjicit: haud minus ille 45
  Insequitur prædæ tractus amore suæ.
Jamque patens cælum rursus, Solemque videbat;
  Liquerat & montem post sua terga cavum:
Dextra pontus erat, præruptaque saxa sinistra:
  Et jam defessam jamque premebat amans. 50
Protinus exclamans, Fer opem mihi, Delia, dixit.
  Oraque supremo diriguere sono.
Attulit auxilium Nymphæ Dea; seque vocanti
  Præbuit: illa cadens sponte recumbit humi:
Fitque arbor subito: Morum dixere priores; 55
  Et de Morinna nil nisi nomen habet.
Pes in radicem, in frondes ivere capilli;
  Et quæ nunc cortex, cærula vestis erat.
Brachia sunt rami; sed quæ nitidissima poma,
  Quas male vitasti, Nympha, fuere nives. 60
Flevit Misenus, mutatam flevit Avernus;
  Fontibus & calidis ingemuere Deæ.
Quin etiam flevere suis Sebethides antris
  Najades, & passis Parthenopea comis.
Sed tamen ante alios lacrimas in stipite fudit 65
  Faunus; & hæc tristes addit ad inferias:
Inter silvicolas o non ignota sorores,
  Nunc morus, duris candida corticibus,
Vive diu, & nostros semper tege fronde capillos;
  Cedat ut ipsa tuis pinus acuta comis. 70

Tu

Tu numquam miseræ maculabere sanguine Thysbes;
Immemor heu fati ne videare tui.
Tu, nec fata negant, niveis uberrima pomis,
His olim stabis frondea limitibus:
Et circum puerique canent, facilesque puellæ: 75
Ducentes festos ad tua sacra choros.
Hactenus insigni cecinit testudine Musa;
Aoniasque volans læta revisit aquas.

ELEGIA QUINTA.

AD BACCHUM.

Bacche bimater, ades: sic sint tibi nexa corymbis
Cornua; sic nitidis pendeat uva comis:
Seu te nunc Thebæ, seu te nunc Ismarus horrens,
Sive habet umbrosis Naxos amica jugis.
Huc, pater, huc propera frondenti candide thyrso; 5
Huc potius gressus dirige, Bacche, tuos.
Sed pallam jam pone gravem, pictosque cothurnos;
Et musto teneros tu quoque tinge pedes.
Tecum etiam Dryadesque Deæ, Satyrique bicornes
Adsint; & calamos, concavaque æra sonent; 10
Raucaque subductis percurrant tympana palmis
Bassaridum fusis turba verenda comis.
Quas male festinans Silenus pone sequatur;
Et procul ut maneant, subsideantque, roget.
Tum secum auriti fatum deploret aselli, 15
Incedet ferula dum titubante senex.
At Deus hortorum, cui vertice fixa rubenti
Canna tremit, sævas falce repellat aves.
In medio crater cælato maximus auro
Spumet inexhaustum, Lesbia dona, merum: 20
Et circum de more tuas cava tibia laudes
Intonet, appositas concelebretque dapes.
Ipse ego perque vias urbis, perque omnia passim
Compita, perpetuo sacra colenda feram.

Ipse giganteo referam memorata triumpho
  Nomina, & evantes, orgia læta, choros. 25
Nec sileam fuscas acies, Gangetica regna?
  Gestaque odoratis prælia litoribus.
Mox thalamos, Ariadna, tuos, tædasque jugales,
  Quæque nitet medio fixa corona polo. 30
Jamque pios ritus, indictaque sacra frequentans,
  Instituam virgas fronde virente tegi:
Incedamque tuas vates tam magnus ad aras,
  Quam nec Virgilius, quam nec Homerus erat.
Tu mihi, sancte pater, mordaces exime curas: 35
  Nubilaque annoso pectora solve mero.
Tu mihi securos adige in præcordia somnos:
  Adflatuque juva lumina fessa tuo.
Scimus enim, quantos ineunte ætate labores
  Pertuleris, quantos fulminis igne metus. 40
Infelix Semele, quid munera poscis amantem,
  Quæ tibi, quæ nato sunt nocitura tuo?
Posce Jovem, quæ digna tuis sint præmia votis,
  Posce: feres votis præmia digna tuis.
Non tibi silvicolûm proles de plebe deorum, 45
  Sed cui sint Phœbus, Mercuriusque pares;
Sed quam Saturnus non dedignetur ab alto
  Noscere: quam læto Juppiter ore probet.
Salve, cara patri soboles, mitissime divûm:
  Salve, hominum requies, lætitiæque parens: 50
Et faciles, si justa peto, mihi prospice Musas:
  Et me pacato numine dexter adi.

ELEGIA SEXTA,

AD LUDOVICUM MONTALTIUM,

Syracusanum, Caroli Cæs. Scrinii Magistrum.

MONS altus nomen clarum tibi, sive nivosis
  Nascenti dederit fertilis Ætna jugis;
Seu lustrata vagis Nebrodis saxa Napæis,
  Sive Dionæo numine clarus Eryx:
Seu quod Olympiaco reptaris vertice: teque 5
  Pertulerit placido blanda Arethusa sinu:
Nobile frondoso defluxit nomen Olympo,
  Elei referens sacra vetusta Jovis.
Seu mage, quod celsas puer exsuperaveris Alpes:
  Dum patet in laudes Belgica terra tuas: 10
Oceanique petis non explorata Britanni
  Murmura: nec canæ Tethyos antra times:
Exhaustos præferret ut illa ætate labores,
  Aeria nomen venit ab Alpe tibi.
Quidquid id est, quicumque hujus tibi nominis auctor 15
  Mons, & inaccessi verticis asperitas;
Non mores, nôn facta, sed altæ mentis acumen
  Vidit, & ingenii prævia signa tui.
Nam licet ipse animo nubes, & sidera vincas:
  Cunctaque sint sensu pene minora tuo: 20
Non te per duros aditus rupesve fragosas,
  Sed per floriferum vallis adimus iter;
Vallis, perpetuo quam vestit gramine rivus,
  Et quam vicini litoris aura fovet.
Hoc est, hoc, mihi crede, deos æquare merendo: 25
  Hoc est æterni sceptra tenere Jovis.
Cætera mortales inter peritura labores
  Desere, & hoc unum vita sequatur opus.

ELEGIA SEPTIMA,

AD JUNIANUM MAJUM PRÆCEPTOREM.

DUm tibi Bajanæ ſpectantur ab æquore Nymphæ,
  Stagnaque vicinis hoſpita litoribus;
Qua vetus Herculeos perduxit ſemita tauros,
  Longius excluſo concita clauſtra mari;
Quaque jacet Baulos inter lucumque Sibyllæ, 5
  Et Prochytæ rectum per juga tendit iter:
Nos hic, ut noſti, duræ patere puellæ
  Cogimur, & triſtes ducere in urbe moras.
Nec tamen aut ſtudiis animum intendiſſe ſeveris,
  Aut prodeſt ſanctas excoluiſſe Deas. 10
Quumque tot unanimes dederint mihi fata ſodales,
  Auxilium, nemo eſt, qui mihi rite ferat.
Inſtat ſævus Amor, reficitque in cote ſagittas;
  Nec patitur preſſo colla movere jugo.
Et licet aſſiduis tabeſcant pectora curis; 15
  Quærimus, unde queant tanta venire mala.
Atque utinam triſtes Lacheſis mihi finiat annos;
  Claudat & ætatis tempora dura meæ:
Aut aliquis, ſævi quæ ſit medicina furoris,
  Non vanus noſtra cantet in aure deus. 20
Sed jam laurigeris ceſſant oracula Delphis:
  Mutaque Cumææ virginis antra ſilent.
Nec Pan Mænalia reddit reſponſa ſub umbra:
  Nocte licet paſtor viſcera libet ovis.
Nec mihi Chaonias ſpes eſt audire columbas: 25
  Cornigerumque pudet fata referre Jovem.
Oblitaſque loqui jampridem Græcia quercus
  Mirata eſt poſito conticuiſſe Deo.
At tibi venturos, Maï, prædicere caſus
  Fas eſt, & mites conſuluiſſe deos. 30
Nec tantum aut aræ fumos, aut nuntia ſentis
  Fulgura, ſed Stygiis ſomnia miſſa locis;
Somnia, quæ miſeram perturbant ſæpe quietem;
  Dum mens incertis pendet imaginibus.

O quo-

O quoties per te vanum posuisse timorem
Me memini, & lætos continuasse dies! 35
O quoties, trepidus quum non spernenda putarem,
In nostrum cavi damna futura caput!
Sæpe, meæ tibi quum narrassem visa puellæ;
Dixisti, certos haud procul esse metus. 40
Sæpe illam madidos lustrare in flumine crines
Jussisti, & misto solvere farra sale.
Quod si olim terris talem te fata dedissent,
Sprevisset Tuscos Martia Roma viros.
Nam te quis melius calidas deprendere fibras, 45
Consulere aerias aut potuisset aves?
Illa triumphatum regeret nunc legibus orbem;
Nec foret in cineres obruta pene suos.
Nec fera vidisset Cannensis funera pugnæ;
Aut aquilas Parthos tam male ferre duces. 50
Scipiadum patriis habitarent sedibus umbræ;
Tanta nec Hispanum conderet ossa solum.
Te duce, veridicæ patuissent scripta Sibyllæ;
Non intellecto quæ nocuere Deo.
Fortunate Deûm interpres, quem sidera norunt, 55
Cui superûm mentes explicuisse licet.
Non te lethali tetigit puer improbus arcu;
Quamvis & dominos implicet ille Deos.
Nec tibi securos rumpunt suspiria somnos;
Fallaces Veneris despicis insidias. 60
At nos incertis cæci jactamur in undis;
Ducimus & nullo tempora consilio.
Et quisquam mihi nunc longos optaverit annos,
Quum videat vitæ tædia tanta meæ?
Non me Sisyphio superent impulsa labore 65
Saxa; nec infernis dolia adacta vadis.
Et Tityi rostro cedet mihi vultur obunco,
Pomaque Lethæis risa sub arboribus.
Vos igitur, qui me victum jam fletis, amici,
Sic mea compositis cædite busta notis: 70
ACTIVS. HIC. SITVS. EST. CINERES. GAVDETE. SEPVLTI.
IAM. VAGA. POST. OBITVS. VMBRA. DOLORE. VACAT.

ELEGIA OCTAVA,

IN DOMINÆ NATALEM,

AD JUNONEM.

JUNONI fer sacra, novas lege, Musa, coronas:
  Natalis dominæ jam mihi festus adest.
Ipsa sed in primis solennes indue cultus:
  Et mihi purpurea tempora cinge rosa.
Utque aliquid gratas Divæ meditemur ad aras, 5
  Adfer inauratæ garrula plectra lyræ.
Tu quoque, vita, tuos auro subnecte capillos:
  Plurimaque in niveo pectore gemma micet.
Hæc mihi te, mea lux, feros promisit in annos,
  Hæc mihi te certam jussit habere dies. 10
Quanta mihi hac primum fulserunt gaudia luce!
  Quantus in hoc uno tempore venit honos!
O mihi Erythræis merito signanda lapillis:
  O mihi delicias inter habenda meas.
Quisquis ades, bona verba, & lætos edite cantus; 15
  Libaque de Siculo dulcia melle date.
Alba mihi vestis nullo violata veneno
  Adsit; & in geminos defluat apta pedes.
Ante aram viridi texant umbracula quercu
  Formosis Dryades, rustica turba, comis. 20
Phœbus odorata circum tegat atria lauro:
  At myrto duplices tu, Cytherea, fores.
Ipsa Arabum merces Nisæïa turba ministret:
  Lenæusque ferat Naxia vina pater.
Omnia sint lætis operata ex ordine sacris: 25
  Et cælum niveis constrepat alitibus.
Magna parens Juno, centum comitata ministris,
  Huc ades; & votis annue, Diva, meis.
Vos quoque, per vacuum quæ luditis aera, Nymphæ,
  Cingite felici nubila summa choro. 30
Scilicet eventus hæc sint bona signa futuri:
  Hac eadem plenæ nuntia lætitiæ.

Ipse

Ipse ego vestra sequar jucundo gaudia plausu,
Et peragam varios ore, manuque modos:
Quin etiam sertis, & ture calentibus aris, 35
Excipiam sancta numina vestra die.
At tu, Natalis, nullos non fauste per annos,
Semper honorata luce serenus eas.
Quodque opto, innumeras (siquid prece posse putamur)
Cumææ vincas vatis olympiadas. 40

ELEGIA NONA,

AD RUINAS CUMARUM,

URBIS VETUSTISSIMÆ.

Hic, ubi Cumææ surgebant inclyta famæ
Mœnia, Tyrrheni gloria prima maris;
Longinquis quo sæpe hospes properabat ab oris,
Visurus tripodas, Delie magne, tuos;
Et vagus antiquos intrabat navita portus, 5
Quærens Dædaliæ conscia signa fugæ:
(Credere quis quondam potuit, dum fata manebant?)
Nunc silva agrestes occulit alta feras.
Atque ubi fatidicæ latuere arcana Sibyllæ,
Nunc claudit saturas vespere pastor oves. 10
Quæque prius sanctos cogebat curia patres,
Serpentum facta est, alituumque domus.
Plenaque tot passim generosis atria ceris,
Ipsa sua tandem subruta mole jacent.
Calcanturque olim sacris onerata trophæis 15
Limina: distractos & tegit herba Deos.
Tot decora, artificumque manus, tot nota sepulcra,
Totque pios cineres una ruina premit.
Et jam intra solasque domos, disjectaque passim
Culmina setigeros advena figit apros. 20
Nec tamen hoc Grajis cecinit Deus ipse carinis:
Prævia nec lato missa columba mari.

Et querimur, cito si nostræ data tempora vitæ
  Diffugiunt? urbes mors violenta rapit.
Atque utinam mea me fallant oracula vatem: 25
  Vanus & a longa posteritate ferar:
Nec tu semper eris, quæ septem amplecteris arces:
  Nec tu, quæ mediis æmula surgis aquis.
Et te (quis putet hoc?) altrix mea, durus arator
  Vertet; &, Urbs, dicet, hæc quoque clara fuit. 30
Fata trahunt homines: fatis urgentibus, urbes,
  Et quodcumque vides, auferet ipsa dies.

ELEGIA DECIMA,

MALA PUNICA.

Quid, miser, externas perquiris, navita, gentes?
  Et tam longinquo gurgite quæris opes?
Nec te ventorumque minas, pelagique procellas,
  Non piget ignotæ damna subire viæ?
Adspice, quam tenui velemus cortice gemmas. 5
  Jam tibi, quidquid habent litora rubra, damus.
Seu vis purpureos roseo fulgore hyacinthos:
  Infensam Baccho sive amethyston amas:
Ardentes seu quæ torres imitantur, & ignes:
  Seu mage diluto lumine chrysolithos. 10
Sed rude divitias extollit vulgus inanes:
  Nec meminit, quantis sit caput inde malis.
Divitiæ fera bella viris, letumque tulerunt.
  Nam prius æterna pace vigebat humus.
Divitiis natoque pater, natusque parente 15
  Cæditur, & caro fratre verenda soror.
Nec tantum sævæ tractant aconita novercæ:
  Sed jugulat partus mater avara suos.
Adde, quod & gemmæ solo fulgore probantur;
  Adscitusque illis quæritur arte decor. 20
At nobis natura oculos tardare tuentes,
  Et dedit, arenti pellere ab ore sitim.

Nec

Nec nostræ populos armant in prælia gemmæ;
Nec suadent magnos clam violare Deos.
Sed semper placidis visunt convivia mensis; 25
Stant ubi jucundo pocula plena mero.
Illic nos teneræ vir porrigit ipse puellæ,
Porrigit & cupido fida puella viro.
Pacis opus sumus, & patati munus amoris;
Quod capit a Satyro Naïs amata suo. 30
Nec temere, infernis quum nos libasset in hortis,
Noluit ad matrem nata redire suam.
Nos quoque, dum Libycos errat Pomona per agros,
Obstupuit pleno fracta rubere sinu;
Ac rarum mirata decus, mirata liquorem, 35
In sua de patrio transtulit arva solo.
Ergo Puniceæ laus hæc, & gloria silvæ,
Vincere gemmiferi lucida dona maris;
Pallentique graves depellere corpore morbos;
Ægraque pæoniis ora levare modis. 40
Quod nec Erythræi præstabunt litora ponti,
Non opibus pollens Indica terra suis.
Tu vero, duplici fulgent cui tempora lauro,
Militiæ, & sacri dux, Aquivive, chori;
Accipe nos, laudum contentus luce tuarum; 45
Muneraque invisæ despice luxuriæ:
Et seu carminibus, seu delassaberis armis;
Diluat exundans hæc tibi gemma sitim.

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

ELEGIARUM

LIBER TERTIUS.

ELEGIA PRIMA,

AD FEDERICUM FERDINANDI

FIL. ARAGONIUM, SICILIÆ REGEM.

ERgo ego fallaci tantum servire puellæ
  Natus, & adverso semper amore queri?
Nec me Pieria spectabit Phœbus in umbra
  Inter certantes carmina ferre choros?
Qua densos Helicon saltus, collesque virentes   5
  Pandit; & Aonidum perluit antra liquor;
Dispositæque jugis intexunt serta puellæ;
  Pendentesque sonant per cava saxa lyræ;
Jam libet intactis haurire e fontibus undam;
  Et lustrare sacrum, qua via nulla, nemus.   10
Ardua sunt tentanda: novas en, carmina, vires
  Sumite: per durum Gloria anhelat iter.
Nunc opus est alia crinem compescere fronde:
  Nil mihi cum sertis, Bacche jocose, tuis.
Ipse audax virides Parnassi in vertice lauros   15
  Decerpam, aut silvis, Pinde canore, tuis.
Ipse lyram nullo percussam pollicis ictu
  Suspendam ex humeris, præmia rara, meis.
Non ego nunc molles meditor lascivus amores:
  Nec jacio ad surdas carmina blanda fores.   20

Major

Major ad heroos me sublevat aura cothurnos:
  Major & in nostro personat ore Deus.
Laetus ades, Federice: tuas ex ordine laudes
  Exsequar: auspiciis fama petenda tuis.
Nam quamquam antiquis regum bene fulta triumphis 25
  Stat domus; & tantis se tibi jactat avis:
Majorum tua non titulis innixa recumbit
  Gloria, nec priscis gestit imaginibus:
Sed certat magnos virtus anteire parentes,
  Aeternum & vera laude parare decus. 30
Nec tua facta olim titulo breve marmor habebit.
  Immensum magni carminis illud opus.
Seu te quis teneris puerum miratus ab annis,
  Aetatis referat tempora prima tuae:
Seu casus rerum varios, durosque labores, 35
  Exhausta & saevo praelia Marte canat.
Egressum vix dum cunis Aeneïa nutrix
  Sensit, & adventu mota repente tuo est:
Terque Deos venerata, caput ter sustulit urna;
  Et tandem Phrygio lingua voluta sono est: 40
En iterum, Sol magne, meae post diruta Trojae
  Pergama, post Latios spes mihi surgit avos.
Hac aetate vagi quondam per prata Scamandri,
  Aeneam vidi ludere saepe meum.
Nec tu major eras, quum jam post fata Creusae 45
  Reptares gremio, pulcher Jule, meo;
Certaresque jocis curas mihi demere aniles,
  Deducens blandas nostra per ora manus.
His tamen auspiciis Albanae ad sidera turres
  Crevere, & rerum maxima Roma caput. 50
Hinc Decios, Fabiosque, hinc pectora dura Catones
  Vidimus, & fasces, Brute severe, tuos.
Vidimus & ductos non uno ex hoste triumphos,
  Auctaque Julaeis stemmata Caesaribus.
Ingredere o, felixque subi pede nostra secundo 55
  Moenia; propensos & venerare Deos.
Ingredere; Antiphatae pollens tibi regia servit,
  Et Lestrygonio limina tuta metu,

Sit Jove Creta potens; sint clari ab Apolline Delphi;
Laudet Amyclæos Tænaris ora duces: 60
Alciden, Bacchumque ferant ad sidera Thebæ;
Terra rudimentis nostra beata tuis.
Nam te, dum rapidos arcet de finibus hostes;
Ardua magnanimus misit in arma pater.
Auspice te, nostræ nullis incursibus arces, 65
Succumbent nullis litora nostra minis.
Sed bene habet; cessere metus, cessere pericla;
Barbarus hostiles ad sua vertit equos.
Jam juga, jam lati respirant undique campi:
Nec tuba veliferas concitat ulla rates. 70
Tu tamen ad patrios revocabere victor honores;
Maternosque sinus, Parthenopemque petes.
Mox Salentinos ibis metator in agros,
Qua secat Oebalia culta Galesus aqua.
Sed quo, livor edax, non irruis? ecce repente 75
Fata jubent longas te procul ire vias;
Romanumque patrem, sacrasque invisere sedes,
In primis magnos promeruisse Deos.
Tum pontes, arcusque ducum, delubra, viasque,
Cumque suis cernes structa theatra foris. 80
Interea Vaticanas numerare per ædes
Tot signa artificum, tot monumenta licet.
Mox Vejos, veteresque Umbros, fortesque Sabinos
Transgresso, Hadriacum stat superare latus,
Æmiliæque domos, Apenninumque nivalem, 85
Et Phaetonteo proxima regna Pado.
Quis sumptus, Leonora, tuos, quis publica dicat
Munera, Atestinis edita principibus?
Jam veteres superas, dives Ferraria, ludos,
Aurea dum celeri præmia ponis equo; 90
Effigiesque Deûm, spectandaque signa, per aras
Exstruis, & variis pegmata celsa locis.
Quis rursum Venetæ miracula proferat urbis?
Una instar magni quæ simul orbis habet.
Una Italûm regina, altæ pulcherrima Romæ 95
Æmula, quæ terris, quæ dominaris aquis;

Tu

Tu tibi vel reges cives facis: o decus, o lux
Ausoniæ; per quam libera turba sumus:
Per quam barbaries nobis non imperat; & Sol
Exoriens nostro clarius orbe micat. 100
Proxima sunt, Gonsaga, tuæ spectacula terræ,
Donaque per magnos ante parata duces.
Mantua queis, largoque exsultat Mincius ore,
Ausus spumiferum tollere ad astra caput.
Mincius æterni sacrum geniale Maronis; 150
Cui cedit flavo lucidus amne Meles.
Hinc populos, Ticine, tuos spectare licebit,
Dictaque lanigeræ mœnia pelle suis,
Taurinosque, altasque Alpes, Pœninaque castra,
Et Rhodanum, & ripas, magne Lemanne, tuas. 110
Inde per immensum lati spatiabere campi;
Ostendit sacrum mons ubi Jura nemus:
Et veteres felix custodit Claudius arces,
Claudius æternæ conciliator opis.
Hic formidatas acies, ipsumque videbis 115
Elatum longa prosperitate ducem.
Finitimis dum bella parat, tibique arma, virosque
Commendans, magni jus dabit imperii;
Nimirum ingeniumque sagax miratus, & artes,
Quæque dabis mentis plurima signa tuæ. 120
Quapropter medis generum te deligit armis,
Pollicitus natæ spemque, torumque suæ.
Ac velut Oenomai currus, astumque secutus,
Eludet pacti fœdera conjugii.
Sed male ut Oenomao currus cessere, dolique; 125
Perfidiæ pœnas sic ferus iste luet.
Ter victus, ter jam castris exutus ab hoste,
Postremo miseram cernet ante diem.
Nam dejectus equo, fossaque inventus in alta,
Obscœnam turpi sanguine tinget humum. 130
Nec jam erit, extremos famus qui curet ad ignes;
Non lapis, incisis qui tegat ossa notis.
Tu celsus, tu sublimis, tu victor honorem
Accipies, tibi quem Gallia tota dabit;

Bisque

Bisque tuis referet superatos Lingonas armis, 135
Ductaque bis pulsos signa per Helvetios:
Praeterea quantum populorum Mosa coercet;
Quantum caerulea Rhenus inundat aqua.
Atque erit is nostrae gentis vigor, omnia credi
Ut possint justo succubuisse metu. 140
Hic ego te, laudesque tuas, fortissime Juli,
Non sileam, & valida praelia gesta manu.
Quem titulis Aquiviva domus praelustribus ornat;
Mortalesque inter, semideosque locat.
Et jam militiae moles tibi creditur omnis; 145
Omnia sub leges allicis ipse tuas.
At te patrato, juvenum pulcherrime, bello
Tempus erat patriis dona tulisse Deis;
Mendacisque simul fastus, odiumque tyranni
Cum prope defenso deseruisse solo. 150
Eja age rumpe moras, invisaque castra relinque;
Fidaque magnanimi limina regis adi.
Cui vel ad Oceani fines tot litora parent;
Juraque dant sceptri Celtica regna sui.
Hic tibi felices taedas, certosque hymenaeos 155
Expediet, tutas & simul addet opes.
Testis erit Liger, Arvernis qui fusus ab antris
Libera devexum per loca findit iter.
Interea patrem, Campanaque tecta revise,
Debitaque auspiciis, hei mihi, regna tuis; 160
Debita, sed fatis cito jam cessura malignis;
Evertet tantas quum ferus hostis opes.
Dii maris Etrusci, per quos Tiberinus, & Arnus,
Macraque caeruleis jungitur altus aquis;
Dum edit in patriam juvenis, tot honoribus auctus, 165
Candida felici solvite vela Noto.
Vosque, citae puppes, jussam properate per aequor:
Fata dabunt istas saepe iterare vias:
Nec semel hos tractus, Ligurumque videbitis oras,
Aut Vari infaustum fluminis hospitium; 170
Vallatosque sinus scopulis, Toroentia claustra,
Et sparsas mediis Stoechadas aequoribus,

Deni-

Denique Phocaïcosque sinus, Marioque refossum
 Litus, & antiquæ mœnia Massiliæ.
Donec fatales Turonum accedere muros 175
 Permittant vestro fata sinistra duci.
Ah Liger, ah nimium lacrimis urgende meorum,
 Qualia spectabis flumine busta tuo!
Busta, quibus magni ponant diademata reges;
 Grataque solenni flore parentet humus. 180
Atque aliquis Latio veniens novus hospes ab orbe,
 Portet honoratas munus ad inferias;
Et dicat: Federice, tuorum hic meta laborum
 Hæsit: habet nostros hæc brevis urna Deos.

ELEGIA SECUNDA,

QUOD PUERITIAM EGERIT IN PICENTINIS,

AD CASSANDRAM MARCHESIAM.

Est Picentinos inter pulcherrima montes
 Vallis: habet patrios hic pia turba Deos:
Quam super hinc cælo surgens Cerretia rupes
 Pendet: at huic nomen cerrea silva dedit:
Parte alia sacræ respondent saxa Tebennæ; 5
 Quique rigens Merulæ nomine gaudet apex.
Et circum nigra late nemus accubat umbra,
 Plurima qua riguis effluit unda jugis,
Semiferi, si vera canunt, domus horrida Fauni;
 Convectant avidæ quo sua lustra feræ. 10
Accipit hic tergo formosum bucula taurum:
 Accipit immundum sima capella marem.
Mille tori Dryadum, Satyrorum mille recessus,
 Antraque silvicolæ grata latebra deæ.
Vivula nomen aquæ, tenuique Subuncula rivo, 15
 Et quæ de gelida grandine dicta sonat.
Huc mea me primis genitrix dum gestat ab annis,
 Deducens caro nupta novella patri;

Adtu-

Adtulit indigenis fecum fua munera divis,
  In primis docto florea ferta gregi. 20
Grex erat Aonidum, cœtu comitata fororum
  Ipfa fui princeps Calliopea chori.
Delius argutis carmen partitus alumnis,
  Flectebat faciles ad fua plectra manus.
Atque hic me facro perluftravere liquore: 25
  Cura quibus noftræ prima falutis erat.
Tum lotum media puerum ftatuere chorea,
  Et circumfufis obftrepuere fonis.
Denique præcinctumque hederis, & virgine lauru,
  Ad citharam dulces edocuere modos. 30
Tantus erat lætis avium concentus in agris,
  Ut poffes ipfos dicere adeffe Deos.
Venerat omne genus pecudum, genus omne ferarum,
  Atque illa feftum luce habuere diem.
Tunc ego paftorum numero, filveftria primum 35
  Tentavi calamis fibila difparibus.
Deductumque levi carmen modulatus in umbra,
  Innumeros pavi lata per arva greges.
Androgeumque, Opicumque, & ruftica facra fecutus,
  Commovi lacrimis mox pia faxa meis, 40
Dum tumulum caræ, dum feftinata parentis
  Fata cano, gemitus dum, Meliffæe, tuos.
Ac tacitas per operta vias rimatus, & antra,
  Infpecto, & variis flumina nata locis.
Mox majora vocant me numina: fcilicet alti 45
  Inceffere animum facra verenda Dei;
Sacra Dei regifque hominum, dominique Deorum,
  Primævum fanctæ relligionis opus;
Nuntius æthereis ut venerit aliger aftris,
  Dona ferens caftæ Virginis in gremium. 50
Quid referam caulafque ovium, lufufque canentum
  Paftorum, & reges, Arfacis ora, tuos?
Nec minus hæc inter pifcandi concitus egit
  Ardor in æquoreos mittere lina finus;
Fallacefque cibos vacuis includere naffis; 55
  Atque hamo undivagos follicitare greges.

Quan-

Quandoquidem falsas descendi ego primus ad undas,
Ausus inexpertis reddere verba sonis.
Quid referam molleisque Elegos, miserabile carmen,
Et superis laudes non sine ture datas? 60
Quaeque aliis lusi numeris, dum seria tracto,
Dum spargo varios per mea dicta sales.
Multaque praeterea, dilectae grata puellae,
Adscisco antiquis rursus Etrusca modis.
Ut sileam nunc impensos tot regibus annos; 65
Tot data belligerae tempora militiae?
Et sileam vexata malis mea corpora morbis,
Vixque Machaonia restituenda manu.
Adde graves populique fugas, procerumque ruinas,
Inflicta & miseris urbibus exsilia. 70
Ipse per infestos tecum, Federice, labores
Multa adii terra, multa pericla mari.
Tuscorumque vadis, Ligurumque exercitus undis,
Postremo litus Massiliense subii.
Jam Rhodanum, Volcasque feros, Vocontiaque arva 75
Legimus, & fines, Belgica terra, tuos.
Bisque pruinosas cursus superavimus Alpes:
Bis metas magni vidimus Oceani.
Atque hic te tandem deflevimus, optime regum;
Quantum Hecube natos fleverat ipsa suos; 80
Quantum discissis fratres Cassandra capillis,
Andromacheque sui dum legit ossa viri.
O fatum infelix! o sors male fida! quid illic
Egimus? o tristi mersa carina loco!
Quum nullum interea frugis genus imbre, vel aestu 85
Redderet ingenio Musa vocata meo.
Et jam miramur, longo si pressa labore
Amisit vires parvula vena suas?
Ipse Deum simul, atque hominum celebrator Homerus
Deficeret, nedum segnis, inersque lyra. 90
Deficeret pater ipse, & carminis auctor Apollo;
Pegasidum sacras qui tenet unus aquas.
Ergo, tanta meae quum sint dispendia vitae
Facta; potes nostram quisque dolere vicem;

Quod

Quod non ingenio, quod non profecimus arte; 95
Quod mea fit longo mens prope victa situ:
Quod mala subrepens imos, ceu pestis, in artus
Irruerit, fracto corpore, segnities;
Nec pote jam lapsæ studium revocare juventæ:
Ingenii quum fit tanta ruina mei. 100
Tu saltem, bona posteritas, ignosce dolori;
Qui facit, ut spreto sit mea fama loco:
Musarum spolierque bonis, & nomine claro
Vatis; & hæc ultro credar habere mala.
Profit, amicitiæ sanctum per sæcula nomen 105
Servasse, & firmam regibus usque fidem.
Vosque vel ignavo, vel tardo parcite, amici,
Cui natura suas dura negarit opes;
Dum tamen ambitione mala, atque libidine turpi,
Et caream invisæ crimine avaritiæ. 110
Tu quoque vel fessæ testis, Cassandra, senectæ,
Quam manet arbitrium funeris omne mei;
Compositos tumulo cineres, atque ossa piato:
Neu pigeat vati solvere justa tuo.
Parce tamen, scisso seu me, mea vita, capillo; 115
Sive: sed heu prohibet dicere plura dolor.

ELEGIA TERTIA,

DEOS NEMORUM INVOCAT

IN EXTRUENDA DOMO.

DII nemorum, salvete: ego vos de rupe propinqua,
De summis patriæ mœnibus adspicio:
Adspicio, veneror que: cavæ, mihi plaudite, valles;
Garrula vicinis perstrepat aura jugis.
Vos quoque perque focos felicia dicite, cives, 5
Verba, per intectas flore decente vias.
Victima solennes eat inspectanda per aras,
Turbaque Palladia fronde revincta comas.

Mosque

Mosque ut ab antiquæ repetatur origine Romæ,
Exterior forda cum bove taurus aret. 10
Ac prius infosso tectum quam cingere sulco
Incipimus, justos ture piate Deos.
Nulla per obductum decurrant nubila cælum:
Candidaque augustum concinat omen avis.
Exsurgat paries, ventos qui pellat, & imbres; 15
Qui multa circum luce serenus eat.
Adsit dispositis series concinna columnis;
Quæque ornet medias crebra fenestra fores.
Ipse biceps primo custos in limine Janus
Occurrat lætis obvius hospitibus. 20
Protinus a dextra sacræ, mea turba, sorores
Cingant virgineis atria prima choris.
A læva nitidis stratum Pythona sagittis
Miretur posita Cynthius ipse lyra.
Ædibus in mediis parvi sinus amphitheatri 25
Visendas regum præbeat historias.
Ac primum triplici se se defendat ab hoste
Fernandus rapido jam metuendus equo.
Alfonsusque pharetratas, dira agmina, gentes
Cogat Hydruntinis cedere litoribus. 30
Tum juvenis rex ipse, & regum insignibus auctus
Alpinos adigat linquere castra duces.
Postremo Federicus, avito lætus honore,
Dalmaticas grandi classe refringat opes.
Infestosque Deos, metuendaque jura minatus, 35
Indicat nato bella gerenda suo.
Hic bene conveniens membris variantibus ordo
Adspiciat celebres e regione situs.
Exhedræ, xystique, tablinum, hypocausta, diætæ,
Et quæ privatis usibus apta velim. 40
Atque aliæ Occasus, aliæ vertantur in Ortus,
Quæque habeant Boream, quæque inhibere Notum.
Jungantur longis quadrata, obliqua rotundis:
Et capiat structos plurima cella toros.
O studiis placitura meis, o mille per artes 45
Otia Pieriis nostra juvanda modis!

Hic

Hic ego tranquillo tranſmittam tempora curſu;
Dum veniat fatis mitior hora meis.
Viximus ærumnas inter, lacrimoſaque regum
Funera: nunc patria jam licet urbe frui: 30
Ut quod tot curæ, tot detraxere labores,
Reſtituat vati Parthenopea ſuo.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
EPIGRAMMATON
LIBER PRIMUS.

I.
AD FEDERICUM REGEM.

SCRIBENDI studium mihi tu, Federice, dedisti,
Ingenium ad laudes dum trahis omne tuas.
Ecce, suburbanum rus, & nova prædia donas:
Fecisti vatem, nunc facis agricolam.

II.
AD VILLAM MERGILLINAM.

RUPIS o sacræ, pelagique custos,
Villa Nympharum domus, & propinqua
Doridos, regum decus una quondam,
Deliciæque;
Nunc meis tantum requies Camœnis; 5
Urbis invisas quoties querelas,
Et parum fidos popularis auræ
Linquimus æstus:
Tu mihi solos nemorum recessus
Das, & hærentes per opaca laurus 10
Saxa; tu fontes, Aganippidumque
Antra recludis.
Nam simul tete repeto; tuasque
Sedulus mecum veneror Napæas;

Colle

Colle, Mergillina, tuo repente 15
Pegaſis unda
Effluit, de qua chorus ipſe Phœbi,
Et chori Phœbus pater, atque princeps,
Nititur plures mihi jam canenti
Ducere rivos. 20
Ergo tu nobis Helicon, & udæ
Phocidos ſaltus, hederiſque opacum
Theſpiæ rupis nemus, & canoro
Vertice Pindus.
I, puer, blandi comitem laboris 25
Affer e prima citharam columna;
Affer & flores; procul omnis a me
Cura recedat.
Principis noſtri decus, atque laudes
Fama per latas ſpatiata terras, 30
Evehat, qua Sol oriens, cadenſque
Frena retorquet;
Quaque non notos populos, & urbes
Damnat æternis Helice pruinis;
Quaque ferventis cumulos arenæ 35
Diſſipat Auſter.
Ille creſcentes veneratus annos
Vatis, antiquum referentis ortum
Stirpis, & clarum genus, & potentum
Nomen avorum; 40
Contulit larga numeroſa dextra
Dona; & ignavæ ſtimulos juventæ
Addidit, ſilvas, & amica Muſis
Otia præbens.

III.

CALENDÆ MAJI.

MAjus adeſt; da ſerta, puer: ſic ſancta vetuſtas
Inſtituit; priſci ſic docuere patres.
Junge hederam violis; myrtum ſubtexe liguſtris;
Alba verecundis lilia pinge roſis.

Fundat

Fundat inexhaustos mihi decolor Indus odores:
 Et fluat Assyrios sparsa liquore coma.
Grandia fumoso spument crystalla Lyæo:
 Et bibat, in calices lapsa corona meos.
Post obitum non ulla mihi carchesia ponet
 Æacus: infernis non viret uva jugis. 10
Heu vanum mortale genus, quid gaudia differs?
 Falle diem: mediis mors venit atra jocis.

IV.

IN TUMULUM LADISLAI REGIS.

Miraris niveis pendentia saxa columnis,
 Hospes, & hunc, acri qui sedet altus equo?
Quid si animos, roburque ducis, præclaraque nosses
 Pectora, & invictas dura per arma manus?
Hic Capitolinis dejecit sedibus hostem: 5
 Bisque triumphata victor ab urbe redit:
Italiamque omnem bello concussit, & armis:
 Intulit Etrusco signa tremenda mari.
Neve foret Latio tantum diademate felix,
 Ante suos vidit Gallica sceptra pedes. 10
Quumque rebellantem pressisset pontibus Arnum:
 Mors vetuit sextam claudere olympiadem.
I nunc, regna para, fastusque adtolle superbos:
 Mors etiam magnos obruit atra Deos.

V.

AD FEDERICUM REGEM.

Clausa quod effossis erumpunt ossa sepulcris,
 Et reserant veteres putria saxa rogos;
Nimirum tanto cupiunt sub principe manes
 Vivere: & ad nutus umbra vocata venit.
Utque decet, longo mansuras tempore sedes 5
 Spondent, & regnis otia læta tuis.

Quæque diu ambiguis tecum Fortuna vagata est
Passibus, hic certa stat bene nixa rota.
Sume animos, Federice: tuis hic meta periclis
Hæret: habent manes, & pia busta fidem. 10

VI.

AD NINAM.

Sexcentas, Nina, da, precor, roganti
Sed tantum mihi basiationes:
Non quas dent bene filiæ parenti,
Nec quas dent bene fratribus sorores:
Sed quas nupta rogata det marito, 5
Et quas det juveni puella caro:
Juvat me mora longa basiorum;
Ne me tam cito deserat voluptas.
Nolo marmora muta, nolo pictos
Dearum, Nina, basiare vultus: 10
Sed totam cupio tenere linguam,
Insertam humidulis meis labellis;
Hanc & sugere; morsiunculasque
Molles adjicere; & columbulorum
In morem, teneros inire lusus, 15
Ac blandum simul excitare murmur.
Hæc sunt suavia dulciora melle
Hyblæo, & Siculæ liquore cannæ.
Hæc sola ambrosiæque, nectarisque
Succos fundere, sola habere possunt. 20
Quæ si contigerint mihi; tuisque
Admovere sinas manum papillis;
Quis tunc divitias, quis aurum, & omnes
Assis me putet æstimare reges?
Jam non maluerim mihi beatas 25
Auroræ, Venerisque habere noctes:
Non Hebes thalamos beatiores:
Non, si deserat hæc suum maritum:
Non si me roget usquequaque: non, si
Æternam mihi frondeat juventam, 30

VII.

DE NATALI ALTILII VATIS.

Musarum lux alma, meus cui tura quotannis,
Cui rite Altilius fundit in igne merum;
Accipe servatos hiberno frigore flores;
Quæque madent Siculis annua liba favis.
Quandoquidem magnum Latio, rarumque dedisti 5
Pignus, & Aoniis non leve nomen aquis.
At tu, sic tristes numquam experiare tenebras;
Sic Phœbi nitido semper honore mices:
Fausta, precor, longos tamen exspectata per annos,
Altilioque tuo concolor usque redi. 10

VIII.

AD FEDERICUM REGEM.

Hibernas tibi pampineis cum vitibus uvas
Mittimus, o regni gloria, honosque tui.
Præla vacant; riget omnis ager; spumantia tandem
Musta silent; mensis est tamen uva tuis.
Jam pater Autumnus vernantia lilia mittet; 5
Talia si medio frigore Bruma dedit.

IX.

DE EXPEDITIONE ALFONSI REGIS.

Venturos olim Romana ad mœnia Turcas,
Dixerunt vates: credite, vera canunt.
Scilicet Alfonsum Turcas in bella trahentem
Exspectas fatis anxia Roma tuis.
Pone metum, vincet; sed te meliora manebunt 5
Imperia; Alfonso principe major eris.

X.

IN TUMULUM LAURÆ PUELLÆ.

ET lacrimas etiam superi tibi, Laura, dedissent:
  Fas etiam superos si lacrimare foret.
Quod potuit tamen, auratas Puer ille sagittas
  Fregit, & exstinctas mœsta Erycina faces.
Sed quamvis homines tangant tua fata, Deosque: 5
  Nulli flebilior, quam mihi, vita, jaces.
Felices animæ, quibus is comes ipsa per umbras;
  Et datur Elysium sic habitare nemus.

XI.

DE PARTU NISÆÆ, CHARITEI CONJUGIS.

DUm parit, & longas iterat Nisæa querelas;
  Scinditur incerta seditione polus.
Pierides puerum, Charites optare puellam:
  His Venus, ast illis docta Minerva favet.
Adstat amans Veneri Mavors, Phœbusque Minervæ;   5
  Magnanimusque æqua Juppiter aure sedet:
Quum subito aurato surgit Puer improbus arcu:
  Et cælum notis territat omne minis.
Adsensere metu Superi. Pater ipse Deorum
  Risit; & Aonias jussit abire Deas.   10
Exsultat palma Venus; & nascente puella
  Augentur Charites, Cypria turba, Deæ.

XII.

AD FEDERICUM REGEM.

EDicto nuper quum tu, rex magne, caveres,
  Audaci ne quis stringeret arma manu;
Deposuisse tuum vel primus diceris ensem,
  Et monstrasse palam primus inerme latus.
Quid majus populisve tuis, Federice, vel urbi   5
  Accidere huic nostræ per tua dona potest?

Post.

Post dómitos hostes, inter tot commoda pacis,
Contigit exemplis vivere posse tuis.
Publica nimirum res tunc sibi constat, & æquum
Imperium, quum rex, quod jubet, ipse facit. 10

XIII.

DE EMENDATIONE CATULLI AD JOVIANUM.

DOctus ab Elysia redeat si valle Catullus;
Ingratosque trahat Lesbia sola choros;
Non tam mendosi mœrebit damna libelli,
Gestiet officio quam, Joviane, tuo.
Ille tibi amplexus, atque oscula grata referret; 5
Mallet & hos numeros, quam meminisse suos.

XIV.

DE CÆSARE BORGIA.

QUi modo prostratos jactaret cornibus ursos,
In latebras taurus concitus ecce fugit.
Nec latebras putat esse satis sibi. Tibride toto
Cingitur, & notis vix bene fidit aquis.
Terruerat montes mugitibus: obvia nunc est, 5
Et facilis cuivis præda sine arte capi.
Sed tamen id magnum; nuper potuisse vel ursos
Sternere, nunc omnes posse timere feras.
Ne tibi, Roma, novæ desint spectacula pompæ;
Amphitheatrales reddit arena jocos. 10

XV.

AD EUMDEM, DUM AB URSINIS PREMERETUR.

O Taure, præsens qui fugis periculum:
(Nam te nec odio, tædiove tam bonas
Sprevisse silvas, tam bonos putem lacus)
Dic, quis propinqua nubibus tibi juga
Molestus invidet? juga illa jam tuis 5
Sudata cornibus, tuisque præliis

Devictæ? quis saltus, & amnium uberes
Cursus, torosque marginum virentium?
Quis uda rivis prata? quis recondita
Nemora? quis umbras sibilantium arborum 10
Male advocatus abstulit tibi Deus?
Non amplius videbis, ah miser, miser,
Amata regna; non videbis amplius
Tuos amores; non licebit, heu, tibi
Posthac cubanti sub genistulis tuis, 15
Mollive fulto niveum amaraco latus,
Audire voces ruminantium gregum;
Meridianum non inire somnulum.
Quæ nunc adibis tesqua? quæ petes loca?
Misselle taure? quas subibis ilices? 20
Ubi myricæ? ubi virentis arbuti
Jucunda sedes? ubi salicta, & omnibus
Eheu juvenca præferenda pascuis?
Juvenca, solos quæ relicta ad aggeres
Padi sonantis, heu malum sororibus 25
Omen, dolentes inter orba populos
Te te requirit, te reflagitans suum
Implet querelis nemus; & usque mugiens
Modo huc, modo illuc furit, amore perdita:
Omnia peragrat arva; lustrat omnia; 30
Num qua bisulcæ signa cernat ungulæ:
Quærit per alta montium cacumina;
Quærit per ima vallium cubilia,
Memor locorum, non tamen sui memor:
Te mane primo, te rubente vespero 35
Luget: nec illam Luna quum recurreret
Cælo, nec atræ noctis alma sidera
Videre dormientem: abire flumina;
Abire Solem, abire cernit omnia;
At ipsa mœstam sola non abit domum, 40
Humi recumbens, strata sub nudo æthere.
Hanc & puellæ nemorum, & ipse corniger
Silvanus adspicit; hanc bubulcus intuens,
Miser bubulcus, nec juvare eam valens,

Tan-

Tantum, quod unicum in malis refugium habet, 45
Suspirat, ingemit, Deûm invocat fidem,
Iratus ursis, quod coegerint procul
Abire silvis albulum juvenculum,
Et tam venustam clamitare buculam.

XVI.

IN GEMMAM SUAM.

HÆc, mihi quæ roseos jussit sordere Hyacinthos,
Et nitet articulis unica gemma meis;
Cujus in exiguo ductor stat Troicus orbe,
Anchisesque senex, Ascaniusque puer:
Quis credat? veteres inter neglecta ruinas, 5
Et vili latuit semisepulta solo.
Tu tamen obrueras; nec te, Sinuessa, pudebat
Hoc decus heu terris occuluisse tuis.
Scilicet Ænean natumque patremque gerentem,
Ignibus ereptos obrueresque Deos? 10
Parcere debueras, cui jam pia flamma pepercit;
Nec te tam turpi dedecorare nota.
Et dubitem Belgasque feros, rigidosque Britannos
Hac comite, ignotos & penetrare sinus?
Hæc est Iliacos pietas spectata per ignes; 15
Quum verita est profugos lædere flamma Deos.

XVII.

DE VENERE, ET MARTE.

DUm Venus armatum complectitur obvia Martem;
Distrinxit teneram fibula adunca manum.
Sensit, & ante Jovem ridens ait æmula Pallas:
Bella iterum gessit cum Diomede soror.

XVIII.

DE ENDYMIONE, ET LUNA.

SPREVERAT hirsutas pascentem Pana capellas
Candida nocturnis quæ Dea fertur equis.
At postquam niveæ conspexit munera lanæ,
Posthabuit notas Endymionis oves.
Qui simul ac tristes somno inclinarat ocellos; 5
Mors hæc, mors, inquit, non mihi somnus erit.

XIX.

DE FERDINANDO JUNIORE.

CORNIGER æsculea Faunus recubabat in umbra;
Quum prope latrantes sensit adesse canes.
Mox juvenem superis similem, divinaque tela
Conspiciens, trepido sic movet ora sono:
Seu Mars, sive alto Phœbus descendis olympo; 5
Jam jam linquo omnes te veniente feras.

XX.

DE POGGIO FLORENTINO, HISTORICO.

DUM patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus historicus.

XXI.

DE BARTH. PLATINA.

INGENIA, & mores, vitasque, obitusque notasse
Pontificum, arguta lex fuit historiæ.
Tu tamen hinc lautæ tractas pulmenta culinæ:
Hoc, Platina, est, ipsos pascere Pontifices.

XXII.

DE DIANA, ET FERDIN. II.

Errabat Diana ſuis immiſta puellis;
Quum procul ecce mei conſpicit ora ducis;
Atque ait: Huc, Nymphæ, concedite; namque propinquat,
Qui regat in ſævas certius arma feras.

XXIII.

DE MANE, ET VESPERE.

Sol jubet exoriens, Faunos, Dryadaſque puellas
Quærere, & herboſo ducere monte choros.
Declivis, vitreas ſuadet deſcendere ad undas,
Doridaque, & luſus, o Galatea, tuos.
Cauſſa patet: quia, ſublimes quum tendit in arces, 5
Nos quoque per ſaltus, & juga ſumma rapit.
Quum vero Heſperios petit imæ Thetyos amnes,
Exemplo ad fontes nos vocat ipſe ſuo.
Hinc adeo natura hominum loca mane requirit
Ardua; cæruleis veſpere gaudet aquis. 10

XXIV.

DE VULTURNO, ET PUERO REGIO.

Miramur tacitis Vulturnum currere lymphis,
Et tardos dura compede ferre pedes.
At magis occulto mirabimur urier igni,
Et puerum tota nocte vocare ſuum.
Tune etiam, formoſe puer, vaga flumina torques? 5
An fuerit reges perdomuiſſe parum?
Quinetiam combure Deos, Dominoque Deorum
Arma move; & pulſo da Ganymede merum.

XXV.

IN QUINTIUM.

CLARA tibi videor ſcripſiſſe Epigrammata, Quinti.
Sunt, fateor: medio ſcripſimus illa die.
Tu latebras obſcurus amas; quia lumine nullo,
Atque intempeſta ſcribere nocte ſoles.

XXVI.

DE MERCURIO, ET AMORE.

DUM comes aligero Cyllenius iret Amori
Aliger; incauto ſubripuit faculas.
Deprenſo tum fure, manum referebat ad arcum;
Sed non inventa riſit Amor pharetra.

XXVII.

IN TUMULUM HANNIBALIS.

HANNIBAL huc victas ſecum Carthaginis arces
Tranſtulit: hæc ambos terra Libyſſa tegit.

XXVIII.

DE VENERE, ET JUNONE.

CONFIDIT nimium jaculo dum pulcher Adonis;
Inguina ſetoſus candida rupit aper.
Accurrit miſeranda Venus: tum nupta tonantis;
Quid gemit hæc? nullo Mars meus ictus apro eſt.

XXIX.

IN FABIANUM.

ESSE tibi ſapiens, & vir, Fabiane, videris:
At mihi, nec ſapiens, nec, Fabiane, vir es.

XXX.

DE PRÆTORE PRÆSIDE DESIDE.

AIt nefastas esse nundinas prætor;
Fari recusat: quid nefastius dicas?

XXXI.

ATRAMENTUM SCRIPTORIUM.

FErrum putre situ spumanti fervet aceto,
Mandet ut æternis scripta voluminibus.
Scilicet hoc illud, vatum volitare per ora,
Hoc est, Pyramidas vincere, Nile, tuas.
Infelix fatum! sanies rubiginis ergo
Eripit inviso nomina nostra rogo?

XXXII.

AD FEDERICUM REGEM.

NE tibi non aliquid Jani misisse Calendis
Arguar, aut lætam non celebrasse diem:
Mittimus hibernis servatas mensibus uvas;
Insuper & faustas addimus ore preces;
Ut tibi qui nitido cum Sole renascitur annus, 5
Felici redeat candidus usque pede.

XXXIII.

IN MANCINUM.

QUi ferro fratres, stupro, Mancine, sorores
Fas violare putat: quid putat esse nefas?

XXXIV.

TUMULUS MAXIMILLÆ.

HIc hic siste, precor, gradum, viator.
Hoc sub marmore Maximilla clausa est:

Quacum frigiduli jacent Amores,
Et Lusus, Veneresque, Gratiaeque.
Hanc illi miserae severa Clotho 5
Pro dulci thalamo domum paravit.
Has matri dedit, has patri querelas
Pro plausu, choreisque nuptiarum.
Quid firmum tibi, quid putes, viator,
Mansurum inviolabile, aut perenne? 10
Si quae deliciae juvenculorum,
Et decus fuerat puellularum,
Nunc eheu jacet ecce Maximilla,
Luctus perpetuus juvenculorum,
Æternae & lacrimae puellularum. 15

XXXV.

DE MIRABILI URBE VENETIIS.

Viderat Hadriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem, & toto ponere jura mari:
Nunc mihi Tarpejas quantumvis, Juppiter, arces
Objice, & illa tui moenia Martis, ait.
Si pelago Tibrim praefers, urbem adspice utramque: 5
Illam homines dices, hanc posuisse Deos.

XXXVI.

DE ALFONSO DUCE CALABRIÆ.

Alfonsus magnum dum trajicit Apenninum,
Castraque non solita primus in Alpe locat:
Armorum sonitus, galeasque, aerataque tela
Silvarum dominae pertimuere Deae.
Nec minus occultas Satyri petiere latebras, 5
Assueti imbelles ante videre feras:
Spectaruntque procul celsa de rupe silentes;
Agmina dum, & magnos cogeret ille duces.
Atque aliquis signa adspiciens, miratur, & inquit:
Imperium vobis urbis, & orbis erit. 10

XXXVII.

XXXVII.

DE INNOCENTIO VIII. PONTIFICE MAX.

INNOCUO priscos æquum est debere Quirites:
Progenie exhaustam restituit patriam.

XXXVIII.

AD VENEREM.

QUID mihi te facilem blandis promittis ocellis,
Si miserum sic post uris, acerba Venus?
Non decet hoc Superos: aut te mihi fronte serena
Concilia, aut torvo lumine bella move.

XXXIX.

DE GALLA.

OMNES, quos scripsi, versus vult Galla videre:
Mittam ego, pro libris si mihi labra dabit.

XL.

DE VETUSTINO.

EMIT sepulcro prædium Vetustinus,
Sed quod futuros non sequatur heredes;
Iratus æque mortuisque, vivisque.
Scribique curat grandibus notis, demens,
VIGINTI. IN. AGRO. IN. FRONTE. TER. PEDES. OCTO. 5
Habitat sub urbe scandulis tribus tectus;
Ne pensione degravetur, aut sumtu.
Dormite grabato, quo nec ipse jam vellet
Dormire cimex, nec lacerta, nec sorex.
Cœnat per hortos alliumque, cæpasque, 10
Et salgamorum jure lividos caules:
Vel, siquid optat unctius sibi poni,
Piscatur ipsis in paludibus ranas:
Aut e cloaca colligit meras sordes,

Putrem

Putrem palumbum, mortuumve caponem. 15
Et doliorum turbidam bibit fæcem,
Tamquam Falernum consulare, vel Chium,
Opimianæ quod refuderint cellæ.
Nec jam profestis hoc, sed Idibus tantum
Sacrisque potat ferculis Calendarum. 20
Et mane veste currit anxius rapta
Ad architectos, marmorumque sectores,
Ut de sepulcro conferat novas lites.
Quos jam misellos pessimis modis mulctat;
Ducit, reducit, distrahit, rapit, vexat, 25
Per angiportus, viculosque, clivosque,
Et per ruinas urbis, & per anfractus:
Monstrat theatra, porticusque priscorum,
Arcusque claris principum sacros armis;
Hinc & Deorum templa, & obrutas thermas, 30
Et quidquid altis fornicum subest clivis:
Nec jam Favissas linquit, & nigros Manes.
Demum trecentis quum laboribus fractos,
Et æstuantes pariter, & fame siccos
Vix officinæ post meridiem reddit 35
Jam feriatæ, vectibusque adhuc clausæ;
Culpat coronas, zophorumque permutat:
Spiras reformat, & scapos columnarum:
Et nunc Etruscas, nunc Corinthias mavult:
Nunc Doricarum laudat ordinem tantum; 40
Guttas, triglyphos, tænias, toros, plinthos.
Quid cum columnis nunc tibi, Vetustine,
Aut cum voluta, Jonicisve pulvinis?
Dormi, miselle; sat diu laborasti:
Cœnare fessos & aliquando permitte. 45
Aut, si sepulcri cura te coquit tanta,
Cadaver istud vel Gemoniis conde.

XLI.

XLI.

IN TUMULUM NEÆRÆ.

Quæ voces? Charitum: quæ circum pompa? Neæræ.
  Unde odor hic? cineri tura ministrat Amor.
Unde pyra? ex pharetra: quinam struxere? Lepores.
  Ast hæc illacrimans quæ legit ossa? Venus.
Fortunate lapis, tumuloque beatior omni! 5
  Tu tegis in terris siquid honoris erat.

XLII.

DE HYBLA.

Hybla, mei quondam dulcissima cura Marulli
  Hybla, suburbano nuper humata solo:
Accipe quæ multo promuntur verba dolore:
  Accipe de lacrimis humida serta meis:
Te rosa, te violæ, te mollis amaracus ornet: 5
  Te pia suspenso pondere velet humus.
Et tibi, quod raræ possunt sperare puellæ,
  Contingant vatis carmina docta tui.

XLIII.

DE AUFIDIO.

Dum caput Aufidio tractat chirurgus, & ipsum
  Altius exquirit, quo videat cerebrum;
Ingemit Aufidius: Quid me, chirurge, fatigas?
  Quum subii rixam, non habui cerebrum.

XLIV.

AD ALFONSUM.

Qui prius Herculeæ sensit leo vulnera clavæ,
  Hic, Alfonse, tuos corruet ante pedes.
Quæque viret nostras quercus passura secures,
  Deseret immundos fulmine tacta sues.

Victa

Victa dabit Bellona manus: Pax arva reviset. 5
Claudentur diræ Marte sedente fores.
Tunc pia Parthenope lætos tibi ducet honores.
Per fora, per vicos otia vulgus aget.
Sebethosque pater fluviis metuendus Etruscis,
Aurea cæruleum tollet ad astra caput, 10

XLV.

IN LYDAM.

Quum dixi medio tibi macram algere sub æstu,
Non dixi fluvium, Lyda: quid ergo? cutem.

XLVI.

IN OLLUM.

Omnia facturum te dicis, nil facis, Olle.
Nil mirum: levius dicere, quam facere est.

XLVII.

AD RUFUM.

Tamquam prisca mihi, saxoque inventa vetusto,
Disticha, Rufe, soles sæpe referre tua.
Stultum adeo, me, Rufe, putas? ego tam mala credam
Carmina Romano marmore posse legi?
Archemoro longos adfingis Nestoris annos. 5
Andromaches puerum Laomedonta vocas.
Desine mentiri Pyliam, Phrygiamque senectam.
Sint vetera hæc aliis, mi nova semper erunt.

XLVIII.

DE CYPARISSO PUERO.

Flebat adhuc mœrens cervo Cyparissus ademto,
Quum sua conspexit cortice membra tegi.
Delius exclamat: Quid nostro, silva, dolore
Crescis? tu Daphnen, tu Cyparisson habes.

XLIX.

XLIX.

DE HARMOSYNE.

HArmosynen quiſquis ſeu vir ſeu femina vidit,
Deperit: anne oculos Actius unus habet?

L.

DE JUCUNDO ARCHITECTO.

JUcundus geminos fecit tibi, Sequana, pontes:
Jure tuum potes hunc dicere Pontificem.

LI.

DE ÆNEA, ET DIDONE.

IMmemor ah miseræ cur enſem linquis Eliſæ,
Nate Dea? profugas non gravat ille rates.
Anne parum fuerat cauſſam dare mortis acerbæ,
Ni ferrum fugiens tu quoque triſte dares?
Tolle, precor, tumidas tecum hoc, jam tolle per undas. 5
Diſceſſu, ſatis eſt, ſi perit illa tuo.

LII.

IN CÆCILIANUM.

SI tibi per genium fas eſt jurare Minervæ,
Per Veneris flavas, Cæciliane, comas;
Nec jubar excipitur Solis, nec cornua Phœbes,
Nec Capitolini crura, caputque patris:
Cur mihi tu ventrem, cur inteſtina Deorum, 5
Hiſpana tactus relligione, ſonas?
Non pudet heu cælum rebus fœdare pudendis?
An credis magnos hæc quoque habere Deos?

L I I I.

AD MARINUM CARACCIOLUM.

O Dulce, ac lepidum, Marine, factum,
Dignum perpetuo joco, atque risu;
Dignum versiculis, facetiisque,
Necnon & salibus, Marine, nostris.
Ille maximus urbis Imperator
Cæsar Borgia, Borgia ille Cæsar,
Cæsar patris ocellus, & sororis,
Fratrum blanditiæ, quies, voluptas,
Montis pupulus ille Vaticani;
Ille inquam dominæ urbis inquinator
Cæsar Borgia, Borgia ille Cæsar,
Mœchus ille sororis; atque adulter,
Fratrum pernicies, lues, sepulcrum,
Montis bellua tetra Vaticani:
Quingentas modo qui voravit urbes
Imbutus scelere, & malis rapinis;
Urbes sub ducibus suis quietas,
Quascumque aut Latium ferax virorum,
Aut Campania pinguis, aut per alta
Divisi juga continent Sabini;
Hisque ingessit Ariminum, Pisaurum,
Urbinum, Populoniamque magnam,
Camertes pariter, Forumque Livî:
Cornelique Forum, Faventiamque,
Et quantum Æmiliæ est, Etruriæque,
Quantum circuitu hinc & inde longo
Neptuni lavat æstuantis unda.
At nunc quis neget esse opus Deorum?
Dum vecors animi impotente morbo,
Quærit plura, nec est potis misellus
Explere ingluviem periculosam:
Ecce ecce evomit, o Jovem facetum!
O pulchram Nemesim! o venusta fata!
Verum scilicet id, Marine, verum est,

Quod

Quod dici solet; en fides probat nunc; 35
Fortunam, si avide vorare pergas,
Eamdem male concoquas, necesse est.
Ut jure evomere hunc putemus ipsum,
Qui tantum miser hausit oppidorum.
Ast id omne, quod hausit, oppidorum, 40
Quod quinque assiduis voravit annis,
Imbutus scelere & malis rapinis,
Scis quot evomuit diebus? uno.
O lucem niveam! o Jovem facetum:
O pulchram Nemesim! o venusta fata! 45
O dulce, ac lepidum, Mariae, factum!

LIV.

DE CÆSARE BORGIA.

Aut nihil, aut Cæsar vult dici Borgia: quid ni?
Quum simul & Cæsar possit, & esse nihil.

LV.

AD EUMDEM.

Omnia vincebas: sperabas omnia, Cæsar.
Omnia deficiunt: incipis esse nihil.

LVI.

DIES GENIALIS.

Aureli, perfunde meis unguenta capillis,
Tu super & vernas sparge, Nearche, rosas.
Sed prius æstivum ramis defendite solem;
Et viridi mollem sternite fronde torum.
Non plumæ, non picta juvant me stragula, nec quæ 5
Pavonis vario sponda colore nitet.
Larga coronata disponite pocula mensa;
Setino & gelidas adsociate nives;

Cer-

Certatimque leves potanti inducite somnos.
  Sic juvat ætatis ducere fila meæ. 20
An scimus miseri, quid lux ventura minetur.
  Vivamus: mortem fallere nemo potest.

LVII.

AD AMICAM.

Da mihi tu, mea lux, tot basia rapta petenti,
  Quot dederat vati Lesbia blanda suo.
Sed quid pauca peto, petiit si pauca Catullus
  Basia? pauca quidem, si numerentur, erunt.
Da mihi, quot cælum stellas, quot litus arenas, 5
  Silvaque quot frondes, gramina campus habet;
Aere quot volucres, quot sunt & in æquore pisces;
  Quot nova Cecropiæ mella tuentur apes.
Hæc mihi si dederis, spernam mensasque deorum,
  Et Ganymedea pocula sumta manu. 10

LVIII.

AD BASSUM DE PHYLLIDE.

Quum de cathedra, Basse, surgeret nuper
  Mammosa Phyllis; tunica mollis, ut sæpe
His accidit, qui obesulas habent clunes;
Intravit illuc, unde prodeunt auræ,
Quæ de Sabæis messibus nihil spirant: 5
Quod ut animadvertit dicaculus quidam;
Urbaniorem ut se faceret, ait ridens:
Heus, Phylli, quisnam mordicus tenet vestem?
Vorabit hanc, ni præcaves. Ad hunc Phyllis,
Immo, inquit, ut scias, sibi labra abstergit: 10
Accede, pupe, basiare te nam vult.

LIX.

LIX.

AD VESBIAM.

ADspice, quam variis distringar, Vesbia, curis.
Uror, & heu nostro manat ab igne liquor.
Sum Nilus, sumque Ætna simul, restinguite flammam,
O lacrimæ, lacrimas ebibe, flamma, meas.

LX.

AD ÆGLEN.

SI tibi sum Phœbus; si sum tibi Juppiter, Ægle:
Cur tu non Daphne sis mihi, non Danae?

LXI.

AD PULICIANUM.

AIt nescio quis Pulicianus,
Ni pulex mage sit vocandus hic, qui
Unus grammaticus, sed his minutis
Vel longe inferior, minutiorque est;
Divinum sibi passerem Catulli 5
Haudquaquam bene passerem sonare;
Nec jam id esse quod autument legentes,
Sed quod versiculis parum pudicis
Ludens innuat ipse Martialis:
Da mi basia, sed Catulliana: 10
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli:
Ut sit, quod puero poeta possit
Post longas dare basiationes,
Quod salvo nequeat pudore dici. 15
Proh, dii, quam vafer es, Puliciane;
Solus qui bene calleas poetas!
Nimirum, & quod ab omnibus probetur,
Mutandum quoque suspicaris illud,
Quod nunc illepidumque, & infacetum 20

Men-

Mendosis Epigrammaton libellis
Insulse legit imperita turba?
Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni:
Quum sit simpliciusque, rectiusque, 25
Mitti, dicere, mentulam Maroni.
Sed quid vos, Aganippides puellæ,
Ridetis? meus hic Pulicianus,
Tam bellum sibi passerem Catulli
Intra viscera habere concupiscit. 30

LXII.

DE EODEM.

VANAS gigantum iras, & impetus graves
Miratur aliquis audiens mortalium;
Ausumque cælo vincula inferre irrita
Sævum Typhoea, quum jugosum Pelion
Adderet Olympo, matre nec Terra satum 5
Agnosceret se sc; impium donec pater
Iratus ardenti igne sustulit caput;
Ut par erat: nam quis petat sanus Deos?
At nunc quis hoc, quis hoc ferat mortalium?
Iners, pusillus, unus heu pulex ciet 10
Turmas, cohortes, copias, manipulos
Muscarum; & altos scandere adparat toros
Heroum; opacis qui sub umbris arborum
Strati, ac perenni flore subfulti caput,
Ducunt quietem perpetem, æternam, optimam; 15
Nec nostra curant dicta, vel facta amplius,
Ut qui beatos incolant tuti locos;
Et nomen alta in arce sacrarint suum,
Functi periclis, & malis laboribus;
Cunctasque Fortunæ improbæ calcent minas, 20
Ne dum pusilli pulicis morsus leves.
At tu, moleste, amare, vesane, impie
Pulex, inepti concitator agminis,
Quo proripis te? quo vocas muscarias

Istas

Iſtas phalanges? quo volatiles globos 25
Impellis audax? i procul, miſer, miſer,
I, criminoſe, maximam in malam crucem.
Haud fas quietas manium ſedes Deûm
Muſcas ſubire, pulicumque copias.
Nil hic negotii vel tibi, vel peſſimis 30
Tuis maniplis: quid moraris, impie?
Abi profundam in noctem, & ultimum Chaos.
Speranda certe gloria hic nulla eſt tibi.
Quos dii probavere ſemel, hos ſemper probant.

LXIII.

ACTÆON MARMOREUS.

VIDERAT Idæo nudas in vertice divas
Phryx Paris, & dixit: Vincis utramque, Venus.
At ſi, Gargaphiis quam nos male vidimus undis,
Vidiſſet, poterat dicere: Cede, Venus.

LXIV.

ORPHEO RESPICIENTI.

HOc fuit, infelix, & adhuc heu reſpicis, Orpheu,
Quod te, quod miſeram perdidit Eurydicen.

LXV.

ECHO LOQUITUR.

VIDI, arſi, flevi, triſtemque (heu fata!) repulſam
Spreta tuli: ſum nunc vox, ſonus, aura, nihil.

LXVI.

EADEM JOCATUR.

QUUM facie caream, quæris, cur dicar imago:
Quum tua verba ſequar; dic, ubi lingua mea eſt?

LXVII.

L X V I I.

IN MALUM LIBRUM.

SI ſapis, hoſpes, abi; miſerum neu tange libellum.
Non hic Mæoniden, Virgiliumve leges,
Sed fœdas Bavii chartas, & olentia Mævî
Carmina, Romani dedecus eloquii.
Quid dubitas ſacros incendia poſcere lucos; 5
Abnuerit liquidas ſi dare Phœbus aquas?

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
EPIGRAMMATON
LIBER SECUNDUS.

I.

LAUDAT FEDERICUM REGEM.

QUUM vehor picta vacuus phaselo;
Et modo septos jaculis echinos,
Nunc bene hærentes scopulis laboro
Vellere conchas:
Tange vocales, studiosa, chordas, 5
Musa; & auratum moderare plectrum:
Pauca de multis referamus acta
Regis amati:
Qualis herboso spatiata campo
Virgo, jam matris decus, & voluptas, 10
Nectit e solis violis coronam,
Cætera linquens.
Hic ubi veras imitata turres
Tot simul pinnis niveisque tectis,
Rupe Mergillina sedens, propinquum 15
Spectat in æquor,
Adsit ex imo Galatea fundo,
Nil timens sævos Polyphemi amores;
Nec mihi durum refluens canenti
Obstrepat unda. 20

Sit licet magnus, trepidasque turmas
  Fregerit primis Federicus ausis;
  Quum puer celsas penetravit Alpes,
    Saxaque Rheni:
Texerit latis pelagus carinis, 25
  Dalmatûm dites populatus urbes:
  Senserit presso prope fulminantem
    Ore Timavus:
Cinxerit sacra meritum corona
  Et caput; Gallos quoniam feroces 30
  Contudit: totas revocarit Orci ex
    Faucibus urbes:
Nil tamen majus, nihil egit umquam
  Fortiûs; quam quod titubante regno,
  Quum sibi sceptrum, & diadema posset 35
    Sumere tutus;
Conjugem caram, propriosque natos
  Liquit, & fidas lacrymas clientum,
  Fratris heu pulsam sobolem secutus
    Per mare vastum. 40
Ergo nunc illi moderator alti
  Ætheris; cui sunt pia facta curæ;
  Regium frontis decus, & negatos
    Addit honores.
O Fides, rarum, placidumque numen; 45
  O mihi nullis reticenda sæclis;
  Te te ego æternum prece, victimisque
    Pronus adorem.

II.

DE ANDREA MATTHÆO AQUIVIVO.

CERNIS, ut exsultet patriis Aquivivus in armis;
  Duraque spumanti frena relaxet equo?
Quis mites illum Permessi hausisse liquores
  Credat, & imbelles excoluisse lyras?
Consurgunt niveæ fulgenti in casside cristæ: 5
  At clypeus torvo Gorgonis ore tumet.

Macte

Macte animo, rigidum Musas qui stringere ferrum,
Qui Martem doctos cogis amare choros.
Hæc ducis est virtus, non uni insistere palmæ;
Sed nomen factis quærere, & ingeniis. 10

III.

IN BUBONEM.

NAm quis te, inepte bubo, tam stolidus furor
Adegit importunum inire prælium,
Isto indecenti rostro, & alis luridis?
Quid bellicosæ volucris, insulse, asperos
Lacessis ungues? desine, miser, dum licet; 5
Ne dormientis excites somnum tuo
Cum maximo, ut par est, malo, ac clade ultima.
Sed pervenire vis in ora vulgi; & hac
Via cupis, scelesto, fieri notior?
Non assequere; nec profecto tam bono 10
Fruere fato. An hoc pudendo sanguine
Se tingat aquila, fulminum & cæli immemor?
Ponenda honestæ mortis hæc spes est tibi.

IV.

AD MATHONEM.

UT mandem victura meis tua nomina chartis;
Dicis amicitiam te, Matho, velle meam.
Et tibi semper in ore duces, quos Grajus Homerus,
Quos noster Latia vexit in astra tuba.
Dumque ego sum tanti te judice; venit ab horto 5
Cum donis olitor bisve, semelve tuus,
Scilicet æterni pretium mihi grande daturus
Nominis, & fidæ pignus amicitiæ,
O Matho, quam felix & amico, & vate reperto es,
Quam felix horto, muneribusque tuis! 10
Si quod diis genitis vix tot peperere labores,
Id tibi lactucæ, prototomique dabunt.

V.

DE PATRIA HOMERI.

SMYRNA, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ,
Cedite jam: cælum patria Mæonidæ est.

VI.

DE LUNA, ET PANE.

EFFUDIT longas Tegeæa in rupe querelas
Pan captus forma, candida Luna, tua.
Quumque levi calamos cera conjungeret, addit:
Prædata es ſenſus tu quoque, canna, meos.

VII.

IN TUMULUM AMARANTHÆ.

HIC Amarantha jacet; quæ, ſi fas vera fateri,
Aut Veneri ſimilis, vel Venus ipſa fuit.

VIII.

AD FERRANDUM REGEM.

EX ferro nomen tibi ſit licet, aurea condis
Sæcula; nam ſub té principe nemo metit.

IX.

DE SUMMONTII PIETATE.

EXCITAT obſtrictas tumulis Summontius umbras;
Impleat ut ſanctæ munus amicitiæ.
Utque prius vivos, ſic & poſt fata ſodales
Obſervat; triſtes & ſedet ante rogos.
Nec tantum violas cineri, ac bene olentia ponit
Serta; ſed & lacrimis irrigat oſſa piis.
Parva loquor: cultis reparat monumenta libellis;
Quum poſſint longam ſaxa timere diem.

At tu, vivaci quæ ſulcis nomina fama,
Poſcenti gratas, Muſa, repende vices : 10
Ut quoniam dulces optat ſic vivere amicos ;
Vivat, & in libris ſit ſacer ille meis.

X.

DE VENERE, ET DIANA.

INCULTAM adſpiciens ſilvis Cytherea Dianam,
Riſit, &, An tendes retia ſemper? ait.
Cui dea caſta: Feris cur non ego retia tendam;
Tendere ſi potuit vir tuus illa tibi.

XI.

AD ÆGLEN.

ABSENTEM quæris, præſentem deſpicis, Ægle.
Non redamas; ſed me vis in amore mori.

XII.

DE VENERE, ET PRIAPO.

TRACTABAT clypeum Marti placitura Dione:
Sævaque feminea ſumſerat arma manu.
Pone, Dea, exclamat petulanti voce Priapus,
Pone; decent iſtas hæc magis arma manus.

XIII.

IN GELLIAM.

QUEM tu nunc patruum, nunc patrem, Gellia, dicis,
Hic tibi nec patruus, Gellia, nec pater eſt.

XIV.

IN FLACCUM.

NON largitur opes, & vult Epigrammata Flaccus.
Jure ſuo hæc poſcit; vult ſibi verba dari.

X V.

DE PETO COMPATRE.

PEtus deliciæ tuæ, Dione;
Uni cui Charitum sales beatos,
Cui fontes dederas facetiarum,
Ac risus simul eleganter omnes;
Petus mortuus est tuus, Dione, 5
Petus Compater usque ad astra notus,
Qui puro niveæ colore mentis
Vincebat nitidissimos olores.
Cui de lacteolis tuis papillis
Donarunt violas Jocusque, Amorque, 10
Donavit teneram Thalia myrtum:
Mox promens citharam decentiorem,
Versus addidit eruditiores.
O sævæ nimium, malæque Parcæ,
Vestros non potuit tenere fusos 15
Petus; qui rapidas domare tigres,
Qui duras potuit movere quercus,
Vestras non potuit colos morari.
Sic, sic occidis heu, misselle Pete:
Nec te Pierides tuæ, nec ipsa 20
Quæ te per Paphon, & Gnidon virentem,
Per colles Amathuntios vocavit,
Fatis eripuere tam malignis.
At non unanimes tui sodales,
Quos tu pectore tam pio colebas, 25
Quos tristes obitu tuo relinquis,
Hoc duro tibi defuere casu.
Quin me trans Ligerim, ferosque Celtas,
Lustrantem Morinûm pigras paludes.
Dum quæro Oceani ultimos recessus; 30
Veris nuntius obruit querelis.
Ergo quid tibi tam vagus viator,
Cui nec pulchra Neapolis, nec alti
Colles Pausilypi, nec ipse adesset

Sebe-

Sebethos pater, aut pater Vesevus; 35
Inferre exsequiarum, amice, possem?
Rupem, quam vagus hinc, & inde Nereus
Alterna veniens retundit unda,
Accessi; & procul angulo in supremo
Stans, supra pelagi alluentis æstus, 40
Manes terque quaterque convocavi.
Hic fudi lacrimas amariores:
Hic vici gemitus vel unus omnes,
Omnes & simul omnium querelas.
Mox quamvis cineri tuo decentem 45
Pontanus tumulum pararit, ac te
Cognatas veneretur inter umbras;
Quamvis & diuturnius sepulcrum,
Quod nec sæcula vincere ipsa possint,
Divinis paret excitare chartis; 50
Nostrum non tibi qualecumque munus
Inter frigora, solitudinesque
Cessavit; nec honore te supremo
Fraudavi miser: hoc scit ipsa Tethys;
Scit late Oceani unda Gallicani. 55
Stant aræ tibi, stat videnda nautis
Terreni tumuli pusilla moles;
Et buxus super, & dicata quercus.
Nam myrtum regio illa non habebat.
Quæ jussit pietas sacrare, ut esset 60
Naturæ tibi terminus sepulcrum.

XVI.

IGNES NOCTURNI ROMÆ.

ADSPICIS, ut picti vultus imitetur olympi,
Certet & astriferos vincere Roma polos.
Scilicet hos, Auguste, tibi largitur honores;
Ne cupias magni tecta videre Jovis.
Alta coronatæ jactant incendia turres: 5
Et Vaticano fulmina monte tonant.

Dumque palam tantos cupit oftentare paratus
Urbs nimium in laudes ambitiofa fuas:
Vivant aftra, inquit, fummo contenta tonante;
Pareat Augufto dummodo Roma fuo. 10

XVII.

DE TYRANNIS, ET BRUTO.

Quum tot Tarquinios paffim confurgere cernas;
Miraris, Brutum cur ferat Italia?

XVIII.

IN TUMULUM PUERI.

Nate, patris, matrifque amor, & fuprema volupta
Accipe, quæ nobis te dare par fuerat.
Bufta eheu, triftefque notas damus; invida quando
Mors immaturo funere te rapuit.

XIX.

DE HERCULE, ET GANYMEDE.

Palluit Alcides teneri Ganymedis amore:
Et vetus amiffi cefferat ardor Hylæ.
Quid linquet nobis puer hic? ait uxor: honores
Eripuit quondam, nunc rapit ecce virum.

XX.

IN UFENTEM CRAPULATOREM.

Non futuit, non pædicat, non irrumat Ufens:
Ifta olim: quid nunc? aut vomit, aut comedit.

XXI.

IN DEGENERANTEM.

Nomen avi, non facta refers: dicéris ab illo
Alter; fed juvenis tu, precor, ille fenex.

XXII.

XXII.

DE JOVE, ET CUPIDINE.

De Veneris nato questa est Dictynna tonanti,
Quod nimis ille puer promptus ad arma foret.
Tum pater accito ostendens grave fulmen Amori,
Hoc tibi, sæve puer, spicula franget, ait.
Cui lascivus Amor motis hæc reddidit alis:
Quid si iterum posito fulmine cycnus eris?

XXIII.

IN RICCIUM.

Ægrotat sedis vitio, & male Riccius audit,
Quid, si esset surdis Riccius auriculis?

XXIV.

DE DANAE, ET JOVE.

Formosam Danaen munibat ahenea turris:
Et satis hoc vanus credidit esse pater.
Indoluit, teneræ miseratus fata puellæ
Juppiter, & subito factus amator, ait:
Ergo arcere potes natam Divisque, virisque:
At si non arces imbribus, imber ero.

XXV.

DE LUCIO GRAMMATISTA.

Noctes, & noctes iterat dum Lucius, illi
Perpetuam noctem præbuit altus Arat.

XXVI.

DE VULCANO, ET VENERE.

Horrida cælicolis narrabat prælia Mavors,
Sævaque terribili capta trophæa manu:

Quod Venus audiret, doluit Vulcanus, &, Heus tu,
Inquit, an exſpectas, ut mea vincla canat?

XXVII.

DE SEIPSO.

Miraris, liquidum cur non diſſolvor in amnem,
Quum numquam ſiccas cogar habere genas.
Miror ego, in tenues potius non iſſe favillas,
Aſſiduæ carpant quum mea corda faces.
Scilicet ut miſero poſſim ſupereſſe dolori,
Sic lacrimis flammas temperat acer Amor.

XXVIII.

DE HERCULE, ET JOVE.

Pendebat Phrygii Tirynthius ore miniſtri;
Delicias magno dum facit ille Jovi.
Tum pater, haud equidem favi, fortiſſime, dixit,
Formoſum rapuit quum tibi Naïs Hylan.

XXIX.

DE VENERE, ET SOLE.

Induerat thoraca humeris, galeamque decoro
Aptarat capiti, Marte jubente, Venus.
Nil opus his, Sol, Diva, inquit: ſumenda fuerunt,
Quum vos ferratæ circuïere plagæ.

XXX.

CATONIS TUMULUS.

Hic ubi Libertas, magni & jacet umbra Catonis,
Quam melius poterant Cæſaris oſſa tegi!

XXXI.

DE VENETORUM SIGNIS.

ROMANAS Aquilæ postquam liquere cohortes;
Magnanimus turmas ducit in arma Leo.

XXXII.

DE ANDREA MATTHÆO AQUIVIVO,

DUCE HADRIÆ.

MŒSTA Bitantinæ duxerunt otia Nymphæ,
Nec Faunis solitos exhibuere choros.
Scilicet optato quidquid sine principe cernunt,
Ingratum est; tantus principis urget amor.
Nec satis est, positis arcum sprevisse sagittis, 5
Questubus & totos continuasse dies:
Ast etiam nostris faciunt convicia terris:
Et nos Sirenas, Lotophagosque vocant.
Vera loquor: Divæ, veniam date vera loquenti;
Non amor hic certe, sed magis invidia est. 10

XXXIII.

DE THELESINÆ CRINIBUS.

DUM nectit flavos auro Thelesina capillos,
Contraxit radios Phœbus, & erubuit.
Mox hæc ad Superos: En auro jungitur aurum:
Hoc est mortales, hoc superare Deos.

XXXIV.

IN GALEATIUM CARACCIOLUM.

HIPPOLYTEN, Leden, Thelesinam diligis unus:
Dic mihi, quid tota restat in urbe boni?

XXXV.

IN THEATRUM CAMPANUM.

Dicite, Semidei, silvarum numina, Panes;
 Et si qua adventu es Nympha fugata meo:
Cui licuit tantas saxorum evertere moles,
 Quas jam disjectas vix nemora alta tegunt?
Hisne olim sueta est cuneis Campana juventus
 Amphitheatrales læta videre jocos? 5
Nunc ubi tot plaususque hominum, vocesque canoræ,
 Tot risus, tot jam gaudia, tot facies?
Scilicet, heu fati leges, rapit omnia tempus;
 Et quæ sustulerat, deprimit ipsa dies. 10

XXXVI.

DE FONTE MERGILLINES.

Est mihi rivo vitreus perenni
 Fons, arenosum prope litus; unde
 Sæpe discedens sibi nauta rores
  Haurit amicos.
Unicus nostris scatet ille ripis, 5
 Montis immenso sitiente tractu,
 Vitifer qua Pausilypus vadosum ex-
  currit in æquor.
Hunc ego vitta redimitus alba,
 Flore, & æstivis veneror coronis; 10
 Quum timent amnes, & hiulca sævum
  Arva Leonem.
Antequam festæ redeant Calendæ
 Fortis Augusti, superantque patri
 Quattuor luces; mihi tempus omni 15
  Dulcius ævo.
Bis mihi sanctum, mihi bis vocandum,
 Bis celebrandum potiore cultu,
 Duplici voto, geminaque semper
  Turis acerra. 20

Nam-

Namque ab extremo properans Eoo,
Hac die primum mihi vagienti
Phœbus illuxit, pariterque dias
Hausimus auras.
Hac & insigni peragenda ritu 25
Sacra solennes veniunt ad aras
Nazari, unde omnes tituli, meæque
Nomina gentis;
Nazari vastas cohibentis undas
Æquoris, sævosque domantis æstus, 30
Quidquid & vani truculenta jussit
Ira Neronis.
O decus cæli, simul & tuorum,
Rite quem parva veneramur æde;
Cui frequentandas populis futuris 35
Ponimus aras:
Si mihi primos generis parentes,
Si mihi lucem pariter dedisti:
Huc age; & fontem tibi dedicatum
Sæpe revise. 40

XXXVII.

DIVO NAZARIO.

Natali quod, dive, tuo lucem editus hausi;
Quod tua nascenti lux mihi prima fuit:
Actius hoc riguo parvum cum fonte sacellum
Dedico; tu nutu fac rata vota tuo:
Ut quæ Sextiles lux venerit ante Calendas 5
Quarta, sit hic generi bis celebranda meo;
Et quod solennes revocat tua festa per aras,
Et quod natalem contigit esse meum.

XXXVIII.

DE LAURO; AD NERITINORUM DUCEM.

Illa Deûm lætis olim gestata triumphis,
Claraque Phœbææ laurus honore comæ,

Jam-

Jampridem male culta, novos emittere ramos,
  Jampridem baccas edere desierat.
Nunc lacrimis adjuta tuis revirescit; & omne 5
  Frondiferum spirans implet odore nemus.
Sed nec eam lacrimae tantum juvere perennes,
  Quantum mansuro carmine quod colitur.
Hoc debent, Aquivive, duces tibi, debet & ipse
  Phoebus; nam per te laurea silva viret. 10

XXXIX.

IN TUMULUM COTTÆ VERONENSIS.

SPERABAS tibi, docta, novum, Verona, Catullum:
  Experta es duros bis viduata Deos.
Nulla animum posthac res erigat: optima quando
  Prima rapit celeri Parca inimica manu.
Quae tamen ut vidit morientis frigida Cottae 5
  Ora; suum fassa est crimen, & erubuit.

XL.

IN PICENTEM MEDICUM.

QUOD noctu latras, quod sellas olfacis unus;
  Da veniam, Picens, hoc canis est vitium.
Sed quia tu Cynicus vis dici, & clinicus idem;
  Esse idem poteris merdicus, & medicus.

XLI.

DE FERDINANDO JUNIORE.

SI merita audieris Ferrandi, Nestora credas:
  Si numeres annos, dixeris Antilochum.

XLII.

IN QUEMDAM.

NE valeam, Superi, bene si facere hic pote, quem fors
  Exsilio, & vinclis vexit ad imperium.

Et

Et peream, ni cuncta evertere jam volet hic, qui
Nil meminit præter vincula, & exsilium.

XLIII.

TUMULUS, IN QUO PLORATUR

FILIUS UNICUS.

CUr heu Lætitiam falso dixere parentes,
Tristitiam qui me dicere debuerant?
Natus erat miseræ lux unica matris, ocellus
Unicus; hunc Lachesis noxia subripuit.
I nunc, vel Nioben confer mihi; cujus habet sors 5
Hoc melius, fieri saxea quod potuit.

XLIV.

IN PICTURAM.

ANna parens, cui cælestem sperare nepotem
Contigit, intactæ Virginis, anna, parens:
Ut tandem te te meliori in sede locares,
Credibile est artes edidicisse novas.
Scilicet obscuræ semper convicia turbæ, 5
Et scelera antiqui perpetiar domini?
Vix hæc; & medicas invadis protinus artes;
Nec mora, jam cæcis lumina restituis.
Accurrunt ægri; complentur compita rhedis;
Occupat angustas sedula turba vias. 10
Ecce in quo picta es, paries conscinditur; & te
Accipit hospitio nata benigna pio.
Nimirum sapis, Anna; hoc contulit ipsa senectus:
Haud aliter poteras hac caruisse domo.

XLV.

DE JUNONE, ET GANYMEDE.

JUsserat Iliacum mensis adstare ministrum
Juppiter: at conjux, Quis mihi miscet, ait?

Ille verecundis libat cryſtalla labellis:
Cui Dea: Amatori da, puer, iſta tuo.

XLVI.

IN CATONIS LAUDEM.

QUæ tegit exſtinctum cum Libertate Catonem,
Inſultat tumulis, Cæſar, arena tuis.

XLVII.

DE HOMERO IN LATINUM VERSO.

QUid ſeptem de vate ſacro contenditis urbes?
Ecce poteſt civem dicere Roma ſuum.
At vos aut noſtrum, ſi fas auferte Maronem;
Aut alium vobis quærite Mæoniden.

XLVIII.

IN TUMULUM ASSANII.

TU, qui disjectos artus, inhumataque furtim
Aſſanii occulto membra refers tumulo;
Macte animi pietate, tamen nihil irrita buſti
Gloria tam claros afferet ad cineres:
Quandoquidem voluit potius ſic ſparſa jacere, 5
Quam cadere ad triſtes nobilis umbra rogos.
Nunc late exigui fines egreſſa ſepulcri,
Eoum fama verberat Oceanum.
Contemſit dulcemque animam, floremque juventæ;
Sanguine ut agnato dedecus elueret. 10
Quumque hauſit ſævi ſtricto latus enſe tyranni;
Laudem obitu ſtatuit quærere, non tumulum.
Quodque magis mirere; hilaris, ridenſque cruentos
Carnificis cultros cernere ſuſtinuit.
Diſſimulet patriam; taceat nomenque, genuſque: 15
Qui facit hoc, dicit ſe Lacedæmonium.

XLIX.

IN TUMULUM CAUDOLÆ.

Heu quæ te rigidi rapuit vis effera fati;
Quis matri miseræ tot peperit lacrimas,
Flos veterum, Caudola, virûm? tibi mœsta sepulcrum
Illa dedit, tristes Actius hos titulos;
Hos titulos; qui te nigras descendere ad umbras, 5
Obduci Stygia non patiantur aqua.
Tempora miretur quivis sua: talis Achilles,
Talis, quum caderet, Martius Hector erat.
I, precor, i nullos non durature per annos,
Nestoreos qui jam vivere dignus eras. 10

L.

DE JOVE, ET AMORE.

Juppiter infractos jactat dum sæpe gigantes;
Et sibi servati dat decus omne poli:
Sic est, inquit Amor; namque hoc mugire solebas
Tunc quoque, quum torva fronte juvencus eras.

LI.

HYMNUS AD D. NAZARIUM.

Nazari, heu quis me tibi ad hanc supremi
Litoris ripam, quis ad hos putasset
Tethyos fluctus, quis ad has daturum
Tura paludes?
Post tot emensos pelago labores, 5
Tot pererratos populos, sub ipso
Fine terrarum datur ecce amicum
Cernere numen.
Ergo in extremis, pater alme, terris
Barbare norunt tua sacra gentes, 10
Qua latus dextrum Liger æstuosis
Objicit undis.

Jam-

Jamque & Aulercos genus acre, & ipsos
Cernis ad te Lexovios citato
Effedo, & picta volitare flavos
Puppe Britannos. 15

O mihi semper geniale cæli
Sidus, o famæ decus omne nostræ,
Auctor o idem mihi gentis, & spi-
rabilis auræ. 20

Se tibi debet proavorum origo, &
Sanguinis si sunt decora ulla nostri:
Debet & præsens genus, & futurum,
Debet & hæc lux

Sacra; quæ magnum mihi prima Solem 25
Obtulit nascenti, & inane aperti
Aeris, pulchrosque micantis æthræ
Tot simul ignes.

Hinc tuis per me dare grata templis
Munera, hinc natalitias coronas 30
Annuis suevit sociare sertis,
Dum fuit hæc sors.

Nunc in ignotis vagor ecce campis,
Regis heu cari exsilium secutus;
Dum fides, & fas, & amor, plusque 35
Me rapit ardor.

I, puer, buxum nemore e propinquo
Collige, & siquas tibi litus offert
Quercuum frondes: celebrare moestum
Sic juvat annum. 40

O, ubi dulces patriæ recessus
Abluis, Sebethe, loca illa myrto
Consita; o, qui Pausilypi virentes
Det mihi citros,

Qua tuum lambens maris unda fontem 45
Margines parvi minuit sacelli,
Nostrum opus; quo se recreet quotannis
Læta juventus.

Quæ tibi sacris operata arenis,
Frondibus remos, celeresque cymbas 50

Ornat;

Ornat; & forsan mea nunc, ut olim,
Dona requirit.
Heu, pater, cur heu mihi ad institutos
Non licet jam jam properare cursus?
Cur vetor templis, & adesse ludis 55
Rite dicatis?
Sit satis ventos tolerasse, & imbres,
Ac minas fatorum, hominumque fraudes:
Da, pater, tecto salientem avito
Cernere fumum. 60

LII.

DE AMORE FUGITIVO.

QUÆRITAT huc illuc raptum sibi Cypria natum:
Ille sed ad nostri pectoris ima latet.
Me miserum, quid agam? durus puer; aspera mater;
Et magnum in me jus alter, & alter habent.
Si celem; video, quantus Deus ossa peruret; 5
Sin prodam; merito durior hostis erit.
Adde, quod hæc non est, quæ natum ad flagra reposcat,
Sed quæ de nostro bella cruore velit.
Ergo istic, fugitive, late; sed parcius ure:
Haud alio poteris tutior esse loco. 10

LIII.

DE CAMILLA SCALAMPA MEDIOLANENSI.

FUMANTEM ambustis olim Phaetonta quadrigis
Excepit rapidis fluctibus Eridanus.
Ecce recens, Ticine, tibi de Sole trophæum
Erigit auratis culta Camilla comis:
Nam Deus ille tuis ausus concurrere ripis, 5
Majoris numen sensit adesse deæ.
O fatum fluviorum! ergo nova fabula vestris
Semper erunt Nymphis aut pater, aut Phaeton.

L I V.

DE VIOLANTE GRAPPINA, FEMINA PRÆCLARISS.

DIALOGUS VENERIS, ET AMORIS.

Ven. UNDE mihi has violas affers, puer? *Am.* accipe, mater;
Quando aliud calida de nive nil potui.
Ven. De nive tu calida violas? *Am.* perſtrinxit ocellos
Candor; & ecce, nivem quod puto, pectus erat.
Ven. Mira refers: ſed tela ubi ſunt illa aurea? *Am.* habebam
Quum legerem violas; nunc Violantis habet.

L V.

DE MORINNA.

SIt ſpectanda comis: ſit pulchro corpore tota:
Sit Venus, & blandas ſpiret ab ore roſas:
Aoniaſque Deas, ipſam quoque Pallada vincat
Ingenio; & dulci pectore mella fluant:
Dum tamen ire mihi noctes Morinna quietas, 5
Et ſinat arbitrii libera jura mei.
Arſimus, & primos miſeri deflevimus ignes:
Hoc ſatis: extremo turpe in amore mori.

L V I.

AD ANIMUM SUUM.

ARSISTI; & miſeras conſumſit flamma medullas;
Aridaque in cineres oſſa abiere leves:
Fleviſti: roremque oculi fudere perennem;
Sebethus lacrimis crevit & ipſe tuis:
Ardendi, flendique igitur quæ tanta cupido eſt? 5
O anime, exſequias diſce timere tuas;
Neve iterum tua damna, iterum tua funera quæras:
Sirenum ſcopulos præteriiſſe juvet.

LVII.

LVII.

DE CASSANDRA MARCHESIA.

DESINE formosæ dotes numerare puellæ;
  Desine jam exstinctas sollicitare faces.
Nam dum sæpe comas, frontemque, humerosque, manusque
  Commemoras, proprios exstruis ipse rogos.
Dumque oculis Cassandra, animo Cassandra recursat; 5
  Cassandra heu mentis jus habet omne tuæ;
Blandus Amor tacitis subrepsit in ossa venenis.
  Sic sibi vel fatum quilibet esse potest.

LVIII.

HYMNUS DIVO GAUDIOSO.

GAUDETE, cœtus virginum,
  Plenas habentes lampadas:
  Sponsus sacras ad nuptias
  Venit repente: surgite.
Venit serenus Lucifer, 5
  Nocturna pellens sidera:
  Optata lux solennibus
  Adest dicata gaudiis;
Lux clara, qua fugans nigram
  Mundi sator caliginem, 10
  Vestri latere gloriam
  Patris diu non passus est;
Qua Gaudiosi segmina,
  Tot inreperta sæculis
  Suis videnda civibus, 15
  Dives retexit urnula.
O ter beate & amplius,
  Lapis pusille, qui tuo
  Tanti verendum præsulis
  Sinu recondis pulverem. 20
Præsul sed o beatior,
  Claræ decus Neapolis,

Tuæ

Tuæ benignus patriæ
Fer, Gaudiose, gaudia.
Adsit fides, & veritas; 25
Adsit probata castitas:
Morbos, famem, pericula
Tuis repelle mœnibus.
Ergo tibi sit gloria,
Inseparata Trinitas, 30
Verbum, Paterque, & Spiritus,
Qui condidistis omnia.

L I X.

DE EODEM AD VESPERAS.

AUDIAT surgens pariter, cadensque
Sol tuas laudes, meritosque honores,
Urbis o nostræ columen, tuæque
Gloria gentis.
Audiat cælum, mare, terra, & aer, 5
Annuos ritus tibi dum novamus,
Dum damus flammis adolenda sacris
Tura per aras.
Huc ades festa redimite fronde,
Cælitum plausus, choreasque linquens; 10
Et tuam sedem, tua, Gaudiose,
Ossa revise;
Ossa, quæ longa tumuli sub umbra
Abdita, ignaras latuere gentes;
Nocte mox pulsa redeunt apertas 15
Lucis in auras.
Hic dies nobis celeber, precamur,
Lætior semper redeat, nec ullos
Hostium motus ferat, aut maligni
Sideris æstus. 20
Da tuis longam, venerande, pacem
Civibus, da perpetuos honores,
Da bonam mentem, superique plenos
Luminis haustus.

Justa

Justa poscentes animo benignus
 Adjuva; injustos moderare sensus.
 Sentiant per te patuisse castis
  Æthera votis.
Laus tibi, cæli pater, atque princeps,
 Omnium rector simul & creator; 30
 Quem fides veri studiosa Trinum
  Credit, & Unum.

L X.

AD DIVUM NAZARIUM.

Dive, cui vasti metuenda ponti
 Vis, & iratæ famulantur undæ;
 Quem per & spumas gradientem, & æstus
  Nauta vocavit.
Ah miser pœnas pelago daturus, 5
 Quum niger circumstreperet procellis
 Auster, & turbata minax feriret
  Sidera fluctus:
Te, mihi sanctum, patriumque numen,
 Te canam, gentis columen Latinæ, 10
 Auream prolem patris Africani,
  Perpetuæque
Matris heu vulnus grave, dum relictis
 Tibridis ripis, Italoque Cælo,
 Sponte trans Rhætos iter, & nivosas 15
  Arripis Alpes;
Lacte depulsus velut ille, primi
 Quem rapit cursus generosus ardor,
 Pullus, & matrem fugit, & rapaces
  Transilit amnes. 20
Mox & ad Rhenum, horribilesque tendis
 Treverûm gentes animosus hospes,
 Morte festinans capere invidendæ
  Præmia palmæ.
Hic, ubi e caræ gremio parentis, 25
 Jam necis magnæ comitem futurum,

Exci-

Excipis Celſum, pater, & ſalubri
Perluis unda.
Perluis totas, mora nulla, & urbes:
Undique exhauſtis properatur agris: 30
Barbaros gaudent Druidæ ſacrorum
Ponere ritus.
Nazari nomen, meritique famam
Audiit, ſiquem Liger in remotis
Occulit ripis, refugove inundat 35
Sequana curſu.
Te neque injuſti rabies Neronis,
Impios jam jam minitantis ignes,
Non per exſertos Anolinus urgens
Terruit enſes. 40
Jam voluptatum, gelidæque victor
Mortis, & lapſi reparator orbis
Diceris, mileſque peræque Iberis
Notus, & Indis.
Ergo ſperatum, genitor, triumphum, 45
Et parum factis meruiſſe cælum eſt:
Aureum vultu jubar, & coruſcos
Fundis honores.
Salve io, magni nova lux olympi,
Cui per extentas operoſa terras 50
Templa tot ſurgunt, calidiſque fumant
Ignibus aræ.
Nos tibi hac grata ſcopulorum in umbra
Rite parvis ædiculam columnis
Ponimus: nos perpetuo ſacramus 55
Marmore fontem.
Accipe æſtivos, nova ſerta, citrum, &
Virgineas lauros, gracileſque myrtos,
Quoſque Mergillina tulit propinquo
Littore flores. 60
Cui mihi longos liceat per annos
Hic ſacra, & feſtos renovare ludos,
Et tuum caſtis ſine fraude votis
Poſcere numen.

LXI.

LXI.

DE FERDINANDO HAVALO.

PISCARIÆ PRINCIPE.

ADMOVEANT iterum cælo si castra gigantes
Hoc duce, quo Ligurum gloria fracta jacet:
Cum Marte Enceladus, cum Phœbo signa Typhoeus
Conferet, ipse Havalus cum Jove bella geret.

LXII.

IN NOLAM URBEM.

INFENSUM Musis nomen, male grata petenti
Virgilio optatam Nola negavit aquam.
Noluit hæc eadem Joviano rustica vati
Hospitium parvæ contribuisse moræ:
Iccirco nimirum hoc dicta es nomine, Nola, 5
Nolueris magnis quod placuisse viris,
At tibi pro scelere hoc cœnosos fusa per agros
Exhausit populos Styx violenta tuos.
Jamque quid, o nullis abolenda infamia seclis,
Imprecer? & cælum desit, & unda tibi. 10

LXIII.

IN LYGDAMUM.

QUÆRIS, Lygdame, musca cur voceris?
Nam musca es, mihi crede, tam molesta,
Quam nec sunt culices, gravesque fuci,
Quam nec vermiculique, cimicesque.
Unum te tamen arceat necesse est, 5
Turdelæ auxilium cacantis, ut te
Non muscaria, milviique caudæ,
Non alæ accipitrum potentiorum
Avertant, abigantque sævientem.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
EPIGRAMMATON
LIBER TERTIUS.

I.

MARIÆ GARLONIÆ GRAPPINÆ.

PROPAGO formosæ arboris
Formosa virgo, quæ vagos
Inter orta Cupidines,
Veris lilia vincis,
Rosasque molles, & croci 5
Pulchre rubentis igneum
Florem, & uvidulas comas
Halantis hyacinthi:
Redisti avitos ad lares,
Felicem ocellulis tuis 10
Redditum Neapolim,
Caro adnixa marito:
Redisti ad optatos choros
Æqualium, & probos sinus
Matris, ac bene cognitum 15
Fratris dulcis amorem.
Quis o, quis hunc albo mihi
Signet diem lapillulo?
Quis Sabæa calentibus
Addat munera flammis? 20
Vocanda Musarum cohors.
Huc huc, benigna; & abditam

Barbi-

Barbiton cape, myrteis
Frontem vincta coronis,
Thalia: quid dignum tuo 25
Promis favore? quid bonæ
Voce, vel fidibus ſtudent
Reſpondere ſorores?
Sed eſſe quid lætum, Deæ,
Hic abſque amoribus poteſt? 30
Non movet Chione ſuis,
Non me Lyda papillis,
Procul faceſſant hinc malæ,
Sæcli pudor, libidines.
Mi ſat eſt, minuat graves 35
Si Garlonia curas.
Juventa, cur me tam cito
Ludendo inepta deſeris?
Hæc erat facies novis
Non fraudanda libellis. 40

II.

AD CASSANDRAM.

Quarta Charis, decima es mihi Pieris, altera Cypris,
Caſſandra una choris addita Diva tribus.

III.

SE FIDEM SERVATURUM.

Si poſt fata novos animas errare per artus,
Vera docent Samii dogmata nota Senis;
Nec pote mens eadem mutari, ſeu ferus altis
Erret aper ſilvis, ſeu vaga cantet avis:
Ipſe ego (mens quoniam eſt uni ſervire puellæ)
Exſurgam mœſtis turtur ab exſequiis.

IV.

AD FEDERICUM.

Litibus abstinui semper; mihì testis Apollo est,
Et Musæ, & studiis otia grata meis.
Nunc me nescio quis per tristia jurgia versat
Scotius, & rauci cogit ad arma fori.
Es fateor magnus pulsis, rex inclyte, Gallis. 5
Pelle etiam Scotos, & mihi major eris.

V.

AD EUNUM.

Quidquid erat tripodum Cumis, Delphisque, petisti,
Discere fortunam dum cupis, Eune, tuam.
At Deus: Exstabis supra regesque, ducesque:
Veridico tandem rettulit ore tibi.
Tu tamen hinc vanos sumpsisti, Græcule, fastus: 5
Jam magni dominus, jam pater, orbis eras.
Ecce crucem ascendis: non te Deus, Eune, fefellit:
Omnia sunt crepidis inferiora tuis.

VI.

AD PORCIAM BRANCIAM,

ET ISABELLAM SOROREM.

Porcia, & Isabella, venustæ pignora matris,
Dicite, quis vestras non amet illecebras?
Tu quoque dic, tali quum sis dignissima partu,
Quis, Leonora, tuo nolit ab igne mori?
Natarum illecebris, matris simul ignibus uri 5
Qui cupit: is mortis flagrat amore suæ.
Vita, vale; in lucro est periisse: sed hoc reliquum, Mors,
Quod finis, est ipsis vix satis exsequiis.

VII. In

VII.

In nonnullis Editionibus hoc Epigramma occurrit, quod fortasse ab ACTIO rejectum, extra caeterorum numerum vagari coepit.

QUUM A PATRIA DISCEDERET.

PARTHENOPE mihi culta, vale, blandissima Siren:
Atque horti valeant, Hesperidesque tuæ.
Mergillina, vale, nostri memor: & mea flentis
Serta cape, heu domini munera avara tui.
Maternæ salvete umbræ: salvete, paternæ: 5
Accipite & vestris turea dona focis.
Neve nega optatos, virgo Sebethias, amnes:
Absentique tuas det mihi somnus aquas,
Det fesso æstivas umbras sopor: & levis aura,
Fluminaque ipsa suo lene sonent strepitu. 10
Exsilium nam sponte sequor. Fors ipsa favebit:
Fortibus hæc solita est sæpe & adesse viris.
Et mihi sunt comites Musæ: sunt numina vatum:
Et mens læta suis gaudet ab auspiciis.
Blanditurque animi constans sententia: quamvis 15
Exsilii meritum sit satis ipsa fides.

Actii Synceri Sannazarii Carminum Finis.

ILLUSTRIUM POETARUM

CARMINA

AD SANNAZARIUM,

ET DE

SANNAZARIO.

JOANNIS PARDI

Responsio ad Elegiam II. Libri I. Sannazarii, quæ incipit: *Parde decus patriæ*.

ACci, cui simplex peperit facundia nomen
 SYNCERI, & vitæ candida simplicitas:
Si pecus exiguum nobis, si commodius esset,
 Qui pecus, & dominum pascere posset, ager;
Ipse quoque in silvis non dedignarer opacis
 Vivere, quas magni diique deæque colant.
Ruris deliciis fruerer, rurisque labores
 Exciperem, fessis sæpius agricolis.
Hic ego longa meæ cupiissem stamina vitæ
 Deduci, hic atram rumpere fila diem.
Par igitur nobis studium, disparque facultas,
 Hinc sequimur vitæ munera disparia.
Ergo prædiolis tu, qui potes, utere avitis,
 Pinguius & Siculis pasce pecus gregibus:
Mi quia nulla soli natalis cura relicta est,
 Cura sit externi sidereique soli.

HIERONYMUS CARBO ACTIO SYNCERO.

QUum tibi cælesti faveat de virgine natus,
 Mystica cui vatum sacra canenda dedit:

Quum-

Quumque ingens nova Musa decus, laudemque pararit,
 Innectens capiti Delphica serta tuo:
Famaque quum volitet circum plaudentibus alis,
 Gestiat & sacræ limina adîsse domus,
Quid cessas, SYNCERE, fores referare, deamque
 Excipere, & docto continuisse sinu?
Illa tibi referet, quanto exspectata triumpho
 Carmina, & ingenii sint monumenta tui.
Surge igitur, vivensque piæ cape præmia curæ.
 Post cineres sera est gloria, serus honos.

CLEMENTI VII. PONTIFICI MAXIMO
ANTONIUS DONATUS *Andreæ Matthæi filius*
AQUIVIVUS *Joviæ Comes*.

EN tibi, summe pater, sacros referentia partus
 ACTIUS Aonidum munera rara dicat.
Quæ non furta Jovis, vanæ aut mendacia Cretæ,
 Aut ortam ex undis commemorant Venerem:
Sed puerum cæli dominum, regemque, Deumque,
 Quem peperit salva virginitate parens.
Fama canit soli vultus licuisse per artem
 Lysippo regis reddere posse sui:
Hæc igitur si cura fuit mortalibus, ut se
 Præclaro vellent fingier artifice,
Te merito CHRISTI laudes, pater alme, juvabit
 ACTIACO scribi carmine, non alio.

JO. JOVIANUS PONTANUS *de Hortis Hesperidum libro* II. *ubi agit de Limonibus*, *& eorum cultu*.

QUALEM prærupti sub vertice montis, adeso
 Litore, secessu in molli, sub rupe cavata,
Et Baccho felix, felix Amathuside myrto,
Frondenti & lauro Neptunia Mergilline
Læta colit; non æstus eam, non frigora tentant;
Non rivi crepitantis opem, non fictilis urnæ

Exoptat sitiens, large quam Thespias unda,
ACTIAQUE Aoniis irrorent dolia lymphis.
Ah fatum crudele hominum, & sors invida votis!
Ignotos nunc per populos, per Gallica regna
Horrentem ad Rheni ripam, atque ad Norica saxa
Exsulat, Oceanique vada ad squallentia tabo
Navifragûm, extremos queritur SYNCERUS ad Anglos.
Interea sitiunt Citrii, ac Limonide in umbra
Torpet humus: decor ille horti fragrantis, & aurea
Pleïadum intereunt mala, ac sine honore relictum
Litus, & errantem dominum lacrimantur arenæ.
At Nympha e scopulis, summique cacumine saxi
Incusatque Deos, cælumque & sidera damnat:
Et saxa, & miseræ responsant antra puellæ.

GABRIELIS ALTILII ad ACTIUM SYNCERUM,
& M. Antonium fratres Epistolam Consolatoriam in matris funere quære infra in Carminibus ejusdem Altilii.

CHARITEI.

HOs libros Juvenalis, atque Persii
SYNCERUS Chariteïo sodali
Misit ACTIUS, optimus poëta.
Ille maximus omnium poeta
Quos arguta Neapolis creavit:
Quem SANNAZARIUM autumat vetustas:
Mi dono dedit aureos libellos,
Ornatos minioque purpuraque.
Quare vos agite, o bonæ Camœnæ,
Meo nomine gratias amico;
Virgo cui faveat parens tonantis:
Tithoni ut superet perennis ævum,
Suis perpetuo & bonis fruatur.

JOANNIS PIERII VALERIANI.

O Faustos hodie meos ocellos,
Queis tantum licuit videre pulchri!
Ut nunc subsiliuntque gestiuntque!
Ut cordi, utque animo, intimæ ut medullæ
Spargunt illecebras petulciores!
Queis demum licuit videre amatam
Illam illam faciem optimi poëtæ
ACTII, qui Italicum melos polivit,
ACTII, qui columen chelys Latinæ;
Qui summum decus Attici est leporis.
O faustos hodie meos ocellos!

Ejusdem, ex Elegia ad ACTIUM SYNCERUM *de Amantium Metamorphosi.*

TU vero, nostri lux o clarissima sæcli,
Qui pessum ævi hujus non sinis ire decus,
Dum canis humana divinum in virgine fœtum,
Divinos partus, progeniemque novam:
Dum rapidum mediis ignem expiscaris in undis,
Sive tibi Chloris, seu Galatea placet:
Quo modulante novem gaudent premere ora sorores,
In numeros Italus, sive Latinus eas:
Cur, ACTI SYNCERE, meum misereris amorem,
Quo sine dein nobis nulla futura salus? &c.

BASILII ZANCHII, *ex Elegia in Lycinnam, ad* ACTIUM SYNCERUM SANNAZARIUM. *pag.* 188. *Carm. ed. Basil.*

ACTI, plectra movet cui lenia pulcher Apollo;
Gratia cui dulci semper in ore sedet:
Te viridis Sebethus habet, te florea Tempe,
Cantantem faciles inter Hamadryadas.

Nunc molles Elegos, nunc culta Epigrammata pangis;
  Nunc etiam magno digna Marone sonas.
Nec pudet Arcadia carmen duxisse cicuta;
  Quærere nec densas Phyllida per salices:
Nec manibus tepidi tractare coagula lactis,
  Nec calathos lentis texere viminibus.
Et tua litoreæ respondent carmina Nymphæ,
  Saltat & ad numeros Naïca turba tuos.
Quidquid agis (nam te numquam cessare putandum est,
  Tradere nec molli pectora desidiæ)
Nemo est, crede mihi, te fortunatior uno,
  Nec cui tot dederint numina delicias, &c.

Ejusdem. Nænia in ACTIUM SYNCERUM SANNAZARIUM, *ibid. pag.* 159.

SUCCESSOR jam, Phœbe, tibi vaga cornua Phœbe
Junxerat, & puri fulgebant ætheris ignes:
Et faciem Terræ nigrantibus horrida pennis
Texerat, & somnos fessis mortalibus alma
Nox tulerat: quum me placidus sopor occupat alta
Pausilypi sub rupe, novi qua lumina Solis
Prospicit, & placido jactantes retia ponto.
Quam subter jacet apricis circumdata campis
Planicies: hic aura levis per florea Tempe
Ludit, & afflatæ flectuntur leniter herbæ.
In medio dulci crepitantes murmure rivi
Subsiliunt, circumque viret densissima silva,
Ipsa suis manibus rerum Natura creatrix
Quam sevit: non ulla comis decussit honorem
Ventorum vis sæva: riget non illa pruinis,
Non nivibus solita est canis albescere silva,
Nec gemit, aut raptis nemus omne immurmurat umbris;
Æterno sed vere tepet lætissima tellus.
Hic densa non una sedens philomela sub umbris,
Nunc summo pendet ramo, nunc carmina mille
Concinit, & pennas radiis expandere gestit.
Nunc querulos inter nidos confusa volucrum

Turba

Turba canit, cantuque diem lætata salutat.
Ecce autem, dum membra rigat languentia somnus,
Extollens sese tota mœstissimus unda
Sebethus, viridi limo rorantia tectus
Corpora, muscosoque comas velatus amictu
Astitit, & mediis clarum sese obtulit umbris,
Talia vociferans: Quis te, SYNCERE, Deorum
Abstulit, & nostris invidit, candide, terris?
Hoc erat, hoc latices quod jam mirabar amaros,
Quod prærupta procul fumabant summa Vesevi.
Tu vero quid membra foves? age lumina solve
In fletum; lacrimisque diu testatus ademtum,
Et tumulum statue, & tumulo solennia mitte.
Confestim excussus somno ter pectora planxi,
Ter gemitu implevi tristis nemora omnia circum;
Et tandem in fletum lacrimantia lumina solvi.
Tu mecum o, quæ saxa colis, quæ funera cantas
Conjugis amissi, tristes meditare querelas,
Alcyone: vos o pictis Acheloides alis,
Antiqua Tellure satæ, conjungite luctus.
Tuque adeo, quondam felix, cantataque Musis,
Parthenope, mecum inferias, & funera vati
Redde; iterum crines, iterum discissa papillas,
Post magni occasum, supremaque fata Maronis.
Quis nunc te nobis, qui nunc, SYNCERE, Deorum
Abstulit, & nostris invidit, candide, terris?
Nimirum paullo ante feri data signa doloris:
Nec mens læva fuit: caput aureus occuluit Sol
Nube cava: septemque dies, septem æthera noctes
Vidimus in liquidos totum dissolvier imbres;
Et mœrens canum excussit caput Apenninus,
Et castella humeris tremuere hærentia duris.
Nec tamen infletum linquam te, nobilis ACTI;
Accipe, terra, meas lacrimas; vos flebile carmen
Ingeminate piis commotæ questibus auræ.
Te mecum e vitreis Lucrinæ Naides antris,
Te flebit conjuncta meis Euplœa querelis,
Inarime, Prochyteque fero circumdata ponto,

Nesis, & assiduo pulsata Megalia fluctu:
Te placidus Limon, te felix palmite Gaurus,
Teleboûmque domus, dilectaque litora Bajæ,
Teque Dicarchæi portus, te proxima Cyme,
Ænariæque lacus celebres, & Vesvia rura,
Te referent veteris resonantia saxa Minervæ.
Te Stabiæ, te terrigenûm perfusa cruore
Terra gemet: funusque tuum, laudesque sonabunt
Arva tibi dilecta, Ceres, tibi cognita, Bacche.
Vos patrii mecum, vos suspirabitis amnes,
Flebitis & virides toto cum flumine ripæ;
Vos mecum rigidi montes, vos invia lustra,
Vos gelidæ valles discetis flere, meique
Testes vos eritis circum nemora alta doloris:
Testis erit, quæ sola gementibus ingemit Echo;
Testis erit, qui cuncta videt, qui luce recludit.
Præterea Serri in ripis viridantibus alti
Nulla erit e duro quæ non in cortice signet
Populus ah mœstum, & semper lacrimabile carmen.
Quis nunc te nobis rapuit, SYNCERE, Deorum?
En tibi Parthenope tumulum mœstissima mater
Construit, & Pario decorat tua funera saxo,
Atque sepulcrales longinqua in secula pompas.
Has lacrimas, vulsamque a vertice Mergillina
Cæsariem, & violam, & candantia lilia fundit.
Has nassas, hæc lina tibi, SYNCERE, sepulto
Piscator dicat; & soli cantare periti
Arcades hos calamos, & pastoralia serta
Apportant: tu dona libens, tu vota benignus
Suscipe, & o tantos præsens solare dolores.
Parva loquor: te Nereidum, te docta sororum
Musarum venerata cohors, te mater Amorum
Flebilibus modulata modis, tibi funera solvit,
Et tumulo lacrimas oculis turgentibus addit,
Et tumulo densas inducit sedula lauros:
Et Paphia vestit myrto, & pallente corymbo:
Tum vivax apium, & Milesia vellera donat,
Purpureasque rosas, & purpureos amaranthos
Spargit,

Spargit, & ammineo redolentia mella Lyæo:
Æternoque tuum designat carmine bustum.
Nereidum, Pontique decus, SYNCERE, sepulcrum
Hoc posuere tibi formosa Doride natæ.
Musarum, Phœbique decus, SYNCERE, sepulcrum
Hoc posuere tibi pulchra Pimpleide natæ.
Idaliæ, natique decus, SYNCERE, sepulcrum
Hoc posuit tibi mœsta Jovis pulcherrima proles.
I felix: jam te Elysii, ter magna, recessus,
Umbra, manent, manet umbra tui divina Maronis:
Innumerique alii, queis vel tua cognita virtus,
Vel qui felices tecum vixere per annos.
I felix animi, fortunatusque laborum,
Jamque vale, vale o vates: vos saxa valete.
Terra, tibi violæ sint o, sit perpetuum ver,
Quæ cineres vatis servas felicis, & ossa:
Et Zephiri molle inspirent tibi semper Amomum.

Ejusdem.

TUMULUS ACTII SYNCERI SANNAZARII.
ibid. pag. 226.

HAs nassas; hæc lina tibi, SYNCERE, sepulto
  Piscator tenui dedicat arte Mycon.
Hos calamos, myrtumque tibi, viridemque coronam
  Arcadia pastor ponit ab arte Lycon.
Has lacrimas, vulsamque a vertice Mergillina
  Cæsariem, & violas spargit, & ammineum.
Parthenope patria ipsa tibi de marmore bustum
  Condit, & extentis funera temporibus.
Quid moror? æterni te suspicit umbra Maronis,
  Et sibi vicinum donat habere locum.

PETRI BEMBI.

DA sacro cineri flores: hic ille Maroni
  SYNCERUS Musa proximus, ut tumulo.

PETRI

PETRI GRAVINÆ.

QUi divina legis SYNCERI carmina vatis,
Magnaque Virginei sacra Puerperii:
Non hæc humano credas procedere sensu;
Auctori mentem movit, & ora Deus.
Hunc sibi delegit, quo non cælestia quisquam
Grandius, aut pleno cultius ore sonet.

ANTONII TIBALDEI.

VIrginis intactæ Partum, Partumque videbis,
ACTIA quem docto pectore Musa dedit.
Admirandi ambo: humanæ fuit ille saluti
Utilis, humanis hic fuit ingeniis.

NICOLAI ARCHII COMITIS;
EX ELEGIA
AD ALEXANDRUM THIENUM.

IPse ego Parthenopen visam studiosus amœnam,
Claraque SYNCERO litora culta seni.
Illic est animus vos exercere, Camœnæ,
Magnus ubi cecinit pascua Vergilius.
Hic ego te, SYNCERE, sequar: SYNCERE, tuo mî
E sacro fas sit fonte levare sitim.
Tu canis Arcadici pastor pineta Lycæi:
Sebethi propter flumina pascis oves.
Et canis obscura cantantem nocte Lyconem:
Formosæ defles Phyllidis interitum.
Proteaque intacto mulcentem carmine phocas:
Vertis & in Salices pectora Naïadum.
Virginis & celebras Partum graviore cothurno
Andini æquiparans carmina Vergilii.
Felices silvæ, quæ te sensere canentem,
Quæ audivere tuos æquora pulsa sonos!
Seu te Pausilypus, seu candida Mergilline,
Seu retinent caræ litora Parthenopes:

Ipse

Ipſe ſequar, modo tu non dedignere ſequentem,
Nec timeam iratum te duce adire fretum.
Quod ſi contingat, dominæ ſpernentur amores,
Et regum ſummæ deſpicientur opes.

M. ANTONII FLAMINII.

QUANTUM Virgilio debebit ſilva Maroni,
Et paſtor, donec Muſa Maronis erit:
Tantum pene tibi debent piſcator, & acta,
ACTI, divino proxime Virgilio.

Ejuſdem. Carminum Libro II. Elegia de ſe proficiſcente Neapolim. edit. I. Com. pag. 65.

PAUSILYPI colles, & candida Mergillina,
Et myrteta ſacris conſita litoribus,
Si mihi poſt tantos terræque mariſque labores
Contigerit veſtræ limina adire DEÆ,
Limina, quæ vates ſpecula fundavit in alta
ACTIUS Eois clarus, & Heſperiis,
His ego pileolum figam, & calcaria, & enſem,
Et quæcumque vagus arma viator habet.

Ejuſdem ex Carmine XLIII. lib. V. ad Marium Galeotam, edit. I. Cominianæ pag. 142.

TU ne, docte Mari, tuo ſodali
Potes conſulere, ut ſuas ineptas
Nugas edat, & ora per virorum
Vagari ſinat? ACTIO ne veſtro
Me contendere vis? ego, inquam, amice,
Poſtquam is carmina tam venuſta, tamque
Polita edidit, audeam libellos
Meos edere? nonne, quæſo, id eſſet
Olori obſtrepere anſerem? &c.

PETRI

PETRI ANGELII BARGÆI

Cynegeticon lib. IV.

. . . . . Quique Aoniis gratissimus antris
Maxima virginei celebrat miracula partus;
Tum (*) Musa summis e verticibus Parnassi
Voce vocans trahit æquoreas ad litoris undas.

BERARDINI ROTÆ

DE MERGILLINA

SYNCERI SANNAZARII.

QUi venis Aonio quæsitum vertice Musas,
Quære alio; hinc abeunt, hospitium iis aliud
Mergillina tenet felici litore: tu si
Quæris eas, montem desere, litus adi.

Cujusdam de SANNAZARIO.

SMyrnam olim decimum pressisti, Cinna, sub annum.
Hic gessit Partum bis duo lustra suum.

JO. MATTHÆI TOSCANI.

PLurima molitus præclara, per omnia summum,
Quod dare vel poterant singula, nomen habet,
Martis opus, dignum testatur sanguine equestri:
Exsilio in regem est certa probata fides.
Sic illum piscator amat, sic acta remugit,
Ut pecoris custos, silvaque Virgilium.
Jam sacra quid vatum pepererunt pectora CHRISTO,
Virgineis quod se Partubus æquiparet?

Sed

(*) Qui duo postremi versus ex Areosto desumti videntur: Vid. pag. 186. hujus volum.

Sed nova Mænalias quod ducis ad antra Camœnas,
Et calami Tuſcos edidicere modos.
Hoc proprium, SYNCERE, tuum eſt: hoc Itala tellus
Ante Syracoſii carmina vatis amat.
Tu belli, tu pacis honos: tibi denique lingua
Et renovata vetus debet, & aucta recens.

GEORGII FABRICII.

Ex Itinere Neapolitano ad Caſparem Nævium.

——— deinde cavatum
Pauſilypi in tenebris, & iniquo lumine montem
Egreſſi, albentis templa ardua Mergillinæ
Ad mare conſpicimus, Cygno fundata ſonoro:
Cujus vox ultra Gangen audita, Tagumque,
Dulcibus implevit vaſtum concentibus orbem.
Nec poterant magnis alia oſſibus oſſa Maronis,
Conjungi melius, quam quæ ſunt juncta, &c.

GERMANI AUDEBERTI

In Parthenope pag. 7.

SYNCERUSque ingens æterno carmine panxit
Virgineos partus, & piſcatoria lina
Luſit, amata ſedens ad litora Mergillines.

NICOLAI HEINSII DAN. FIL.

In Elegia cui titulus *Pauſilypus*; ad Caſparem Kinſcotium.

FORSITAN hac olim requieverit ACTIUS umbra,
ACTIUS Auſoniæ fama ſuperba lyræ.
Illum Aganippeæ raptum juga Mergillinæ,
Et vidua Siren fleſſe putatur aqua.
Tu quoque mutaſti veterem, Philomela, querelam;
Juſtior hinc lacrimis & pia cauſſa tuis.
Non facit invidiam dolor hic tibi, Tereos uxor.
Quam bona nunc mater, quam bona nupta fores!
Tune eadem, æternum tun' fleſti hinc ante Maronem,
Daulias, ah mœſtis ingenioſa modis?

Tun'

Tun' tantum, infelix, speraras ferre dolorem?
  Quid tibi tunc animi, quid tibi mentis erat,
Quum gemitus Phoebea pios ad busta trahentem
  Percita funestis silva secuta sonis?
Audit, & admonito geminantur vulnera luctu.
  Flebilius certe, quam modo, visa queri est.
Perge queri, miseranda, queri sine fine memento
  SYNCERUMQUE tuum, Virgiliumque tuum.
At mihi sit sanctas venerari cominus urnas,
  Aonium Tempe Parthenopea nemus.

LODOVICO ARIOSTO

Nel Canto XLVI. del suo Furioso alla Stanza 17.

Veggio i sublimi, e sopr' umani ingegni
  Di sangue, e d' amor giunti, il Pico, e il Pio.
  Colui che con lor viene, e da' più degni
  Ha tanto onor, mai più non conobb' io.
  Ma se me ne fur dati veri segni,
  E' l' uom che di veder tanto desio,
  GIACOBO SANNAZAR, ch' a *le* Camene
  Lasciar fa i monti, ed abitar l' arene.

† ANONYMUS DE ACTIO SYNCERO SANNAZ.

Ex Schedis MSS. adhuc ineditis Bibliothecæ Ludovici Beccatelli Archiepiscopi Ragusini in Jacobi Superantii Patritii Veneti insignem Bibliothecam illatis.

QUIS, SYNCERE, queat meritas tibi reddere laudes?
  Ante putem summi scandere regna poli.
Tu prius in silvis gracili modulatus avena
  Pastores inter caprigenumque pecus:
Mollia per dumos cecinisti carmina Nymphis
  Fertilis Arcadiæ per juga celsa vagans.
Nec tibi cerata meditanti carmina canna
  Dulce sonans posuit Tityrus ante pedem.
Mox pecora, & rupes spernens habitare minantes,
  Musa tibi Adriaci est incola facta maris.

Hic

Hic tibi contextæ celebrantur vimine nassæ
  Rupibus appositæ, qua levis alga natat.
Retibus & tracti vicina ad litora pisces,
  Conchaque, in extremum quam tulit unda sinum.
Nec minus hic dulcem docuisti mœstus amorem;
  Fluctibus ille etiam nam sua regna tenet.
Ista quidem calamo primum meditatus agresti,
  Lusisti, donec læta juventa dedit.
Ast ubi Musa favens, matura adolevit & ætas,
  Acrior, & pressa est corde tepente Venus:
Succurrit, (fato ne, incertum, an æthere ab alto
  Jusserit, æternum qui regit astra, Deus)
Heroum nunc gesta gravi celebrare Thalia;
  Namque decent magnos ardua cœpta viros.
Tunc placuit non facta hominum, non facta deorum,
  Numina quæ prisci vana tulere patres:
Ast Patris ætherei Sobolem ostentare decoram,
  Conceptam verbo quam bona Virgo tulit.
Quove aliis hæc facta hominum, præstantque deorum,
  Hoc reliquos Vates vincere Musa dedit.

J. A. VULPII

MONITUM AD LECTOREM.

EDIT. III. PATAV.

Vix iterum prodierant ex Cominiana typographia Carmina Sannazarii, quum vir doctus, nostrique amantissimus, Alexander Branchetta Abbas Bononiensis, misit nobis muneri exemplum Editionis vetustæ Neapolitanæ, raræ admodum ac pretiosæ, in qua Libri tantum de Partu Virginis, Eclogæ Piscatoriæ, ac Lamentatio de Morte Christi continentur. Eam Editionem olim procuraverat Cassandra Marchesia, mulier nobilis, poeta ipso consentiente. Quum autem ea paucissimis nota sit, existimavimus propterea, nos gratum facturos hominibus elegantioribus, si de illa, variis ejus lectionibus, aliisque rebus singularibus, quas in omnibus posterioribus editionibus frustra quæras, Sannazarii amatores diligenter doceremus.

Liber est ampliore forma & magnifica, ut ex interioris marginis latitudine facile colligas: nam exterior in hoc exemplo nostro detonsus valde est; antiquus videlicet libri possessor voluit eum libellis aliquot formæ minoris aptare, & in unum corpus compingere: id ostendunt numeri paginarum manu exarati; quum nulli a typographo huic Editioni fuerint appositi. Paginæ singulæ viginti lineas continent, charactere quem typographi *silvium* appellant. Spatium lineis interjectum adeo latum est, ut minus concinnum videri possit. Frons voluminis ex duabus tantum lineis constat inæqualibus. Litteræ in ea sunt Romanæ, ac mediam paginam occupant: ita scilicet:

S Y N C E R I.
DE PARTU VIRGINIS.

In

In aversa charta hæc leguntur, eodem charactéris genere:

EXEMPLUM SEV COPIA
APOSTOLICI BREVIS
AD SYNCERVM

Quæ pagina his pariter Romanis litteris clauditur:

DILECTO FILIO
ACTIO SYNCERO SANNAZARIO

Pagina 3. occurrit epistola, seu *Breve*, ut vocant, Leonis X. Pont. Max. cujus initium, *Dilecto Filio* &c. *Cum forte de claris ingeniis* &c. Legitur autem pag. lxxiv. hujus tertiæ Editionis nostræ (*a*). Pagina 6. collocatum est Epigramma, quo Sannazarius Poema de Partu Virginis inscribit Clementi VII. Pont. Max. quod Editio hæc nostra exhibet pag. 2. (*b*). Pagina vero 7. incipit Poema ipsum, cujus libri singuli desinunt in hanc vocem, *FINIS*. Accipe, Lector, quisquis es, lectiones variantes, quas in eo animadvertimus & probavimus.

Editio Neapolitana Auctoris nutu edita anno 1526. & hæc nostra III.	Aldinæ an. 1533. & 35. Gryph. 1536. Oporin. sine temp. not. & I. & II. Cominianæ.
De Partu Virginis.	
Lib. I. v. 240. *tacita*	*tacito*
Lib. II. v. 93. *ducere*	*dicere*
162. Thermodonque	Thermodoonque
Gorius erroris accusat Autographum Mediceum quod hanc sequatur Lectionem; sed vide finem hujus Moniti.	
165. Macetum	Macedum
288. accipere	acciperet
358. rigenti	regenti

ita etiam Aldi, & Oporini.

Lib.

(a) *Hic vero pag.* lxxxix.
(b) *Hic pag.* xci.

Lib. III. v. 169.	ingressus	adgressus
202.	hæc Virgo	hæc Virgo est
287.	humero	humeros
ita omnes editiones.		*at Gorius, & hæc nostra, emendatius, vel certe elegantius.*
288.	Byoque	Byroque
298.	adclinis	adclivis
tum Aldina, & Gorii.		
425.	Cyri	Cypri

nostra hæc CYRI, *ut bene adverti possit.*

De hac vera & legitima Lectione vide a nobis notata in fine Descriptionis hujus Neapolitanæ Editionis anni 1526. *de qua nunc agimus in hoc ad te, Lector, Monito.*

Tertio demum libro absoluta, invenitur Epistola Ægidii Viterbiensis Cardinalis, quam damus (*a*) p. LXXVIII. *Hanc excipit* Breve *Clementis VII.* Dilecto filio *&c.* Accepimus librum *&c. quod exhibemus* (*b*) p. LXXVI. *in cujus calce occurrunt hæc verba:*

Sequuntur piscatoria.

Et quidem pari typorum nitore ac magnificentia accedunt statim Eclogæ & præterea Salices, quibus Romano charactere hic titulus præfigitur:

ACTII SYNCERI

SANNAZARII PISCATORIA.

Diversæ horum poematum lectiones, quas ex eadem Editione sumsimus, hæ sunt:

Editio Auctoris, & hæc nostra	*Aldinæ, Gryphianæ, I. & II.*

(a) *Hic pag.* XCIII.
(b) *Hic pag.* XCI.

stra III.	*II. Cominiana.*
Ecl. II. v. 76. exstinguite	exstinguere
Ecl. III. Qua . . . recedit.	Qui . . . resedit
v. 22.	Qua . . . resedit
	Ald. & Gryph.
v. 30. Nec	Et
v. 77. linquat	linquet
Ecl. IV. v. 16. Parthenope	Parthenopes
sola Neapol.	*hac nostra cum veteris* . . .
v. 67. vincit	jungit
v. 83. fors	fors
Ecl. V. v. 49. pinguescat	pinguescit
quiescat	quiescit
v. 74. hinc	huic
in Salicibus v. 38. Penæa	Penei
Neapol. Ald. & Gryph.	*Manutiane* 1535. *& I. & II. Com.* Penea *hac nostra.*
in Lam. de Morte Christi.	
v. 91. tumidos	timidos
cum Aldina 1533.	

His omnibus additur in vetusto illo codice Lamentatio de Morte Christi; subscribitur, FINIS. *Leguntur deinde verba sequentia, quæ manifestam habent ac pulcherrimam declarationem, quantum Romanæ Ecclesiæ auctoritati Scriptor tribuerit, & quanta religione ac obsequio illam venerari solitus fuerit. Hæc autem declaratio in posterioribus omnibus Editionibus omissa est; qua de caussa, incertum.*

Si quid in hisce scriptis nostris devium fortasse à sanctissillis Majorum decretis visum judicatumve fuerit; qualecunque id sit, Pontifici Summo, ac Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ castigandum relinquimus.

Adjecta sunt præterea nonnulla clarorum virorum testimonia de Sannazario, vincta & soluta oratione; scilicet.

cet. Hieronymi Carbonis Epigramma, *quod hic legitur* (*a*) *pag*. 179.

Hieronymus Carbo
Actio Syncero.

Antonii Thebaldæi Epigramma; *hic p*. 187. (*b*)

Ant. Thebaldæus
Lectori.

Petri Gravinæ Epigramma; *hic p*. 187. (*c*)

Petrus Gravina
Lectori.

Hieronymi Angeriani Epigramma.

Hieronymus Angerianus
Actio Syncero.

Flevit inops Momus; cum vidit carmina quæ tam
Culta facis, dixit: Sic sacra Musa canit.

Hieronymi Borgii Epigramma.

Hieronymus Borgius.

Femineum Virgo Solymæ genus inclyta terræ
Ut radiis superat lux decoratque suis:
Virginis ut Nato cunctos hominesque deosque,
Syncero vates sic superare datum.
Felix Parthenope, quæ mira poemata mundo
Pangis, alisque novos Virgiliosque paris!

Idem Actio Syncero, & Andreæ Matthæo
Aquivivo Hadrianorum Duci.

Non alio partus Sinceræ Virginis altus
Quam, Syncere, tuo carmine dignus erat.
Et tibi, Dux procerum, grates, Aquivive, perennes
Orbis agit, tantum quo duce prodit opus.
Antonii Donati &c. Epigramma, hic p. 180. (*d*)

Cle-

(a) *Hic autem pag*. 174.
(b) *Hic vero pag*. 182.
(c) *Hic pag*. *ibid*.
(d) *Hic vero pag*. 175.

Clementi VII. Pont. Max.
Antonius Donatus Andreæ Matthæi
Filius Aquivivus Joviæ Comes.

Belisarius Aquivivus Neritinorum Dux Actio Syncero Sannazario

S. D.

Debemus plurimum tibi, *Syncere Acti*, amicorum optime, quando tu vir quidem nobilissimo loco natus, amicis, temporibus, ætati tandem nostræ ut satisfaceres, amicorum precibus ductus es, ut rarissima carmina illa tua de Partu Virginis divinaque in lucem ederes. Quam ob rem & publice ab omnibus tibi habendæ sunt gratiæ, & privatim a nobis agendæ, quod summa incredibilique hac voluptate, quin tui nominis gloria perfrueremur, privari nos minime permiseris. Caruissemus siquidem illa, quæ tam & si nobis, qui te amamus, colimus, observamus, nota diutius fuerat, nunc tamen ita Christianis omnibus innotescet, ut tibi merito ex carminibus tuis unusquisque nostrum gratulari possit. Ea etenim sunt, ut longe plures admiratores eorum, quam imitatores fore censeamus. Nam & tibi peculiarem fidem, quam plane antea cognoveramus; & majoribus tuis jam in lucem edidisti. Cum nihil abs te, viro quidem sine controversia claro, nisi clarum, apertum, elegans exspectari, nisi quod omnia, quæ tot annis mente conceperas, quæque ad fidem qua præditus es, pertinerent, exprimi possent. Quippe Federicum olim Neapolitanorum Regem, propria domo relicta, laribus, focis, tuis denique omnibus, exsul a patria pro fide servanda, in Galliam secutus es, neque alicujus præmii spe, (cum regno privatus esset) sed pro fide tantum, quæ tibi innata est, regem sequi voluisti. Nunc vero, ut quæ tua sit probata fides, quæ fidei in te radices hæserint, posteris omnibus patefieret, perfecisti opera, atque labore ut divinis carminibus tuis Partus Virginis celebraretur. Quibus sane speciem illam Virgilianæ compositionis & elegantiæ, qui docti

sunt viri, cognoscerent. Et, ut paucis explicem, ut quæ vix singula in scriptoribus ceteris exstitisse videamus, in unum recepta universa, in divinis carminibus tuis eluceant. In his etenim cum orationis splendore contendit brevitas, cum rotunditate ornatus, cum fluxu carminum pulchritudo; atque ità demum abs te omnia numeris, & sententiarum gravitate mandata videntur, ut ad cujusvis scriptoris antiquissimi candidissimique laudem accedant. Legimus, Platonem arbitratum fuisse hominum animos à cælestibus sedibus ad inferiora devolutos, cælestem illam musicam pernoscere nequaquam posse: interim vero non vocum modulationibus, (ut vulgus existimat) quæ tametsi aures demulceant, animum vero instruere nullo modo possunt, divinam tamen harmoniam imitati, graviori quodam judicio profundos intimosque sensus eleganti carmine ità exprimunt, ut divini propterea vates appellentur. Non enim solum auribus adulari, sed etiam divina ambrosia mentes demulcere videntur. Nec vereor, te solum, *Acti Syncere* mi, inter primos multorum etiam antea seculorum connumerare. Quandoquidem tibi divinitus concessum sit, ut divina hæc tua carmina modo alte surgentia, modo (cum tibi expedire visum est) vehementi impetu ruentia, quo velint, lectorem attrahant. Quo fit, ut quod antiquitas illa credidit, quod philosophorum judicio comprobatum est, tua opera, studio, doctrina dicere etiam audeamus; nullum videlicet esse scriptorum genus qui aut magnitudine eloquentiæ, aut divinitate sapientiæ poetis pares judicandi sint. Quid enim abs te prætermissum est, quod sanctæ literæ explicent, quin tu candidissimis etiam carminibus tuis singillatim scribas? Nam Imperatoris omnium Dei legationem ad Virginem: demissi Angeli per aera volatum: conceptum sine labe puerum: Virginis partum: pastorum exsultantium cantus: Regum adventum ad puerum cum muneribus adorandum: ipsius denique Dei & hominis vitam, crucem, mortem ità candide, ità ornate scribis, ut nihil ornatius, nihil candidius, nihil religiosius scribi ab homine potuisset. Itaque gaudendum nobis omnibus est, tanto-

tantoque magis, quod si pastores illi (ut scribis) arborum ramulos (quos ibi invenerant) ad lætitiam demonstrandam ante vestibulum antri affixerunt, tu etiam veluti illustri loco natus, rosarum sertis redolentiumque florum coronis, Virginei partus dignitatem tuo divino carmine ad probandam religionem exornas. Vale & felix vive.

Reg.

ABCDEFGHIKLM.

Omnes sunt Tern. præter L & M duern.

In ædibus Illustriss. Viri Andreæ Matthæi Aquivivi Hadrianorum Interamnatumque Ducis per Antonium Fretiam Corinaldinum civemque Neap. summo ingenio artificem; ac fideliter omnia ex archetypis Actii Synceri ipsius manu scriptis. Anno MDXXVI. Majo Mense Neapoli.

Edicto cautum ne quis per biennium opus hoc vel excudat, vel aliunde adportatum vendat in tota Regni Neopolitani ditione.

Deinde Petri Gravinæ Epistola. (a)

Postremam omnium libri paginam occupat Privilegium Gothico charactere, quo Clemen. VII. Pont. Max. vetustæ illi Editioni consuluit.

CLEMENS PAPA VII.

Universis & singulis præsentes litteras inspecturis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius Jacobus Sannazarius patricius Neapolitanus (id quod jucunde accepimus) suum opus de partu Virginis, heroico, & celebri conscriptum carmine, ad Dei laudem multis efflagitantibus sit editurus; Nos ejus precibus, quem ob virtutes suas & hanc ipsam editionem paterne diligimus, inclinati, neve alius præter auctoris voluntatem dictum opus imprimat, alienumque laborem ad suum

(a) *Hic vero pag.* xcvi.

commodum transferat, inhibemus omnibus & singulis sub excommunicationis latæ sententiæ: Subditis vero nostris etiam Quingentorum ducatorum auri, ipsi Jacobo, vel cui ipse mandaverit, applicandorum pœnis, ne per Triennium proximum a data præsentium computandum nullus alius sine ipsius Jacobi concessione, ac permissu, dictum opus imprimere, aut alibi impressum vendere; seu venale habere audeat. Mandantes omnibus locorum Ordinariis, eorumque in spiritualibus Vicariis, ut præsentes nostras ubique observent, & exsequantur, faciantque ab aliis plene exsequi, & observari. Quarum quidem transumtis manu notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munitis, plenam fidem ubique, tam in judicio, quam extra adhiberi debere volumus ac decernimus; contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo piscatoris Die VII. Julii MDXXVI. Pontificatus nostri anno Tertio.

Be. El. Raven.

Quod si Editio hæc nostra ob nihil aliud reliquis omnibus præstaret (præstat autem ob multa) una certe Lectio gravissima restituta, quæ in antiquis pariter novisque Editionibus, nescio quo malo fato, fœde corrupta fuerat, eam tibi commendare debet, Lector veri studiose. Antehac enim quoties in oculos nostros incidisset versus 425. libri tertii poematis de partu Virginis, quem versum Sannazarius affingit Proteo de Servatore humani generis vaticinanti,

Non sceptrum invadet Cypri: non Caspia regna *&c.* *toties mirabamur, cur* sceptrum Cypri *Poeta commemorasset; neque enim satis caussam percipiebamus: quum tandem vetus Editio Neapolitana anni 1526. inspecta & in consilium adhibita, certiores nos fecit de putri ulcere quod locum illum infecerat. In ea scilicet legitur,*

Non sceptrum invadet Cyri.

quod statim a nobis & perceptum & probatum est. Poeta noster, in studiis divinarum litterarum haud leviter exercitatus, ita procul dubio scripsit, atque in Editione illa

opti-

optima exstare voluit. Et id quidem jure ac merito a Poeta scriptum fatebitur, quisquis legerit extremum caput 44. Isaiæ, nec non initium 45. ubi Deus ita loquitur: Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, *& quæ sequuntur capite 45. His vero Prophetæ locis intelligendis, & sententiæ nostræ confirmandæ multum conferet doctissima viri excellentis Augustini Calmet interpretatio; quæ rem totam expediet, atque in vado ponet. Qui scriptor, ad extremum caput 44. hæc habet: Pastoris* nomen quo Deus Cyrum donat, regiam illius dignitatem, optimique Regis laudes in eo fore demonstrabat. Principes *Pastorum* nomine apud veteres appellabantur; idque frequenter usurpat Homerus (*a*). Nemo dignior eo nomine fuit quam Cyrus. Consuetum erat illius effatum, eadem officia Principi communia esse & Pastori (*b*); eumdemque, ceu populi patrem, exstinctum flevere (*c*). Cyri virtutes admirans Croesus, illum ajebat a diis ortum esse (*d*) ex communi apud veteres opinione, qui Reges deorum filios, seu Jovis alumnos nuncupabant. (*e*) Cyrus apud Persas Solem significat (*f*). Reddunt Septuaginta: *Dicens Cyro ut sapiat, & omnes voluntates meas faciat.* Chaldæus: *Qui dico Cyro dandum ei regnum* &c. Hoc vaticinium Cyro Judæi exhibuerunt; idemque Cyrus legem scribens, qua Judæos in libertatem vindicavit, fatetur, totius Orbis imperium ex Israelis Deo accepisse, ipsoque nomine per Vates se esse prænunciatum, prædictumque futurum, ut templum Hierosolymis Deo conderet (*g*). *Ex his omnibus colligi potest, quo consilio, & quam exquisito judicio Sannazarius amplissimum ac prope immensum imperium Cyri commemoraverit, quum de* CHRISTI *rebus verba faceret; cujus Rex ille maximus, tametsi a Judæorum sacris alienus,*

(a) *Iliados 3.* (b) *Xenophon, Cyropædiæ lib. 8.*
(c) *Vide Herodotum lib. 3. cap. 89.*
(d) *Apud Xenoph. lib. 7. Cyropæd.*
(e) *Diogenes apud Dionem. Chrysost. Orat. 4. de Regno.*
(f) *Ita Ctesias, & Plutarchus in Artaxerse,*
(g) *Josephus Antiquit. lib. 11. cap. 1.*

mus, non adumbrata solum, sed expressa quaedam imago fuit. Nam quo pertineat regnum Cypri, exiguum sane, si cum Orbis terrarum imperio comparetur, & quem in hujusmodi argumento locum habeat, nemo explicare facile possit. Utinam vir multiplici & recondita eruditione Antonius Francifcus Gorius (*quem honoris caussa nominamus, & cui plurimum debemus, quod industriae ac diligentiae nostrae in Editione quantivis pretii Operis de Partu Virginis ab ipso procurata Florentiae A.* 1740. *& copiose illustrata, non semel testimonium praebuerit*) *rem hanc, pro sua sapientia, accuratius considerasset: ejus quoque suffragio sententia haec nostra niteretur. Nam in Adnotatione quadam pag.* 148. *ita scribit* Vaticanus habet Cyri: fed perperam. *Nimirum & viro doctissimo & nobis etiam in prima & altera Editione nostra communis omnium error impedimento fuit, quominus veram lectionem dignoscere atque eligere possemus. In illum, quisquis fuit, culpa omnis conferenda est qui primus nobilem adeo lectionem, certam, & necessariam temere immutavit. Vide, Lector, quantum ceteris praeferri debeant Editiones principes, quas ipsi librorum scriptores vel curaverunt, vel saltem probaverunt: & quanti aestimare oporteat auctoritatem Codicis Vaticani, qui cum Editione illa Neapolitana ex ipso sumta mirifice consentit, non in hac lectione tantum omnium gravissima, verum etiam in multis aliis levioribus: quod manifestum erit in hac recenti Editione nostra, cujus norma & exemplar vetus illa fuit Neapolitana. Versum etiam* 162. *Libri II. de P. V.* Thermodonque: Halybesque *&c. ita legendum esse ut profert Autographum Mediceum*, *non* Thermodoon, *e sapius laudato veteri libro cognoscimus*. Thermodon *certe dici ac scribi debere, jampridem monuit Erythraeus Indice Virgiliano in* Thermodontis flumina; *& Pierius Valerianus in Librum XI. Aeneid. v.* 659. *Et litem omnem de hac voce decidere potest (ut animadvertit Janus Broukhusius ad Eleg.* 22. *lib.* 3. *Propertii v.* 16.) *unicus Silii versus Lib.* 3.

Perstrepit & tellus & Amazonius Thermodon.

I N-

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
QUÆ IN
SANNAZARII POEMATIS
CONTINENTUR.

Han-

N

O

P

R

S

Sca-

INDEX RERUM

In III. Patavina Editione adjectarum.

FINIS.

GABRIE-

GABRIELIS
ALTILII,
SANNAZARII SODALIS,
CARMINA OMNIA.

SELECTA DOCTORUM VIRORUM

DE GABRIELE ALTILIO

EJUSQUE SCRIPTIS TESTIMONIA.

Paullus Jovius in Elogiis Virorum Literis illustrium.

GABRIEL Altilius (1) in Lucania natus, junioris Ferdinandi regis praeceptor, usque adeo molliter, ac admirande in Elegis, & Heroico carmine excelluit, sicuti ex Epithalamio Isabellae Aragoniae perspici potest, ut Pontani atque Actii testimonio, antiquis vatibus aequaretur. In virtutis merito (2), Policastri (ea urbs olim Buxentum fuit) Antistes factus, a Musis per quas profecerat, celeriter impudenterque discessit, magno hercle ingrati animi piaculo, nisi ad spem non injustae veniae ob id culpa tegeretur, quod ad sacras literas nequaquam ordinis oblitus tempestive confugisset. Mortuus est in sacrata sacerdotii sede, sexaginta annis major (3), tulitque Pontani (4) pietate, supremi officii nobile carmen, quod pro titulo urnae marmoreae incideretur.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poetis suorum temporum pag. 21. edit. Florent.

Ex eadem (*Pontani*) Academia fuit Gabriel Altilius, cujus licet pauca legerim, in Nuptiali tamen Carmine in Isabellam Aragoniam regis filiam, miram habet & singularem quum eruditionem tum facundiam: affectatior tamen

(1) Sunt nihilominus qui Mantuanum fuisse scribant. Vide infra Basilii Zanchii, & Hieronymi Amalthei carmina.

(2) A SIXTO IV. anno MCCCCLXXI. XIV. Kal. Octob.

(3) Anno Salutis MCCCCLXXXIV. *Ughellus in Episcopis Polloastrensibus Ital. Sac. Vol. 7.*

(4) Jo. Jovianus Pontanus Altilii meminit etiam Tom. II. Oper. pag. 104. & 177. & seqq.

tamen in quibusdam videtur. Pontificia hic dignitate apud Policastrenses ornatus decessit.

Julius Cæsar Scaliger Poetices Libro VI. qui & Hypercriticus.

Gabriel Altilius Epithalamium cecinit longe optimum.

Joannes Matthæus Toscanus Pepli Italiæ Lib. III. pag. 63.

Altilium Lucania genitum eadem tempestate Neapolis suspexit, qua Pontanum, & Sannazarium pari poetices studio florentes. Ex ejus poematis Epithalamium me legisse memini, & pauca quædam Epigrammata, quæ satis eum in poesi excelluisse declarant.

Abbas Ferdinandus Ughellus Italiæ Sacræ Tomo VII. columna 564. noviss. editionis: in Episcopis Policastrensibus.

XIX.

Gabriel Altilius (1) Lucanus, Latinæ linguæ peritissimus, lepidusque poeta; in regia aula summæ existimationis, junioris Ferdinandi regis Neapolitani præceptor, a Sixto IV. fuit adlectus Episcopus anno 1471. XIV. Kal. Octobris. Heroico carmine excelluit, ut Pontani, atque Actii testimonio, antiquis vatibus exæquaretur. Factus Antistes, ut Jovius refert in Elogiis, a musis, per quas profecerat, celeriter descessit, & ad sacras literas Præsule dignas confugit. Magnopere celebratur, teste Jacobo Gaddio in libro eruditissimo de Scriptoribus non Ecclesiasticis, Altilii Epithalamium Isabellæ Aragoniæ, in quo miram habet ac singularem quum eruditionem, tum facundiam, teste Gyraldo, qui subdit, Affectatior tamen in quibusdam. Idem Epithalamium longe optimum appellat Scaliger, qui tamen authorem carpit ut nimium atque verbosum. Illud alia comitantur Epithalamia, quæ generatim tangit Possevinus in lib. 28. Bibliothecæ Selectæ, ubi memorat non paucos poetas egregios. Mortuus est in sacrata sacerdotii sede sexaginta annis major, Salutis vero

(1) De eo Toppius in Bibl. Neapolitana pag. 101. & Nicodemus in Addit. pag. 81. *Mandosius*.

ro 1484. Tulit Pontani pietate supremi officii nobile carmen, quod pro titulo urnæ marmoreæ incideretur:

ET. TIBI. DANT. TVMVLOS. MVSAE. MERITVMQVE. SEPVLCRVM.
ET TIBI. DAT. TITVLOS. QVAE. TIBI. CVLTA. CHARIS
ALTILI. O. VENERANDE. IACES. HIC. HAC. IACET. VRNA
PONTIFICALE DECVS. PONTIFICALIS. HONOS
ERGO. AGITE. O. NYMPHAE SEBETHIDES, ERGO. AGE. VIRGO
PARTHENOPE. AD TVMVLVM. SPARGITE. VERIS. OPES
SPARGE. TVOS FLORES. FLORVM. FOECVNDA. PATVLCI
ET. TV. SPARGE TVAS. ANTINIANA. ROSAS
ALTILIO REQVIEM. DIC. O. CHARI. DIC. AGE. CLIO
LVCEAT. ALTILIO. LVX. SINE. FINE. MEO
QVISQVIS. ADEST. PIA. VERBA. SONET. MADEATQVE. SEPLVCRVM
DE LACRIMIS MADEAT. PIERI. RORE. TVO

At de iis carminibus hoc judicium protulit Gaddius: Exstinctum ornavit carmine, quod pro titulo urnæ marmoreæ incideretur, sane ingenioso, & nobili, sed parum gravi, minusque congruo Pontifici sacro, cujus Pontificalem honorem, & decus attollere dum vult, elevare videtur levitate. Peramœna, & nimis tenera, *lacrimarum*, *rosarum*, *florum*, *Nympharum*, *Pieridis*, *Charitis* vocabula. Quæ nomina mollior, & amœnitates ethnicas redolens Pontanus, ad satietatem suis in Tumulis repetit, nulla fere distinctione personarum.

Janus Broukhusius in notis ad Sannazarii
Eleg. XI. *Lib.* I. *v.* 17.

Gabriel Altilius, Lucanus, junioris Ferdinandi regis præceptor fuit, postea Episcopus Policastrensis (Buxentum eam urbem vocant antiqui) vir omnium ejus sæculi eruditorum judicio & modestissimus, & doctissimus: plurima ejus atque honorificentissima mentio est in scriptis Pontani, (qui & librum de Magnificentia ei dedicavit) apud nostrum Syncerum, Basilium Zanchium, Alexandrum ab Alexandro, Paullum Jovium, Lilium

Grego-

Gregorium Gyraldum, &c. Exstat illius Epithalamium Isabellæ Aragoniæ cantatum, quod multis laudibus effert ipse Cæsar Scaliger, haud mitis alioqui judex: legitur id tomo primo Poetarum Italorum: neque ego memini ullum alium Altilii carmen typis editum vidisse, præter unam (1) Elegiam: unde colligo non parvam ejus versuum jacturam factam fuisse. Auctor enim est Paulus Jovius, Altilium usque adeo molliter, ac admirande in Elegis, & Heroico carmine excelluisse, ut Pontani, atque Actii testimonio antiquis vatibus æquatur: neque multum ab illo abiit Lilius Giraldus: Ubi autem Elegi isti? de Odis Altilii audi nostrum lib. 2. Eleg. 2.

> Altiliusque novos superis laturus honores
> *Pindarica feriat carmina docta lyra.*

Ubi vero & Odæ? hoc damnum ut aliquo modo resarciatur, rem me non ingratam facturum confido Musicarum lautitiarum studiosis, si versus quosdam Altilii (2) publicavero hinc illinc e dispersis schedis collectos, inque unum quasi fascem coegero. Sunt autem: In Christum sepultum: *Te ne ego* &c. Ejusdem. *Hanc faciem* &c. *Junius ut primum* &c. *Sive furor* &c.

---

(1) Scilicet Epistolam Consolatoriam ad Actium Syncerum, & M. Antonium fratres in matris funere, quam Broukhusius collocavit inter Sannazarii Testimonia; at nos, meliore consilio, in hac secunda nostra Editione ad ipsius Altili Carmina rejecimus.

(2) Si Broukhusius evolvisset editionem Uporinianam Carminum Basilii Zanchii, hæc eadem Altilii poemata in calce illius voluminis collecta conspexisset.

GABRIELIS
ALTILII
EPITHALAMIUM

In Nuptias Joannis Galeatii Sfortiæ, Ducis Mediolanensis, & Isabellæ Aragoniæ, Alfonsi II. Regis Neapolitani filiæ.

I.

PURPUREOS jam læta sinus Tithonia conjux
Extulerat, roseoque diem patefecerat ortu,
Cæruleum tremulo percurrens lumine pontum;
Qui cupido sua vota viro, desponsaque dudum
Connubia, optatosque toros, & gaudia ferret: 5
Quum dulces patris amplexus, quum mœnia caræ
Parthenopes, notasque excedens linqueret arces
SFORTIADÆ juveni domanda ARAGONIA virgo.
Ipse levi pater advolitans per cærula curru
Neptunus, late undisonum substraverat æquor, 10
Insidique minas pelagi: nec gratior undis
Temperies, cælove quies demissa sereno
Adfuit, aut alias spirarunt lenius auræ.
Hic studiis, varioque adsensu lecta juventus,
Fronde nova redimita comas, myrtoque virenti, 15

Dum

Dum fremit, & validos certatim adnixa lacertos
Remigio expediunt alacres, transtrisque locati
Exsultant, lætoque sonant cava litora plausu;
Dum patrio flet nata sinu, dum neptis avito
In gremio, fratrumque piis complexibus hæret, 20
Et longum inter se cara cervice morantur:
At gemitu simul urbs omnis simul ægra supremo
Digressu, desiderio intabescit ituræ;
Litoreque effusi toto atque e mœnibus altis
Prospectant, mixtæque viris longo ordine matres, 25
Et lacrimis incedentem, votisque sequuntur;
Felicesque vias abeunti, aurasque precantur.
Parte alia, qua perspicuo delabitur alveo
Irriguis Sebethus aquis, & gurgite leni
Prata secat, liquidisque terit sola roscida lymphis, 30
Tercentum diversa locis se turba ferebant,
Virginei cœtus Nymphæ, Campana propinquis
Quas tulit ora jugis, quas dulcibus educat antris;
Centum Pausilypi, centum de vertice Gauri,
Et totidem calidis e litoribus Bajarum: 35
Quæque etiam Lirim, lentisciferique recessus
Linterni, Bacchæa tenent quæ rura Vesevi,
Conveniunt: nec Vulturni, Sarnive puellæ
Non adsunt, non æquoreæ Nesidos alumnæ.
Quas inter mediæ magna cingente corona 40
Bis senæ superant forma præstante sorores,
Aurea Sebethi soboles, quas cærula mater
Parthenope una sciens Musarum, & docta canendi
Parthenope primis teneras formavit ab annis,
Imbuerat cantuque novo numerisque modisque. 45
Pars vitta, pars cæruleis implexa hyacinthis;
Illæ apio, hæ narcisso, aliæ immortali amarantho,
Perpetuos namque hos ipsæ sibi ludicra flores
Semper alunt, viridem semper de rore nitorem.
Ergo inter se se manibus per mutua junctis; 50
Compositisque leves quatientes motibus artus
In numerum glomerantur: ibi variante reflexu
Nunc pedibus choreas, nunc carmina plaudere cantu,

Car-

Carmina quæ curvis in vallibus assultabant,
Incepere: omnis Hymenæo ut ripa sonaret. 55
Magnorum tædas superûm, noctesque jugales,
Et cæli veneranda canunt connubia Musæ:
Nos thalamos, ISABELLA, tuos, tua gaudia, conjux
SFORTIADE, tenerosque choris cantamus amores,
Sanctaque jura tori: Musarum nec pudet illos, 60
Nec te, Naïadum, virgo, aut te carminis, heros,
Pœniteat nostri; dilectæ fontibus & nos
Pegaseis: præbet Sebethus pocula nobis,
Sebethus liquidos fontes, & mollia Tempe.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nymphæ. 65
Tuque novas visure faces, age, Lucifer, almum
Pande jubar, roseumque oriens caput exsere tandem:
Exspectate, redi, nec amantum vota moratus,
Coge tuis agedum flammis concedere noctem
Actutum, tibi si cupidi sua vota mariti 70
Concipiunt, tardusque redis si semper eisdem:
Si tacita quem mente diu optavere puellæ,
Primaque jucundæ voverunt tempora noctis,
Exortum timide nutanti corde pavescunt.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nymphæ. 75
Fortunate gener! tibi lux, tibi pulcher Eous
Deserit Oceanum: tibi candidus explicat ignes,
Candidaque ora refert: fausto tibi sidere portat
Conjugium, dulcesque toros, lætosque hymenæos.
Dexter enim e cælo dexter Jovis adstitit ales 80
Nascenti, eripuitque novum ter plausibus omen
Advolitans, dextrumque affulgens risit olympus.
Hesperia in magna multis e millibus uni
Virgineos junctura sinus ARAGONIA virgo
Adveniat, sociosque toros paret aurea conjux; 85
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nymphæ.
Fortunate gener! magnus tibi prosocer Atlas,
Quosque tibi a prima percenset origine Iberus,
Adveniant reges soceri diis æqua propago:
Hos tibi per titulos atque hæc per nomina felix 90
Adveniet felix eadem sub stragula conjux,

Sido-

Sidonio tecum excipiat quam lectus in ostro
Languidulos tenero sociantem pectore somnos:
Maternum seri numerent genus unde nepotes,
Seque olim magnis jactent a regibus ortos. 95
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nymphæ,
Illa tibi amplexusque feret noctemque beatam,
Implebitque tuos nivea cervice lacertos:
Qualem nulla tulit priscis heroibus ætas,
Ipsa nec Eurotæ viderunt flumina Nympham, 100
Taygeti aut juga virgineis lustrata choreis,
Nec nostri videre chori? quibus addita, qualis
Aurora exoriens stellis nitet alma fugatis,
Purpureumve solet bruma cedente novum ver,
Candida se talem nobis ISABELLA ferebat. 105
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nymphæ.
Illam dia parens dum nixibus edit in auras,
Ambrosio exceptam gremio Venus aurea fovit,
Et formam, formæque decus decori addit honorem.
Ac primas, tibi, virgo, aliis cedentibus, inquit, 110
Prima feres, Veneri tantum collata secundas.
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nymphæ.
Admovit quoque blanda manus Saturnia Juno,
Permulcensque artus, Sceptris haud, inquit, avitis
Sceptra minora geres; Latias regina per urbes 115
Incedes, populisque potens & divite regno.
Magna Jovis conjux magni tibi conjugis omen
Præcinit, hæcque suis oppignerat oscula dictis:
Osculaque in teneris sonuerunt pressa labellis.
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nymphæ. 120
Nec Pallas non læta suos impertit honores
Nascenti: primos eadem ad cunabula cantus
Concinuit, suasitque leves tibi carmine somnos:
Atque Animum tibi, virgo, inquit, moresque verendos
Trado diva, mares sensus, & vincere sexum 125
Pallas: acum doctasque manus tibi cedet Arachne:
Cedam victa libens dea: dixit: ibi aurea totis
Fluxerunt cunis flavæ instrumenta Minervæ
Et radius pectenque & inaurati calathisci.

Dici-

Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae. 130
Se Junone Samos, jactant se Pallade Athenae:
Te Cyprus, Cytherea, colunt juga Cynthia Phoeben:
At, virgo, non una tuo de nomine tellus
Clarescit: se nostra tuis natalibus ornat
Parthenope, propiamque vocat Sebethos alumnam: 135
Claraque mox ipsis Insubris terra feretur
Connubiis; flavusque comas Ticinus, & ingens
Eridanus, pronoque ruens celer Abdua cursu
Attollent caput, & tanto se nomine caelo
Æquantes, celsis elati cornibus ibunt. 140
Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae.
Maternam invisens Delon Latonia virgo
Laetatur dulcique solo, & natalibus arvis:
Laetatur superas repetens Proserpina sedes,
Mystica maternae quum sacra revisit Eleusis: 145
Tu quoque SFORTIACOS, virgo, accessura penates,
Cognatas i laeta domos, genus inclyta mater
Unde ferens, tanto talem te diva parenti
Progenuit: quod deinde tuis felicibus auctum
Connubiis, duplici confirmes addita vinclo, 150
Ipsa viri fratrisque tui conjuxque sororque.
Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae.
Tales rite toros, talesque iniere hymenaeos,
Saturno quos Rhea potens enixa marito,
Quum primos illi thalamos Thaumantias Iris 155
Instrueret, variis spectanda coloribus Iris,
Ambrosiaeque manus succo perfusa nitentes,
Adstarentque suis incinctae vestibus Horae:
Quum passim caeli per limina laeta frequentes
Caelicolae obstreperent, ac toto reddita olympo 160
Frater io, Conjux & io, vox una sonaret.
Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae.
O patriae, o saecli decus, heroina; jugales
Jam te sub leges vocat & sua jura maritus.
At nos aequales, quibus idem ad flumina cursus, 165
Et certamen idem florum, studiumque decentes
Instaurare choros, nostri jam ad munera luci

Mane

Mane revertemur; jam te sine munera nobis
Illa quidem placitura minus: namque, alta relictae
Per nemora ut querulis vitulae mugitibus instant, 170
Et gemitu matrem implorant, quae montibus altis
Erravit, viridi aut convalle oblita resedit
Mollia prata secuta, novos aut forte hymenaeos;
Cara, tui sic nos memores abitura relinquis
Æternum, dulcisque animis haerebis imago. 175
Te nostri recinent lusus, te nostra sonabunt
Carmina, te thyasi, primae tibi munera nostra
Pendebunt suave halantes de more corollae:
Prima tibi unguenta, & patrios fundemus odores
Umbrosam sub loton: opaco vertice lotos 180
Sebethi patris ad ripas spectanda virebit.
Quodque oculo properante aliquis properante carina
Praeteriens legat, hoc signabit litera carmen,
Grandior incisum teneris quod praeferat arbos
Corticibus: *Cole. Me. Isabellae. Ego. Regia. Lotos.* 185
Haec ita nos: at tu divis egressa secundis,
Ibis in amplexus cari exoptata mariti,
Qui robusta tuo circumdet brachia collo,
Virgineaque sinum zona mox solvere pergat,
Foecundam exercens optata prole juventam, 190
Inde suos mox jam matri missura nepotes
In gremium, formosa decor queis matris ab ore
Misceat ora, maremque ferant a patre vigorem.

Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae.

Sed te jam placidis spirantes flatibus aurae 195
Pacatumque vocat nautis properantibus aequor;
Increpat & summa rector de puppe morantem:
Ingredere, optatasque vias pede suscipe laeto;
Oscula germanûmque pios age desere fletus.
Te quoque lacrimulas, virgo, jam mittere tempus: 200
Abstergent tibi singultus mox gaudia tantos,
Gaudia, quae lacrimis aliter testere profusis,

Dicite Hymen, Hymenaee Hymen ter dicite, Nymphae.

Jam dextro classem tetigit pede; jam procul alta
Conspicitur virgo in puppi, laetique recepta 205

Cla-

Clamorem tollunt nautæ; jam vincula solvunt,
Jam pontem, funemque legunt: cavaque æra corusco
Igne tonant, crebrisque lacessunt ictibus auras,
Ac validis displosa sonoribus aëra complent,
Egressæ bona signa rati, & solventibus omen. 210
Talis ad Hæmonium frenato pisce maritum
Vecta Thetis, levis aut sedit quum Cypris concha.
 Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nymphæ.
Provehitur sed jam pelago ratis, actaque remis
Litora deseruit: dubios jam lintea visus 215
Paullatim, flentesque oculos sublata relinquunt.
Nos quoque vox, nos ipsa animi mens deserit omnis;
Infractique labant gelido sub pectore sensus.
Quod superest, votis te, virgo, & mente sequemur.
Ergo seu patrio digressam litore, curvo 220
Excipiet Cajeta sinu, seu te Anxuris arces;
Ostreeosque lacus juxta, & Tiberina legentem
Ostia nec fidum nautis mare, remige dextro
Flectentem facili adnitens transmiserit aura
Puppis, & Herculeos inviserit hospita portus: 225
Sive Argoa tuis spumescant æquora remis,
Qua patet effossis fœcundior Ilva metallis,
Et vastos pelagi in fluctus Populonia mater
Prospectat, summoque attollitur ardua saxo:
Seu tua Neleæ remorentur lintea Pisæ; 230
Rorantesque imo tollens de gurgite vultus
Labentem, niveæ præter vada cærula Lunæ
Adspiciat procul, & Nymphis stipatus adoret
Macra suis adstans ripis pater: ad sua tandem
Litora delatam regnis Ligur ora maritis 235
Accipiat, prima & puppim veneretur herilem;
Dum sacros Erycis portus, tutosque recessus
Ipsa suis nantem excipiens Venus alma lacertis,
Invehat, optatisque adsignet denique terris:
Nereïdes tibi, Nereïdes Tyrrhena propago 240
Numina Nesæe, Melitæaque, Cymodoceque,
Glauceque, Spioque, Janiraque, pulchraque Doto,
Amphinomeque, Opisque, Pherusaque, Dexameneque,

Atque Halye, atque Thoe, & flavo crine Amathusa,
Maternumque Thetis nunc primum oblita dolorem, 245
Adsistant, sternantque viam, & comitentur euntem,
Certatimque tuæ præludat turba carinæ.
Jam votis nos te, virgo, jam mente sequemur.
Mox ubi jam pelagi tantum & permensa viarum,
Contigeris cupidas dilecti conjugis ulnas, 250
Grataque sollicitos tandem nox junget amantes;
Æternos vobis Cypris dea, Cypris amores,
Concordesque animos, & mutua vincula nectat:
Vincula quæ seræ maneant ad fata senectæ.
Fœcundet Latona torum; Latona perenni 255
Prole domum, Latona genus per sæcla propaget.
Jupiter ingentes det opes, det Jupiter annos,
Regnaque, fortunamque domus sine fine manentem.
Dicite Hymen, iterate Hymen Hymenæe, puellæ.
Dulcis Hymen Hymenæe, Hymen; ades o Hymenæe. 260

II.

IN CHRISTUM SEPULTUM.

Te ne ego, magne Pater, te ne, alti rector olympi,
Te ne ego sic lacerum indignos crudeliter artus,
Sic positum aspicio? quem non vasti atria cæli,
Non mundusve capit; tegit heu brevis urna sepultum.
Nec miseri assiduos lacrimarum fundimus amnes? 5
Tanta nec æterno deflemus funera luctu?
At tellus tremefacta, latensque in nubibus aer,
Cunctaque turbatis flerunt elementa figuris:
Flevit Sol nigra tingens ferrugine cælum,
Ipsaque lugubri crines velavit amictu, 10
Auctorem miserata suum, mœstissima Phœbe,
Atque aversa novus stupefecit sidera mundus.
Heu dolor, heu pietas! heu quæ manus impia tantum
Ausa nefas? neque enim diris illa excidit ausis.
An ne parum fuerat, patrium modo linquere cælum, 15
Nec dedignatum miseræ commercia terræ.
Quodque Deum *jungens* homini (mirabile dictu!)

Indue-

Induere humanos non fastidiveris artus?
Tristia quin diræ passus ludibria gentis,
Ferre necem, & nostro voluisti occumbere leto. 20
Sic quondam caræ divulsus ab ubere matris,
Mitis ubi exstructas agnus mactatur ad aras,
Nostra luis commissa, tuo nos sanguine servas,
Dulciaque æternæ das noscere præmia vitæ.
Quo jam summe Pater, (nam supra quicquid, & infra est, 25
Te venerata tuos observant omnia nutus)
Da, seu te infirmæ tangunt contagia partis,
Terra, Prometheumque lutum, primordia nostra:
Seu dolor, & fassæ spes non indedita menti,
Nec tua difficilis nostræ clementia culpæ; 30
Ut qui mœsta pii repetentes orgia sacri
Annua solenni colimus mysteria luctu,
Per te pacatæ defunctis munere vitæ,
Supremus tenues quum spiritus ibit in auras,
Elysii læta arva poli, sedesque beatæ, 35
Pollicitique tui pateant non irrita dona.

III.

AD ACTIUM SYNCERUM, ET M. ANTON. FRATRES

Epistola Consolatoria.

IN MATRIS FUNERE.

Unanimi fratres, rapta qui matre doletis,
  Et desiderio fletis uterque pio:
Desinite ah lacrimis tam sanctos lædere manes;
  Vos vetat Elysiis illa recepta choris.
Illic optatis longum complexibus hærens 5
  Jucundo fruitur conjugis ore sui:
Felicesque animas inter cœtusque verendos,
  Narrat natorum de pietate parens:
Scilicet his ut spem viduæ solata juventæ
  Deserti tulerit frigida regna tori: 10
Addit & obsequia, & dulces cum pondere mores,
  Jam tum quum patrias ferret uterque vices.

Cuum ſimul & Nymphas, Satyrorum & cantat amores:?
Eſtque in SYNCERI carmine tota ſui:
Quod ſubito cantu turba excipiente deorum 15
Hinc illinç variis plauſibus arva ſonant.
Maſſiliam chorus omnis, & ætheriæ convalles,
Maſſiliam totis reddit & aura locis.
Illa autem æternos caro cum conjuge greſſus
Jungit, & Elyſium ſic terit alta nemus. 20
Quo jam pro lacrimis Panchæos urite odores,
Orpheæque move tu fidis alter opus:
Non quibus infernas ille exoraverit umbras,
Flebilibus ſupplex auſus adire modis:
Sed quibus & divûm laudes, ipſoſque canendo 25
Heroas cælo, ſideribuſque locat.
Has mitti jubet inferias, hæc funera mater:
Ipſa ſibi has lacrimas, hæc ſibi buſta rogat.

I V.

PUELLAM FORMOSAM DESCRIBIT.

HAnc faciem, & niveæ tam rarum frontis honorem,
Hiſve roſis hæc quis lilia miſcet? Amor.
Quis gemina aut illic ſuccendit ſidera? quiſve
Arcum illic, illic ſpicula condit? Amor.
Rubra quis in teneris polit hæc corallia labris? 5
Aut hoc intus ebur finxit ab arte? Venus.
Quis decus effingit morum? quis verba loquenti?
Clamve decor qui te ſubſequitur? Charites.
Quis formam ſine labe dedit? digitoſque manuſque?
Quis format nullo crimine membra? Venus. 10
Quis mihi perpetuos hos nutrit in oſſibus ignes?
Frons, oculi, facies, verba, labella, decor.

V.

DE JUNIO PUERO.

JUnius ut primum materna eſt editus alvo,
Miratæ puerum circuiere deæ.

Dum

Dum certant, optatque suum dum qualibet: inter
  Certantes rapuit Cypria basiolum,
Atque ait: hæc nostrum defendant pignora: at illi
  Pressa rubet tenui nunc quoque mala nota.

VI.

IN JUVENEM AUDACEM.

SIve furor, seu sit ratio contemnere vitam,
  Alterius vitam perdere dum properas:
Inde mones, juvenum confidentissime, quam sit
  Et fragile, & fallax, & breve vita bonum.

Gabrielis Altilii Carminum Finis.

CARMINA.

DE GABRIELE ALTILIO.

JACOBI SANNAZARII de Natali ALTILII Vatis.

MUSARUM lux alma, meus cui tura quotannis,
Cui rite ALTILIUS fundit in igne merum:
Accipe servatos hiberno frigore flores;
Quæque madent Siculis annua liba favis.
Quandoquidem magnum Latio, rarumque dedisti
Pignus, & Aoniis non leve nomen aquis.
At tu, sic tristes numquam experiare tenebras;
Sic Phœbi nitido semper honore mices:
Fausta, precor, longos tamen exspectata per annos,
ALTILIOque tuo concolor usque redi.

Idem Elegia XI. Libri I. v. 17.

CUI (*Pontano*) comes intactæ lustrans sacraria silvæ
ALTILIUS, docto pectore carmen hiet.

Idem Elegia II. Libri II. v. 21.

ALTILIUSque novos superis laturus honores,
Pindarica feriat carmina docta lyra.
SFORCIADUM mox dicat, ARAGONIOSque Hymenæos,
Jure quibus cantus æquet, Homere, tuos.

JOANNIS JOVIANI PONTANI.

COMTIS ALTILIUS placet puellis,
Incomtæ ALTILIO placent puellæ;
Iratam quia fecerit Dionem,
Cano candidior Puella cycno,
Quam totis Amor insidens medullis
Fulgentis pueri usserat calore.

Obla-

Oblatum ſibi dum ſuaviari,
Dum levi cupit hinc, & inde collo,
Utraque & ſimul implicare palma,
Hic trux ALTILIUS reflectit ora,
Et dextra cupidas manus repellit,
Ac verbis ferus, improbus minatur.
Tunc illa in miſeros abit dolores,
Et largus abit imber ex ocellis,
Torpent pectora, menſque, corculumque,
Semi & mortua lectulo recumbit,
Ultricem in puerum imprecata divam.
Incomtæ ALTILIO hinc placent puellæ.

BASILII ZANCHII in GABRIELEM ALTILIUM.
Poemat. Lib. VI. pag. 185.

QUALIS, Hylan Myſorum agris dum quæreret amens,
  Alcides ripa concidit Aſcanii:
Talis ego, amiſſam dum per juga longa Lycinnam
  Perſequor, & nullo devia trita pede,
Procubui herboſo viridantis margine ripæ,
  In mare qua liquidis Albula rumpit aquis.
Hic me jucundo devictum lumina ſomno,
  Pieridum dulcis per loca raptat amor.
Errabam, molli qua ſe demittere clivo
  Incipit arguto Caſtalis unda pede.
Inde pios ſuper lucos, viridemque Helicona,
  Hic ubi ſortitæ rura beata Deæ.
Lauricomi circum colles, & amoena vireta,
  Et vaga odoratum perſtrepit aura nemus.
Telluris gremium non uno nomine flores,
  Non uno pingit miſta colore roſa.
Hos ſuper argento, & tenui mage ſplendida vitro,
  Irrigat Aonis lympha profuſa jugis.
Alta latebroſa dependent pumice tecta,
  Veſtibulum molli fronde tegente viret.
Intus nativo conſtructa ſedilia ſaxo,
  Et ſtrepitans murmur lene ſonantis aquæ.

Hic mihi Pieria visus recubare sub umbra
Pythius, & circum Thespia turba Deæ:
Queis subter fusos cervix argentea crines
Accipit, & fusos aurea serta premunt.
Illis Assyrio vestis fucata veneno
Ardet, & ex humeris parte ab utraque fluit.
Hæc modo vocales percurrit pectine chordas,
Hæc similes chordis nectere docta modos.
Hæc modo pallentes violas, modo lucida texit
Lilia, virgatis quæ gerat in calathis.
Hanc tenet hospitiis late frondentibus arbos,
Hæc lavat integris pectora fluminibus.
Pars etiam implexis per mutua vincula palmis,
Exercent faciles ad nova plectra choros.
Has inter junctis spatiantur passibus ambo,
Calliope, & magni nominis ALTILIUS:
ALTILIUS, quo non Phœbo jucundior alter:
ALTILIUS sacro lotus in amne pater.
Huic modo prima chori citharam suspendit eburnam,
Addit & Orpheæ fila canora lyræ;
Queis thalamos, ISABELLA, tuos, ARAGONIA virgo,
Pindarico resonet queis gravis ore Deos.
Melpomene insignem victrici fronde coronam
Nunc parat, & verna lutea serta rosa:
Nunc plectro insignit lætum, testudine & aurea,
Ut referat dulci dulcia furta sono.
Ille canit; Mea vita, Lami loca nota relinque,
Quintia, Parthenopes dulcia tecta pete.
Dum modo sim tecum, mea lux, non regna, nec aurum,
Non Arabum optarim ditia rura mihi.
Sat mihi sit cara mentem saturare figura,
Pascere & optatis lumina sideribus.
Tu tantum ambrosiis intendas vincla capillis,
Vincla vel æterno non solvenda Jovi.
His addit dominam insignem de cæde ferarum,
Munera Dianæ digna referre tholo.
Dum canit, Aoniæ respondent carmina valles,
Et nemora intonsis spissa cacuminibus.

O ni-

O nimium felix tanto ſcriptore puella,
Felix, quam longum charta loquetur anus!
Nota colorati diſcent tua nomina Seres,
Quæque jacet nimio terra peruſta gelu.
Jam niveos illi jungebat ſedula cycnos,
Et dabat adducta lora regenda manu:
Quum mihi jucundus defluxit corpore ſomnus,
Lucifer & roſeo fulſit ab Oceano.

Ejuſdem.

MINCIADE in ripa veteris prope mœnia Mantus
Errat, & in Tuſco concinit umbra lacu.
Dum canit, argutos cantus imitatur oloris,
Dulcius extremum dum canit ante diem.
Scilicet ALTILII poſt funera dulcis imago
Nunc repetit patriæ limina cara ſuæ:
Nunc tumulum inviſit magni prope buſta Maronis,
Sebethus placidis qua fluit amnis aquis.
Talis Perſephone, talis Ledæa propago,
Alternis ſuperas itque reditque vias.

HIERONYMI AMALTHÆI. Pag. 293. Carm. Baſilii Zanchii edit. Baſileenſis Oporini an. 1555. vocatur *Incerti Auctoris*.

PROTULIT ALTILIUM, quæ protulit ora Maronem:
Protulit una duos, abſtulit una duos.
Felicem eventum ſortita eſt utraque tellus,
Altera per cunas, altera per tumulos.

JOANNIS MATTHÆI TOSCANI.

CARMINIS arguti, dulces qui spiret amores,
 ALTILIO palmam detulit ipsa Venus:
Sic decuit vatem, quem culta Neapolis inter
 Perpetui voluit vivere veris opes.
Unde suas lecto distinxit flore Camœnas,
 Struxit & Aoniis condita mella favis:
Enthea quos Phœbi libabit turba liquores,
 Citria dum & gignet Parthenopea rosas.

HONORATI
FASCITELLI
ISERNIENSIS
CARMINA
ELEGANTISSIMA.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

SELECTA DOCTORUM VIRORUM

DE HONORATO

FASCITELLO,

EJUSQUE SCRIPTIS TESTIMONIA.

Abbas Ferdinandus Ughellus Italiæ Sacræ Tomo Nono in Episcopis Insulanensibus.

HONORATUS Fascitellus (†) Herniensis, nobili familia natus anno 1502. patre Marco viro clar. matre Margarita Caracciola; puer anno 17. monachus Casinensis Cœnobii factus (1), vir evasit in Græcis, humanis, divinisque literis versatissimus, & poeta insignis, cujus etiam poemata lepidissima leguntur apud Jovium in Elogiis, suntque impressa quoque in Deliciis Poetarum Italorum. Laudatur a Bembo, Joanne Casa, Flaminio, ab amico nostro erudito Jo. Baptista Mari Canonico S. Angeli in foro Piscium in notis ad librum Petri Diaconi Casinensis de Viris Illustribus Casinensibus, quem publici juris fecit Romæ anno 1655. aliisque doctissimis viris; quumque ob egregias virtutes, Julii III. Pontificis notus, & familiaris esset, Insulana infula condecoratus est die 30. Januarii 1551. præceptor datus Innocentio Montio Cardinali in Pontificis Familiam adoptato. Interfuit Concilio Tridentino. Romæ obiit mense Martio 1564. quum jam antea Epi-

---

(†) Seb. Gryphius vocat *Venetum* in Præf. sua ad Lectorem Lactantii ab eo excusi Lugduni 1541. in 8. sic enim ait: *Tanta annis ab hinc quatuor* (sex *debuit dicere*) *felicitate Honoratus Fasitelius* Venetus *integritati suæ restituit, ut non Firmiano plus, ex quo nati sunt, quam Fasitelio, ex quo renati debere videantur.*

(1) Sub Vincentio Neapolitano.

Episcopatu se absolvisset. (1) Insigne edidit opus de factis Alphonsi Marchionis Vasti heroico carmine, cujus cum laude meminit Scipio Capicius de Principiis Rerum *in calce Lib. II.*

† *Paulus Manutius in Epistola ad Germanum Minadoum Monachum Casinatem præfixa suæ Lactantii Editioni anni* 1535. *ab* Honorato Fascitello, *correcta & aucta, post multas* Fascitelli *laudes, hæc subjungit.*

NOn enim facile dicam, plusne humanitatis in optimo juvene, an eruditionis inesse perspexerim; sed certe cum alteram acceperit ab ipsa natura, alteram diligentia, vel summo potius quodam ingenio sit consecutus: in utraque ita præstat, ut anteponendus nemo, conferendi vero quam paucissimi sint. Non pauca tum græce, tum latine ab illo scripta amicis legimus; quid elegantius? quid purius? quid magis aut sententiosum, aut proprium? Versus facit: Musas ipsas non aliter loqui credas. Conscribit aliquid soluta oratione; veterem eloquentiam exprimi melius non posse dicas. De judicii præstantia, de candore animi, de comitate nihil dicam. Primum, quod hæc notiora sunt, quam ut nostro indigeant testimonio: deinde, quod facile possim, cum non sit hic proprius illa commemorandi locus, in aliquam assentationis suspicionem incidere; a qua ego tam longe absum, quam ille ipse, qua est modestia, cum hæc pauca de se scripta vel audiet, vel leget, laturus est submoleste. Verumenimvero faciundum ita fuit, & dandum aliquid amicitiæ ac veritati: quando is est, de quo sit posteritas locutura. Quibus rebus cum ego, ut illum incredibili quadam benevolentia, vel potius pietate, complecterer, impulsus

---

(1) Scripsit quamplurima opera, quæ temporum calamitate ad manus nostras non devenerunt. Floruit temporibus Caroli V. & Maximiliani Imperatorum. *Placidus Diaconus Casinensis in Supplemento ad Librum Petri Diaconi de Viris Illustribus Casinensibus.*

pulsus essem: etiam ut deberem, magno ejus beneficio factum est. Nam cum me ita animatum, ut supra commemoravi, sensisset; quasi non contentus, eam viam, quae ad veram sapientiam ducit, ostendisse, nisi etiam primos aditus muniret, detulit ad me quos nunc impressimus Lactantii libros, tam multis illos quidem in locis & emendatos, & auctos, ut cum omnibus qui ante exierant, collati, propemodum alii viderentur, &c.

Petrus Victorius Epistolarum Lib. II. Epistola ad Fascitellum.

Accepi (*a Simeone Portio*) te ab Julio III. Pont. Max. Episcopum esse creatum, quum paucis antea mensibus vel diebus potius te usus esset, atque instituendo, ingenuaque omni disciplina expoliendo Cardinali suo destinasset: eo autem nuntio maxime laetatus sum, & tui ipsius caussa, quem semper amavi, & propter admirabiles virtutes tuas, merito suspexi, & aliorum etiam, qui idem vitae iter ingressi, atque in doctrinae studiis diu versati, sperare possunt, praemium aliquod aliquando fore suis laboribus; cui rei si operam darent opulenti viri, & in maximis dignitatibus constituti, vehementer inflammarentur animi reliquorum ad optimas artes colendas, & in antiquum gradum honoris restituendas, unde importunitate barbarorum, calamitateque superiorum temporum indignissime dejectae fuerant: nam, quin hoc perfici possit, dubitare non debemus, quum hac aetate magna illis accessio facta sit, sponte ad hoc conspirantibus ingeniosis viris, potius quam justa ulla mercede tantae suae industriae invitatis. &c.

Q. Marius Corradus Libro XIII. de Lingua Latina.

Luserunt alia doctissimi viri, Pontanus, Castilio, Varchius, Jo. Baptista Arcucius, Cotta, Naugerius, Fracastorius, Amaltheus, Marullus, Gambara, Fascitellus; quorum tamen scriptis non minus, quam Virgilii, Horatii, aliorumque veterum, posteritas omnis adjuvabitur.

Jo.

Jo. Matthaeus Toscanus Pepli Italiae lib. III. pag. 78.

FASCITELLUM protulit Neapolis, Cardinali FARNESIO ob ingenii elegantiam carum: a quo & Episcopatu honestatus est. Purissima ejus & dulcissima poemata, quotquot in manus nostras venerunt, typis exaranda curavimus primo volumine Carminum Illustrium Poetarum Italorum. Multo tamen majorem carminum numerum, nondum luce donatum, poetices studiosi desiderant: quae aliquando proditura (1) non desperamus.

Janus Broukhusius ad illa Tibulli Eleg. I. lib. I.

Exiguo luceat igne focus.

Quae perpulchre est imitatus Honoratus Fascitellus, Episcopus Insulanus, vir multis nominibus laudatissimus:

At dies brevioribus
Rapta cum spatiis ruit,
Brumaque extulit horridum
Verticem gelidae nivis
Imbriumque potentem,
Tum foco silua integra
Advoluta hilarat domum:
Nos pigri utraque & utraque
Cruraque, & latera indidem
Ustulamus ad ignem.

tum quae inibi sunt plura, eruditae venustatis plenissima.

Idem

(1) Nobis potissimum id contigit, ut primi omnium (nisi valde fallimur) plura, & ea quidem graviora, Fascitelli Carmina, situ atque oblivione paene sepulta, in lucem proferremus. Quanti enim fieri debet a justis rerum aestimatoribus Poema nobile de gestis Alfonsi, Marchionis Vasti, cujus egregii operis meminerunt Scipio Capicius, & Ferdinandus Ughellus, quos testes locupletes in hac caussa excitavimus: Id tamen ante nostram aetatem typis descriptum numquam fuit, quod sciamus.

Idem. ibid. ad illa Eleg. I. lib. II. Fulvis circumdatus alis Somnus.

Pulchre Honoratus Fascitellus, poeta purus ac nitidus, cujus ego plura exstare Carmina (1) magno emerim:

Usque dum veniens genis
Conniventibus, & pede
Debili Sopor, unus ut
Quisquis eat cubitum monet
Oscitante labello.

pulchre, inquam, Somnum pede debilem facit. Rationem nos docet Pausanias Eliacis prioribus, sive lib. V. &c.

Idem ad illum Propertii versum Eleg. I. lib. III. Ad tua rorantes carmina flexit equos.

Perquam venusta translatione ii pisces nostro *equi* dicuntur. Et secutus est Honoratus Fascitellus, nobilis superiorum temporum poeta, ad homines transferens:

Regem magna virûm proceraque colla duorum
Sublimem junctis sustulerant manibus.
Hi currus illis, hæ sunt in honore quadrigæ:
Non aliis prisco more vehuntur equis.

Respexit autem is ad locum Plinii Minoris Panegyr. *Nam priores invehi & importari solebant, non dico quadrijugo curru & albentibus equis, sed humeris hominum.*

Josias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Conradi Gesneri. fol. Tiguri 1555. *pag.* 80.

Honoratus Fascitellus scripsit insigne Poema ad Heroinam Piscariæ,

HONO-

(1) Utinam Broukhusius adhuc superesset! magnam scilicet animo lætitiam caperet legendis quamplurimis Fascitelli versibus, huic alteri editioni nostræ adjunctis; qua erat in eum poetam voluntate. Hos tamen insigni Viri celeberrimi Apostoli Zeni liberalitati omnino deberet, qui ex illo suo copiosissimo bonorum librorum thesauro depromtos, nobis edendos benigne concessit.

HONORATI FASCITELLI ISERNIENSIS. CARMINA.

I.

ALPHONSUS.

(*E Codice chartaceo in folio, ut vocant, Viri Celeberr.* Apostoli Zeni; *in quo nonnullorum poemata Latina & Etrusca, item alia soluta oratione scripta continentur; pag. 24. Huic Codici nota numeri I. apposita est.*)

NUMQUAM non Musis, numquam non vatibus æque
Gesta Deûm curæ, curæ sunt gesta virorum.
At vos, Pegasides, vos æquius inclyta semper
Facta patria decet, & divûm cecinisse trophæa;
Qualia Phlegræos dudum bellata per agros. 5
Stans vestrum medius, quondam cantabat Apollo;
Ætnamque, Prochytenque, & olentes sulphure Bajas:
Quandoquidem divas æquum est meminisse Deorum.
Nos contra melius, nobiscum carpere suetos,
Quicquid id est tandem cæli & spirabilis auræ, 10
Nostrates canimus; vestrisque æquare paramus.
Sic ego * id meditor totum vulganda per orbem,
Quæ mihi post paullo Parcæ dicenda reservant:
Scilicet ut tenui jam pendeat Africa filo,
Jam trepidet, miserisque modis turbata laboret; 15

Nec

Nec quid agat, norit; vel quo se exterrita vertat.
Ipse sibi mediis Triton diffidit arenis;
Ipse tremit vacuis Nasamon prædator in arvis;
Et celeri Garamas cursu delatus ad Indos
Avia jam noti superat cunabula Nili. 20
Per nemora ad latebras, & inhospita tenditur antra;
Nec tamen aut silvæ miseris, aut ulla putantur
Tesqua satis. Passim pallorque, pavorque vagantes
Occupat; & vario miscentur cuncta tumultu.
Tantum aspectantes Asiam, Turcamque tyrannum, 25
Ore fremunt omnes. Tum, spes ubi nulla salutis,
Id sibi præsidii solum superesse fateri.
Jamque cient magnis clamoribus, Huccine rerum
Deventum est Libye? nil est mihi credere dignum.
Sed tamen hæc etiam, Libye, te fata manebant. 30
Ah misera, ah male sana, ducesque oblita priores,
Nec tibi jam constans, nec habens cui perdita fidas!
Tu Libye? tune illa tuis armisque virisque
Terra potens, Latii quæ nominis æmula semper,
Sola parem terris animo aspernata Quirinum, 35
Aurea sublimi feriebas sidera dextra?
Nunc Asiam imbellem spectas, Parthumque fugacem;
Nunc externa petis Tyriæ solatia genti.
Heu quantum meritis minor, & virtute parentum!
Nequicquam tamen, infelix, hæc ipsa fatigas 40
Auxilia, & turpi talem te fœdere firmas.
Nam sua stant Asiæ quoque funera, nec procul ardent;
Et junctæ casu longe majore metus.
Anne parum vobis Europæ cognita virtus?
Vos armis Europa petit, belloque lacessit, 45
Italiæ auspiciis, ducibusque insignis Latinis.
Jamque parat Siculi præter vada currere ponti;
Jam Ligurum obsedit salebroso in litore portus
Magnanimûm instructis heroum exercitus alis;
Adcincti bello juvenes, Romana propago, 50
Spirantes patriæ meritos virtutis honores.
Quos inter medius gradiens ALFONSUS, & ipse
Scipiadas nobis referat qui fortis utrosque,

Sce-

Sceptra manu gestans, Avalumque insignia regum,
Terribilem cristis galeam quatit acer equinis, 55
Qualis Parthenopes nuper sub montibus idem
Gallorum magna delebat strage cohortes.
Tempore quo mihi Lautreccum Ligur Auria Belgam,
Ignavosque duces infaustaque castra perosus,
Vertit iter, serisque suis sibi conscius annis, 60
Hic demum tuta classem statione recepit.
I cava nunc Cetara, & Amalphides ite puellæ,
Incusate Deos, & Tusci numina ponti,
Candida marmoreis plangentes pectora palmis.
Hæc quoque Parcarum volvebant stamina fusi, 65
AURIA uti fato victorque & victus eodem,
Jungeret ALFONSO sese, juvenemque secutus
Jam senior, bello tumidos, præstaret, ut ille
Tum certe Gallos nostris averteret oris:
Mox vero magnis Libyamque Asiamque catenis 70
Implicet, & pedibus calcandas Cæsaris.....
Nec mihi se Rhenus jactet conjunctus Ibero:
Dum stetit, hostilesque minas interrita vidit.
Parthenope, ALFONSI dextra stetit. AURIA magno
AURIA dein AVALO junctus, terraque marique 75
Ilicet ostendit, quid pubes Itala posset,
Discordes animo pergat si ponere motus;
Sponte nec ipsa sua caput offerat obvia leto,
Dum studiis diversa ruit; dum turbine cæco
Acta, odiis, grata & rerum novitate tenetur. 80
Atque utinam quorum manibus victoria parta est,
Iidem virtutis quæsissent præmia soli,
Et bene pro meritis laudum quoque dona tulissent.
Nunc eadem insontes pariter sontesque procella
Perculit, & cunctos uno simul obruit æstu: 85
Dum sibi quisque putat nil non impune licere;
Et rapit; & læti quantum quis possidet agri,
Tanti agitur reus, & patriis procul exsulat oris.
Heu sortem miserandam, & nostris debita seclis
Fata Deûm! si fata Deûm tam dira putandum. 90
Sic o sic tandem patriis viduata colonis,

Una viris florens, opibusque, & fortibus ausis,
Una domus genitrixque Deûm, sobolesque Deorum
Italia infelix, Septem-jam tota-trioni
Occidis; &, curru celsa ad Capitolia vinctos 95
Ducere gratantum longo quos ordine sueras,
Nunc dominos perfers; nec te juga barbara tangunt?
Sic nos (heu miseri!) quæ digna indigna relatu
Pertulimus; quæ non mala vidimus? O ubi tellus
Ultima, & æternis numquam non cana pruinis, 100
Aut solis rapido semper damnata sub axe?

Sed lacrimis modus esto. Meus, meus ecce propinquat
Quadrijugo invectus Campana per oppida curru
ALFONSUS, pacemque ferat, finemque malorum
Qui statuat; curasque jubens procul esse sequaces, 105
Æterna inducat miserarum oblivia rerum.
Victor io trahit ecce tot inclyta regna; tot urbes
Captivas; montesque novos ostentat; & arces
Montibus, & rapido fluviorum vortice tutas
Victor agit, clari secum monumenta triumphi: 110
Innumeras Italo prostratas Marte phalangas;
Æthiopum Meroen, & Bactra exrrema, Dahasque,
Quosque habet infelix felices Mecha Sabæos,
Quique bibunt Indum, & centumgemina oppida Cari;
Atque alios, aliosque omnes, quos maximus ambit 115
Orbis, & Oceano complectitur Amphitrite.
Vestes cuique suæ, nec lingua alienior armis.
Hic illum, ille alium miratur: at omnibus omnis
Præcipua Othomani cura est, Asiæque jacentis
Arma procul, capitisque immensa volumina sacri 120
Prospicere, humanasque vices variantia fata,
Aureaque Eoi miserari vincula regis.
Tu vero Pœnos & classem discere, & ecquis
Sub pedibus frendat Libyci novus Annibal æstus,
Ænea cui barba est, ferroque incincta nitenti 125
Dextra rapax, regnumque dolis & cæde paratum.
Ipsi non audent dejecta cacumina montes
Tollere; non oculos, infractis cornibus, amnes.
Caucasus Atlantem miratus, & arida menta,

Ingen-

Ingentesque artus, concretaque terga pruinis, 130
Cælum ubi sit, quærit: versoque ad gaudia fletu,
Irridere senem, percontarique videtur,
Ecquis in Herculei desudet mole laboris.
Ille supercilium tollens, cervice reflexa,
Suscipit ALFONSUM; scapulisque ad colla relatis, 135
Ut licet, hæc majora fatetur pondera; & ore
Compresso, tantum demisso vertice nutat.
Bagrada respectat Tigrim simul, & simul omnem
Prolixam, illacrimans, falso rigat æquore barbam.
At Tigris nictatque oculis, torvumque tuetur, 140
Jam jam erupturo similis, totamque sonanti
Cursu eversuro pompam. Pavet obvia turba;
Et flentes pueros pressant ad pectora matres.
Sic Tagus ad Gangem, Ganges conversus ad Istrum,
Inque alios alii, mussantque dolentque vicissim; 145
Spectantumque tenent oculos, atque ora morantur.
PAUSILYPUS læta redimitus tempora citro,
Jura dat, & leges victis imponit amicas:
Ac monet, ut partem socii SEBETHUS honoris
Jam subeat, Nymphisque rosas & lilia mittat. 150
Ipse fluentisona lenis pater incubat urna,
Cæruleos tenera præcinctus arundine crines,
Sufficit & festas vario de flore corollas,
Hortaturque suas per mollia prata Napæas,
Visendi properent dulci prævertere cura 155
Naïadas comites, festinantumque catervas
Nereidum: quarum Siren dux, maxima Siren
PARTHENOPE, thyasosque novos nova carmina tentat;
Et movet in numerum choreas, & voce canora
ALFONSUM ingeminans Felix, hoc auspice, felix 160
Nunc ego dicar, ait. Responsant æquora plausu.
Immixtæque viris passim nullo ordine matres,
Et pueri adsultant, vocesque ad sidera tollunt,
Gratandi exciti studio, effusique per urbem.
Ære cavo divûmque arces, arcesque minorum 165
Certatim plaudunt heroum, atque aëra frangunt;
Sed divûm resonis tantum tinnitibus auras

Com-

Complent, & molli nubes clangore fremunt:
Heroum valido fumantes igne coruscant,
Igne tonant, cælumque petunt, cælum igne lacessunt, 170
Et longis liquidum labefactant æthera bombis.
Quæ pater ignipotens media Vulcanus ab Ætna
Dum procul exaudit, clauso Cyclopas in antro
Castigat, furtique vias & nomina quærit;
Fulminibusque suis fremit æmula fulmina, olenti 175
Sulphureque strepituque & terrificis fulgetris.
Jam fremitu reboant montes; jam jam undique late
Litora turbantur: Campania tota resultat.
Ast AVALUS divûm templis indicit honores,
Et larga fert dona manu, cumulatque per aras 180
Tura Arabum, & stirpes ima ab radice revulsas.
Tum spolia excelsis gaudet suspendere tectis;
Parietibusque sacris adfigit opima, superbis
Pro foribus statuens quæsita ex hoste trophæa.
Talis Liber erat, nigris tum victor ab Indis 185
Indomitos egit tigres ad frena jugales,
Sileno cum evante, & thyrsigeris Satyriscis.
Talis & Alcides præda spectandus Ibera,
Post tot inexhaustos terraque Ereboque labores,
Aut fuit, aut poterat Pompejis esse propinquis, 190
Æterno nostras dignatus nomine terras:
Victori in primis medio VICTORIA templo
Adsistit, jactatque suo se nomine læta,
Quondam sæpe viro, nunc facta nepotibus omen.
Utque olim invicti fata immatura mariti 195
Flebilibus numeris, doctisque sacrasse querelis
Juvit, & æternis manes intexere chartis;
Jam canit ALFONSI victricia signa nepotis,
Lesboas Tusco percurrens pectine chordas.
Sed locus haud patitur me longius ire per altum, 200
Nec mihi tam gelido præcordia frigore torpent,
Hujus ego ut brevibus laudes perstringere verbis
Posse rear, speremque omnes æquare canendo.
O decus, o patriæ spes, heroina, deorum
Salve perpetuo nostris data munere terris: 205

Te canimus læti, te cælo tollimus omnes.
Tu mihi te facilem da, vates optima, vati:
Et potuisse aliquid tecum fortasse feremur.
Hæc meditor, tacitusque animo mecum ipse voluto.
Atque utinam tantis par sim modo conditor actis, 210
Ne me deficiant sub iniquo pondere vires.
Sed tamen experiar: nec me tentasse pigebit.

I I.

AD CARDINALEM FARNESIUM.

FARNESI, tibi non sat est, ut ajunt,
In magnis voluisse; nam pusilli
Illud est hominis (*) Tibullianum.
Te, qui maximus es, deumque proles,
Decet maxima quæque jure posse: 5
Quamvis fors etiam Maronianum
Perrupisse Acheronta sit necesse.
Jam scis quod volo: perfice ut satis sit;
Hac via, aut alia, nihil laboro:
Tantum perfice: quod remordet, hoc est. 10
Sic tu terque quaterque diis secundis
Diu terque quaterque sis beatus.

I I I.

AD ANTONIUM PERENOTUM.

CARDINALEM.

QUUM quisquam maris æstibus
Deprehensus, truculenti & rabie Noti,
Jactatus lacera trabe,
Certus naufragii, vota Deis facit;
Implerint subito leves 5
A puppi si animæ lintea, & æstibus

Ere-

(*) *Propertianum* etiam dicere poterat; nam Propertii est Elegiar. lib. 2. *In magnis & voluisse sat est.*

Ereptus, rabie & Noti,
  Terras profpiciat, quas petit; & prope
Accedat magis ac magis
  Cara ad litora, caram ad requiem, & lares, 10
Non jam naufragium timens;
  Attollit mediis lætus in æthera
Ex undis duplices manus;
  Præfentefque fupinus celebrat Deos:
Quos fperat fore perpetes, 15
  Purgato rapidis cælo Aquilonibus,
Dum terras cupidus premat.
  Sarcit carbafa mox; & reficit ratem
Diris fluctibus erutam:
  Tranquillo det hians ne pelago prius, 20
Quam portum fubeat, latus;
  Et, qui nunc fuerat præfidio Dei
Servatus, fua inertia
  Magno cum opprobrio turpiter occidat.
Is, poftquam incolumes tulit 25
  Tandem in litus amicum madidus pedes,
Pictis veftibus, & trabe
  Votivam fuperis pariete de facro
Sufpendit tabulam, memor
  Quam vim fufpiciat Numinis, & colat. 30
Ceffet fi auxilium Dei,
  Nil noftrum ingenium, nil valeant manus;
Sitque incognita cælitum
  Virtus, fi nihil æquo ab Jove defluat.

IV.

IN OBITU ARSILLI,

MEDICI, ET POETÆ.

ERGO videmus lumine hoc fpirabili
  Caffum jacere te quoque;
Ut plebe quivis unus e vili jacet;
  ARSILLE magno Apollini,

Novemque Musis care? sive poculis 5
Præsentibus morbi graves
Essent levandi; sive dulci carmine
Dicenda mater aurea
Cupidinum, lususque furtorum leves.
O vota nostra inania! 10
Quid dura fati non potest necessitas?
I, da lyram mihi, puer;
Manuque funde proniore Cæcubum.
Nunc sunt Lyæi munera,
Nunc plectra cordi, nunc juvat lectissimo 15
Cinxisse flore tempora.
Sicci, tenebris obsiti, tristi in Styge
Fortasse cras silebimus.

V.

AD NICOLAUM ARDINGHELLUM,

CARDINALEM.

EST quidem hoc aliquid, fatemur omnes,
Non magnum modo in urbe te, sed inter
Patres posse videre purpuratos.
Est quidem hoc aliquid, fatemur omnes,
ARDINGHELLE: fatemur, & frequentes 5
Hinc, atque hinc tibi gratulari avemus.
Sed quod sit satis, id negamus omnes,
Quantum, quod pote plurimum negari.
At, quum maximum in orbe viderimus,
Insignem triplici aurea tiara; 10
Quæ virtus tua, nostraque omnium est spes;
Tum vero id poterit satis videri.

V I.

AD F. CORNELIUM.

UNus qui reliquus mihi patronus,
CORNELI, fueras, vetusque amicus;

Qui

Qui excelſo uſque animo eſſe me jubebas
Firma in ſpe, eximiaque, maximaque,
Ut jam iſtos facerem pili beatos: 5
Nunc diverſus abire, nunc videris
Idem non animo eſſe, non loquela.
Et, quod me cruciat magis magiſque,
Nullam ob cauſſam aliam, niſi ob facetam
Unam, ridiculamque, futilemque. 10
Quod FARNESIUS ad jocum libenter
Refert omnia; qui ſolet jocari
Tecum; & cui fuerit bono, rogare.
Atque hic tu mihi per jocum, atque luſum
Verbis illius (o novos lepores!) 15
Quid non dicere, vel tacere pergis?
Commentum placet elegans, ſaliſque
Plenum; ſed, mihi crede, vultu, ocellis,
Pallore, atque tremore, denique ipſa
Næ tu proderis oſcitatione. 20
Tun' me? tun' mihi? qui tibi; ſed ad rem.
Amabo, mihi deſine iſta poſthac
Plane frigida. Sin, vide, palam, clam
Profecto ad JOVIUM elegantiarum
Appellabo parentem: habet paratas 25
Is chartas, calamoſque, ſive Etruſcos
Malis, ſive etiam Latiniores:
Quales nunc Venetos tuos videmus:
Quibus quum hiſtoriam politiorem
Conſcribillet ab orbe condito omnem. 30
Illuſtrans, celebranſque & hos, & illos:
Jure amicitiæ petemus, ut te
In hos inferat, & tuos lepores.

VII.

(*) IN PAULLUM JOVIUM.

NÆ debent JOVIO viri elegantes,
Bonis artibus his, & his politi.
Næ debent JOVIO elegantiarum
Parenti, artibus omnibus polito,
Quantum vix animus capeſſat ullus;
Nec vivi modo, qui vident, amantque
Urbani ſenis & ſalem, & lepores;
Sed quos lumine ademto avarus Orcus
Quis ſcit quo cohibet loco miſellos?
Nam facit JOVIUS ſuis tabellis, 10
Excultis lepido ſuo labore,
Leti funera non timere vivos;
Vitam vivere mortuos perennem.

VIII.

AD EUMDEM.

JOVI, quem pote nil novi latére,
Reſciſtine hodie, tuum ſodalem

Qui

---

* Hoc Epigramma Italice ita redditum eſt an ab ipſo Faſcitello, an ab alio illorum temporum poeta? Quæ quidem interpretatio præponitur Elogiis Paulli Jovii Virorum Litteris illuſtrium, de Latina in Italicam linguam translatis.

Quanto al Giovio, che ſiede in ſu la cima
Degl' ingegni eccellenti, incliti, e ornati,
Debba chi virtù eccelſa ebbe dai fati,
Nè in penſier cape, non che in verſi, o in rima.
Ben tenuti gli ſono i vivi in prima,
Ch' ammirano i ſuoi detti alti, e pregiati:
Ma non men quei che fur quindi levati
Da lei che tutti al fin convien ch' opprima.
Che 'l ſuo ſtudio gentile, ond' ei ci diede
Tante onorate immagin da vedere,
Senza cui la lor fama era ſmarrita,
Fa che non temon quei movere il piede
Verſo la morte: e a queſti fa godere
Ancor nel mondo ſempiterna vita.

Qui te plus reliquis tulitque, fertque,
Et semper feret in suis ocellis,
A duro tibi Samnio rediisse? 5
Neges o utinam, senex beate;
Sic sit, ipse ego nuntiusque primus,
Bisque hoc nomine carus esse possim.
Sed seu sic habeat, quod ipse malim,
Se res, sive aliter; tuus sodalis 10
A duro tibi Samnio reversus
Te salvere jubet, manusque pronus
Absenti, ut licet, osculatur ambas.
Hoc primum: a regione tum remota
Vectos caseolos dat, atque pernas; 15
Addit praeterea lepusculosque
Duos, quos ab Anagniae ruinis
Venator tibi tradidit ferendos.
Tu ne despice qualecumque munus;
Paullo post aderit sodalis ipse 20
Cum rerum tibi sacculo novarum:
Canet versiculos suos jocosos,
Tu gravem historiam tuam repones.

IX.

AD JOVII

Viros illustres Armis.

MAGNANIMI heroes, salvete, haud parva supremi
Cura JOVIS, docti maxima cura JOVII.
Vos tulit in caeli sublimes Juppiter arcem,
Dignatus mensa concilioque deûm:
Vos JOVIUS totum late volitare per orbem, 5
Romanaque jubet vivere in historia.
Munera magna Jovis; verum, si dicere fas est,
Non sunt aeterni dona minora JOVII.

X.

DE JOVIO.

Postquam relegit omnium
Provinciarum JOVIUS intimos lares,
Nec instituta substitit
Via, vel alto territus montis jugo.
Hinc dividentis Italos, 5
Illinc Iberos bellicosa Gallia,
Vel æstuosis Hadriæ
Illinc procellis, hinc profundis fluctibus
Turbatus Inferi maris:
Sed inter acres evagatus milites, 10
Interque rauca cornua,
Et fusa victorum hinc, & hinc cadavera,
Non otiosa indagine,
Tot inde retulit libros Annalium:
Mox utriusque litoris 15
Ora remensa, diligens felicibus
Piscator inde retibus,
Avara quidquid ante Neptuni manus
Celaverat nobis, tulit.
Nunc inquietus patre deductus Jove, 20
Animusque jam terrestribus
Non rebus explendus, velut celeri Noto
Elatus, ubi cælestibus
Explere sese latius bonis potest:
En aureo promit penu, 25
Quantum supremo Juppiter manu polo
Pulchri recondit: & quia
Numquam moveri cælites queunt loco,
Ut sustulit fati dies,
Veras recepit singulorum IMAGINES: 30
Quas deditas Apollini,
Musisque Larium colentibus lacum,
Beata continet domus.
Has si videre longa te vetat via,

Aut

Aut morbus, aut fenium grave, 35
Præfens libellus indicabit, aureo
Quovis monili carior.
Vos hinc remordet illa fi cura, arduum
Tentate cælum, pofteri;
Quod fumma virtus fola dat recludier.

X I.

IN CAROLI MAGNI EFFIGIEM.

AUDISTINE olim magni poft Herculis arma,
Extremam paribus Calpen qui terruit aufis,
Invictum virtute animi dextraque Rolandum?
Audiftin' robufta fenis tot pignora Amonis?
Ac teneram rofeo cum primis ore puellam, 5
Caffide fub dura folitam fe credere campo,
Congreffamque viris victricem excedere pugna?
Atque alios aliofque omnes fortiffima bello
Pectora, bis fenos ex ordine Palatinos?
Quos magni longum fpectatos Gallia rebus 10
Evexit cælo, & fulgentibus intulit aftris:
Scilicet infignes fpoliis heroas opimis,
Infignes raptis immani ex hofte trophæis.
Hoc duce, quem multo trabeatum cernis in auro,
Nunc etiam adfpectu ipfo, & majeftate verendum, 15
Hoc meruere olli, & tantum exhaufere laborum.
CAROLUS hic ille eft, quem nec fæcla ulla, nec ætas
Non canet eximio REGEM cognomine MAGNUM;
Cujus ab aufpiciis tum primum Gallica figna
Bætis, & infractus victricia fenfit Iberus. 20
Intremuere Afiæ reges, jacuitque fubacta
Punica terribili tellus concuffa duello.
Cetera, ab angufta fpatiis exclufa tabellæ.
Te magni divina JOVII monumenta docebunt.

XII.

FARINATÆ UBERTO.

SERVATA per te patria quod tum maxime,
Sic quum misera casura fuerat maxime;
Nunc optimo tu jure, præter ceteros,
O belli & idem pacis artibus inclyte
UBERTE, patria vivis in superstite, 5
Vivesque dum vivent sacri annales JOVII.

XIII.

IN GIBERTUM, SUMMA INGENII INDOLE *PUERUM*.

GIBERTI ingenium bonas per artes
Excultum celebramus urbe tota,
Dignum Socratica institutione.
Hinc est gloria vera comparanda:
Hinc laus ipsa perennior petenda. 5
Hoc GIBERTUS amat, puer disertus,
Contemta juvenum procacitate.

XIV.

AD DEOS.

O, Inter veterem, & novam Theaten
Qui me, dii, statuistis immerentem,
Quid vobis voluistis? an poetam
Vestrum perdere per jocum, atque ludum?
Nam quid feci ego, quidve sum locutus, 5
Cur vos tam male me, male atque acerbe
Haberetis, ineptiusque multo
Quam Rheæ deceat genus beatum?
Esto enim mala nostra vos juvabant:
Una non satis, & super Charybdis 10
Erat? quorsum opus addidisse Scyllam?

Sed

Sed freto bona ficus in Sicano
Duci Dulichio tulit salutem:
Nobis in Latio salus Latinis
Est a montibus expetenda summis; 15
Ut Phœbus cithara increpans sonora
Ter per somnia visus admonere.
Quare Tibridis ad fluenta, montes,
Qui gratissima regna diis tenetis,
Cælo vertice proximi, & decorum 20
Incincti triplici caput tiara,
Summos vos adeo, rogoque supplex,
Ut monstro me ab utroque liberetis.
In sinu liceat latere vestro,
Et sacra recreare me sub umbra 25
Non fici Siculæ; sed innocentis,
Floridæ, peramabilisque olivæ:
A cujus mihi ramulis in orbem
Plexis Palladiam petam coronam;
Et colam omnia vestra dicta, facta. 30
Sic post sæcula longa & usque & usque
Vobis non modo collium superbas
Septem assurgere gratulemur arces;
Sed magnum Oromedonta, & ipsum Olympum.

XV.

IN SABELLAM ROMANAM
PUELLAM LEPIDISSIMAM.

Sabellæ (*) ocelli, non ocelli, sed vagi
  Soles duo minutuli:
Labella, non labella, sed corallia
  Saxis tenella in candidis:
Si vos rigentum flabra ventorum horrida 5
  Dissuaviari insaniunt,
Nec est manu vel pallio procacium
  Arcere pervicaciam;

(*) In Gagnaji Collectione legitur GIBERTI.

Nos perditos, qui carne molli, & ossibus
Non saxeis plane sumus,
Quonam putatis esse posse corculo?
Qua mente? nec plura attinet.

XVI.

IN EAMDEM.

O Os purpureum, genaeque laeves
SABELLÆ, o tenerae manus eburnae,
Dentes candiduli, venusti ocelli:
Quibus candidius, venustiusque
Nec candor potis esse, nec venustas: 5
Qui vestra glacie Notum rigere,
Aut vestra Boream tepere flamma,
Stulti versiculis canunt ineptis,
Ah quanto satiusque veriusque
Me aegrum, flante Aquilone, flante & Austro, 10
Dicerent tremere usque & aestuare!

XVII.

DE LIVIÆ COLUMNÆ ROMANÆ

OCULIS.

OCELLI nitidi meae puellae,
Puellae lepidissimae, & venustae,
Quantum non alia ulla, cui per urbes
Forma excellere contigit Latinas;
Ocelli nitidi, quid accidisse 5
Vobis (me miserum!) audio molesti?
Vos horror malus, & malae tenebrae,
Vos furvis nigra nox obumbrat alis?
Et qui sideribus pares eratis,
Nunc caligine hebescitis profunda?
O nimis male, nequiterque factum!

XVIII.

XVIII.

AD EOSDEM.

NÆ, si vos, nitidi & venusti ocelli,
In magnum superi ferent olympum,
Inter ætherias faces locandos;
(Ut percrebuit, & dolemus omnes)
Næ duri superi, miselli homulli. 5
Sed quando superi; nec in beatos
Jus ægris, neque fas; quod unum, & ingens
Solamen reliquum, valete, ocelli:
Ocelli nitidi meæ puellæ,
Avete, atque valete; deque summo 10
Posthac vertice mi micate cæli.
In terris ego ture vos, & ara,
Et cantu citharæ colam sonoræ,
Incensus magis in dies magisque
Sanctarum liquido igne popularum. 15

XIX.

AD EOSDEM.

POSTQUAM vos, nitidi & venusti ocelli;
Ocelli nitidi meæ puellæ,
Inter sidera diis referre visum est;
Nos vestra sine luce multa passi,
Eo nomine gratulari habemus, 5
Quod iidem dederunt mali levamen,
Terrarum miseram vicem dolentes:
Ut quicumque levi secant faselo
Magnæ navifragum salum Diones,
Illis vos Helice petita nautis, 10
Vos sitis Cynosura jam futuri,
Ergo quod superest, miselli amantes,
Ne frustra irrevocabiles fleamus;
Sit finis lacrimis, modus querelis:

Et mecum Veneris patens per æquor
Hos jam suspicite, hos duces habete.

XX.

AD PETRUM MYRTEUM.

MIsi caseolum meo poetæ;
Ille continuo suæ puellæ
Misit turpiculæ atque ineleganti:
Tanti me meus æstimat poeta
Post paullo suus it puer, reditque
Ad me versiculis novis onustus,
Quærens quod dominus comesse possit.
Mittam, Myrtee: qui negare possum?
Sed prius mihi dic, rogo, quid omnes
Vos summi, & lepidissimi poetæ
Musas dicere virgines soletis;
In lustris tamen improbe adlubescit.
Enectas scabie, & fami perire?

XXI.

IN ASPASIUM,

MALUM POETAM.

AD me tam stupidi, & mali poetæ
Aspasii maledicta numquid hilum
Pertinent, rogo? noti uterque nostrûm
Bonis omnibus, & malis ad unum,
Ego, atque ille sumus suis uterque.
Solum me miseret dicacitatis,
Qua fertur stolidus, ruitque præceps,
Cæcus nequitia, in meos Jambos.

XXII.

XXII.

IN DIEM NATALEM SUUM.

NATALIS meus est. Io, sodales,
Urantur pia tura diis amicis,
Vitæ auctoribus, & Jovi supremo
In primis hominum, & deum parenti.
Post Jovem neque Juno, nec Minerva, 5
Sed FARNESIUS inclytus colendus,
Bona cum venia omnium deorum:
Nam in terris prope par Jovi supremo,
Luce non alia, sed ipsa eadem,
Vitæ principium ut dedit mihi ille; 10
Hic cultum addidit, & decus: paremque
Jussit, & similem esse me deorum.

XXIII.

DE ANNIA VILLA.

ANNII nemoris sacra
Citria, & liquido sacer
Fons fluens pede per nemus,
Quodque colle habet in sacro
Mollis acta sacellum. 5
Vosque agrestia numina,
Dii deæque genus Jovis;
Frigidum quibus est nemus,
Fonsque jugis, & inclyta
Ara rite dicata: 10
Rite si nemore horrido
Fonte seposito procul
Imminens pelago capit
Ulla vos super arduo
Ara colle dicata: 15
Quam relinquo dolens querens,
Quam reviso volens lubens
Vos ego! & tenerum in sinum,
Dia ad otia, gaudeo
Memet abdere vestrum! 20

Sive sub nemoris nigri
Delitere comis juvat,
Et fluente brevi in tuni-
ca ad vagi Zephyri levem
Frigerarier auram:
Sive dulce loquaculi 25
Fontis ad gelidos specus
Sessitare, & aquam hac & hac
Somnuli illecebram manu
Usque pellere lenta. 30
Tum modo spatiarier
Garrula cithara gravem:
Collis e specula modo
Mille cernere puppium
Vela prætereuntum: 35
Quum calore Canis gravi
Terra & æquore perfurit,
Fervidoque Hyperione
Arctos icta vacat gelu,
Tristibusque tenebris. 40
At dies brevioribus
Rapta quum spatiis ruit,
Brumaque extulit horridum
Verticem gelidæ nivis
Imbriumque potentem, 45
Tum foco silûa integra
Advoluta hilarat domum:
Nos pigri utraque & utraque
Cruraque & latera indidem
Ustulamus ad ignem. 50
Verna pingue mihi veru
Versat, & pereat cavet
Ne qua stilla beatior:
Ac premens fovet offulis
Uncta crusta suillis. 55
Promit hic sibi Cæcuba,
Miscet ille Falerna: nec
Hic, nec ille spuit, negans

Firma

Firma Maſſica lenibus
Diluenda Calenis. 60
Tum ſatur Genium Laris,
Tum Larem Genii canit:
Stridulaque ſtrepens cicu-
ta hinc & hinc male ſobria
Ter ſolum pede pulſat: 65
Uſque dum veniens genis
Conniventibus, & pede
Debili Sopor, unus ut
Quiſque eat cubitum monet
Oſcitante labello. 70
Qui novi tibi floſculos
Veris explicet, explicet
Is minore negotio,
Nocte quot media micant
Clara ſidera cælo. 75
Nec meum officium mihi
Excidit: facio Jovi
Maximo, reliquiſque diis
Semper, ut decet, & boni
Tradidere parentes: 80
Sive Solis ad extimos
Cardines, citimoſve ſe
Vertat annus, amabile
Sive rideat ad pares
Mollis ætheris horas, 85
Illa nocte dieque me
Cura fervidior coquit
Sola; cetera liberum;
Ne ſacri ulla operatio
Negligatur aviti. 90
Hic diu mihi vivere, &
Hic tandem liceat mori,
Semper & lateam immemor
Omnium, bene nec mihi
Sæpe cognitus ipſi. 95
Quod meus Fabius ſuo

Cum

Cum Polo facit optimus
Optimo, Capimontio
Rure qui sibi candidum
Lætus exigit ævum. 100
Quod Caserta facit meus,
Pontietta facit meus,
Ille moribus aureis
Clarus, hic fidibus sacris,
Infulaque decorus. 105
Quod Maphæus ad uvidi
Rura frigida Tiburis
Nuper ambitiosius
Velle se quoque credulis
Jactitabat amicis. 110
At FARNESIUS inclytus
Vota dissipat irrita:
Et jubet medio in foro
Scribat historias graves,
Ludicrumque poema. 115
Sed FARNESIUS, omnia
Qui potest, mihi tum meum
Posset excutere ANNIUM,
Quum suum imperium sibi
Poscet urbis & orbis. 120
Sed diu hic mihi vivere,
Hic mori liceat mihi:
ET FARNESIUS, ut iubet,
Possit omnia, maximo
Nil AVO minor olim. 125
Vosque agrestia numina,
Dii deæque genus Jovis,
Este vos faciles mihi:
Vos Lares, Genius foci,
Intonate sinistrum. 130
Sic lætum vireat nemus
Semper, & vitreus fluat
Fons perenne, recentibus
Ara fumet odoribus:

Inte-

Intonate finiſtrum. 135
Ipſe non Heliconio
Collis invideat jugo:
Ipſa non Aracynthios
Optet acta ſibi modos:
Intonate finiſtrum. 140
Nullus huc aditum ferat,
Nullus aut grege cum improbo
Paſtor impius, aut mala
Ales, aut quadrupes fera;
Intonate finiſtrum. 145
Nullus undiſoni æquoris
Fluctus auribus obſtrepat:
Nulla vos violentior
Tundat aura Favonio:
Intonate finiſtrum. 150

XXIV.

AD SCIPIONEM CAPICIUM.

Quis mihi nunc ruri non ſuadeat eſſe, CAPICI,
Et vetet agreſti munera ferre Lari?
In patrios migravit agros, cæloque Caſerta
Devocat æternos ad ſua rura deos:
Et facit, ut magnum Campania terra Tryphonem 5
In parva jactet ſe quoque habere caſa.
O ego quid ceſſo? populique urbeſque valete,
Et quæcumque levis compita vulgus amat:
Vulgus, in extremis quæſita Themiſtita terris
Cui placet, incertis, & Calicuta viis; 10
Neſcio quæ Calicuta novo ſub Sole repoſta,
Æternum Hiſpanæ munus avaritiæ.
Nempe parum fuerat, noſtris diteſcere regnis,
Et verſare avida faſque nefaſque manu;
Intactos niſi claſſe nova penetraſſet ad Indos, 15
Intentata rudis Tethyos ad ſpatia.
Scilicet a curvo miles digreſſus aratro,
Præceps trans terras, & maria alta ruit.

Jam-

Jamque ſuper Solis curſuſque æſtuſque perennes
Audet in ignotum tendere vela ſalum. 20
Sic alius nobis alio micat orbe Bootes,
Merſaque ſub Stygio gurgite terra patet.
Ille quidem victor terris advertere proram,
Et nova poſt tanto geſtit adire ſola.
Ignari rerum populi, per litora fuſi, 25
Mirantur liquidas currere monſtra vias.
Nunc alacres properant, trepida nunc mente reſiſtunt:
Attollunt cælo lumina cum manibus.
Dumque nova paſſim tacti dulcedine torpent,
Et multa ancipites ſpeque metuque fremunt; 30
Ecce tubæ ſubitus magnum ferit æthera clangor,
Et crebra reſonant tympana pulſa manu
Illi Nereïdas divina voce canentes,
Et ſanctos rentur Doridos ire choros.
Inter ſe miris obvertunt nutibus ora, 35
Et plauſum magnis vocibus ingeminant.
Aſt, ubi fulmineo cælum tremit omne fragore;
Et late fumo ſtat graveolente fretum;
Tum vero ingenti perculſi corda pavore,
Bacchari Eumenidas per vada ſalſa putant. 40
Nec flammas jam ferre novas, ictuſque minaces,
Permiſtumque gravi ſulphur odore queunt.
Pars fugit, & ſilvis ſeſe procul abdit opacis:
Agmine pars denſo regia juſſa facit.
Regem magna virûm proceraque colla duorum 45
Sublimem junctis ſuſtulerant manibus:
Hi currus illis, hæ ſunt in honore quadrigæ:
Non aliis priſco more vehuntur equis:
Sed quibus ille paret contra contendere telis?
Aurum habet: hoc plena porrigit uſque manu. 50
Quid facis ah, demens? gemmas, aurumque reconde:
Muneribus perdis teque, tuoſque tuis.
At felix quondam patriis Epicurus in hortis,
Dum ſibi & ipſe ſerit, quod ſibi & ipſe metit,
Contentus modico vitam traduxit agello; 55
Nec labes ſanctum polluit ulla ſenem.

Hei

Hei mihi, quid dixi? cælestes, parcite fasso:
Contemsit magnos impius ille deos.
Securus leti, Stygiæ securus & undæ,
Risit tergemini ferrea vincla canis. 60
Non ego, qui soleam sacra menstrua: vos mihi testes:
Excidit; & linguæ, non mea culpa fuit.
Sanctum ego judicibus potuissem dicere vobis,
Fragraret tanta ni scelus invidia.
Infelix Epicure, nec hoc mihi nomine care, 65
Numina tune ausus temnere magna deûm?
Tune ausus Grajas convellere sacra per urbes,
Et dulci mentes fasce levare pias?
Stulte, luis pœnas: quam nunc Acheronte sub imo
Velles accensis tura dedisse focis! 70
I, miser, Eumenidum pendentes fronte colubros,
I nunc, & manes, & Phlegethonta nega:
Persephonem, Ditemque nega: te Tartarus horrens
Compescat, miris excrucietque modis.
Sed, mea quæ pietas, unum hoc ignoscite, divi; 75
Tuncque illum sanctum quis neget esse, rogem.
Quis tunc, oro, neget? primis cui semper ab annis,
Ut sine cura esset, maxima cura fuit.
Non vasti tumidis pelagi se credidit undis,
Flecteret ut dubiam per freta cæca ratem. 80
Non litui strepitus arrectis auribus hausit:
Nec stupuit media vellera tincta Tyro.
Denique despexit curas; quæcumque sequaces
Protinus a tristi pectore nos abigunt.
Quin rerum caussas tantum libare latentes 85
Constituit primi liminis ante fores:
Nec curis animum torqueret inanibus ægrum;
Cerneret & medio somnia vana die.
Huic igitur meritam dubitem concedere laudem;
Et titulum nudi nominis invideam? 90
Quin senis exemplo jam stat quoque, pace deorum,
Hoc reliquum vitæ degere, quod superest.
Urbis delicias in cælum ferte, sodales:
Urbs aliis placeat, sordida rura mihi.

Hic juvet insanos animi componere motus, 95
Et legere in tuto lintea laxa sinu:
Armaque pro templo non magnæ figere villæ,
Sospitis & cymbæ texta soluta meæ:
Tum longis dulces somnis adjungere somnos,
Et sæpe ipsius non meminisse mei. 100
Dii facite, immites discerpant cetera venti:
Hæc pars e votis sit rata sola meis.
Ut sit, qui possit de me quoque dicere, Felix,
Urbe procul solis qui sibi vivit agris:
Vivit; & æterno CHRISTI dum flagrat amore, 105
Farre pius modico rustica sacra facit.

XXV.
AD RAMBERTUM SUUM.

(*) *De quodam Veneto adolescentulo e nobili* Barbarorum *genere, qui quum ficus decerpendi gratia in arborem ascendisset, in puteum delapsus, inde incolumis extractus fuit.*

NE lacrima, Ramberte; graves in fata querelas
Ne move, & Aonidum mitte dolere vice.
BARBARUS ut casu putei delapsus in ima est,
Naïades incolumem restituere deæ.
Nam quicumque sacris semel os admoverit undis, 5
Hunc quæ jam reliquæ non vereantur aquæ?

XXVI.
MUSIS, DE EODEM.

DEVOTAS quid opus diris incessere ficus,
Et probris puteos exagitare malis?
Vos potius MUSÆ, pleno vos prosequar ore,
Quarum præsenti sospes amicus ope est.
BARBARUS incolumis vestro mihi munere vivit, 5
Infausta occiderat qui prope raptus ave.
Scilicet hæc vestra est vatum bona cura piorum,
Olim qui dextro vos adiere pede;

Ut-

(*) Hæc duo Epigrammata in eodem Codice chartaceo, in quo Alfonsus, adhuc inedita latebant. Pag. 28.

Ut qui Castalio liquidos de fonte liquores
Hauserit, is nullis stet violandus aquis. 10
Inde etiam Pario quæ pendet fixa sacello,
Hæc FASCITELLI grata tabella tui est.

Sonetto di ONORATO FASCITELLO *esistente a c.* 99. *della Raccolta di Rime, e Versi in lode di D. Giovanna Castriota Carrafa, Duch. di Nocera, e March. di Città S. Angelo, fatta da D. Scipione de' Monti, in Vico Equense appresso Giuseppe Cacchi*. 1585. *in* 4.

Icaro io son, che con cerate piume
M' innalzo al Sol del vostro immenso onore,
Qual semplice animal che per costume
Vola alla luce, ove s' incende e muore.
E temo che non strugga e non consume
La cera del desire il troppo ardore,
Sì sono ardenti i rai del vostro lume;
Onde caggia nel mar del proprio errore.
Debili vanni ho certo a sì gran volo;
Ma chi frena il desio vago di farsi
Eterno in grembo della vostra gloria?
Diraffi almen dopo mill' anni ch' arsi
Le penne ardite per seguirvi solo:
E fia di me nel mondo alta memoria.

Honorati Fascitelli Carminum Finis.

MARCUS ANTONIUS FLAMINIUS *ad* HONORATUM FASCITELLUM.

Edit. I. Cominianæ pag. 138.

Fascitelle, quid otio in beato
Dictavit tibi roscidis sub antris
Musa candida? nil soles profecto
Umquam scribere laurea corona
Non dignum. Ipse miser tumultuosa
Urbe detineor: tibi benignus
Dedit Juppiter in remoto agello
Latentem placida frui quiete,

Inter

Inter socraticos libros, & inter
Nymphas, & Satyros, nihil profani
Curantem populi leves honores.
Verum, sive aliquid Marone dignum
Pangis, sive modis Horatianis
Juvat ludere, quidquid est, sodali
Tuo mitte: alii sibi, atque Musis
Scribant: tu cave, carmina occulas, quæ
Digna sunt medio legi theatro,

De eodem JO. MATTHÆUS TOSCANUS *Carminum Illustrium Poetarum Italorum Tomo I. pag.* 257.

CItria mala tuæ, & quot flores Parthenopes, tot
Munditiæ versus sunt, FASITELLE, tui.

Idem Pepli Italiæ Lib. III. pag. 78. HONORATUS FASCITELLUS, *Episcopus Insulensis*.

FAscitelle, fatum blandæ Sirenis ad urbem
Te probat ille, madent quo tua plectra, lepos.
Parthenope æternos veris tua fundit honores:
Perpetuo vernat flore Camœna tibi.
Citria nativo patriæ auro mala renident:
Aurea sunt Musæ pignora cuncta tuæ.
Quam tibi cum patria bene convenit! illa poetæ
Est patria, at patriæ es ipse poeta tuæ.

SCIPIO CAPICIUS *In Calce lib. II. De Principiis Rerum*.

TUm vitæ unanimem socium comitemque laborum
FASCITELUM, irati rapuit quem numinis ira,
Redde meum: nil triste illo durumque recepto.
Ipse tuam cœlo demissam virginis alvo
Progeniem, canet ille duces, magnique triumphos
AVALIDÆ, qui nunc vires Orientis, & acrem
Impia compressit reparantem prælia Gallum.

FINIS.

SCIPIONIS
CAPICII
DE VATE MAXIMO,
Hoc est de Sanctissimo
JESU CHRISTI
PRÆCURSORE
JOANNE BAPTISTA,
LIBRI TRES.

Ex Manutiana Editione anni 1546.

NOTIZIE STORICHE, E CRITICHE

Intorno alla Vita, e agli Scritti

DI SCIPION CAPÆCÆ

NAPOLITANO,

ESTESE DAL CONTE

GIAMMARIA MAZZUCHELLI

BRESCIANO.

SCIPIONE CAPECE, illuſtre Letterato Napolitano, fiorì nel ſecolo XVI. Quanto chiaro fu, ed è il nome di lui per le ſue coltiſſime Poeſie Latine, altrettanto ſcarſe ſono le notizie che abbiamo intorno alla ſua Vita; poco o nulla, per quanto ci ſia noto, avendone parlato i ſuoi Contemporanei, e pochiſſimo gli Scrittori poſteriori. Ignoto è egualmente il tempo della ſua naſcita, che quello della ſua morte, e poſſiamo unicamente affermare ch' egli fiorì dal principio del ſecolo XVI. fino verſo alla metà del medeſimo. Della qualità di ſua famiglia non ci laſciano per altro all' oſcuro gli Autori, che tutti la dicono *nobiliſſima*; (1) che anzi ſappiamo da Ja-

(1) Lorenzo Craſſo nel Vol. II. de' ſuoi *Elogj d' Uomini Letter.* a car. 176. lo dice *diſceſo dall' antichiſſima famiglia Capece*

da Jacopo Gaddi (2) che *fuit Dominus Antignani & S. Joannis a Toduccio*.

Le sue applicazioni e la sua principal professione furono quelle del Diritto Civile, e noi troviamo ch' era Pubblico Professore di Legge nella Università della sua patria l'anno 1535. siccome fede ce ne fa con una onorevole testimonianza Benedetto del Falco Scrittote contemporaneo e suo amico (3), e ce ne conferma una lettera d'altro suo amico (4). Alcune Opere poi in tal materia, che di lui ci restano, e delle quali si riferiranno i titoli appresso, possono far conoscere abbastanza il suo valore in cotal genere di studio. Ma della celebrità del suo nome egli è principalmente debitore al suo genio verso le belle Lettere, le quali non solamente coltivò egli indefessamente, ma diede altresì comodo agli altri di coltivare in sua casa, cui aprì alla conversazione letteraria di tutti gli Uomini dotti ed onesti d'allora, i quali vi concorrevano in copia, e vi trattavano di materie

---

pece patrizia Napolitana; il Toppi nella *Bibl. Napol.* a carte 280. lo chiama *Cavaliere Napoletano*; e Gimbatista Capasso nella sua *Historia Philosophiæ* al Lib. IV. Cap. XI. pag. 39. lo dice *nobilissimæ familiæ Neapolitanæ germen, magnum patriæ, suique ævi ornamentum*.

(2) *De Scriptor. non Ecclesiast.* Vol. I. pag. 204. e 216. ne' quali due luoghi si vede replicatamente con errore stampato ciò che del nostro Capece scrive il Gaddi, il quale della nobiltà della famiglia Capece ha trattato a lungo nell' Elogio di Corrado Capece.

(3) Non può essere al parer nostro più onorevole per il nostro Capece la menzione che ne ha fatto Benedetto del Falco nella prefazione del suo rarissimo *Rimario* impresso in *Napoli per Mattio Canze da Brescia* 1535. *in* 4. In essa, dopo essersi difeso del non aver ad alcuno dedicata quella sua fatica, dice che, quando sotto il favor d'alcun avesse dovuto pubblicarla, scelti avrebbe que' Cavalieri, a cui egli e l'Opera sua erano più che ad altri obbligati; e fra questi registra anche il nostro Autore nel seguente modo: *E ancora il mio Signor Scipion Capece Jurisconsultissimo e alto interprete delle sacre Leggi pubblicamente stipendiato nella interpretazione vera e sottile degli altri Jurisconsulti, che non men è prudente in sì nobilissima lettura, che Poeta eccellentissimo e Latino, il cui divin Poema suo* De Vate Maximo *si versa da tutte dotte e latinissime mani*.

(4) Lettera di Paolo Flavio premessa alla prima edizione de' *Comment.* di Donato sopra Virgilio, di cui si parlerà più sotto.

terie Filosofiche, di coltura di Lingua, e de' migliori Scrittori. Di molto agio certamente a quest' Adunanza, e di frequente argomento a que' discorsi sarà verisimilmente stata la scelta di buoni libri, e de' migliori Codici fatta dal nostro Autore, che molto se ne dilettò; e in fatti siamo a lui debitori della rarissima edizione seguita nel 1535. de' Commentarj di Donato sopra l' Eneide di Virgilio, mercè d' un testo a penna che dalla Libreria del celebre Pontano era passato in suo potere. Il merito d' esso Codice fu in detta Adunanza esaminato, e con approvazione di questa dato alla luce (5) con una lettera in fronte di Paolo Flavio, che di tutto ciò c' instruisce (6), e con altra del nostro Capece, il quale diede il carico al Flavio dell' accennata edizione.

Una sua Elegia poi, nella quale prese a descrivere le disgrazie sue, e insieme quelle del suo secolo, ci fa sapere che la fortuna non fu verso di lui troppo favorevole,

 o al-

(5) Il titolo della suddetta edizione, ch' è stata ignota anche al celebre Giannalberto Fabrizio nella *Biblioth. Latina*, ove parla di Virgilio, è il seguente: *Donati in Libros XII. Æneidos, quæ antea desiderabatur, absoluta interpretatio*; e in fine si legge: *Hujusmodi finis extat in Archetypo. Impressum Neapoli per Jo. Sulzbacchium & Matthiam Cancer IV. Id. Novembris* 1535. in fogl.

(6) Il principio d' essa Dedicatoria, la quale fu indrizzata dal Flavio a Lodovico Toledo, è il seguente: *Cum Scipione Capicio est mihi, clarissime ac vere illustris Adolescens, magna familiaritas, quam mihi colendam semper putavi, ejusque domum optimo cuique apertissimam frequentare soleo, quo Viri Literati, ac studiis doctrinisque dediti solent convenire, ut de rerum ac verborum ratione, bonisque auctoribus colloquantur. Sæpius autem sermo habitus est de Tib. El. Donati in P. Virg. Maronis divinam Æneidem perspicua ac dilucidissima interpretatione, a studiosis ac eruditis tantopere expetita: quæ apud ipsum Scipionem ex Bibliotheca Pontani, Viri memoria & scriptis celeberrimi, integra extabat & absoluta. Eam vero Donati perpolitam expositionem &c.* e poco appresso soggiunge: *Quæ res ipsi Scipioni calcaria ita adhibuit, ut e vestigio ipsos Donati Commentarios statuerit esse imprimendos: Tibi enim jucundius, ac studiosis præstabilius fore id putabat. Is vero, quum esset in Jure Civili interpretando magnopere occupatus, hanc mihi provinciam dedit, quam ut lubentius susciperem, me plura impulerunt, atque illud unum maxime, quod tibi id opus dicatum iri intelligerem &c.*

o almeno ch'egli se ne trovò poco contento (7). Per altro, mercè d'una lettera di Bernardo Tasso, che fu suo stretto amico, a lui scritta, venghiamo in cognizione di non so che carico o impiego ch'ebbe anche da Ferrante Sanseverino Principe di Salerno, di cui esso Tasso era Segretario, dal qual Principe fu il Capece per ciò anche gratificato (8). Qual fosse il detto impiego, non ben si sa; ma noto essendo che il Principe di Salerno si trovava allora, cioè intorno al 1544. in Fiandra al servigio dell'Imperador Carlo V., e che lasciata aveva in Napoli Isabella Villamarina sua dilettissima moglie, da cui pur era teneramente corrisposto (9), non è inverisimile che fra i soggetti destinati da quel Principe o al governo de' suoi Feudi, o alla cura della sua, famiglia, e delle sue copiosissime rendite, fosse pure il nostro Capece; tanto più che veggiamo in quel suo servigio lodata dal Tasso la sua *prudenza ed integrità* (10), ed era uno

(7) La mentovata Elegia è la quarta, o sia l'ultima, delle sue Elegie impresse con le altre sue Poesie Latine in Napoli nel 1594.

(8) La lettera del Tasso a lui scritta d'Anversa si trova a carte 330 num. 160. del Vol. I. delle *Lettere di Bernardo Tasso* dell'edizione fatta in *Padova presso il Comino* 1733. in 8. in essa fra l'altre cose, così gli scrive il Tasso: *Il Signor Principe pochi giorni sono ha avuti lunghissimi ragionamenti con esso meco della virtù vostra; e m'è stato sommamente grato che le azioni vostre non pur abbiano agguagliata la speranza che aveva sua Eccellenza di voi, ma avanzata l'opinione degli Uomini; di che io non fui mai in dubbio e perchè la vostra prudenza e integrità mi prometteva questa e maggior cosa. Io me ne rallegro quanto debbo, e quanto posso, così per servizio del Sig. Prinipe, come per onor vostro; sperando che a Sua Eccell. della vostra virtù, e voi della sua gratitudine debbiate ugualmente rimanere soddisfatti; e io, come servidor dell'uno, e dell'altro, partecipe d'ogni vostro utile e riputazione.*

(9) Del raro e tenero amore che passava fra que' due sposi veggasi ciò che racconta Agostino Niso Scrittore contemporaneo nella sua Opera *De Amore* al Cap. CII. pag. 426. dell'edizione di Parigi 1645. Delle rare doti poi e d'animo e di corpo di quella Principessa moltissimi Scrittori hanno fatti distinti Elogi. Il Ruscelli, fra gli altri, nella sua *Lettura sopra il Sonetto del Marchese della Terza* a carte 40. afferma che la natura poteva ben formare una Donna che fosse o in tutto o in parte simile a quella, e ciò *col fare un estremo delle sue forze*, ma non mai che la superasse in una minima parte.

(10) *Lettera* del Tasso sopramentovata.

uno de' parenti d'Isabella il Capece (11). Ci è anche noto per altra lettera del Tasso, come ad amendue, cioè alla detta Principessa e al Capece, venivano comunicati e renduti noti gli stessi affari in tempo della lontananza del Principe (12); e certi pur siamo della singolare stima e venerazione ch' ebbe e conservò il Capece delle rare doti di quella Principessa, a lui più che da ogni altro forse ben note; di che ci somministra una evidente prova la testimonianza di Paolo Manuzio nella Dedicatoria a quella indirizzata del Poemetto del nostro Autore intitolato *De principiis rerum* (13).

Questo Poemetto, cui piacque al Capece di dedicare al Pontefice Paolo III. non fece che vie più render chiaro il nome dell' Autore, il quale già alla Repubblica Letteraria con altri saggi della sua facondissima vena s' era fatto conoscere per uno de' più felici e colti Poeti Latini del suo tempo. Egli lo divise in due Libri, e trattò in esso de' Filosofici sistemi, sostenendo essere l' aria il principio di tutte le cose, e perciò a quella attribuendo quelle cagioni che altri attribuivano chi agli atomi, chi al fuoco, chi all' acqua, e chi a tutti insieme gli Elementi. Il primo a recarne giudizio, per quanto da noi si sappia, fu il Cardinal Pietro Bembo, che lo lesse Ms. e desiderò di vederlo stampato, dicendo esser tale *ut magnopere cum Lucretii stylum & elegantiam, tum antiquorum hominum aetatem illam cultam & perpolitam* (†) *redoleat*. Ma se il Bembo si contentò in questo Elogio di paragonarlo nello stile e nella eleganza a Lucrezio,

(11) Gaddi, loc. cit. ove la chiama *consanguineam* del nostro Autore.

(12) Veggasi fra le *Lettere* del Tasso nel Vol. I. quella segnata del num. 212. a car. 434.

(13) *Hinc Capicius ille tuus*, così ivi scrive a quella Principessa il Manuzio, *tuarum laudum laudatissimus praeco, qui te admiratur unam, qui observat, qui cum de te multa & nova praedicarit, ita concludit, unam habere quae optabilia sint, omnia*; e poco appresso chiama il Capece *tui studiosissimum*.

(†) Il detto giudizio del Bembo si legge in una sua Lettera impressa avanti la mentovata edizione di P. Manuzio.

con maggior vantaggio eziandio volle giudicarne il Manuzio nella soprammentovata Dedicatoria, in cui non contento di dirlo un *Poema divino*, l'esaltò ancora sopra quello di Lucrezio, confessando che venne questo a piacergli meno, dappoichè letto aveva quello del Capece, di cui nulla di più perfetto in quel genere aveva ancora letto. Eccone le sue parole: *Divinum carmen est* (parla del detto Poema *De Principiis rerum*) *multis luminibus ingenii, multa arte distinctum. Equidem nihil legi in hoc genere perfectius: ut ne Lucretius quidem pluris apud me sit: quo cum antea propter sermonis elegantiam delectarer, uterque multum, cœpit mihi jam minus esse familiaris, postea quam Capicium legi*. Dopo giudizj così vantaggiosi del Bembo e del Manuzio non potrà taluno non maravigliarsi che il celebre Lilio Gregorio Giraldi, uomo per altro assai atto a giudicare in genere di Poesia, abbia parlato del nostro autore come d'un Poeta dozzinale, e che appena appena meritasse luogo fra' Poeti del suo tempo (14). Le parole del Giraldi meritano d'essere quì riferite. Dopo aver egli dunque favellato de' Poeti Volgari del suo tempo, passando a trattare de' Latini così incomincia (15): *Inter hos igitur imprimis commemorabo Scipionem Capicium poetam ex Neapolitano Regno, qui in aliquo poetarum numero censendus est*. Pare veramente che il Giraldi gli faccia onore registrandolo il primo fra i Poeti Latini, di cui principia a parlare, ma a un tal vantaggio ogni forza fanno perdere quelle parole *in aliquo poetarum numero censendus est*. Egli è tuttavia da osservarsi che il Giraldi formò tal giudizio non già del mentovato Poema *De Principiis rerum*, ma dell'altro soltanto che assai prima il

Capece

(14) Se n'è in fatti maravigliato il Nicodemo nelle *Addizioni alla Biblioт. Napol. del Toppi* a car. 225. e 226. ove afferma che li Giraldi ne giudicò o *con troppa iniquità, o pure con poco giudizio*. Anche il Gaddi nel luogo cit. scrive sembrargli *rigido* in ciò il Giraldi.

(15) *De Poetis nostrorum Temporum Dial. II.* pag. 417. nel Vol. II. delle opere del Giraldi. *Basileæ ap. Thomam Guarinum*. 1580. in fol.

Capece aveva composto e pubblicato sopra S. Giambatista, intitolato *De Vate Maximo*, siccome chiaramente si conosce da quanto, subito aggiunge il Giraldi dicendo: *Ejus ego tres libros carmine heroico conscriptos legi De Vate Maximo inscriptos, quos ita exorsus est:*

Egregium juvenem, terris qui numine missus
Divino, æterni patefecit luminis ortum,
Surgentisque canam veræ primordia lucis (16).

Ciò si vuole da noi detto più per far comparire senza oppositore il giudizio recato dal Bembo, e dal Manuzio, che per difendere o sostenere il sentimento del Giraldi, il quale assai meglio doveva pur giudicare del Poema *De Vate Maximo*, che non è senza un merito singolare. Questo merito è stato assai ben conosciuto e da Benedetto del Falco, che lo chiamò *divino Poema* (17), e da Antonio Tibaldeo chiaro anch' egli Poeta Latino, e quindi ottimo conoscitore di cotal genere di Poesia, componendo sopra di esso il seguente Epigramma al Capece medesimo indirizzato:

Quum nequeam ipse tuo munus par reddere, grates,
Et super hoc nostrum accipe judicium.
Maximus ille tuus Vates: tu, Scipio, Vates
Maximus: haud alio is Vate canendus erat.

Nè a chi volesse difendere il Giraldi, o del tutto scemare la forza de' giudizj riferiti di sopra, potrebbe già valere il riflettere che tanto del Bembo e del Manuzio, quanto del Tibaldeo venga meno in questo caso l' autorità per quella parzialità accompagnata di gentilezza che si dee supporre in un amico che scrive, e giudica dell'

(16) Merita perciò d' essere considerato come poco esatto il Baillet il quale ne' suoi *Jugem. des Scavans* al num.1277. riferisce avere il Giraldi giudicato poco favorevolmente dell' uno e dell' altro de' suddetti Poemi.

(17) Vedi sopra l' annotaz. 9. ove si è riferito intero il passo di Benedetto del Falco.

Opera d'un altro amico; perciocchè, quando anche accordar si voglia perciò qualche degrado all'elogio fattone dal Manuzio, non per questo potrà giustificarsi il giudizio del Giraldi (18). Le stesse Opere del Capece parlano da se, e può ognuno giudicare della singolar eleganza e felicità con cui sono distese. Del merito loro possono anche servir di prova le replicate ristampe che di poi riferiremo, e l'avidità con cui sono state accolte e ricercate in ogni tempo da' Letterati; onde fra' libri rari, o almeno non comuni, si sono sempre considerate. Nè mancano anche testimonianze di Autori non sospetti di parzialità o d'amicizia, che le hanno tenute in pregio singolare, e molto esaltate. Si può fra questi nominare l'autore della Dedicatoria che sta avanti alla Raccolta intitolata *Poemata Sacra præstantium Poetarum*, la quale corre sotto il nome di Giovanni Oporino, ove così parla del Poemetto *De Vate Maximo* in essa inserito: *Adjunximus igitur Scipionis Capicii Viri doctissimi carmen longe eruditissimum quidem illud, & quod cum Veterum etiam majestate conferri non immerito queat, Maximi Vatis D. Jo. Baptistæ res, hoc est Evangelicæ historiæ partem non exiguam tribus libris complectens*. Il Gesnero pure chiama *Carmen eruditum* quello *De Vate Maximo*, e *Poema eruditissimum* l'altro *De Principiis rerum* (19). Bello è altresì l'elogio fatto a quest' ultimo Poema dal P. Francesco Veriero della Compagnia di Gesù col seguente Epigramma:

Quæ rerum genitrix amplum natura per orbem
Edidit, in certis constituitque locis;
Cælique tractusque maris, terramque patentem,
Quæque suo hæc claudunt, dantque reclusa sinu:

Sunt,

(18) Anche il Nicodemo nel luogo citato così conclude: *Può stimarsi però che amendue, cioè il Manuzio, e il Giraldi, errino, quegli in troppo, e questi in lodar poco.*

(19) *Epitome Bibl. Conradi Gesneri per Josiam Simlerum, pag.* 163. *Tiguri* 1555. in fol.

Sunt, quibus in mutis libet aspectare tabellis;
Sunt, quos immenso cernere in orbe juvat.
Quæ tamen hæc quanta, qualique Capicius olim
Expressit parvo viderit arte libro;
Quæ peperit natura parens, quæ pinxit Apelles,
Scipio, præ numeris despuet ille tuis.

E finalmente onorevoli giudizj n' hanno lasciati molti altri Scrittori, fra i quali ci piace di nominare Olao Borrichio (20), Giovanni Batista Capasso (21), e i Signori Giornalisti d'Italia (22).

Già di sopra abbiamo veduto come il nostro Capece coltivò l' amicizia di diversi illustri Letterati del suo tempo, cioè di Benedetto del Falco, di Bernardo Tasso, del Cardinal Bembo, e di Paolo Manuzio; ora qui ci resta d' aggiugnere come altri pure ebbero luogo fra' suoi amici, fra' quali pare a noi che si distinguesse Onorato Fascitello, il quale a lui indirizzò una sua Elegia (23), e di cui onorevole ricordanza fece altresì il Capece nel suo Poema *De Principiis rerum*, nel quale, dopo avere descritta qual sia la vita felice, e dopo avere pregata la Prima Causa, perchè tal vita gli concedesse, soggiugne pregandola che gli restituisca il suo Fascitello, cui dice essere stato suo *unanime compagno nella vita, e collega nelle fatiche* (24). Ma egli è ormai tempo di passare al Catalogo delle sue Opere, che sono le seguenti:

M 5 1. Su-

(20) *Dissertatio III. De Poetis Latinis*, num.95.

(21) *Histor. Philos.* Lib. IV. Cap. XI. pag. 391.

(22) Tom. VII. pag. 218.

(23) La detta Elegia si legge a car. 262. a t. del Vol. I. della Raccolta di G. M. Toscano intitolata *Carmina illustrium Poetarum Italorum. Lutetiæ ap. Ægidium Gorbinum* 1576. in 16. e dietro alle Poesie Latine del Sannazaro e dell' Altilio impresse in Padova pel Comino nel 1731. in 4. a car. 297.

(24) A car. 32. dell' ediz. del Manuzio, ove così dolcemente s' esprime il nostro Autore:

Tum vitæ unanimem socium comitemque laborum
Redde meum, mi triste illo durumque recepto.
Ipse tuam cælo demissam Virginis alvo
Progeniem, canet ille Duces magnique triumphos
Avalidæ, qui nunc vires Orientis, & acrem
Impia compressit reparantem prælia Gallum.

I.

Super Tit. De acquir. possessione, ubi multa in pract. & in materia Feudorum, & Constit. Regni continentur. Neapoli apud Jo. Sulzbacchium (senza nota d' anno) in 4.

II.

De Divo Joanne Baptista Vate Maximo Libri III. La menzione che di questo Poema fece Benedetto del Falco fin dal 1535. col dire che si versava allora *da tutte dotte e latinissime mani* (†) ci fa credere che fosse per avventura stampato fin dal 1535. ma può anch' essere che non si leggesse allora che a penna. La più antica impressione in fatti da noi veduta è quella fattane in Basilea da Giovanni Oporino nel 1542. in 8. con altri Poemi sacri di varj autori, la qual è intolata *Poemata sacra praestantium poetarum, collectore Jo. Oporino*, ove si trova dalla pag. 239. fino alla pag. 301. (*) Una ristampa ne intraprese poscia Paolo Manuzio (25) insieme col Poema *De Principiis rerum*, di cui si farà menzione nel numero seguente, ed altra impressione se ne ha cogli altri suoi componimenti Poetici, cui registreremo ne' numeri segg. *Neapoli apud Jo. Jacobum Carlinum* 1594. in 8.

III.

De Principiis rerum Libri II. & De Vate Maximo Libri III. Venetiis apud Aldi fil. 1546. in 8. Questa edizione, ch' è pur rara e stimata, si vede accompagnata di due lettere in fronte, l' una del Cardinal Pietro Bembo al Cape-

(†) V. sopra l' annotaz. 3.

(*) Benchè non si sa indovinar la cagione perchè l' Oporino facendo una ristampa di detto libro senz' anno, così intitolata: *Pii, graves, atque elegantes Poetae aliquot, nunc primum ad piae juventutis & scholarum utilitatem conjuncti*. 8. *Basileae*, l' ommettesse.

(25) Sbagliò pertanto il Nicodemo nel luogo cit. ove credette che l' edizione del Manuzio fosse la prima anche del poema sopra San Gio. Batista, quando fu la prima solo dell' altro *De principiis rerum*.

Capece, e l'altra di Paolo Manuzio alla Principessa Isabella Villamarina moglie del Principe di Salerno, in lode d'esso Poema *De Principiis rerum*, siccome abbiamo di sopra riferito. Tre edizioni del medesimo si hanno coll' Opera *De Elementis* di Gasparo Contarino, *Lutetiæ Paris.* 1548. 1556. & 1564. in 8. Una di poi è stata fatta coll' altre sue Poesie insieme raccolte *Neapoli apud Jo. Jac. Carlinum* 1594. in 8. ed altra se ne ha dietro al Poema di Lucrezio, *Francofurt* 1631. in 8. E finalmente dai Chiarissimi Signori Volpi di Padova si è aggiunto in fine della loro seconda edizione di Lucrezio insieme col Poema di Aonio Paleario *De Animorum immortalitate*, tanto commendato dal Cardinal Jacopo Sadoleto (26).

IV.

Elegiæ IV. & Epigrammata, *Neapoli* (cogli altri suoi componimenti Poetici) *apud Jo. Jac. Carlinum* 1594. in 8. Di quest' Elegie la prima è indirizzata al Cardinale Antonio Perenotti, che fu Vicerè di Napoli; la seconda al Cardinal Girolamo Seripando; la terza a Giambatista Castaldi Marchese di Cassano; e nell' ultima deplora le miserie sue e quelle del suo secolo. Alcuni poi de' suoi Epigrammi sono di sua invenzione, e gli altri sono tradotti o imitati da quelli dell' *Anthologia*.

V.

Magistratuum Regni Neapolis, qualiter cum antiquis Romanorum conveniunt, Compendiolum nunc demum recognitum & instauratum. Neapoli ex typographia Stelliolæ 1549. in 4.

(26) *Epistolar. Lib. V.* pag. 200. ediz. *Coloniæ Agrip.* 1572. in 8.

V I.

Una sua Epistola Latina si ha in principio dell' Edizione de' Commentarj di Donato sopra l' Eneide di Virgilio seguita per opera sua, come sopra si è detto. *Neapoli per Jo. Sulzbacchium* 1535. in fogl.

V I I.

Di un altro suo Poema sopra la Vita di GESU' CRISTO così ha lasciata ricordanza Lorenzo Crasso (27): *Si pregiava d' aver anche in verso descritta la Vita di* GESU' CRISTO *Signor Nostro, della quale non s' ha reliquia alcuna, essendosi miseramente smarrita tra le tenebre dell' oblivione per incuria d' un suo amico, nelle mani del quale trovossi nel tempo della sua morte, che non curò, come far doveva, di darla per mezzo delle stampe alla luce.*

(27) *Elogj d' Uom. Letter.* Vol. II. pag. 178.

SCI-

SCIPIONIS CAPICII

DE VATE MAXIMO.

LIBER PRIMUS.

EGREGIUM juvenem, terris qui numine missus
Divino, æterni patefecit luminis ortum,
Surgentisque cano veræ primordia lucis.
Felix, conveniant operi si carmina tanto,
Inceptum, si par merito sublimibus adsit 5
Rebus honos, deturque novo deducere cantu
Laudes eximias vatis, quem prætulit ipse
Omnibus æthereus judex mortalibus unum.
Tu mihi, perpetui quo lumina condita cæli,
Infima quo sidit tellus, & mobilis hæret 10
Collectus telluri humor, quo purior æther
In spatia effundit vasti se ingentia mundi;
Per mare, per terras, tenuisque per aeris oras
Omnia qui vitam spiranti numine reples;
Æquævum patri natum qui fœdere jungis 15
Æterno, triplex unum quod numen adorat
Gens pia; qui rudibus sibi quos res junxit olympi
In terris comites radiis afflata repente
Ora tuis solvisti, & linguis edita centum
Vos eadem summi ostendit pia jussa parentis, 20
Et mira attonitæ gentes stupuere locutos,
Sancte ades, ignarumque tuo da flamine pectus
Perfusum dignos ausis effundere cantus.
Est regio, sacris qua felix labitur undis
Jordanis, cultos agros, & pinguia late 25
Arva rigans, magno qui ausus contendere ponto

In

In mare se tumidus vasto bis gurgite pandit;
Grata Deo tellus, & vatum carmine clara,
Aurea qui æterni cecinêrant secula regis,
Quam patriam legit, cum cælo missus ab alto 30
In terris vitam, generis miseratus acerbos
Humani casus, vitæ instaurator agebat,
Septi pomiferis molles ubi collibus horti
Frangranti sudant felicia balsama ligno.

Hic ævum in silvis, atque inter lustra ferarum 35
Degebat, fluxæ fugiens contagia vitæ,
Materna juvenis cælo promissus ab alvo;
Qui reputans, satis in terris mortalia membra
Indutum, veræ auctorem latuisse salutis,
Nec procul esse diem tenebras quo mente fugaret 40
Humana antiquas verus semperque nitens sol,
Assiduis liquidas implebat vocibus auras,
Divini ostendens felicia tempora regni.

Illum mirati non unquam audita canentem
Audivere colunt amplas qui nobilis urbes 45
Judææ, lætos findunt qui vomere colles,
Quique bibunt Jordanis aquas; telluris avarus
Frugiferæ domitor, pecudesque ad pabula læta
Atque amnem oblitus vitreum compellere pastor,
Molliaque in nitidis qui ducunt otia tectis, 50
Et varias vitam assueti exercere per artes;
Æstatemque atrox contentus miles in armis
Conterere impavidam, glacie duratus & æstu;
Solertisque animi quotquot diversa cupido
Impellit variis studiis impendere curam; 55
Maturique senes, pueri, viridisque juventus;
Matres, atque nurus, primaque ætate puellæ;
Omnes conveniunt, ingensque effusa relictis
Urbibus, ad juvenem certatim turba ruebat.

Ille autem, O miseri, quæ tanta ignavia mentes 60
Corripuit vestras? cæci quo tenditis? o gens
Ignara, & propriæ tam longum oblita salutis.
Quid læti in mortem ruitis? jam debita vestris
Criminibus vos pœna vocat, supremaque poscunt

Exi-

Exitia, instantisque urget sors aspera leti. 65
Nec vestri miseret, quos jam jam maximus atro
Supplicio vindex, & diro funere perdet.
Ecquis erit scelerum finis? vestigia patrum
Foeda sequi, & prisco juvat indulgere furori.
O genus invisum, quo non dignatus honore est 70
Vos opifex rerum, ingratos, & dura gerentes
Pectora, & insanis furiarum fluctibus actos?
Ille tamen nudosque fovens, inopesque salutis
Complexus, cælique modo non luce carentes
Extulit, & rerum summa ad fastigia vexit; 75
Et formidatos populis, lateque potentes
Imperio erexit, gentisque extendere nomen
Jussit, qua pelagus telluri obducitur, & qua
Igneus alternis variat sol corpora flammis.
Pro quibus o quoties sanctum rescindere foedus, 80
Vobiscum magni pepigit quod rector olympi,
Impia gens ausi, atque illas contemnere leges,
Ille suo tabulis digito quas scripsit, in ævum
Riteque servandas dedit æternumque colendas.
Quin etiam divum fingentes numina vana 85
Mortales facies mutarumque ora ferarum,
Fecistisque deos, sacraque locastis in æde,
Nil memores larga ille dedit quam plurima dextra,
Et dira immeritos quoties a morte reduxit,
Heu brutæ mentes; premeret quum Ægyptius olim 90
Elapsos duro imperio, e miseroque receptos
Servitio, angustas rubri cecidistis in oras
Littoris, & cursus trepidos hinc hostis agebat,
Hinc pelagi moles clausis obstabat, & omnis
Spes erat effugii spes omnis ademta salutis: 95
Quum subito insuetis assurgens viribus Eurus
Naturæ impulsu domini rerumque parentis,
Dispulit objectas undas, atque intima vasti
Gurgitis ostendens penitus maris ima retexit;
Perpetui, mirum, fluctus scinduntur, & æquor 100
Fit via per medium, geminaque in rupe profundum
Substitit; invadit pelagus tunc agmina Moses

Di-

Divino juſſu ductans, adigitque paventes
Per ſiccum gradiens, & apertas calcat arenas.
Jamque fretum emenſi terram littuſque tenebant 105
Adverſum, & tuta ſe ſe regione locarant;
Quum modo qui trepidos urgebat perfidus hoſtis
Divino ignarus nutu pendere fluentem
Vim pelagi immotam, mutataque fœdera rerum,
Mentis inops, lucisque carens, ac percitus ira, 110
Qua petiiſſe fuga innocuos conſpexit eadem
Perſequitur ſciſſi gradiens per gurgitis æquor.
Jamque altum ingreſſi penitus maris ima ſubibant,
Nativum quum ſenſit onus, ſedeſque petivit
Lympha repente ſuas, trepidantiaque agmina preſſit, 115
Undarumque ruens alto de gurgite moles,
Et letum una fuit cunctis eademque ſepulchrum.
Æthereum tantus potuit tenuiſſe parentem
Gentis amor veſtræ, & pietas inſignis avorum.
Ille idem hoſtili rabie, dominiſque ſuperbis 120
Ereptos iterum dextro vos lumine vidit,
Quum nudas inter cautes, Arabeſque peruſtos
Urgeret veſana fames, paſſimque cadentum
Infelix ægros macies abſumſerat artus;
Nulla aderat vitæ ratio, certumque parabant 125
Ante oculos miſere pallentibus omnia letum.
Tunc vobis liquido demiſit ab æthere rorem,
Felicem rorem quem ſudavere tepentes
Non tantum æſtivum ſub ſolem molliter auræ,
Deflagrans late exurit quum Sirius orbem, 130
Et tenuans ſe ſe arentes circumfluus aer
Deſtituit terras, & in æthera funditur humor;
Sed quum torpet hiems, nec terra refundit in auras
Obliqui ſolis radios, liquidumque rigenti
Denſatur glacie, & brumali frigore cælum, 135
Orbe quaterdeno, dum notum perficit aureus
Sol iter, & certo percurrit ſigna meatu,
Fluxerunt cælo vobis fragrantia mella;
Nec duro interea terram vertiſtis aratro,
Abductiſque opibus dominorum & divite gaza 140

Ocia

Ocia per steriles duxistis pinguia campos.
Et jam tempus erat quo magni conditor orbis
Has profugos sedes atque hos induceret agros,
Promissos vobis agros longumque colendos,
Quum populus sacri ad ripam pervenerat amnis, 145
Felicesque avidi sedes, gremiumque videbant
Optatæ telluris, iter sed clauserat undis
Altior, & late ripis Jordanis abundans;
Divinum imperium tum flumen sensit, & undas
Compescens rapidas, dictu mirabile, sistit, 150
Et vada detecti monstravit pervia fundi,
Visus & in nubem quo pacto argenteus altam
Præcipites glomeravit aquas, undisque retortis
Vis fluida ingenti erexit se ad sidera mole.
Ipsa parens stupuit rerum natura, sub auras 155
Quid tantum æthereas liquidus se tolleret humor,
Illi, qua flumen toto defluxerat alveo,
Transmittunt læti ripas, campisque beatis
Consistunt tandem, & terra potiuntur amata.
Cætera quid memorans rerum miracula narrem, 160
Hic quibus insignes fama populosque per omnes
Vos mundi dedit esse sator, lateque verendos?
Quid referam bello domitos passosque cruenta
Excidia, ingentes populos, eversaque regna?
Totque triumphatos reges, tot parta trophæa, 165
Ipse animos vobis cæli dum sufficit auctor,
Ingentesque addit tam multa in prælia vires?
At vos insanam induti gens impia mentem,
Artificis toties contemto numine mundi,
Supplicibus votis diis vanis tura dedistis. 170
Impia, quorum aras ipsi delestis, & ædes,
Cepistisque amplas cæsis cultoribus urbes.
Heu rationis egens, & veri luminis expers,
Invisumque genus superis, obtusaque corda,
Et semper surdas aversi vatibus aures. 175
Nil movet aut vestri pietas, nil proxima culpæ
Vos pœna, aut veterum exagitant expensa malorum
Supplicia, æterni terret nil vindicis ira?

Vipe-

Vipereum femen, patrumque fimillima proles,
An tumidos ftirpis decus, & vos gloria magni 180
Reddit avi, patrumque agitant pia facta priorum?
Num pater, e nullo eduxit qui femine mundum,
Has nequit Abrami in fobolem convertere cautes,
Neglectumque genus, populofque optare relictos?
  Ergo animos cælo, & totas advertite mentes 185
Quo vos ætherei pofcunt promiffa parentis,
Heu terræ nimium defixi noxia corda.
Jam tremit admota mox collapfura bipenni
Arbos, ingentemque dabit fuccifa ruinam.
Eja agite, ambiguas vitæ dum carpitis horas, 190
In meliufque datur mentem ingeniumque referre,
Ne illecebræ incautos miferæ, ne oblivia fallant
Vos recti, & fugiens Euro non fegnior ætas:
Et tandem frenate animos, penitufque malorum
Pœniteat, mentemque atris avellite curis; 195
Linquite peccati morem, vitamque priorem
Pertæfi, impuris abftergite funditus omnem
Pectoribus labem; fummi fat numina regis
Contemta, & pravis indultum eft undique votis.
Jam lacrimis opus, & fletus effundere largos 200
Tempus & humentes oculos intendere cælo.
Mox divina aferunt felicis tempora regni,
Æternique nitens pandet fe luminis ortus,
Fulgebitque dies, longos quæ attrita per annos
Colla jugo, & diro incipiet vos folvere nexu: 205
Auferet & prifcæ terris contagia culpæ,
Ultima quæ tanta fub luce novabitur ætas.
Scilicet hæc olim promiffa ingentia tandem
Accipiet, longamque optato ducere vitam
Promeritæ genti dabitur fub rege beatam. 210
Vos igitur, tam læta manent quos tempora, fummis
Viribus eniti par eft, ut cenfeat inter
Selectos Deus in regnum hoc, numerumque fuorum;
  Et fcelerum puri, terrena & labe piati,
Tota anima, & totis venientem admittite votis 215
Servatorem hominum, fummus quem mifit ab alto

Exfpe-

Exſpectata piis genitor promiſſa ferentem.

  Sic ſacer optati vates felicia regis
Tempora monſtrabat populis, dictiſque frementes
Firmabat, vitæ accendens melioris amore. 220
Jamdudum accepta intentas divina per aures
Vox cupidos multa ſpe animos, & corda replebat
Regem exſpectantum terris promiſſa ferentem
Manſuræ æternum ſecuræ commoda vitæ.
Immitis velut egregiam ſi cinxerit urbem 225
Hoſtis defenſamque diu vi evertere captam
Feſtinet, miſeros maneant dira omnia cives;
Tum forte inſignis fama ſi nuncius adſit
Miſſus exſpectati ducis, inſtructiſque reportet
Subſidio turmis illum jam jam affore, cuncti 230
Circumſtant, gratiſque intendunt vocibus aures,
Et collapſa diu ſubita ſpe pectora complent;
Haud ſecus optata pandentem proxima regis
Sæcula ſuſcipiunt vatem, lætique frequentant.

  Res mira, eductum in ſilvis has edere voces, 235
Et populum ingentem pendere loquentis ab ore!
Felices ſilvas vox tanti ubi reddita vatis
Implevit colles, atque umbriferas convalles;
Feliceſque amnis lymphas, quibus abluit ille
Quos fœdæ docuit ſordes deponere vitæ. 240
Præcipue felix vatum tu maxime, regi
Nuncius æthereo materna tectus ab alvo:
Jam tum oſtendiſti admiranda ſigna juventæ
Afflatæque Deo, ſancto & me pectus amore
Perculſum, juvat inſignis cunabula vitæ, 245
Atque tuas prima revocare ab origine laudes.

  Auguſtus late Romanis faſcibus orbem
Subdiderat, rerumque unus retinebat habenas,
Dum terras coleret veniens pax candida cælo,
Squalerentque ſitu prædura militis arma, 250
Et rediiſſet honos contempto priſcus aratro;
Rex fama Herodes opibuſque & cognitus armis
Imperio Solymos patriamque tenebat Idumen;
Abiadæ cum forte fuit juſtiſſimus inter

Ele-

Electus, facra qui faceret quæ maximus olim 255
Ifaides lectos juffit celebrare nepotes;
Cui fuerat vinclo conjux fociata jugali
Par vitæ meritis nullique obnoxia culpæ.
Non ulla his fuerat foboles, fterilifque juventam
Altera, & utilius foboli traduxerat ævum; 260
Et jam fera illos graviorque oppreſſerat ætas,
Languidaque exhaufto torpebant membra calore;
Quum viduam plorans alter triftemque fenectam,
Fundebat fupplex imo de pectore voces,
Cælicolum regem tota fic mente precatus: 265
Ergo corripiet me lux extrema priufquam
Connubii fructus, & dulcia pignora nofcam?
Nec noftri te damna tori, nec conjugis unquam
Tanget honos, primis quæ in te fpem fixit ab annis?
Tu, pater omnipotens, poftquam primordia gentis 270
Humanæ dederas, ftatuifti fœdere fancto,
Conjugio genus ut coeat prolemque propaget?
At nos hoc animos nequicquam & corpora vinclo
Junximus, & tantum geftamus nomen inane.
Noftra tamen cedant divinis commoda juffis, 275
Et maneat rata quæ fuerit tua cumque voluntas.
His fenior cælo figebat lumina dictis,
Concipiens prolis præfaga gaudia mente:
Quum pater æthereus nunquam vota irrita paffus
Ire pia, & dextro fpe fultos lumine cernens, 280
Supplicibus clemens admovit vocibus aures.
Ille autem de more facri penetralia templi
Ingreffus pia tura dabat, lata atria circum
Turba preces patri æthereo dum funderet omnis;
Quum fubito halanti cæleftis nuncius ære 285
Aftitit, & dextra præfenti in lumine fulfit;
Humana foliti fpecie qua fæpe videri
Cælicolæ, quum juffa ferunt cæleftia terris.
Obriguere fenis fubita formidine membra,
Sideream ut faciem radiis fulgere corufcis 290
Vidit, & ætherias fundentia lumina flammas;
Cui juvenis, Mentem revoca, gelidumque timorem

Pone,

Pone, pater, tua divinas vox contigit aures;
Concipiet tandem conjux fanctiffima, vobis
Quod fuit in votis & fupplex fæpe petifti: 295
Quæ poftquam impleverit felicis tempora partus,
Nafcetur puer egregius; quem læta ferentem
Secula voce hilari excipient plaufuque fecundo,
Et cælo magni tollent cunabula vatis,
Grataque fundentes plenis munufcula dextris, 300
Omnia faufta illi dicent, atque omnia læta.
Hic tibi, qui vacua trifti cum conjuge in æde
Sæpe doles, fterilifque incufas damna fenectæ,
Gaudia quanta dabit, qualis felicia vota
Succeffus tanto vobis implebit in ortu! 305
Hunc, poftquam de more aberit lux feptima partus,
Nomine JOANNEM dices; non ulla tulerunt
Secula cui fimilem, veniens nec viderit ætas.
Magnus erit, poterit quem vix humana probare
Vox fatis, atque fua fat digne extollere laude. 310
Teftis erit meritis fummo mens nata parente
Humani vindex generis, cui terra fretumque
Servit, & immenfi fubdunt fe lumina mundi.
Felix, qui ex hominum fupremi judicis ore
Accipiet vitæ eximios infignis honores. 315
Non ille æthereos tardantia pocula fenfus
Stulta coloratis bibet uvæ expreffa racemis,
Contentufque fitim pura reftinguere lympha,
Non ullo facris avellet tempore curis
Cæleftem nullo pollutam crimine mentem. 320
Hauriet & cæli nec dum fpirabilis auras,
Cæca rudimenta, & tenuis dum munera vitæ
Materno ex utero captat, quum pectore toto
Concipiet fanctos divini flaminis ignes.
Qui poftquam in lucem veniet, fanctæque juventæ 325
In tacitis teneros filvis firmaverit annos,
Os populis facrum folvet patrumque priorum
Oblitos longum natos pia jufla docebit,
Multorumque animos labes quos polluit atra,
Juftitiæ aptabit, rectique ad frena volentes. 330

Sic

Sic magnus nondum ardenti trans aera curru
Advectus vates meliores Tesbius oras,
Insanasque tribus infandaque crimina regum
Damnabat sancto fultus pia corda vigore.
Hunc eadem accendent pietas, & spiritus idem. 335
Hic & supremo regi qui sanguine culpam
Humani antiquam generis letoque piabit
Præmissus, tantæ mortales lucis ad ortum
Convertet, dignos reddens quos ille beatas
Dignetur sedes, numerumque inferre piorum. 340
Dixerat: ille oculos divina loquentis ad ora
Defixos mira perfusus luce tenebat,
Eventura minus reputans cælestia dicta,
Quo promissa magis volvebat gaudia mente.
Rettulit hæc tandem: Caræ si conjugis annos, 345
Si numerem ipse meos, ambobus serior ætas
Et leto propior dulcis spem prolis ademit.
Fluxerunt gelido nobis de corpore vires;
Defectusque suo sanguis coiisse vigore
In fœtum nequit, & teneros formarier artus. 350
At tu magna fide haud dubia da dicta probari,
Gaudia ne violet sperantum incerta cupido.
Ille autem: Pater omnipotens quem robore fulsit
Divino, e cælo cernis mandata ferentem,
Implentemque tuas lætis me vocibus aures; 355
Has mihi quod dubias præbes, prolemque futuram
Et divina petis signo promissa probari,
Signa dabo, & ne impune usquam non vera loquutus
Æthere demissus videar: tibi signa negatus
Vocis erit linguæque usus, mea tempora dicta 360
Eventura suo donec non vana probentur.
Hæc ait, & subito fulgentia lumina condens,
Et faciem ætheream, tenues excessit in auras.
Interea effusæ spatiosa per atria turbæ
Sacra observanti, mirum insuetumque videri 365
Illum adytis mora quod solis tam longa teneret.
Egreditur tandem, & se se exspectantibus offert;
Conantemque animi motus expromere, liquit

Nun-

Nuncia vox mentis, linguæque interpretis usus.
Divino agnoscunt afflatum numine pectus, 370
Divinumque aliquid mortali lumine, in æde
Conspexisse sacra. Ille licet se justa videret
Supplicia ambiguæ meritum persolvere mentis,
Spe tamen hac vocis damnum solatur ademtæ,
Exspectans lucem quæ linguæ frena relaxet, 375
Atque optata ferat promissi gaudia partus,
Sic ubi telluri gnavus commisit arator
Semina, tristis hiems glacie dum sævit, & atrox
Intima pertentans subit in præcordia frigus,
Signa tenet messis lætæ, atque horrentia brumæ 380
Tempora spe frugum, & venturo fœnore pensat.
Ergo frena lubens linguæ clausumque sacerdos
Vocis iter patitur, magnæ præsagia prolis;
At signis nutuque animi dat cernere motus;
Nec minus interea fumanti sufficit aræ 385
Quos pater omnipotens quondam sibi legit odores.
Et jam divina, sacris de more peractis,
Se se ex æde domum tulerat, quam sedula conjux
Membra fovens tepido servabat casta cubili;
Quum tandem insueto tardari pondere sensit 390
Illa uterum, tacitoque agitari viscera motu.
Lunaque jam quinos obliqua peregerat orbes,
Gaudia quum prolis læto sub corde volutans,
Prodiderat toto non ulli hoc tempore, tantum
Ingenuo rugosa genas suffusa rubore, 395
Quod teneræ explebat munus jam effœta puellæ.
Sæpe Deum venerata, pia sic mente profatur:
Grata magis veniunt, cæli, tua munera, rector,
Quo sunt sera magis; decoras jam pignore dulci
Connubium; jam non sterilis, jam munere dicar 400
Facta tuo genitrix, toto ut tibi pectore grates
Haud equidem dignas persolvam, at viribus æquas.

Cœperat interea sexto jam mense videri
Auctior, inque dies spatium protendier alvi,
Quum supra insignis cunctas Jesseïa virgo 405
Divino missu cælesti accepit ab ore,

Virgi-

Virgineum decus, illæsam, expertemque virilis
Attactus, mentem summi natumque parentis
Se sacro laturam utero, terrisque daturam:
Et ne qua possent illi non certa videri, 410
Cælestis signo promissa probaverat ales,
Quod sterilis conjux senis, & maturior ævi,
Quam pia cognato tangebat sanguine virgo,
Iret felici gravior jam pondere, sextum
Sub mensem, & tumida fœtus grandesceret alvo, 415
Fœtus qui lucis vacuas eductus in oras
Proferret tanti surgentia lumina solis.
Quæ postquam accepit virgo, quanquam affore dictis
Crediderat jam certa fidem cælestibus omnem,
Gratatura tamen conceptæ munere prolis 420
Visere anum, & visu statuit data signa probare.
Ergo digreditur campis, collesque beatos
Judææ subit, & caræ contendit ad urbem
Cognatæ, ac tectis tandem succedit amicis.
Illa ut tendentem gressus ad limina vidit, 425
Occurrit gaudens venienti, alacrisque tetendit
Brachia in amplexus; prior officiosa sereno
Virgo ore, & læta longævam voce salutat.
Protinus (o rerum suprema potentia patris!)
Clausus adhuc utero, nec lucis munere functus, 430
Prima salutantis quum vox audita parenti est,
Novit JOANNES latitantem virginis alvo
Æternum regem, venit cui prævius ipse,
Exsiliensque utero, poterat quo gaudia motu
Expressit, magni sobolem genitoris adorans. 435
Sancte infans, at nondum infans, te ad sidera quali
Voce feram, dignove æquem quo carmine cælo?
Tu nondum in vitæ spirantes editus auras
Hausisti sanctos æterni flaminis ignes,
Afflatusque Deo demissum ex æthere lucis 440
Agnosti auctorem; felix, qui cernere lumen
In tenebris tantum potuisti, ipsumque tueri
Sumentem humanos cælum qui condidit artus.
At vero ut subito puerum sanctissima sensit

Exsul-

Exſultantem anus, æthereamque in virgine prolem, 445
Concipiens toto divinum pectore numen,
Voce alacri ſupplex illam venerata profatur:
Ante alias felix mater, fœtuſque beato
Quem ſervas utero felix, dicéris in omne,
Ævum fama ingens, & noſtri gloria ſexus, 450
Quid me quid tanto immeritam dignaris honore?
Hæc in tecta venis, ſubiiſti hæc limina, regis
O genetrix ſummi? teneris en artubus infans
Oſtendens noſter divinæ gaudia prolis
Signa dedit, cum prima meas vox venit ad aures, 455
Atque afferre tuæ es tantam dignata ſalutem.
Præſtans o fidei virgo, quæ certa putaſti
Mira licet ſummi rerum mandata parentis,
Promiſſa accipies cæleſti munera voce,
Munera perpetuam generi latura quietem 460
Humano, & ſancti felicia ſecula regni.

Et jam tempus erat quo ſe proferret anili
Ex utero, luciſque infans prodiret in oras;
Fortunata ſacro tandem quum pondere mater
Se levat, & terris puerum dat cernere vatem. 465
Haud mora, vicinas vulgatur fama per urbes
Educti in lucem tam ſancti nuncia partus:
Conveniunt omnes, & juſti nota frequentant
Tecta ſenis, jungebat amor quos mutuus, & quos
Cognato antiquus ſociebat fœdere ſanguis. 470
Gratantur tanto dignatæ munere matri,
Et puerum cælo tollunt, ingentia patris
Laudibus ætherei celebrantes numina ſummis.

Mos fuit, ipſe ſator rerum quem tradidit olim
Omnipotens genitori Abraæ, rite ille colendum 475
Quem docuit, ſanctumque pii tenuere minores;
Infanti octavæ lucis quum fungitur aura,
Ancidunt partis pellem genitabilis imam,
Fœderis æternum juncti memorabile ſignum
Optatos inter populos cælique parentem; 480
Scilicet hoc gratamque Deo ſanctamque cruore
Perfuſo, tanti venturo proderet ævo

Progeniem patris egregiam, claramque nepotum
Magnorum seriem, reges, & regibus ortos
Heroas, sacrosque duces, & numine magnos 485
Divino afflatos felicia pectora vates;
Et servanda piæ genti qui mystica ferrent
Sacra Deo, sanctisque foverent ignibus aras.
Unde orbi nova lux micuit rex ille, beata
Qui secla induxit terris, miserosque vetusto 490
Servitio eripuit mortales, maximus unde
Et vates ductus populis orientia late
Prævius ostendit veri qui lumina solis;
Cujus ego in laudes divino accensus amore
Nunc feror eximias, sint hæc modo carmina tanti. 495

Ergo ubi lux radios octava reduxerat orbi,
Debita solvebant prisco de more frequentes,
Et puerum patris dicebant nomine, quum vi
Flaminis æterni pia pectus percita mater,
Dicite JOANNEM, dixit; commota repente 500
Pectora mirantum nusquam gentile quid illud
Optarit nomen genitrix, ipsumque rogabant
Inde quod mallet, nutu signisque parentem;
Ille autem poterat quando non voce, petito
Descripsit calamo, dictumque a matre notavit 505
Nomen JOANNES, demissum ex æthere nomen.
Obrepsit subito cunctis stupor ossa sub ima,
Tum palmas duplices tollentem & lumina cælo
Aspiciunt genitorem, ac mentis plena parantem
Gaudia solvenda jamdudum expromere lingua; 510
Atque erepta diu vox est audita repente.
Protinus ille novo divinas carmine laudes
Aggreditur, patrisque effert pia munera summi.
Hoc magis attonitis gliscit stupor, & nova tanto
Perculsas visus invadit reverentia mentes. 515
Nec mora, Judææ colles populosque propinquos
Pervolitans late tanti prænuncia facti
Fama implet, pulsatque metu pia pectora fausto.
Secum omnes ortum pueri, & divinitus illi
Optatum nomen, magnæ præsagia vitæ, 520

Atque injecta diu linguæ laxataque vincla
Versabant, non illa patris sine numine summi
Pervenisse rati: genitor tunc flamine mentem
Divino afflatus solvens sic ora, futuri
Præscius, æterni cecinit nova secula regni. 525
Summus ab æthereo tandem regnator olympo
Optatam dextro despexit lumine gentem,
Invisitque suos, regis de sanguine mittens
Jessei assertorem hominum, auctoremque salutis;
Ille canendus erit nobis: vos laudibus æquis 530
Vos illum digno super æthera tollite cantu.
Hic depressa jugo solvit languentia colla,
Infensosque diu nobis hostemque superbum
Contudit, æterno componens fœdera nexu.
Sic vates cecinere pii, sic munera clemens 535
Quæ magno juratus avo promiserat olim,
Præstabit genitor summus; sic ægra soluti
Corda metu ancipiti, atque odiis exercita diris
Hunc recto assueti semper sanctique colemus.
Et tu, magne puer, divinos maximus inter 540
Dicéris vates, regi tu prævius illi
Ibis, ad hunc sanctis convertens pectora dictis.
Tum pia gens veram venia donata salutem
Et lucem optatam, mansuraque gaudia noscet,
Usque adeo ex alto aspexit miseratus ab imo 545
Pectore nos pater æthereus, caligine pressos
Antiqua, & diræ tabentes mortis in umbra,
Optato irradians æterni luminis ortu,
Ut capiant animos divinæ commoda pacis.

SCIPIONIS CAPYCII, DE VATE MAXIMO,

LIBER SECUNDUS.

JAM vero aërias pergam te lucis ad oras
Eductum canere, & vitæ memoranda futuris
Facta tuæ sacro deducere carmine seclis,
Sancte puer; juvat insuetos e fonte liquores
Haurire intacto, mollique ex arbore, tellus 5
Quam tua fert sola, insignes decerpere ramos,
Et mea fragranti præcingere tempora fronde.
Non ego Pegasides accersam vana sorores
Numina, & Aonia insignem testudine Phœbum;
Nec spatia immensi tentantem vasta profundi 10
Findere, me ambigui capient mendacia Protei;
Quæsitusve ignis cælo, simulataque divum
Portenta, & pictis demissus nuncius alis,
Deductæque Deum facies, & vana tonantis
Nomina, & immotus fatorum creditus ordo: 15
Sed me divinus deserta per avia raptum
Accendit radiis æterni spiritus ignis.
Sic ego cælestes poscens ad carmina vires
Non fictas vires, Sebethi ad flumina primus
Aggredior sacras digno res tradere cantu. 20
Mox regem æternum demissam ex æthere summi
Progeniem mentemque patris mortalia membra
Indutum, & mire comprensum virginis alvo,
Postque necem diram vitæ admirandaque facta
Alta triumphata repetentem sidera morte, 25
Accingar canere, & longum volvenda per ævum

Sacra

Sacra piæ genti, faveant modo rite vocata
Numina, perpetuis intexere carmina chartis,
Interea vatis laudes pia cœpta sequamur.
Ille rudimenta primus fructumque juventæ 30
Accipiat nostræ, & populi contemnere vilis
Jurgia, & insano doceat me tollere vulgo.
Ergo vocalis senior nova secula cantu
Et pia tollebat genitoris numina magni,
Vatidicis implens spe sancta pectora dictis. 35
At tibi quæ talem, genitrix, tunc gaudia natum
Dum complexa foves, carisque amplexibus hæres,
Adjungisque tui latentibus ubera labris,
Ubera vitali rugosa tumentia rore,
Inque dies pingui roboras nova membra liquore? 40
Jamque puer sensus animi sumebat, & artus
Firmabat teneros, ævi qui signa futuri
Ex utero matris quamvis jam certa dedisset,
Hunc tamen ingenti studio curaque parentes
Instituunt sancte, & facta ad cælestia formant. 45
Ille autem afflatus divino numine mentem
Exsequitur præcepta lubens, & sancta capessit
Mandata; atque alacres tollens ad sidera sensus
Paullatim humanis rebus se avertit, & ultro
Delicias molles, & curas spernit inanes. 50
Jamque hominum affectus, & vanos noscere mores
Cœperat, æthereisque animis ut crimina sensim
Terrena, & miseræ serpant contagia vitæ,
Quum fastus vulgi, cœtusque exosus, in alta
Se abdebat nemora, & silvis degebat opacis. 55
Hic inter dumos sensim pubescere malas
Sensit, & insignis florem prodire juventæ.
Non urbes illum tectis fovere sub altis,
Per densos saltus nemorumque inculta suetum
Ferre gradum, & placidam in silvis captare quietem. 60
Hic strepitum vulgi, atque operam fugientis inertem
Spernebat vitæ, varii prævertere casus
Quam poterant veniensque cito mors aspera gressu;
Synceroque omnem penitus de pectora curam

 Fluxa-

Fluxarum pellens rerum, & cæleſtia ſemper 65
Concipiens animo puram ſuper alta ferebat
Sidera, & æterno mentem replebat amore.
Illum non ardens rapidi vis torruit æſtus,
Non hiemis rabies, non inclementia cœli
Duratum glacie atque æſtu, nec veſtibus ullis 70
Indutum; tantum hirſuti contexta cameli
Squalentes humeros velabat penula ſetis;
At victum triſtes nullo jejunia farre
Solventi, locuſtæ inopem pavidiſque relicta
Poma feris, herbæque dabant baccæque rubentes, 75
Et congeſta cavo ſilveſtria ſtipite mella.
Non cibus hunc hominum mollita ſalubribus eſca
Ignibus, inſtructæ tenuit non copia menſæ,
Non ullæ allexere dapes, nec pocula ſucco
Pampineo ſaturata, ſitim compeſcere pura 80
Contentum lympha & deſerti fluminis hauſtu.
Et rapidus ſeu ſol agros urebat hiantes,
Sive gelu denſabat hiems, quum cæca teneret
Nox terras, nullis macie confecta levabat
Stratis, non ullo recreabat membra cubili; 85
Verum antro in gelido patulave ſub arbore ſomnos
Carpebat tenues, cæleſtes cernere tractus
Lumina concedens feræ defeſſa quieti.

Heu ſtolidæ mentes, & luce carentia corda
Humanæ gentis, quantis vita ægra laborat 90
In tenebris, quali jactantur pectora motu!
Alma cibum nobis, nativaque pocula tellus,
In ſpecubuſque domos, in pratis ſponte cubile
Præbuit: ingrati fulgenti e marmore villas
Inſigneſque domos ſtruimus, vix mœnibus urbes 95
Egregiæ capiunt quoſdam, vix maxima regna,
Immemores totos, veniet quum ſerior hora,
Quam brevis urna teget: miſeri, quid tenditis arte
Vincere ſolertis naturæ inventa? quid uſus
Anguſtæ ad vitæ tenues tam multa paratis? 100
Luxibus ignavi luxus quid neſcitis? omne
Quod ſuperat vobis, illis id demitur, ævum

Qui

Qui degunt inopes rerum, quibus ampla parentis
Aufertis terræ communis munera, & orbe
Arcetis toto, atque auræ vix linquitis usum. 105
Interea ad lucem cœnas vos ducitis, ullæ
Nec satiant epulæ pinguisve opulentia mensæ.
Hoc juvat, o miseri, diros quod pascitis atra
Ingluvie morbos, mortemque arcessitis ultro?
At non in vestro firmantur corpore vires, 110
Morsve minus properans veniet quod concava vestram
Gemma sitim levat, aut picto recubatis in ostro,
Et nitidis fulgens quod vestris serica villis
Nec saturata semel pretioso murice lana,
Et ductum argentum atque aurum vos textile vestit. 115
Quam procul his petitur summi domus ardua cœli,
Deliciis miseros diro quæ funere perdent!
Ille autem in silvis vitam qui horrentibus egit
Eximius vates, æstus brumæque labores
Pauperiemque famemque ferens, non talia liquit 120
Exempla, at luxus, & vulgi mobilis auras,
Vanaque vitabat labentis gaudia vitæ.
Jamque illum viridis tandem firmaverat ætas,
Et solidæ stabant juvenili in corpore vires,
Quum volitans urbes implevit fama propinquas, 125
Insignem juvenem saltus errare per altos
Densorum nemorum, & cœtus vitare, proculque
Urbibus extolli tota super æthera mente.
Haud mora, conveniunt populi, solasque latentem
Per silvas perque antra illum deserta requirunt. 130
Quos ubi conspexit, se se venientibus ultro
Obtulit, & claro ostendit se in lumine vates.
Obstupuere omnes quum formam atque horrida cultu
Aspexere viri, & macie squalentia membra,
Et barbam impexam, intonsos hirtosque capillos: 135
Verum ubi fixerunt in sacros lumine vultus
Exsangues licet, & tristi pallore rigentes,
Conspiciunt ora æthereo suffulta vigore,
Et geminas sacro fundentem vertice flammas,
Cælestes flammas radiis quæ pectora miris 140

Spectantem, & sancto replebant corda pavore.
Visa minor fama est, vatis quum cernere sacri
Ora datum, coramque oculos explere tuendo;
Ardebantque illum jamdudum audire loquentem.
Is vero incepit tandem, & sacra ora resolvit, 145
Mira canens, sanctisque implens sermonibus aures,
Et læta ostendens æterni tempora regis.
Nec non & scelerum pollutos sorde priorum
Purgabat dictis animos, quæ quisque sequatur,
Quæ fugiat vitetque docens, tum tetra fatentes 150
Crimina, mergebant miseros quæ funere diro,
Orantesque Deum veniam, vitamque priorem
Pertæsos, sacri lustrabat fluminis unda;
Scilicet abluti mortalia corpora, signum
Acciperent mentis terrena labe piatæ. 155

Res nova per latos populos urbesque propinquas
Pertulerat vatis nomen, cunctique relictis
Sedibus in silvas alacres cupideque ruebant.
Per nemus aspiceres vastum, & deserta ferarum
Per loca certatim ferri nullo ordine turbas, 160
Et quemque inventum vatem contendere primum
Conspicere, & propius pendere loquentis ab ore.
Per campos veluti properat quum exercitus æstu
In medio stimulante siti, si ex agmine quisquam
Repperit in tenero muscosum gramine fontem, 165
Cuncti iter inceptum linquunt, & quisque perustas
Ante alios certat fauces pertinguere lympha.

Ille autem ardentes mire inflammabat, & acres
Commota addebat stimulos ad pectora dictis.
Hic aliquis, fœda urgebant quem noxia cordi 170
Crimina, quis vitam excoleret præcepta rogabat.
Tunc ille his avidas implebat vocibus aures:
Quos o divitiis juvat invigilare repertis,
Quid satiare sitim lacrimis inopumque cruore
Semper inexpletam, & prædando quæritis? omne 175
Perque nefas inhiatis opes? nullusve parandis
Usquam finis erit? partem jam ponite vestris.
Quæ tulit in lucem nudos, vos frigida nudos

Acci-

Accipiet vitæ defunctos munere tellus.
Et qui tot proprios vestes servatis in usus, 180
Aspicite horrentis stringunt quos frigora brumæ,
Aut tenui aut nullo velatos tegmine corpus;
Hos non in vestis tantum, sed sumere rerum
Cunctarum in partem decet uno e semine natos;
Nec pigeat pingui miseros admittere mensa 185
Solicitat quos dira fames, pallentque negato
Sæpe cibo, nec longa valent jejunia ferre.
Nec non & miles cui larga licentia rapti,
Et quibus æs populus suevit dependere jussum,
Pertæsi scelerum se se felicibus undis 190
Purgandos vati obtulerant, quos talibus ille
Firmabat dictis: Cura est quis publica census
Cogendi, & gravia exigitis qui a plebe tributa,
Ne vos dira fames auri, ne injustus habendi
Vexet amor cupidos, neve æquum cogite supra 195
Pendere tam multo miseros sudore parata.
Tuque ferox parce innocuos incessere miles,
Debitaque accipiens tantum stipendia, vires
Adversus placidæ infestos converte quieti.
Talia divino vates dum funderet ore 200
Attonitos pascens dictis, & pectore cuncti
Ultima venturi versarent tempora regni,
Esse illum hunc plures regem, missumque putarunt,
Qui ad superas iter ostendat mortalibus oras.
Hæc ubi Judææ vulgata est fama per urbes, 205
Illum adeunt, legis nodos quis solvere curæ,
Et quos religio præstans, simulataque major
Secrerat dederatque aliis præcellere cunctis,
Et pia tradentem genti præcepta rogabant
Tesbius an vates, an rex foret ultimus ille 210
Divinum terris qui sic ostendere regnum
Auderet, populumque insueto more piare.
O decus humanæ gentis, quo carmine ferre
Te spatia immensi valeam super ardua cæli?
Jam tua te, vates, virtus, jam gloria ad astra 215
Factorum extulerat, verumque assueta fateri

Acceptura fidem haud dubiam vox illa fuisset,
Ultima si annueras terris te secla tulisse:
At te nil humana agitantes pectora laudes
Moverunt, regis caperes ut nomina summi. 220
Tum corda his vates firmans titubantia dictis,
Non ego cælesti forsan quem sede putatis
Advectum terris, vates sum Tesbius, inquit,
Nec me supremi dignabor nomine regis:
Sed puro missus pertæsos crimina fonte 225
Abluere, æternis lustret quos ignibus ille,
Et generis perimat labem, penitusque piatos
Adveniens rex eripiat caligine tetra:
Et quamquam in lucem venit me serior, ortus
Præcessit tamen ille meos, longeque potentem 230
Ante alios unum hunc supplex veneratus adoro.
Ille idem radiis implens cælestibus orbem,
Collapsis penitus statuet nova fœdera rebus.
Et veluti solers messem quum ventilat æstu
Agricola in rapido, dat flammis urere aristas, 235
Et puras infert fruges flaventibus horreis,
Exspectata piis donans felicia regna,
Hinc procul ejiciet fontes, noctisque profundæ
Involvet tenebris, quos atra incendia diris
Addictos pœnis semper mansura vorabunt. 240
Hunc alii vobis, vates hunc maximus olim
Amoides dixit, quum per deserta vagantem
Monstrantemque virum cecinit felicius ævum,
Clamantemque, Viam venturo sternite regi;
Et jam clamantis nemorosa per avia vocem 245
Accipitis, nec longe aberit, quum cernere tantum
Quem cano fas fuerit manifesto in lumine regem:
Et nunc mortales inter nec cognitus ulli
Versatur vestris socium se cœtibus addens.
Talia dum fatur vates, turbamque beatæ 250
Attentam incendit vitæ venientis amore,
Plebs ignara fidem præbebat plurima dictis:
At quibus æternæ legis data cura docendæ,
Et quos ingenium solers, atque ardua rerum

Cogni-

Cognitio indocto dederat præcellere vulgo, 255
Irrita dicebant vatis responsa, novumque
Exspectandum illud lustris labentibus ævum.
Mens ignara hominum, quid rerum quærere caussas,
Et multam prodest longo vigilique parare
Doctrinam studio, modicis quid viribus impar 260
Sumere onus rerum auctoris pia sacra ferendi,
Si non quæsita ad superas prudentia sedes
Monstret iter cæcaque animos caligine solvat?
Quique sacris præsunt, si ad recti vertere cultum
Non curent, & jussa rudes divina docere? 265
Non acre ingenium, doctas non vita per artes
Exculta, ætherei genitoris numina flectunt;
Nec multa effulgens auro gemmisque corona,
Ac mitra insigni aut rutila frons aucta tiara,
Et laxa ad talos ardenti e murice vestis, 270
Fortunata parant duro quærenda labore
Regna piæ genti, fuso quæ sanguine sancto
Rex statuit moriens æterni conditor ævi.
Ergo veridico fuerat quæ mira canenti
Vati adhibenda fides, hic omnis defuit, esse 275
Quos penes ingentem decuit, nec vana putasse
Quæ rudis intenta credens plebs hauserat aure.
Interea sanctis vates dum pectora dictis
Irrigat, & crebro populos perfundit ab amne,
Rex patris ætherei soboles qui pellere noxam 280
Venerat antiquam, tenebrasque ex orbe fugare,
Quo vatis promissa pii non vana probaret,
Proxima qui æterni regis nova secla canebat,
Ipse etiam turbas inter lustrarier amne
Venit; & immensi cui parent lumina mundi 285
Rex ibat superum velut e mortalibus unus.
O lux omnipotens, æterni o flaminis ingens
Virtus, non hominum fuerat qui cognitus ulli
Eductus silvas inter, saltusque ferarum,
Ut primum vates venientem lumina fixit 290
In regem, æterni magna vi numinis actus,
Ten', ait exclamans, te luce nitentior omni,

Qui priſcam terris veniſti abſtergere labem,
Mortalis rerum dominum cælique potentem
Auſim ego delenti ſordes pertinguere lympha? 295
Quin tu me ſceleris pollutum labe vetuſti
Elue, nativoque illic ſic redde nitori,
Sordida quem rapuit primævi noxa parentis.
Ille autem, Ne obſiſte, inquit: ſic convenit omne
Nos ſuperare ævum, porro diſcrimine nullo 300
Me quoque mortalem veluti perfunde liquore.
Hæc ait & pariter fert ſacra ad flumina greſſus
Sancta pedum figens udis veſtigia arenis.

Fortunate amnis, verum cui tingere lucis
Humanæ auctorem felici contigit unda. 305
Ipſa tibi cedunt non tantum flumina quotquot
Terra parit, notique lacus, ſed vaſta profundi
Victa tuo fluvio ſubdunt ſe marmora ponti.
Nam licet immenſum Oceanus late ambiat orbem,
Ipſe tamen quem nos tellus, non æquoris undæ, 310
Non ſpatia excelſi capiunt ampliſſima cæli,
Tendentem ad te humili inceſſu, nitidoque petentem
Flumine perfundi velut e mortalibus unum,
Sparſiſti ex illo ſacratis tempore lymphis.

Interea genitor conſperſum flumine natum 315
Audiit orantem. Quis me ſuper ardua raptum
Sidera, nec vanum quicquam aut mortale canentem
Diriget ad metam? o tantis nunc ſpiritus auſis
Annuat, excelſo vates quem ex æthere labi
Aſpexit, magnumque ſuper conſiſtere regem. 320

Vix fluvio egreſſus rex idem preſſerat udis
Tellurem pedibus, ſuperum quum rector ab alto
Præſenti in luce emicuit, celſuſque repente
E ſummo ſe ſe patefecit culmine olympus.
Tunc ſe divinum demittens flamen ab aſtris 325
Acceſſit propius terras, mitiſque columbæ
Corporea apparens ſpecie, quam humana viderent
Lumina, conſedit divini in vertice regis.
Intonuit, ſonituſque novos dedit arduus æther,
Et vox ſupremi ſic eſt audita parentis: 330

Hic

Hic meus eſt ante omne fuit qui filius ævum,
Hunc æternus amor ſemper mihi junxit, & idem
Divinam clauſit mortali in corpore mentem.
Sed decet hic unum triplex oſtendere cantu
O liceat digno numen, manifeſtius unquam 335
Quod non ſe oſtendit, ſummus quam perluit ipſam
Quum vates ſacro divinam flumine prolem.
Id mentes capiunt hominum, & mortalia tanti
Sunt corda? & noſtræ poterunt hoc pandere voces?
Nos pater omnipotens ortum dedit æthere ab alto 340
Ducere, & in cælum evexit mortalia membra.
Divinam inſpirans animam, quam noſcere fas eſt
Omnia, ſeque rapit quo fert ſua cumque voluntas.
Extollunt hæ nos geminæ ſuper æthera vires.
Præſtamus vitæ his volucrum generique natantum, 345
Almaque quot ſilvis paſcit, quot gramine tellus;
Namque hæc non ipſum, quum ſint expertia mentis,
Supremum auctorem rerum, qui condidit imam
Tellurem, & celſo ſplendentia ſidera cælo,
Non ſe ſe agnoſcunt penitus, non condita quævis, 350
Sola etenim mens ipſa potis noſſe omnia ſolers.
Sed nec velle his eſt, hebeti tantumque trahuntur
Affectu, & prono ducunt e corpore ſenſus:
At nos quamquam animo afficimur, tamen una voluntas
Hunc agit, & nuſquam compellit cæca libido. 355
An non ſæpe libet quicquam, noſtroſque laceſſit
Quod cupimus ſenſus, animo tamen ardua velle,
Longe aliud ſuadet ratio affectuſque coercet?
Quumque ægris cordi ſint dulcia pocula nobis,
Quod mage conducat latices potamus amaros. 360
At contra non bruta queunt optare nec ullum
Conſilium vitæ ratione carentia ducit.
Ergo hominum ſublime genus non cætera tantum
Viribus his ſuperat geminis animantia ſummis,
Verum divino dignati ſemine, & ortu 365
Natura ſimiles ſuperum terræque parenti
Nos ſumus, eque illo eſt humanæ ſtirpis origo.
Namque Dei ut ſummi in natura eſt unica proles

Ex patre ipsa Dei mens, sanctumque ex utroque
Est flamen, quæ est una patris natique voluntas, 370
Sic animæ natura est nostræ, quæ parit ipsum
Nosse, suum tum velle oritur tum intelligit illa;
Quare animam quum quis penitus cognoverit ipsam
Hinc poterit triplex unum cognoscere numen.
Nam pater omnipotens summe felixque bonusque 375
Quum sit, mens autem faciat quum quemque beatum,
Nec quis ni prudens valeat bonus esse volensque,
Esse Deo mentemque voluntatemque necesse est.
Et veluti est eadem natura atque unica nostri,
Unde anima est, ratioque animæ ejusdemque voluntas, 380
Sic patris natique & sancti flaminis unum
Numen idemque est, triplex unusque est Deus idem.
Atque illo quoniam non est in numine quicquam
Quod fiat, neu per se exsistat, nilque quod esse
Non habeat summum; quicquid Dei est Deus ipse 385
Hoc ipsum omnino est, quum perfectissimus ille
Integer atque idem totus sit, mens sit oportet
Ipsa Dei Deus, & votum Deus, & sit eadem
Cum patre natura, mens illius atque voluntas;
Quare animæ quamquam similis natura parenti 390
Æthereo nostræ est, tamen hoc ea distat ab illo
Quod geminæ ipsæ animæ vires quæ est condita quæque
Mutatur, nec quidque sui quodve illa agit ipsa est,
Non ita sunt anima ex nostra, intellectio ut id sit
Quod per se est animæ natura, itidemque voluntas. 395
Namque animæ affectus sunt, dumque intelligit illa
Atque optat fiunt, at vero mensque voluntasque
Æterni genitoris, ab illo ita sunt, nihil ut sit
Factum ab eo, aut non per se exiftens, neu Deus ipse;
Namque aliter non summe perfectum atque solutum. 400
Integrumque Dei quicquam foret, ac Deus idem
Totus, mensque Dei per se, per seque voluntas
Exsistit, tum integra ac perfectissima utrique est
Natura, ac non effectus quicquamve Dei sunt
Quod non sit Deus, atque Deo Deus utraque ab ipso est. 405
Quumque Deus pater ipse sit, est etiam Deus ipsa

Mens

Mens patris natus, votum natique patrisque
Sanctum etiam flamen Deus est, parque est tribus esse;
Tres tamen hos esse unum numen non tria certum est;
Atque alius pater est, aliusque est natus, & ipse 410
Spiritus est alius divinus, sed tribus una
Omnino, atque eadem natura est: quumque trium sit
Quisque Deus, tamen haud tres Dii sunt, sed Deus unus.

Res mira atque ingens, capiant quam pectora nunquam
Nostra, nec humanæ possint ostendere voces; 415
Attamen id nobis pro captu apprendere mentis
Fas est, quum liceat patrem cognoscere summum
Per nostræ naturam animæ, quæ condita quantum
Res unquam excelso potuit dignarier ortu,
Est illi similis qui condidit omnia solus. 420
Sed jam tempus erat, veri quo luminis index
Proderet æternum mortali in corpore regem
Promissum optatumque diu terrasque colentem.
Ergo rex idem turbas dum sæpe revisit,
Et se noscendum coram mortalibus offert, 425
Aspiciens vates venientem hunc eminus, Hic est
Hic, inquit, generis delet qui crimina nostri,
Innocuus verusque agnus divinus; hic ille est
Quem dixi æthereas quamquam me serius oras
Hauserit, ante tamen cæli quam conderet arcem 430
Naturæ genitor, tempusque ante omne fuisse.
Hunc pater e celso demittens æthere summus
In terras, me præmisit, qui prævius illum
Monstrarem vobis venientem, undisque piarem
Quos hic divini lustrabit flaminis igne. 435
Hunc idem ostendit genitor quum flumine sacro
Illum ego Jordanis lavi; vocem ipse loquentis
Accepi prolemque suam caramque probantis;
Et sanctum e cælo labi, puræque columbæ
Hoc super aspexi specie considere flamen, 440
Aspexi, & regem æternum rerumque salutis
Humanæ auctorem agnovi, qui ex æthere missus
Purgabit longa pressas caligine terras.

Sic vates regem optatum ostendebat, & amnis

Perge-

Pergebat sacri mortales tinguere lympha. 445
Interea patris summi mandata facessens,
Parte alia ingentem populum felicibus idem
Rex lustrabat aquis, divinaque jussa docebat.
Id comites vati referunt, passim undique ad illum
Purgandos lymphis properare salubribus omnes. 450
Ille autem, Haud, inquit, tractat cælestia quisquam
Ni datur e cælo: jam patris jussa peregi
Hactenus ætherei, jam regi prævius ipsi
Ostendi veniens divini secula regni,
Et scelerum oblitos penitus vitæque prioris 455
Edocui puras venienti advertere mentes,
Jordanis tinguens unda, quibus eximat ille
Antiquam, lustrans divino flamine, labem.
Vos ipsi audistis toties quum sæpe rogarent,
Pura ego qui populos lustrarem fluminis unda 460
An rex ille forem, tali me haud nomine dignum,
Æternumque illum regem dominumque fatentem;
Cujus ego haud digne genibus provolvar, & imos
Ore pedes & sancta pedum vestigia lambam.
Jamque probata omnes læto mea dicta videtis 465
Eventu; exspectatus adest nova gaudia portans.
Jam me illum juvat aspicere atque audire loquentem;
Ceu quis cum sponso ingenti devinctus amore,
Tradita si cupido fuerit nova nupta marito,
Lætitia exsultat, tum caro lætus amico 470
Gratatur, totusque imo sub pectore gestit.
Haud aliter, quum quæ optavi noramque futura
Adfuerint, nostra æquarunt ea gaudia vota,
Inque suum hunc lætor regnum advenisse beatum.
Et jam quod late nostrum crebescere nomen 475
Cœperat, ille suo postquam se protulit orbi,
Imminui par est, ipsumque ad sidera tolli.
Ille Deo genitore satus, super æthera, sortem
Humanam excedens, meritis famaque feretur.
Interea summi nomenque & gloria regis 480
Per populos sese Judææ effuderat omnes,
Et miris ingens factis, signisque coruscus

Virtu-

Virtutis monumenta suæ mortalibus ille
Clara dabat, summoque ortum se patre docebat.
Hæc ubi fama pii vatis pervenit ad aures, 485
Divino quamquam perfusus flamine nosset
Esse illum æterni sobolem mentemque parentis,
Attamen ut comites quæ sacro ostenderat ore
Ante oculos interque manus exposta viderent,
Ex illis mittit qui regem adeantque rogentque, 490
Ipse ne sit lapsis veniens succurrere rebus,
An ne aliud maneat pietas hæc serius ævum.
Illi abeunt, sanctique ferunt mandata magistri.
Rex autem non verba ferens, cælestibus ipsos
Admonuit signis vati quæ facta referrent. 495
Continuo variis mortalia corpora morbis
Eripiens, vitam sub nocte trahentibus atra
Plerisque optati præbebat luminis usum;
Et confecta lue, & sanie tabentia membra
Divina firmabat ope, oppressosque nocenti 500
Dæmone, depellens vesanam in tartara pestem;
Sensibus & menti quosdam reddebat ademtis.
Talia rex magnus felicis conditor ævi
Ostendens, vatique illos quæ aut visa referrent
Aut audita docens, divino hæc addidit ore: 505
Vos ite & sacro responsa hæc reddite vati,
Per me fulgorem cæli qui luce carebant
Aspiciunt, nuperque obstructas missus ad aures
Jam sonus accipitur certus, nec non quibus ægra
Torpebant membra, incolumes vestigia firmant. 510
Tum quibus ambesos elephantia læserat artus
Squalens, & maculis fœdarat corpora diris,
Jam mundos tristisque lues languorque reliquit.
Et quibus exactæ fluxerunt ultima vitæ
Tempora, perpetuusque urgebat lumina somnus, 515
Ad superas auras revocati, & sidera, rursus
Æthereum cæli lumen spirabile captant;
Instruimusque inopes divini ad gaudia regni.
Et felix nostri quem nil offenderit umquam,
Meque Dei putet humana sub imagine prolem 520

Mor-

Mortali haud dubiam generi præſtare ſalutem.
His ſe qualis erat dictis oſtendit, & auctos
Spe ſancta illos edocuit, vatique remiſit.
Nec minus & reliquis defixis lumina in uno
Addidit hæc: Quid vos autem quid denſa petiſtis 525
Viſuri nemora, & ſilvas acceſtis opacas?
Non ibi gaudentem vulgi fallacibus auris
Spectatis, turbent volucris quem flamina laudis,
Et tumidum motent fluvialis arundinis inſtar
Quam crebris agitant ſtridentes flatibus Euri. 530
Non ibi munditiis captum faſtuque ſuperbo,
Quales ardenti veſtitos murice dives
Deliciis trahit, atque ignavo regia luxu.
Aſt illum licuit præſentem cernere ſummi
Quem cecinere olim felicia pectora vates, 535
Præmiſſum antiquæ noctis caligine preſſis
Longum exſpectatæ oſtenſurum gaudia lucis.
Hic inter vates divinos maximus, hic eſt
Qui cunctis longe præſtat mortalibus unus.
Sic decus eximii vatis, laudeſque recenſens 540
Rex hunc tollebat judexque ad ſidera ſummus.

SCIPIONIS CAPICII

DE VATE MAXIMO,

LIBER TERTIUS.

INCLITA quos valuit terris extollere virtus,
Et meritis claros fulgentibus intulit astris,
Sæpe hominum gens dira odiis exercuit atris,
Innocuosque ausa est crudeli perdere leto.
Sic vatum fera qui in nocte jacentibus ægris 5
Prædixere novæ lucis mortalibus ortum,
Insontem plerique animam effudere, piisque
Pro meritis diro solverunt funere pœnas;
Sic & testati intrepide pia nomina regis
Cœlicolum, hunc terras propter lucemque perosi, 10
Infandas subiere neces exemplaque dira.
Idem etiam ætherei soboles patris unica, cœlo
Deveniens sceleris contagem abolere vetusti,
Præclaram rursus venturam ad lumina vitæ
Et semper victuram animam per vulnera dira 15
Occumbens leto mortali e corpore solvit.
Maximus & vates porro vitalibus auris
Ante diem indigna concessit morte peremptus.
Ille quidem attonitum suadebat crimina vulgus
Linquere, & æternum præsentem agnoscere regem. 20
Et jam fama viri late diffusa tyranni
Se se in Idumei volitans invexerat aulam,
Herodis, qui sceptra patris partemque tenebat
Divitis imperii, patrii quoque nominis hæres.
Is vatem eximium observans divina canentem, 25
Præbebat sanctis faciles sermonibus aures;
Ille autem impuros mores, infandaque dictis
Acribus haud timide damnabat crimina regis.

Nam-

Namque is fraternos thalamos violare, torique
Jura, fidemque ausus vetiti fas verterat omne, 30
Omne pium gaudens cognato incestus amore.
Huic germanus erat natu regnoque Philippus
Inferior, factisque minor, tum viribus impar:
Cui fuerat conjux forma ut præstantior una,
Sic scelere ante alias animoque immanior omnes. 35
Quæ thalami pia jura, & vincula pacta jugalis
Solvere nil verita, & sanctum temerare pudorem,
Fœdere connubii spreto, socioque cubili,
Junxerat Herodi veræ se conjugis instar:
At scelus ingeminans raptoque potitus adulter 40
Horrificis dignam tenebris & vindice pœna
Intulerat tectis reginæ more superbis,
Cunctorumque ante ora palamque impurus habebat.
Ergo concubitu vates decedere turpi,
Et consanguineo regem suadebat amori 45
Parcere, nec summi contemnere vindicis iram.
Ille piis mentem paullatim advertere dictis
Cœperat, & sceleris potuit jam linquere morem,
Ni mollem illecebræ cepissent turpis amicæ,
Pavissentque acrem molli sub corde furorem. 50
Illa labantem animum nutu impellebat, & ægro
Non ægre monitus vertebat pectore sanctos.
Qui metuens, dictis dum sæpe hunc urget amaris,
Ne quando insanos vates exstingueret æstus,
Inque ipsa accensas furias sedaret amantis; 55
Sæpe preces lacrimis miscens his forte tyrannum
Vocibus aggressa est: Rapiant ergo irrita venti
Quæ dederas nobis toties promissa, ferentque
Spes etiam nostras rapidi, nec te ulla tenebit,
Ah durum, exstincti te propter cura pudoris? 60
Ignoti si verba viri te tristia flectent,
Et poterunt pactas jamdudum solvere tedas,
Ten' illi præbere aures, & lædere famam
Ausum Herodiadis pacato cernere vultu?
Et securus adhuc vivit ferus ille, tuoque 65
Hospitio fruitur liber, pœnæque vagatur

Ante oculos expers; quæ sunt mea crimina tanti?
Scilicet hic thalamis miseram pactoque cubili
Extorrem aspiciet victor, quemque ipsa reliqui
Incensum infandis odiis, & conjugis ira 70
Ereptæ, in sedes revehar captiva Philippi.
Nec me tam leti terret crudelis imago,
Quam paveo ut vivens te sim caritura, tuoque
Complexu exceptam fugiens vita ægra relinquat.
O utinam nostris hæsisset flamma medullis 75
Parcius, immeritam quæ nunc male perdit amantem,
Aut tua non levior præcordia carperet ignis:
Non penitus nostro insedisset pectore vulnus,
Nec, quod tam facilis fuerim, nunc perdita pœnas
Has luerem tanto infelix confecta dolore. 80
Hæc promissa fides, pro simplicitate reponis.
Hæc nostra, ut verear dictis avertat iniquis
Ne mihi te quisquam & nostro sejungat amore?
Hæc de te merui? nobis hæc præmia tandem
Reddis? si mecum stabili te fœdere jungi 85
Non animus fuerat, nec te data dextra tenebit,
Quid primo abductam thalamo castoque cubili
Pollicitis fraudas, & spe me pascis inani
Immemor, ac sævi miseram formidine leti
Concussam tanto curarum turbine jactas? 90
Certe ego te famæ antetuli sanctoque pudori,
Et nostrum pro te fœdavi crimine nomen.
Quod te per nostri superest tibi si quid amoris,
Id decus obtestor quondam quo grata putabar
Ipsa tibi, falsa est hujus ni gloria formæ, 95
Hinc procul expellas, merita vel morte peremtum
Hunc mulctes, tanto insontem qui avertere amanti
Me studet, immiti peream ne victa dolore.
Aut, hujus tibi si tantum sunt efera cordi
Jussa, nec hos duras questus demittis in aures, 100
His manibus (figit regis simul oscula dextræ)
Me perime, & nostro sumas tu sanguine pœnas.
Sic ego si moriar lucem haud invita relinquam.
His dictis sese in mollis demisit amantis

Mœsta

Mœsta sinum largis perfundens fletibus ora. 105

Heu semper miseris mortalia dedita curis
Quam facile a recti declinant pectora cultu
Quum furor insanus sævique Cupidinis ignes
Per venas serpunt imas atque ossibus hærent,
Ardua nec ratio obsistit, nec cernitur ægris 110
Quam subito pereant fugientis gaudia luxus.
Quem pius æterni succensus flaminis igne
Non potuit tetris vates avertere flammis,
His mala labe sua contactum femina dictis,
Turpia pellexit non magno in vota labore. 115

Continuo facili labuntur pectore summi
Dicta viri, mentem subeunt monumenta nefandæ
Conjugis, hæc oculis jamdudum & sensibus hæret.
Hæc eadem benefacta abolet divinaque vatis
Præcepta, insanoque iras sub pectore nutrit. 120
Jamque animum cuperet rex dudum explere furentis,
Insontemque virum crudeli absumere leto;
Sed decus insignis vitæ, memorandaque facta
Illius obstabant, nec quo defendat iniquam
Cædem habet, aut sceleri sumat quæ exordia tanto. 125
Nec melior captum mutat sententia mente.
Ergo hunc dum turpi vates avertere pergit
Crimine, dum furias incesti damnat amoris,
Explendæ caussas optanti præbuit iræ.
Ille etenim fœdæ ex oculis hunc jussit amicæ 130
Auferri, & fontem veluti, quæ proxima visa est
Tunc sibi pœna necei, claudi illum carcere, quo non
Teste Deo melior fuerat nec justior alter.
Is tamen æquo animo stolidi crudelia regis
Jussa ferens, miseros quantum non claustra vetabant 135
Impia mortales optato advertere regi
Pergebat summo, divinaque jussa docere,
Et morem infandum Herodis, miserandaque gentis
Humanæ sanctis incessere crimina dictis.
Ast is non ullis præbebat vocibus aures; 140
Demens, qui e pravæ totus pendebat amicæ
Arbitrio: hæc, cæcam turpis quocumque libido

Traxe-

Traxerat, haud duris miserum flectebat habenis.
Hæc igitur, quamquam in vatem accendisse tyrannum,
Et potuit duris insontem nectere vinclis, 145
Præteritique juvet tutam meminisse pericli,
Ac vetitum stabili junctum sibi fœdere amantem,
Absentem tamen hunc præsens auditque videtque,
Et se carpentem dictis despectat amaris;
Terribilesque viri monitus & libera jussa 150
Assiduis urgent stimulis terrentque paventem.
Qualis ubi duris Nomadum venator in arvis
Incidit in jaculis actum de monte leonem,
Frendentisque feri vix dente elapsus, aperto
Securus licet in campo, tamen horrida semper 155
Ora videt, rapidumque diu reminiscitur hostem:
Aut ubi quem carcer servabat criminis atras
Laturum leto pœnas, si vincula rupit
Evasitque fuga, elapsos tortorque necisque
Assidue ante oculos dira obversatur imago; 160
Haud aliter trepido versans sub corde timorem
Turpis amans, ausis reputat nil omnibus actum
Optato properet ni vatem perdere leto.
Nec contenta amplis solitum spatiarier arvis
Angusto in tecto, & solis clausisse latebris, 165
Quærebat tota vitæ hunc subducere mente,
Et nece se tandem longis hac solvere curis,
Optatamque viam ostendit Fortuna modumque.
Forte dies aderat, prisco quem more quotannis,
Illo quod fuerat vitalibus editus oris, 170
Rex celebrare epulo festoque assuerat honore.
Hoc juvenum primi, & forma cultuque puellæ
Insignes, aula admissi dapibusque beatis
Læta frequentabant alacri convivia plausu:
Hunc vero prius alma novo quam proderet ortu 175
Aurora, ignivomos jungens ad frena jugales;
Quum vagus occidua sublatus noctifer unda
Æthera suffundit tenebris, stellasque reducit,
Et pecudes serpensque animal rauceque volucres,
Ac mortale genus, vigili defessa labore, 180

Admis-

Admittunt placidam per corda sopita quietem;
Rex ipse oblito curarum pectore somnos
Carpebat, seroque rigabat membra sopore.
Et jam nox cursu medium superaverat axem,
Fulgentesque faces in mundi prona vehebat, 185
Quum nitidis fuso in stratis blandumque foventi
Complexu e tenero spirantem conjugis ignem,
Olli visa viri ornatu insignis & ore
Effigies, sacer ad talos quem fusus amictus
Canaque purpureæ velabant tempora vittæ, 190
Sicque audita loqui: Tibi mollem cura quietem
Ducere; & ignavo prosternere membra sopori?
Immanis tibi commissas moderatur habenas
Femina, dilectique Deo retinacula regni?
Ah miser, ah male caute, vides quibus æstuat illa 195
Fluctibus, & quantos agitat sub corde furores;
Et tamen hanc propter nexus abolere vetustos,
Et veram vobis venientem pandere lucem,
In tenebris cohibes, & tetro carcere claudis?
Quin etiam quum clara dies se gurgite cano 200
Tollet, & ardentes radios induxerit orbi,
Egregia hunc conjux pro ignavi munere facti,
Hunc, tibi qui potuit perituro afferre salutem,
Æternæque decus vitæ, brutum velut, aræ
Aut epulis animal pastor quod servat opimis, 205
Crudeli jam, jam perdendum funere poscet.
Dum licet, insanæ mentis compesce furorem;
Infandosque tibi devinctam fœdere, quæ jam
Facta tui regnique potens promissa reposcet,
Mitius optare assuescas, aut parcius uti 210
Pollicitis, pauco quæ in vos post tempore cedent.
Ille quidem superis jampridem debitus, ægro
Corpore se exsolvens cœtus terrasque relinquet,
Atque aliam nullo præscriptam tempore vitam
Deget, & æthereo præsenti rege fruetur: 215
Nec refert, sua ne illum mors, an vulnus acerbum
Finiat, atque ævi modicum ferus auferat ensis.
Te tamen, o semper doliture, æterna manebunt

Suppli-

Supplicia, & vindex summo sub judice poena.
Et quae nunc caedemque inhiat sanctumque cruorem 220
Vatis, & horrifici compos mox impia voti
Ibit ovans parto tali spectanda trophaeo.
Illi tempus erit diri quum funeris insons
Esse volet, vitamque illa pro caede pacisci,
Quum patrio exterrem caelo, regnoque beato 225
Te comitata suum, rerumque, atque indiga lucis
Longe alias gentes, aliasque vehetur ad oras,
Vitam ubi pauperie in misera luctuque trahetis;
Externosque pati mores, fastusque coacti,
Confectisque situ tandem duroque labore 230
Corporibus misero linquetis funere terras,
Ac barathri immersis tetri infelicibus umbris,
Suppliciis nullo cessandum est tempore diris.
Tantum effatus regem mortalemque reliquit
Effigiem, tenuesque procul concessit in auras. 235
Talibus at visis perculso protinus illi
Somnus abit, gelidusque subit pavor ossa sub ima.
Nec dum pigra novo fugiens nox cesserat ortu,
Corripit e stratis trepidos quum mollibus artus,
Atque oculis peragrans, crebrisque recursibus aulam, 240
Fatidici responsa viri, visamque volutat
Effigiem, per tot servata ex ordine reges
Illa forte domo tabula quae exstabat eburna,
Molli ducta manu, gemmisque auroque renidens.
Namque olim Solyma meritis insignis in urbe 245
Vir fuit, aeterno perfusus numine mentem,
Ignavas qui voce tribus, tumidosque tyrannos
Compescens, summi pia patris jussa docebat.
Hic & clamantis nemorosa per avia vocem
Supremi cecinit vatis, mirosque futuri 250
Aeterni regis conceptu virginis ortus,
Humani attactus nostraeque expertis, & illo
Devotum mortale neci, dirisque tenebris
Exemtumque genus recreataque secula partu.
Verum dum sanctos monitus metuendaque summi 255
Dicta viri haud aequa rex captat perfidus aure,

Ancipitem struxit querno de robore ferram,
Perque viri hanc costas adigens, miserabile dictu,
Dissecuit medium, & longa sic morte peremptum
Impia subduxit vitæ per vulnera corpus. 260
Ille igitur longum quamvis ante editus ævum
Cessisset terris superas evectus ad oras,
Nota tamen pietas & sacri carminis ardens
Gloria, quo regni cecinit nova secla futuri,
Et picto servata diu vivebat imago. 265
Ergo immota tenens rex fixo hic lumina vultu
Multa movet, trepidusque imo sub pectore versat
Eximii vatis benefacta & conjugis iras:
Illa metus vulgi, impatiens has aggerat ardor.
Heu quo declinet? facinus ne immane retractet? 270
Et sua dicendi reddatur sancta redemto
Libertas, cedantque piis fera pectora jussis?
An misere ex illo lenitum carcere vulnus
Non gravet, & vatem servando extinguat amantem?
Nulla quies, non ulla animum sententia firmat, 275
Ancipitesque inter curas, certumque timorem,
Has nunc in partes agitur nunc flectitur illas,
Ceu speculum versat quum quisquam leve, micantis
Perculsum solis radiis, jam mobile tecti
Summa ferit lumen, vacuas jam verberat auras, 280
Quaque refulgentis facies se verterit orbis,
Omnia percurrens variis loca flexibus ambit.
Jam caput oceani madidum sol aureus unda
Extulerat, croceoque diem patefecerat ortu,
Quum trepidant omnes, felix quibus illa futura 285
Lux fuerat, subeuntque alacres regalia tecta.
Ipse licet nulla admittat rex gaudia, & altum
Pectore vulnus alens ingenti exuberet æstu,
Spem tamen obducens vultu, frontemque serenans,
Egregio procerum cœtu, juvenumque caterva 290
Septus, & ardenti late spectandus in ostro,
In stratis placide venientes accipit altis,
Ordine quemque jubens lautis discumbere mensis.
Regia suspensis aulæis tota superbis

Splen-

Splendet, & inductis niveis mantilibus ingens 295
Cedrus, collucentque abacis ingentia latis
Ex auro solida, & miris vasa aspera signis.
Continuo manibus lymphæ funduntur odoræ,
Tum famuli centum cumulatis orbibus amplas
Triticeis onerant candentibus, & dape mensas 300
Multiplici, totidem pubentis flore juventæ
Et cultu similes ardentia pocula miscent.
Atria lata sonant strepitu, laqueataque lætis
Vocibus, & vario miscentur murmure tecta.
Ergo Herodiadi, quod vix optaverit unquam, 305
Cum lacrimis repetenda dies illa obtulit ultro:
Namque nitet largo dives dum regia luxu,
Hæc natam ornabat solerti sedula cura,
Quam cantu & molli spectantes ducere saltu
Mira arte edoctam, a primis permiserat annis 310
Femineos celebrare choros coetusque viriles.
Illam quo poterat studio comebat, & artem
Nativo decori formæque addebat honores;
Ora colorato pingit fulgentia fuco,
Certantesque auro crines innodat in aurum; 315
Tum gravibus teneras aures & pectora gemmis
Baccatoque onerat candentia colla monili;
Contextam hinc auro vestem, gemmisque coruscam
Induit insertis, vivis distincta figuris
Quam ducto argento decorabant aspera signa. 320
Sic parvæ genitrix natæ male cauta pudori
Insidians, gestu quo se componat, & orbes
Quos agat, & quali ducat vestigia motu,
Haud ignara docet, tum mollis gramine costi
Conspersam, & totam fragranti rore madentem 325
Sic jubet instructam regis se sistere ad ora.
Cuncti illam aspiciunt cupide, & mirantur euntem
Ut fastu vultus obducat parva tumenti,
Præferat ut tenera maturum fronte decorem.
Jamque aulam subit, atque hilarem introgressa tyrannum 330
Convivasque petit, blanda quos voce salutans
Accipitur placide, & largo cumulatur honore.

Ut vero expleti dapibus, requiesque petita,
Demulsitque aures non uno tibia cantu,
Rex nitidæ gnarus lusus artisque puellæ, 335
Compositos jubet, & varios hanc edere motus.
Nec mora, turba frequens se se collegit in arctum;
Ille autem bifori buxo præeunte, novosque
Ad sonitus quos pulsa modis dant tympana miris,
Cœpit certa vago vestigia ponere gressu. 340
Jamque hos absolvit, jamque illos dividit orbes,
Fulgentisque soli pedibus nunc levia pulsat
Marmora, pernices certo nunc ordine plantas
Suspendit, rectoque agilis se corpore motat,
In numerumque pedes agitans procedit eodem 345
Incessu, variis mox cedit saltibus, amplos
Aut gyros agit, angusto aut se colligit orbe.
Quæ simul ac longo clausit spectacula lusu,
Excipitur cœtu circum plaudente, novisque
Certatim hanc omnes & regem laudibus ornant. 350
Ast obtusa gerens nimio præcordia luxu
Herodes, madidusque jocis vinoque vacillans,
Ecquæ mater, ait, formosi præmia partus
Digna feret! formæ & grati quæ filia lusus?
Quare age quæ cupies, dulcis, pete cumque, puella: 355
Cuncta feres, si vel regni soliique venire
Legeris in partem, & mecum regina vocari:
Per patris id juro superum inviolabile numen.
Sic ait, & pariter cunctantem hortatur, & addit,
Quæ petat, & largis ornat sua munera dictis. 360
Illa autem, dira seu sic edocta parente,
Sive, quod oblatis de tot prius eligat anceps,
Hanc festina petens, magni promissa tyranni
Edocet, & donis poscit consulta legendis:
Accipiens quæ animo tempus scelerata modumque, 365
Hæc secum: Nostro finis non ulla dolori
Nec requies erit? & vitam inter spemque metumque
Ægra traham dubiam semper? nostrisque ferocem
Ille animum lacrimis pascet, miseramque jubebit
Ante diem exstingui crudeli funere vitam? 370

Quem

Quem proferre piæ cæleſtia commoda pacis,
Æternique ajunt felicia tempora regis.
Nec pœnas hic morte luet? Sed vindicis ira
Me vetat, & timidam terrent odia aſpera vulgi.
Ergo ſic vivam potius? Sed linquere mortes 375
Per mille id vitam eſt: invictum flectere regis
Pellæi una animum potuit nec ſobria pellex,
Unde eſt in triſtem ſubito prolapſa ruinam
Perſepolis, regni memorabile nomen Eoi:
Ipſa ego non Thais, tellus abſorbeat ima 380
Me prius, Herodis conjux, explere merentis
Unius exitio, gravibuſque exſolvere curis
Non animum potero? muſſet mutabile vulgus,
Inque unam exſertent omnes rapida ora, quid ultra
Tum metuam? dicar nimium indulſiſſe furori; 385
Eſto, atrox fuerit, ſed non reparabile crimen.
Multa gravis carpit livor patranda, feruntur
Facta eadem, ac ſæpe hæc tribuit plebs improba laudi.
Tales illa truci volvens ſub pectore queſtus,
Eheu quo turbor gemitu, jam faucibus imis 390
Hæret, & hæc fari linquit vox ægra parantem;
Nata, dies, inquit, noſtras hæc ſolvere curas
Et poterit longo finem præbere dolori.
Tu modo, ne cœptis quicquam felicibus obſtet,
Tolle moras, munuſque piæ allatura parenti 395
I pete JOANNIS caput a cervice revulſum.
Hæc maneant noſtrum qui fœdant crimine nomen.
O ſævam! o tetram! rabies quo te impulit atra?
Tu ne virum decus eximium, tu peſſima gentis,
Femineæ ignavi mercedem poſcere luſus, 400
Flammantiſque animi fluctus cæcumque furorem
Illa anima potuiſti, illaque exſtinguere cæde?
Sol, qui humana oculis penetralibus omnia cernens
Denudanſque opera, horrificis ſæpe impia ſignis,
Accuſas ſcelera, & cohibes formidine mentes, 405
Impie ſol, nitidùm quid non mortalibus illis
Occuluiſſe caput, turpemque offundere noctem
Te aſpexere pii, tantumque horreſcere crimen?

Illum per nemora, in luſtriſque horrentibus ævum
Degentem mutum genus atque immite animantum 410
Liquit inoffenſum, ſemperque per alta vagantem
Avia, & in ſolo carpentem gramine ſomnos
Securum, haud umquam læſit vis ſæva ferarum.
At tibi, ſævitia o rabidos truculenta leones,
Et tigres ſuperans, diriſque immanior hydris, 415
Nulla fuit pietas, flexit clementia pectus
Nulla tuum, ut vatis poſſes miſereſcere tanti,
Et ſcelere inſigni crudelem avertere mentem.
Ergo abiit parens genitricis filia dicto,
Et donum ſupplex regem miſerabile poſcit. 420
Indoluit dubia turbatus mente tyrannus,
Continuoque oculis nubes diſcuſſa, madenſque
Viſa ſub heſternam pectus movere quietem.
Jamque acres ſubeunt monitus, jam dira minantem
Funera præſentem vigilans audítque vidétque. 425
Atque hinc ancipitem ſancti reverentia vatis,
Si ſcelus admittat, vulgique movenda tenebant
Corda, fides illinc ſanctæ promiſſa puellæ,
Et timor, aſtantum ne animos perjuria lædant.
Quid faciat? tanta num ſpe deturbet amantem, 430
Et devota neci, ſuppoſtaque victima ferro,
Quæ ſola, infandum poterit lenire dolorem,
Incenſæ ſacram furiis non imbuat aram?
An meritas ſancto fuſo det ſanguine pœnas,
Et certum exitium promiſſaque funera cernat? 435
Jam potuit vecors crudelia flectere juſſa,
Conciliiſque moram, certaſque innectere cauſſas,
Inclyta tum vatis pietas, ac viſa referre
In melius poterant nutantem inſomnia mentem;
Sanior at ſenſus tunc pectus liquerat ægrum, 440
Arbitrioque amens diræ pendebat amantis.
Agnoſcit quid cæca ſequi jubet ira, furorque,
Quidve nitens ratio, penitus ſed peſtis in artus
Deſcendens imum cogebat frigore pectus,
Quoque magis dirumque nefas propiuſque periclum 445
Impendens capiti, prædictaque funera noſcit,

Ingruit

Ingruit hoc torpor magis augescitque morando.
Qualis ad optatæ venturos gaudia terræ
Electos Pharaon populos quum carcere, & atro
Servitio premeret, magni jam mira videbat 455
Signa ducis, superumque minas, cæloque petita
Excidia, & diræ præsentia funera cladis;
Horrida sed duro glacies in corde rigebat.
Et veluti canum si tollere fœda parentem,
Sive virum turpi promisit adultera mœcho, 459
Atque atrum in promtu est sceleris quod gnara venenum,
Misceat incauto, facinus crudele, comesque
Ante oculos culpæ pœnam obversatur, & anceps
Cuncta timens ausum exsequitur tandem impia dirum,
Pollicitis sævum ne infandis fraudet amantem: 460
Haud secus Herodis dubiam sententia mentem
Deterior movit, factumque immane petenti
Annuit; ignavus, qui pluris olentia duxit
Dicta merum impuræ non abjurare puellæ,
Tali cæde sibi quam non accersere mortem 465
Longe aliam, & nunquam delendum admittere crimen.
Sæva igitur vecors statuens promissa tyrannus
Implere, immanemque animum satiare pudenda
Conjugis, & recti hanc propter decedere cultu,
Dirum horrendum crudele ingens imperat ausum 470
Absolvi, atque atrum posita pietate ministrum
Criminis infandi tam sancti sanguine vatis,
Pro scelus! insonti crudeles sumere pœnas.
Jam laudum immenso, vates divine, tuarum
Exspatiata mari tenuis subit ostia puppis 475
Optata, & positis sinuantur carbasa ventis.
Jam penitus sacræ fixi vestigia silvæ,
Intacta referens lectos ex arbore ramos,
Felix quum tali præcingi tempora fronde
Et merear tantæ decerpere laudis honorem. 480
Hæc si digna piis habeantur carmina cœptis,
Atque tuos ortus, sanctæque insignia vitæ
Facta tuæ, digno extulimus si ad sidera cantu;
Deflemusque pie facinus crudele tyranni,

Qui sævo ante diem rapuit te funere terris. 485
O tantum his oculis largus ne tristibus humor
Desit, & hæc tales comitentur carmina fletus,
Mœsta tui comites sparserunt qualibus ora,
Quum caput ex humoris disco scelerata revulsum
Nata sacrum referens diræ lacrimabile matri 490
Offerret donum, tristesque cruenta viderent
Spectaclo immanem satiantem lumina tali;
Et stratum tellure tuum miserabile corpus,
Quo duce deserti, heu pietas, qualive magistro?
Exciperent sublime humeris tumuloque referrent, 495
Tam dignis cuperem lacrimis tua, maxime vatum,
Funera, & hoc diram questu deducere cædem;
Ni tua dura piis patribus mors læta tulisset
Gaudia, sub noctis feræ tabentibus umbra.
Quandoquidem superis post vitæ incommoda ab oris 500
Excedens, sine luce domos, sedesque subisti
Quas animæ insontes & fortunata colebant
Agmina, cælicolum jam jam exspectantia regem.
Huic ut tu in terras venienti prævius isti,
Par fuerat vita te sanctum in cæca præire 505
Regna, ostensurum venturæ his gaudia lucis,
Illa quos tenus in tenebris traducere noctem
Antiqua impulerat primævi noxa parentis.
  Paruit ergo atrox dicto, crimenque minister
Horrendum accelerans, ubi regis jussa nefandi 510
Insignis vates haud fracta mente ferebat,
Claustra adiit, strictumque attollens impius ensem
Letiferum, toto pendentis pectore cælo,
Ah facinus, sanctum ex humeris caput abstulit: ille
Concidit exanimis, jacuitque in carcere truncus. 515

Jo. Matthaeus Toscanus Pepli Italiae lib. II.

LAMPRIDI, Alcaico tractas dum barbita plectro,
Sola tuum testudo Appula vincit ebur.
At quum Pindaricus tibi pectora concutit horror,
Tum se submittit Flaccus & ipse tibi.
Quem victum pauci, victorem nullus at aequat;
Non poteras vinci, aut vincere nobilius.

Cremona LAMPRIDIUM, nostri saeculi miraculum, edidit: qui quod Horatius stultae temeritatis esse existimavit tentare, sibi proclive admodum esse declaravit. Pindari imitationem, quem felicissime Latinis est versibus aemulatus: ut Aurato, Poetarum regi, & omnibus Graecae linguae peritis videtur. Nam Jovius quae non assequitur, ea non probat. Ejus carmina (*) ab innumeris mendis vindicata nos semel recudenda curavimus, quae post majore cura emendavimus, & de tertia editione cogitamus.

De LAMPRIDII *Carminibus Jo. Aurati Poetae Regii judicium*.

LAMPRIDIUS vates inter non alter Homerus,
Inter sed Latios Pindarus alter erat.
Dum tamen & Latiis affectat Horatius alter
Esse, minor Graja est & Venusina chelys:
Quantum Pindarico modulans assurgit hiatu,
Tantum deprimitur pectine, Flacce, tuo.
Sed quo desperarat Horatius ipse venire,
LAMPRIDIUS venit: LAMPRIDIOque sat est.

De LAMPRIDIO *consule Vol. II. Cremonae Literatae Francisci Arisii pag. 95. An.* MDXXXI.

(*) Primum edita sunt Venetiis ap. Gabrielem Jolitum de Ferrariis. 1550. 8.

BENEDICTUS
LAMPRIDIUS
NICOLAO LEONICO THOMÆO.

Carmen adhuc ineditum ex Schedis Bibliothecæ Ludovici Beccatellii Archiepiscopi Ragusini in Jacobi Superantii Patricii Veneti insignem Bibliothecam illatis.

I. QUID nunc, amus ô Thebai, posco deos?
Nil prius, quam rursum ab umbris Musa canat,
Sed decus canat virorum
Musa tui caritura obitu
Vatis mihi; namque ille diam 5
Persephonem cecinit,
Prius relictâ paullulum
Divite sed piorum.
Nunc voluntas * non pepulit * fort.
Meum animum, talis licet temporibus *nunc.* 10
Fortuna vexatis hominum
Generi tantum invidens
Corruperit florem Camœnæ.

II. Plutoniam hymnis Tartara sed resonent
Ima pulchris virginem, quæ molle Jovi 15
Manium accendit potentis
Pectus amoribus, & facie
Grata; unde mox præfecit aulæ
Horrificæ dominam,
Quærente nequicquam * suos * fort. 20
Natæ oculos genitrice. *suæ*
Montium hanc per summa Ceres
Juga vagans camposque voce assidua

Præsta

Frustra vocabat, sollicito
Animum sub pectore
Mordacibus curis fatigans. 25

III. Et licet mœstam obvia turba deam
Lenibus mulcere sonis studioque
Niteretur blanditiis,
Pone, dea, invenies; 30
Illa non cœptis tamen
Absistere, lampada sed ferens nitentem
Currere huc illuc sub atro
Tegmine noctis, & humentem per umbram,
Quum fugiente dies clarus rota 35
Desiisset candida lumina
Præbere pernicibus vestigiis.

IV. Divæ ergo nullum erat vacuum,
Mente sed tota laborabat, quoties
Aut sua ostentaret astra 40
Ignibus aula nitens superis,
Aut lucidum curru extulisset,
Sol redeunte jubar.
Vincibat arctos tunc sinus,
Auricomamque puellam 45
Inferi rector populi:
Deus enim nostri calescens generis
Forma legentem florifero in
Statio pellucidi
Prati corollas ungue pulchro 50

V. Proserpinam vi corripuit subita.
Flebat, heu, matris vocans, heu, legiferæ
Dulce nomen, sæpe flores
De gremio roseos tenero
Mœrens volutos, prædo qualis 55
Nescia vim attulerit
Viri figura sub novi,
Imperiumque paratum

Esse, magnos quod placita
Mulier amplexus dei contereret. 60
At non eas propter lacrimas
Cupidus raptor minus
Laxas dabat rhedis habenas,

VI. Regiam in furvam celerans ubi dux
Ille mores, & populos regit alma 65
Sceptriger vita carentes.
Ut tenuere igitur
Avios vivis locos;
Infernaque regna, statim oppidis frequentes
Rite dum fuliginosis 70
Adveniunt, pretiosa & dona sponsæ
Quisque nova approperat, oblivium
Afferentes matris, & aeris
Nostri, rosarumque projectarum humi,

VII. Fortuna mentes præsidio melior 75
Occupat nostras, & arcem pectorum habet
Sorte dejecta minore.
Lætitia ergo gerens animum
Dulci gravem regina, circum
Tempora dum reparant 80
Volventibus soles polis,
Audiit, esse coruscis
In locis cari leviri,
Fidicinem Phœboque carum, & superum
Matri deorum, cui tenerum 85
Puero labrum favo
Prædulci apum Musæ repleerant,

VIII. Quum sonitus olim, & mollia strata tori
Solum haberent; quod sensit rediens
Mater, & dilecta nutrix: 90
Pœneque numina visa oculis
Mortalibus digressu in ipso.
Hujus ab ore dea

Arsit

Arsit sonari; at non prius
Quam peteret nigra vates 95
Regna, voti compos abit:
Canere sed mox furva subter nemora
Vita jubebat cassum, igitur
Cecinit Proserpinam,
Et nuptias & sceptra Ditis 100

IX. Luce functus; namque silente tibi
Nocte, vates Thebai, reddidit, oris
Visus ab nigris adesse,
Carmina, quæ memori
Mane servans pectore 105
Mirantibus ipsa dedisti inusitato,
Civibus gavisa dono.
Quale velim, o, mihi des, Dircæe potor,
Carmine nam meditor dignum tuo
Diis amicum cælitibus virum 110
Donare versu, & canoro tibiæ

X. Acris sono mulcere animum, & fidibus
Experiri dulcibus laudes repere
Insolentes sæculi nunc
Prætereuntis. Inest veterum 115
Huic artium splendor, capacem,
Sidera quamdiu erunt,
Orbem pererrans, lampados
Instar Apollineæ; nam
Quo viam non Fama sibi 120
Voluit alis pervolans cuncta citis
Munire? Virtus Niliacum
Caput extremos procul
Fontes adit; virtus remotos

XI. Defessa numquam transit Hyperboreos: 125
Ulla nec tam barbara est gens, nec tam Italo
Diffidet sermone quisquam,
Cui, venerande senex, celebre

Lentas

Lentas tuum oblectavit aures
Nomen, & ingenii 130
Divinum acumen, quo polos
Tu peragras, LEONICE,
Et deûm mirare chorcs
Supera scandens regna; cælumque, patet
Quo quo, levis volvens aciem 135
Animi e nostra vides
Terra, & nitentem addiscis aulam

XII. Conscius veri: neque te, valeat
Ferre quid natura, eademque recuset,
Præterit; quæ cuncta pulchro 140
Differis eloquio
Nexa, ditans aureis
Nos muneribus sapientiæ: quid? ulla
Ulla abest terra unde non sit
Qui tibi commodet aures, atque puro 145
Pectore dicta bibat fingentia
Dogmatis mentes solidis rudes?
Namque ut meo ceteros cantu eximam,

XIII. Est cuncta longum dicere, quisve pote est?
At feram, Pacæ, te numquam tacitum, 150
Patrium qui nominasti
Laude solum tereti; neque nunc
Obtundit aures nomine orbis
Barbarus insolito
Nostras. Repostos quam lubet 155
Ultima terra Britannos
Cingat ulnis cæruleæ
Thetidos, undosumque late Oceanus
Ostentet æquor, navigiis
Oneranti mercium 160
Summa gravatis pertimendum;

XIV. Obstare claro non maria ulla queant
Lumini, non multa telluris stadia;

Illa

Illa nunc volvit Platonem
Insula, volvit Aristotelem, 165
Non hos rudi sermone versos,
Atque notham faciem
Præ se ferentes, Attica
Sed proprio ore sonantes
Verba; tales namque legi 170
Jubet Ithomæus, viam præcipiens
Tutamque, nec pronam in salebras,
Nequeunt stultam e quibus
Lapsi semel mentem referre.

XV. Suave quam vestigia inire duce 175
Tuta certo! sive viator habebis
Longum iter duras per alpes,
Album ubi frigidior
Bruma consperfit jugum;
Seu remigio innumerum maris cachinnum 180
Excipis bacchante vento.
Quod si Heliconiadas miscere chordis
Suaviloquis animus suadet virum
Quem cupido templa per ætheris
Sublima vexit rotis velocibus, 185

XVI. Quis dignior nostro sene? qui toties
Arduam emensus viam, notos potuit
Ceteris monstrare calles.
Non erit ullus (opinor ego)
O crine præsignis decoro 190
Filia Mnemosynes,
Magnique patris cælitum,
Uranie, LEONICO
Quem velis præferre: tuum
Nebula non ullum impedit judicium, 195
Sed perspicaci cuncta vides
Oculo, & quæ nunc vigent,
Et quæ fuere, & quæ trahuntur

XVII.

XVII. Ventura. Nosti tu quoque præterit um,
Musa, Fuscum, quem colebant Romulidæ 200
Splendidum virtute rara.
Degener haud fuit ille; nigras
Heu nunc habet Fuscus lacunas,
Cui Libitina oculos
Clausit, nefas! eheu procul 205
A gremio ille parentum
Occidit terra in Latia.
Fuit Ithomæi secundum jubaris
Fuscus decus. Fusco lacrimas
Neget ullus? Fuscum ego 210
Numquam lyra transibo muta.

XVIII. Fervidi delent benefacta rogi,
Nec decentem gratia prisca colorem
Servat, humanusque ponet
Pectore de memori 215
Grex bonas laudes, nisi
Pulcher sapientiæ, & ingenii vigentis
Flos lyræ aptetur loquaci.
Frater hic ejus erat, cui virentes
Perpetuis modo pasco floribus 220
Gratiarum hortos: Trahimur trahimur
Quo? Musa, gentis vetus pandis genus,

XIX. Et me locas in nobilis arce levem
Summa Ithomes, quo Jovem fari tulerant
Nescium Curetes, esset 225
Faucibus ut puer a patriis
Tutus. Sacratum condidere
Hic populi memores
Templum: sacerdos eligi
More solebat avito 230
Hic quotannis; cura Jovis
Data celebrandi est quotannis: pius pius hic
Cultum sacerdos terrifici

Simu-

Simulacrum numinis
Servat domi sancto in recessu: 235

XX. Messenii quod, festa ubi lux rediit,
Efferunt pompa frequenti: illuc Pelopis
Insulam omnem convenire
Fama fuit, cupidam celebres
Spectare ludos, musicique 240
Egregium cupidam
Spectare certamen chori.
Quæ sacra Juppiter ab ipso
Dixit una cum tumulo
Veteri ab altricis suæ nomine, quod 245
Delere nullis temporibus
Queat ulla oblivio.
Est nonnihil magnis placere

XXI. Diis. Ithome clara erit usque, genus
Unde stirps nomenque tulit, LEONICE, 250
Vestra, quæ bacchante longum
Marte coacta solum
Vertere, illabentibus
Muris patriæ nova quæsiit, sequente
Civium Messeniorum 255
Ordine, mœnia. Messenem Lacæna
Agmine turba premens mavortio
Diruerunt funditus hostico
Ritu, impiis sævientis modis.

XXII. Non cæca stat, sed vertere docta vices 260
Mobili fortuna nutu semper amat
Immerentes aut sub astra
Tollere lucida, funeribus
Aut sternere atris non probato
Ludo. Igitur fugiunt 265
Avitam Ithomæi domum:
Dyrrhachium statione

Acci-

Accipit fida. Herculeum
Subito ut illuc venerant depositi.
Templum genu intrantes, placidam 270
Humili poscunt deos
Cunctas per aras voce pacem.

XXIII. Atque Herculem in primis coluere, loci
Numen illius, petentes ut liceat
Dyrrhachi tutos in urbe 275
Esse. Deus facili profugos
Mente audiit: templum refulget,
Arteque & auro opulens:
Centum columnæ sustineant.
Omnia mira videre est, 280
Sed nihil spectantum oculos
Mage tenebat, quam columna, in media
Fixa æde, nullo pressa onere:
Simulacrum scilicet
Insigne dextra clavam habentem. 285

XXIV. Desuper spirabat, opus simili
Ære perfectum, artificis decus omnem
Dædali notum per orbem.
Fecerat idem etiam
In columna Dædalus 290
Armenta boum, Herculeamque vir per illas
Transeuntem litorum oras,
Dum redit ex Erythia: se obviam fert
Olli Epidamnius amplexans deum.
Expulit mox diffiduo gravem. 295
Fratrum manum Dyrrhachius, Tyrinthiis

XXV. Adjutus armis. Exstruitur tum alia in
Parte templum immane: id agnoscunt facile
Esse erant in quo. Legebant
Singula, dum interea celeri 300
Motu vagatur gentem adesse

Fama

Fama novam: ſtudio
Accurrit omnis civitas
Illico, cauſſa fuiſſet
Quæ viæ, quinamve forent, 305
Petere: poſtquam cognita eſt res, hilari
Vultu Jovem cuncti eximium
Prece mulcentes pia,
Et præſidem Alcidem vocantes,

XXVI. In partem Ithomæos patriæ accipiunt. 310
Urbis, & legum, domo & donant opibus.
At neque hanc ſedem volebant
Giſque manere deæ triplici
Stamen colo fatale nentes,
Temporibus quoniam 315
Labentibus regem impium
Fata dabant, ditione
Qui teneret divitias
Aſiæ, & omnem Thraciam, & Cecropidas,
Et Dorida, idem Biſtonio 320
Fremitu Buthrotium
Pyrrhi ferox regnum occuparet;

XXVII. Olim ut illuſtris occinit proavus
Noſtri idem retinens nomen LEONICI.
Namque prudens, & futuri 325
Providus ille fuit;
Quem Themis, conſulatque
Phœbi domus haud latuit; fugam ergo ſuadet,
Et novos fines petendos
Germen Apollineum. Linquenda tellus 330
Patria: proſpicio bella horrida
Bella: jam reges aderunt novi,
Jam dii novi: cerno fluentes
Vulgo neces: pandite vela mari

XXVIII.

XXVIII. Ante. Stultum post malas clades sapere. 335
Fata quo ducunt, eundum.
Haud erit hic opus auxiliis:
Prodesse quicquam si liceret,
Haud dubitem hanc reliquam
Donare vitam patriæ, 340
Atque senilibus arma
Ferre membris: est animus
Mihi etiam viresque: norunt juvenem,
Et noscerent me prælia nunc,
Aliquam si ferre opem 345
Possemus, obsistendo, rebus.

XXIX. Hæc fatus ille est, nec suus interiit
Vocibus fructus: mare intrant velivolum,
Et citi parent, vocatis
Imperium quibus est pelagi, 350
Diis: jam salum spirante verrunt
Hadriacum Zephyro,
Jamque Illyrim cursu legunt.
Tertius appulit oris
His dies: portum subeunt, 355
Venetum & urbem: cuncta majora vident
Fama: domos mirantur aquis
Positas salsis, iter
Mirantur & quod præbet unda,

XXX. Quodque tellus, ambiguasque vias, 360
Magna quid palatia, fanaque? turres
Navium quid? quid tabernas
Mercibus atque opibus
Exteris plenas loquor,
Quas Indicæ & Hesperiæ vehunt carinæ? 365
Quid senatus? quid perenni
Imperium alite? Gaudebant obortis
Lætitia lacrimis, tandem datas

Esse

Esse fatales stabili solo
Terras, ubi jus potest ac fas pium. 370

XXXI. Hæc separatim mandat ut ingenia
Urbs colantur disciplinis, innumeros
Et facit sumtus ut artes
Palladiis niteant studiis.
Antenor urbem (est prisca fama) 375
Non procul hinc Patavi
Post patriæ cinxit rogos
Mœnibus, ante petisset
Arva quam Lavinia dux
Veneris Anchisæque sanguis. Veneto 380
Obtemperat gens imperio.
Locum in hunc doctæ sacrum
Deductæ Athenæ, artesque florent.

XXXII. Ergo * hic stetit sententia ferre pedes: * fort. sua
Hanc Ithomæi vocant terram patriam; 385
Illo ab ævo civitati
Quæ domus usque tulit decora
Tantæ, nec ætas ulla gentis
Luminibus caruit;
Semperque Ithomæi supra 390
Clarum alios micuere
Verticem: sed quidquid suos
Ferat olympo sæculum, nos colimus
Nostris viget qui temporibus
LEONICUM, quem nihil 395
Exempla majorum relicta

XXXIII. Arguerunt desidiæ, fuerint
Magna quamvis multaque: nam LEONICUM
Quid latet? laus unde vinxit
Hunc brevibus foliis! 400
Ille naturam undique
Fidens hominum superat: lyram, profundis

Rebus

Rebus interdum remiſſis,
Accipit, edere noſtros ſive cantus,
Sive Pelaſgum, opus eſt. I, non apud 405
Hunc quereris, Muſa, quod integat
Te pulvis inviſus, & blattæ vorent.

F I N I S.